

การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแมกลางหลวง
ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

เกวลิน หนูสุทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง
ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

เกวลิน หนูสุทธิ

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(อาจารย์ ดร.วราภรณ์ ดวงแสง)

วันที่ 26 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2559

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ ดร.มนสิชา อินทจักร)

วันที่ 26 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2559

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ ดร.กิริติ ตระการศิริวนิช)

วันที่ 26 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2559

ประธานอาจารย์ประจำหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.วีระพล ทองมา)

วันที่ 29 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2559

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุรภัทร วาฤทธิ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 24 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2559

ชื่อเรื่อง	การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้าน แม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นางสาวเกวลิณ หนูสุทธิ
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	อาจารย์ ดร.วรารักษ์ ดวงแสง

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวปัจจุบันของหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในวัตถุประสงค์ที่ 1 และวัตถุประสงค์ที่ 3 จากประธานและคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงจำนวน 14 ราย ผู้นำในพื้นที่จำนวน 4 ราย และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่จำนวน 5 ราย อีกทั้งยังใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณในวัตถุประสงค์ที่ 2 จากหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง จำนวนทั้งสิ้น 81 ครัวเรือน ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) กับการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise multiple regression analysis)

ผลการวิจัยพบว่า ในปี พ.ศ. 2557 สถานการณ์ท่องเที่ยวปัจจุบันของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง นักท่องเที่ยวมีอัตราการเติบโตเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 34.48 หากเทียบสัดส่วนจากจำนวนนักท่องเที่ยวหนึ่งร้อยคนพบว่าเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยร้อยละ 55.52 และนักท่องเที่ยวต่างประเทศจำนวนร้อยละ 44.48 โดยนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม และส่วนใหญ่ท่องเที่ยวแบบไม่พักค้างคืน สำหรับนักท่องเที่ยวที่พักค้างคืนส่วนใหญ่พักที่รีสอร์ทชุมชน โดยมีระยะเวลาในการเข้าพักเฉลี่ย 2 วัน นอกจากนี้พบว่า ประชากรในหมู่บ้านแม่กลางหลวงประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ อันได้แก่ คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนจำนวนทั้งหมด 14 คน และจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 71 คน โดยสมาชิกในกลุ่มได้แบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบในการ

ให้บริการท่องเที่ยวเป็นฝ่ายต่างๆได้แก่ สมาชิกรีสอร์ทชุมชน สมาชิกโฮมสเตย์ของชุมชน มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ผู้ให้บริการรับส่งนักท่องเที่ยว และนักแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนผู้ประกอบการรีสอร์ททเอกชนมีจำนวน 5 ราย ผู้ประกอบการร้านค้ามีจำนวน 6 ราย ผู้ประกอบการร้านอาหารมีจำนวน 4 ราย และผู้ประกอบการร้านกาแฟมีจำนวน 3 ราย สำหรับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กลางหลวงแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ 1) บริการด้านที่พัก มีรีสอร์ทชุมชนจำนวน 11 หลัง โฮมสเตย์ของชุมชนมีจำนวน 14 หลัง พื้นที่กางเต็นท์ภายในชุมชนรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดจำนวน 140 คน และรีสอร์ททเอกชนจำนวนทั้งสิ้น 43 หลัง 2) บริการนำเที่ยวเส้นทางศึกษาธรรมชาติมี 2 รายการ คือ เส้นทางน้ำตกผาดอกเสี้ยว และเส้นทางดอยหัวเสือ 3) บริการรับส่งนักท่องเที่ยว 4) กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมของชาวปกาเกอะญอมี 2 รายการได้แก่ การแต่งรำดาบประกอบเครื่องดนตรี และการแสดงเครื่องดนตรีเทหน้า และ 5) ผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้แก่ ข้าวกล้อง ผ้าทอปกาเกอะญอ และเมล็ดกาแฟคั่วพันธุ์อาราบิก้า

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง พบว่าตัวแปรที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนมี 4 ตัวแปร คือ ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อายุของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งตัวแปรทั้งสี่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง ($R = 0.627$) สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้งสี่ที่กล่าวมาข้างต้นกับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนได้ร้อยละ 39.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 ($R^2 = 0.393$; $\alpha < 0.05$)

การศึกษาแนวทางในการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านแม่กลางหลวง พบว่าแนวทางการจัดการผลกระทบสามารถจำแนกออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ ด้านเศรษฐกิจ 1) ควรส่งเสริมให้ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากเดิม และ 2) ควรมีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม ส่วนด้านสังคม คือ ควรมีกฎระเบียบหรือข้อบังคับเกี่ยวกับบุคคลภายนอกที่เข้ามาประกอบอาชีพหรือประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน สำหรับด้านวัฒนธรรมมี 3 ประเด็นคือ 1) ควรมีการฟื้นฟูประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น 2) ควรพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อสามารถแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้ และ 3) ควรส่งเสริมให้มีการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นเมือง ตลอดจนด้านสิ่งแวดล้อมแนวทางในการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นมี 3 ประเด็นดังนี้ 1) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยว 2) การสร้างสิ่งก่อสร้างให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม และ 3) การแก้ไขปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลกระทบจากการท่องเที่ยว การจัดการผลกระทบ

Title	Impacts Management of Community-based Tourism in Mae Klang Luang Village, Bann Luang Sub-district, Chom Thong District, Chiang Mai Province
Author	Miss Kewalin Noosut
Degree of	Master of Arts in Tourism Development
Advisory Committee Chairperson	Dr. Varaphorn Duangsaeng

ABSTRACT

The objectives of this study were to investigate: 1) current tourism situations of Mae Klang Luang village, Baan Luang Sub-district, Chom Thong district, Chiang Mai province 2) factors having relationships with the perception of impacts on Mae Klang Luang community – based tourism; 3) a guideline for the management of impacts on Mae Klang Luang community – based tourism. A set of questionnaires were used for data collection administered with 81 household heads and a semi – structured interview schedule was used for data collection administered with 14 committees of the community-based tourism, 4 community leaders, and 5 private entrepreneurs in the area. Obtained data were analyzed by using content analysis, descriptive statistics, and stepwise multiple regression analysis.

Results of the study revealed that the situations of Mae Klang Luang community – based tourism in 2014 has been growing in terms of a number of tourists which reached 34.48 percent. In this respect, 55.52 percent were Thai tourists and 44.48 percent were foreign tourists. The informants preferred to visit Mae Klang Luang village during October – January and they mostly did not stay overnight there but the rest stayed there for 2 days on average. Findings showed that occupation of people in Mae Klang Luang village were also engaged in tourism. There were 14 committees of community based tourism and 71 group members. The group members had different tasks to be responsible for the provision of tourism services. Examples were community resort members, community homestay member, local tour guide, tourist transportation service, and local arts/ culture performers. Aside from this, there were 5 private resort entrepreneurs, 6 shop entrepreneur, 4 eatery entrepreneurs, and 3 coffee shop entrepreneurs.

Regarding products and services of the community-based tourism, it could be categorized into 5 groups as follows: 1) 11 community resorts, 14 homestay services, community tents accommodating 140 persons, and 43 private resorts; 2) 2 programs of the natural study routes: Pa Dok Siew waterfall and Doi Hua Seu route; 3) tourist transportation service; 4) arts and cultural of Karen ethnic group show; and 5) community product i.e. unpolished rice, Karen woven cloth, and roasted Arabica coffee seeds.

According an analysis of factors having positive relationships with the informant perception on impacts of the community – based tourism, it was found that there were 4 variables explaining the relationships. This included: 1) expectations of tourism benefits; 2) age of the family head; 3) a number of family members engaged in tourism; and 4) main occupation of family head. Findings showed there was a moderate level of the perception on impacts of the community based tourism ($R = 0.627$). This could explain the relationships for 39.30 percent with a statistical significant level at 0.05 ($R^2 = 0.393$, $\alpha < 0.05$).

The following were guidelines for the management of impacts of Mae Klang Luang community-based tourism: 1) Economic aspect – a household increased income and fair income distribution should be promoted. 2) Social aspect – it should have rules and regulation related to tourism business running of outsiders. 3) Cultural aspect – this include local culture and tradition rehabilitation; potential development of local people for the occurrence of learning, foreign language communication, and local product selling. 4) Environmental aspect – this was in terms of land use for tourism; structure building harmonious to environment; and problem solving an environmental pollutions.

Keywords: Community based tourism, Impact of tourism, Impact management

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก อาจารย์ ดร.วราภรณ์ ดวงแสง ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้คำแนะนำ ปรีกษา และตรวจทานแก้ไขงานอย่างละเอียด อีกทั้งยังให้วิชาความรู้ ตลอดจนทุ่มเทเวลาในการดูแลเอาใจใส่ และให้กำลังใจลูกศิษย์อย่างสม่ำเสมอ จนงานวิจัยเสร็จสมบูรณ์ลุล่วงไปด้วยดี นอกจากนี้ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.มนสิชา อินทจักร และอาจารย์ ดร.กิริติ ตระการศิริวานิช กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำเป็นอย่างดีตลอดมา และได้ตรวจทานแก้ไขจุดบกพร่องของงาน เพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุงให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ชัตติยา กลัณฐกะปกรณ์ ประธานสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะอันมีประโยชน์เพื่อปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ รวมถึงคำสอนและคำแนะนำที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้ขอขอบคุณ คุณนวนจันท์ ทองมา และคุณสุวิภา อยู่วิวัฒน์ เจ้าหน้าที่คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ให้ความช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกด้านเอกสารในการศึกษาต่อครั้งนี้

ขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ซึ่งเป็นผู้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัย ประเภทบัณฑิตศึกษา ประจำปี 2559 ในครั้งนี้

ขอขอบคุณ คุณพงษ์ศักดิ์ วนาลักษณ์นิเวศน์ ในการอำนวยความสะดวก และประสานงานสำหรับการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย อีกทั้งขอขอบคุณคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในชุมชน หัวหน้าครัวเรือนหมู่บ้านแม่กลางหลวง และผู้ประกอบการในพื้นที่บ้านแม่กลางหลวง ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ รวมถึงครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงทุกคนที่ให้การต้อนรับด้วยมิตรภาพที่แสนอบอุ่น

ขอขอบคุณพี่ๆ ร่วมรุ่น รุ่นพี่ในระดับบัณฑิตศึกษา คนรัก คนใกล้ชิด ตลอดจนกัลยาณมิตรทุกท่านที่คอยให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ และอยู่เคียงข้างกันเสมอมา

ท้ายที่สุดนี้ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อวรวิทย์ และคุณแม่ทัศนาศรี หนูสุทธิ ที่ให้ความรัก ความห่วงใย และคอยเป็นกำลังใจ ตลอดจนให้โอกาสทางการศึกษาและสนับสนุนทุนการศึกษา ต่อในครั้งนี้

เกวลิน หนูสุทธิ

กรกฎาคม 2559

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
Abstract	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญรูปภาพ	(13)
สารบัญตารางผนวก	(14)
สารบัญรูปภาพผนวก	(15)
บทที่ 1 บทนำ	1
ปัญหาการวิจัย	3
วัตถุประสงค์การวิจัย	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
ขอบเขตการวิจัย	8
นิยามศัพท์ทั่วไป	9
นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ	10
บทที่ 2 การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง	13
แนวคิดทางการท่องเที่ยว	13
แนวคิดเกี่ยวกับอุปสงค์และอุปทานทางการท่องเที่ยว	20
แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	29
ทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้	33
ทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง	38
ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม	42
ทฤษฎีการกระทำตามเหตุผล	46
แนวคิดการมีส่วนร่วม	48
แนวคิดผลกระทบของการท่องเที่ยว	54
แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	71

	หน้า
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	80
ภาคสรุป	86
กรอบแนวคิดการวิจัย	88
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	90
สถานที่ดำเนินการวิจัย	90
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	91
ตัวแปรและการวัดตัวแปร	91
เครื่องมือในการวิจัย	95
การทดสอบเครื่องมือ	100
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	101
การวิเคราะห์ข้อมูล	102
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	103
ตอนที่ 1 สถานการณ์ท่องเที่ยวปัจจุบันของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง	
ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่	104
ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยว	
ของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอ	
จอมทอง จังหวัดเชียงใหม่	110
ตอนที่ 3 แนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน	
หมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัด	
เชียงใหม่	603
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	170
สรุปผลการวิจัย	170
อภิปรายผล	179
ข้อเสนอแนะ	187
บรรณานุกรม	190
ภาคผนวก	198
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ และร่วมสนทนากลุ่มย่อย	199
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	201
ภาคผนวก ค ผลการทดสอบค่าความเที่ยงตรงในเนื้อหาโดยการหาค่า	
ดัชนีความสอดคล้องในเนื้อหา (IOC)	217

ภาคผนวก ง ผลการทดสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตร

การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา แบบของ Cronbach

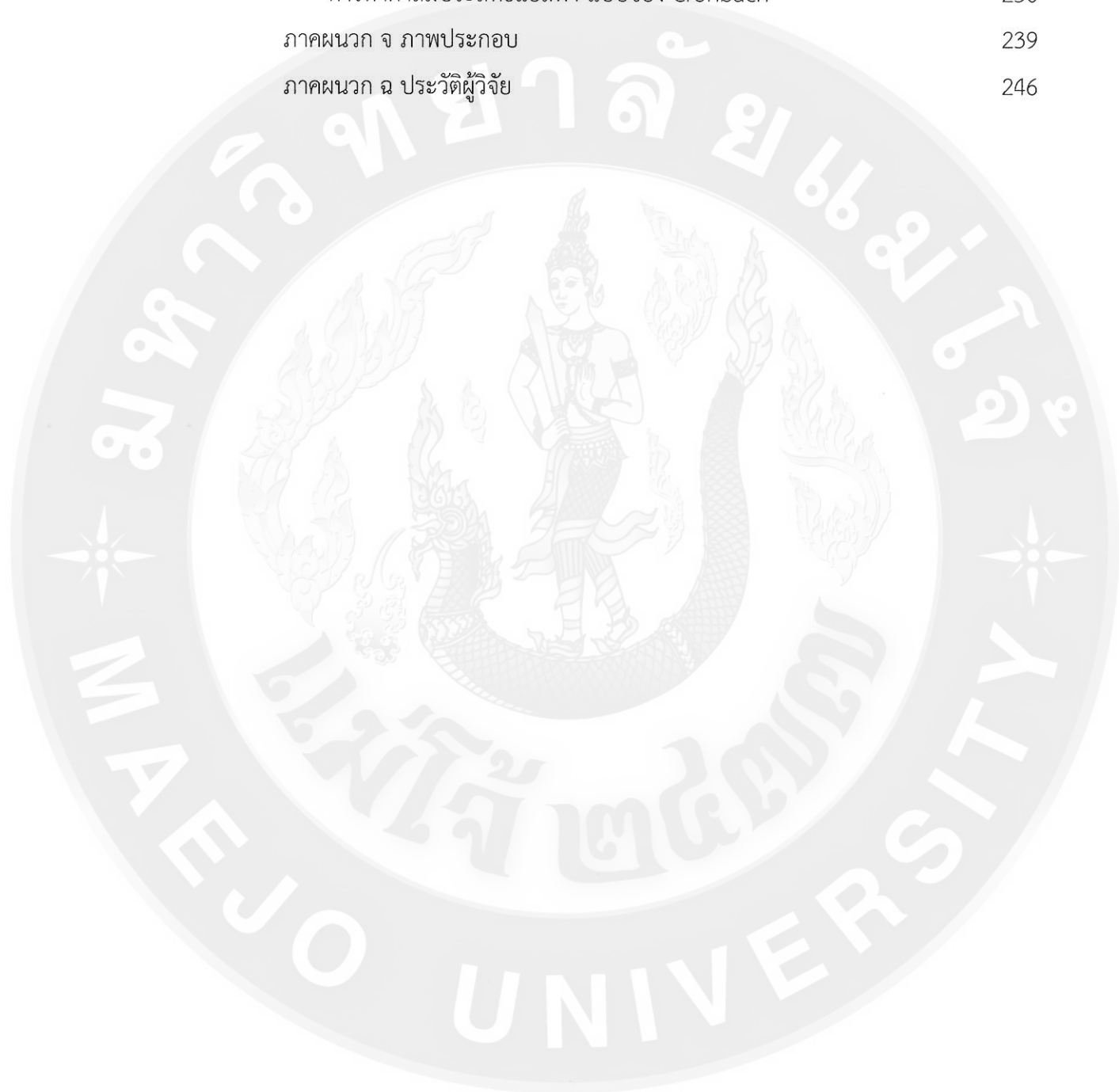
230

ภาคผนวก จ ภาพประกอบ

239

ภาคผนวก ฉ ประวัติผู้วิจัย

246

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ	58
2	ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านสังคม	62
3	ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม	66
4	ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม	70
5	รายละเอียดในการดำเนินการวิจัย	98
6	จำนวน และร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามเพศ	111
7	จำนวน และร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามช่วงชั้นอายุ	112
8	จำนวน และร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามสถานภาพ	113
9	จำนวน และร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับการศึกษา	114
10	จำนวน และร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอาชีพหลัก	115
11	จำนวน และร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามรายได้จากอาชีพหลักก่อนหักค่าใช้จ่ายต่อเดือน	116
12	จำนวน และร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน	117
13	จำนวน และร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน	118
14	จำนวน และร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	119
15	จำนวน ร้อยละ และค่าคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลตามการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	122
16	จำนวน ร้อยละ และค่าคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลตามความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	127
17	จำนวน ร้อยละ และค่าคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลตามการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว	132
18	จำนวน ร้อยละ และค่าคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลตามการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ	138
19	จำนวน ร้อยละ และค่าคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลตามการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านสังคม	142

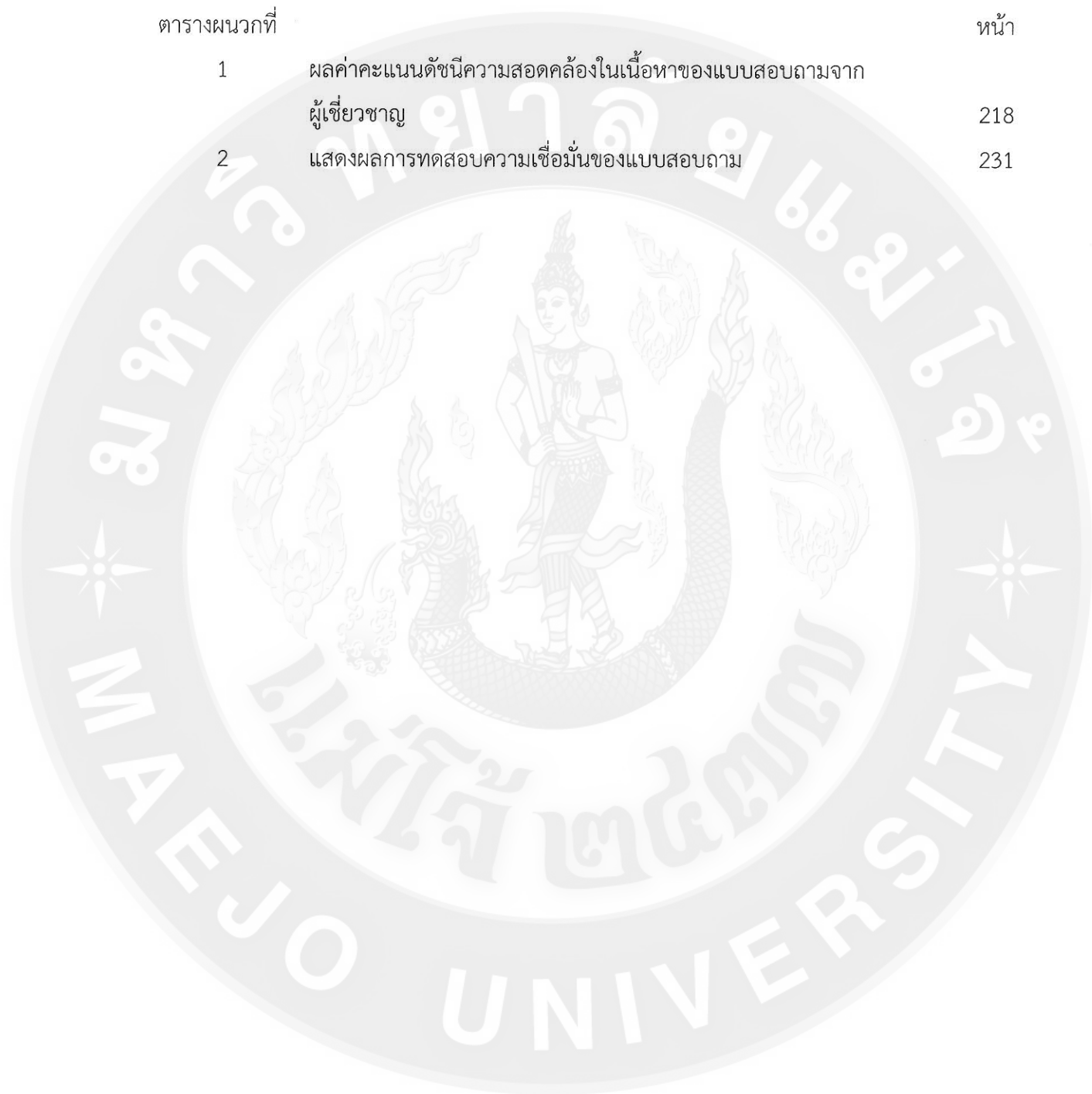
ตารางที่		หน้า
20	จำนวน ร้อยละ และค่าคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลตามการรับรู้เกี่ยวกับ ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม	146
21	จำนวน ร้อยละ และค่าคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลตามการรับรู้เกี่ยวกับ ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม	150
22	ความสัมพันธ์รายคู่ระหว่างตัวแปรอิสระ	152
23	ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ ผลกระทบจากการท่องเที่ยว	154
24	สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบจากการท่องเที่ยวของ หมู่บ้านแม่กลางหลวง	159

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	องค์ประกอบของการท่องเที่ยว	19
2	ความสำคัญของอุปสงค์การท่องเที่ยว	22
3	กระบวนการรับรู้	35
4	องค์ประกอบพื้นฐานทฤษฎีความคาดหวังตามแนวคิดของ Vroom	41
5	แผนภูมิทฤษฎีกระทำที่มีเหตุผลของฟิชไบน์ และไอเซน	46
6	วงจรการมีส่วนร่วมตามแนวความคิดของ Cohen และ Uphoff	51
7	ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	53
8	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลักของการจัดการท่องเที่ยวชุมชน	54
9	แบบจำลองความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อม	68
10	องค์ประกอบหลักของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน	74
11	รูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตามแผนปฏิบัติการ 21 หรือ Agenda 21	79
12	กรอบแนวคิดการวิจัย	88

สารบัญตารางผนวก

ตารางผนวกที่		หน้า
1	ผลค่าคะแนนดัชนีความสอดคล้องในเนื้อหาของแบบสอบถามจาก ผู้เชี่ยวชาญ	218
2	แสดงผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	231

สารบัญภาพผนวก

ภาพผนวกที่		หน้า
1	สังเกตการณ์การท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวง	240
2	ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	240
3	บ้านพักที่เข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์ของบ้านแม่กลางหลวง	240
4	ป้ายรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย จากกรมการท่องเที่ยวและกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	241
5	รีสอร์ทชุมชนบ้านแม่กลางหลวง	241
6	รีสอร์ทของผู้ประกอบการเอกชน	241
7	ร้านค้า และร้านอาหารภายในหมู่บ้าน	242
8	ร้านวิสาหกิจชุมชน สำหรับจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน	242
9	ร้านกาแฟของคุณสมศักดิ์	242
10	ร้านกาแฟอุ่นไพบของผู้ประกอบการเอกชน	243
11	ลานกางเต็นท์ และลานกิจกรรม	243
12	ห้องน้ำ และสุขาสาธารณะ	243
13	ป้ายชี้แจงกฎระเบียบสำหรับการเดินป่า	244
14	การเข้าไปถ่ายรูปบริเวณนาขั้นบันไดของนักท่องเที่ยว	244
15	เก็บข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงโดยใช้แบบสอบถาม	244
16	ผู้วิจัย และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อยได้แลกเปลี่ยน และเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวง	245
17	ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย (focus group) ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อหา แนวทางจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว	245

บทที่ 1

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นภาคส่วนที่มีความสำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจุบันมนุษย์มีความต้องการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีปัจจัยเกื้อหนุนหลายประการ อาทิ ด้านคมนาคมที่มีการเข้าถึงง่าย ด้านเทคโนโลยีในการสื่อสารที่รวดเร็ว ด้านการบริการที่สะดวกรวดเร็วและสร้างความประทับใจ และความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกในการรองรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น จากการรายงานข้อมูลขององค์การการท่องเที่ยวโลก UNWTO World Tourism Barometer สรุปว่าสถานการณ์การเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2553 มีการฟื้นตัวอย่างเข้มแข็ง โดยภูมิภาคเอเชียเป็นภูมิภาคแรกที่มีการฟื้นตัวและเติบโตได้อย่างแข็งแกร่งที่สุด เนื่องจากมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 13 หรือมีจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจำนวน 204 ล้านคน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2554: ระบบออนไลน์) สำหรับประเทศไทยพบว่าอัตราการขยายตัวทางด้านจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี จากข้อมูลสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยในรอบ 10 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ถึง พ.ศ. 2556 พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้นถึง 15,084,880 คน ส่งผลให้รายได้จากการท่องเที่ยวเข้าสู่ประเทศไทยจากปี พ.ศ. 2547 ถึง พ.ศ. 2556 มีจำนวนเพิ่มขึ้น 804,271 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นถึง 3 เท่าตัวในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา (กรมการท่องเที่ยว, 2557: ระบบออนไลน์)

รายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่กระจายสู่ประชากรทั่วประเทศ ดังนั้นภูมิภาคต่างๆจึงมีการพัฒนาเพิ่มขึ้น มีการสร้างสิ่งใหม่ๆ (นิศา ชัชกุล, 2550: 54-60) ในขณะเดียวกันกระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลกในการประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อมโลก หรือ “Earth Summit” เมื่อปี พ.ศ. 2535 ที่เมืองริโอ เดอ จาเนโร ยังมีส่วนผลักดันให้เกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ประการประกอบด้วย 1) กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 2) กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้ และ 3) กระแสความต้องการพัฒนาคนจากกระแสพัฒนาทั้ง 3 ประการดังกล่าวมีผลต่อการปรับตัวของระบบการท่องเที่ยว และระบบการจัดการท่องเที่ยวในการหาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ (alternative tourism) (สินธุ์ สโรบล, 2546: 11) จึงทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) ได้เข้ามาเป็นกระแสใหม่และกระแสใหญ่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยในช่วงปี พ.ศ. 2535-2540 โดยการผลักดันของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ในขณะที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน (community based tourism) เริ่มก่อตัวขึ้นเติบโตคู่ขนานไปกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการทำงานในระดับพื้นที่ของโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (REST) (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2556: ระบบออนไลน์) การท่องเที่ยวโดยชุมชนในหลายปีที่ผ่านมาจึงได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วซึ่งได้สร้างชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับแก่นักท่องเที่ยวจำนวนมาก และในอนาคตมีแนวโน้มว่าจะขยายตัวและเติบโตเป็นเครือข่ายมากขึ้น นอกจากนี้ Dr. Erik Holm Peterson ผู้เชี่ยวชาญพิเศษจากองค์การการท่องเที่ยวโลกได้กล่าวถึงภาพรวมของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (community based tourism) ว่าเป็นแนวทางการท่องเที่ยวแนวทางหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโลก (สินธุ์ สโรบล, 2546: 72) ส่งผลให้สถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทยเริ่มมีการขยายตัว และนำการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนเพิ่มมากขึ้น ตามที่สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2556: ระบบออนไลน์) ระบุว่ามีความสนใจและมีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนประมาณ 33 ชุมชน โดยแบ่งตามภูมิภาคได้แก่ ภาคเหนือจำนวน 21 ชุมชน ภาคตะวันออกจำนวน 2 ชุมชน ภาคกลางจำนวน 1 ชุมชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 3 ชุมชน และภาคใต้จำนวน 5 ชุมชน

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวค่านึงรายได้เป็นหลัก แต่ผลที่ตามมาภายหลังได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านกายภาพ สังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีความเสื่อมโทรมลงไปตามจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น (เฉลิมชัย ปัญญาดี และคณะ 2549: 5-6) ในด้านเศรษฐกิจนอกเหนือจากการสร้างรายได้แล้ว ต้องมีการตอบสนองการกระจายรายได้ของประชากรในพื้นที่ รวมทั้งก่อให้เกิดการสร้างงานในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้วย หากไม่สนใจกับการกระจายรายได้ให้คนทุกระดับที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวที่เติบโตขึ้นมาก็ไม่มีความหมายมีหน้าซ้ำยังไปช่วยเสริมช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยให้ห่างยิ่งขึ้น (โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2530: 79) ส่วนด้านสังคม ปกติรูปแบบของวิถีชีวิตของคนในสังคมทุกสังคมจะมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่นเดียวกับสังคมใดสังคมหนึ่งที่มีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเข้ามา สังคมนั้นก็จะมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอย่างหลายเท่าตัว (ฉันทิช วรรณณอม, 2552: 107-110) ส่งผลให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร มีการย้ายเข้า ย้ายออกเพิ่มขึ้น ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลง เกิดความขัดแย้งบ่อยครั้งทั้งจากคนในชุมชนและคนภายนอก อีกทั้งความรู้สึกถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินก็ลดลงตามไปด้วย (เกศประภา วัฒนาพันธ์, 2553: 95-96) เฉกเช่นเดียวกับด้านวัฒนธรรม หากมองว่าวัฒนธรรมเป็นสินค้าที่ขายให้กับนักท่องเที่ยวแล้วนั้นเป็นความเชื่อหรือความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง เพราะนั่นคือการนำเอารูปแบบของวัฒนธรรมไปปรับใช้การท่องเที่ยวมากกว่าที่จะผดุงรักษาไว้ให้สัมพันธ์กับวิถีชีวิต (โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2530: 18-19) ซึ่งวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นมองว่าปัจจุบันการท่องเที่ยวถูกทำให้เป็นอุตสาหกรรม ดำเนินการทุก

วิธีทางเพื่อจะรีดเงินจากกระเป๋านักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวจึงเป็นธุรกิจที่มีผู้ซื้อ ผู้ขายชัดเจน ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกิดการเลียนแบบการบริโภคที่หรูหรา และเกิดความฟุ้งเฟ้อของประชาชนในท้องถิ่น (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2530 อ้างใน สันธุ์ สโรบล, 2546: 47) ทรรศนะคติด้านวัฒนธรรมดังกล่าวได้สะท้อนไปยังมุมมองของตัวแทนชาวปากาเกอะญอ จากอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ว่าในเมืองมีคนยากคนจนเหมือนบนดอย แล้วเหตุใดคนในเมืองจึงชอบเดินทางท่องเที่ยวและนำนักท่องเที่ยวไปดูความยากจนของชาวเขาบนดอย ซึ่งเปรียบเสมือนการนำเขาไปเป็นสินค้าขายให้นักท่องเที่ยวชื่นชม ถือเป็นเรื่องที่ไม่สมควร และยุติธรรมนัก (ชยันต์ วรรณะภูดี, 2538: 57)

นอกจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ส่งผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมแล้วนั้น ยังส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ใช้ประโยชน์จากป่า โดยผนวกการท่องเที่ยวไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งถือว่าการนำเอาการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการจัดการป่าชุมชน เป็นทางเลือกหนึ่งในการสร้างประโยชน์แก่ชุมชน แต่เนื่องจากชุมชนในหลายพื้นที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจที่ดี และยังไม่พร้อมที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน ผลที่จะตามมาคือ อาจทำให้การท่องเที่ยวที่มักเข้าใจว่าทำรายได้แก่พื้นที่มหาศาลนั้นกลับเป็นตัวทำลายทรัพยากรป่าไม้ที่เหลืออยู่โดยมิได้ตั้งใจ อาจก่อผลกระทบทั้งต่อชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ จึงจำเป็นที่ผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้องควรทำความเข้าใจเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ชัดเจน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งให้โอกาสชุมชนดูแลทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนที่สุด (ธกรกร ตีรกานนท์, 2530 อ้างใน สันธุ์ สโรบล, 2546: 48) ฉะนั้นทุกภาคส่วนด้านการท่องเที่ยวจำต้องเรียนรู้และเข้าใจในผลกระทบที่เกิดขึ้นรวมทั้งสาเหตุที่ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดผลกระทบน้อยที่สุดหรือไม่เกิดขึ้นเลย ทั้งนี้เพื่อให้สามารถใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน (นำชัย ทนุผล, 2542: 6) โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า และลดการใช้ประโยชน์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือผลกระทบในทางลบให้น้อยที่สุด (Tourism Concern, 1991 cited in Buckley, 2004: 15)

ปัญหาการวิจัย

บ้านแม่กลางหลวง ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่เหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 1,200 เมตร ประชาชนในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกข้าวนาดี ทำนาขั้นบันได และปลูกพืชเมืองหนาว อาทิ สตรอเบอร์รี่ และดอกไม้เมืองหนาว ที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการหลวง เป็นต้น (สุวณี ทรัพย์พิบูลย์, 2544: 2) ต่อมาชุมชนได้กลายเป็นชุมชนที่มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยคนในชุมชนได้ตอบสนองกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น คนใน

ชุมชนบางส่วนได้เข้ามาถือหุ้นและฝึกฝนเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือผู้สื่อความหมายท้องถิ่น อีกทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการบริหารงานในรูปแบบของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนมาเป็นจุดเด่นด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ชมการทำนาขั้นบันได ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมการทำนาร่วมกับชาวบ้าน หรือเลือกนั่งชมภาพวิถีชีวิตของชาวบ้าน นอกจากการปลูกข้าวแล้วนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสประสบการณ์ปลูกพืชผักเมืองหนาวหลังฤดูการเก็บเกี่ยวโดยเปิดให้เข้าชมและเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วยตนเอง ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ชาวบ้านยังคงดำเนินไปในแนวทางดั้งเดิมอยู่บ้างตามความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมชนเผ่าที่สืบทอดต่อกันมาในแนวทางที่พึ่งพาธรรมชาติ และเอื้ออาหารต่อกันฉันท์พี่น้อง ผนวกกับการดำรงชีวิตอยู่กับธรรมชาติจึงมีกิจกรรมการท่องเที่ยวในเส้นทางศึกษาเดินป่า เพื่อชมนก และเรียนรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร ด้วยจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นจึงมีการรองรับนักท่องเที่ยวด้วยที่พักในหลากหลายรูปแบบเช่น บ้านพักส่วนตัว (village stay) ในรูปแบบที่ใกล้ชิดธรรมชาติ ที่พักแบบ camping สามารถกางเต็นท์ใกล้ริมห้วยหรือกลางท้องทุ่ง และที่พักแบบ home stay พักกับชาวบ้านที่พร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการใกล้ชิดกับความเป็นอยู่ของชาวปกากะญอ (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2556: ระบบออนไลน์) จากข้างต้นสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านแม่กลางหลวงที่มีการดำรงชีวิตแบบพอเพียง ประกอบอาชีพหลักในการทำเกษตรกรรมได้หันหน้าเข้าสู่อาชีพเสริมคือธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน อีกทั้งบ้านแม่กลางหลวงเป็นหนึ่งในหมู่บ้านที่มีเอกลักษณ์งดงามจึงได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ทำให้มีการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวหลากหลายขึ้น จึงส่งผลให้เกิดผลกระทบด้านต่างๆดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ นับได้ว่าหลังจากมีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแล้ว ทำให้คนในชุมชนมีรายได้ เกิดการขยายตัวของธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในชุมชน อีกทั้งก่อให้เกิดอาชีพเสริมแก่คนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น พนักงานดูแลรีสอร์ทชุมชน ชาวบ้านที่มีการจัดทำโฮมสเตย์ และผู้ประกอบการร้านค้าต่างๆ การท่องเที่ยวจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจในชุมชน โดยเฉพาะรายได้ที่เข้าสู่ระบบสหกรณ์หมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเงินรายได้ที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตามคนในชุมชนมีความคิดเห็นว่าชุมชนแม่กลางหลวงยังคงขาดการบริหารจัดการรายได้ที่หักเข้าสู่สหกรณ์ ประกอบกับในปัจจุบันเริ่มมีผู้ประกอบการจากภายนอกเข้ามาลงทุนดำเนินธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น ซึ่งหากชุมชนยังคงขาดระเบียบกฎเกณฑ์ หรือแนวทางในการจัดการด้านเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ ย่อมอาจทำให้เกิดปัญหาต่อระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชนได้ในอนาคต

ด้านสังคม และวิถีชีวิตของคนในชุมชน ถึงแม้ปัจจุบันคนในชุมชนหันไปประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากขึ้นควบคู่ไปกับการทำเกษตร ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของกิจการที่พักแรม ร้านค้า ร้านอาหาร หรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ส่งผลให้คนในชุมชนมีการจ้างงาน และรายได้เพิ่มขึ้น แต่รายจ่ายของครัวเรือนก็เพิ่มขึ้นตามมา นอกจากนี้ชุมชนยังถูกรบกวนจากบุคคลภายนอกทั้ง

นักท่องเที่ยว และจากการใช้พื้นที่ในการเข้าค่ายพักแรมของเยาวชน นักศึกษาทั้งชาวไทยและต่างประเทศ บางครั้งยังก่อให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน จากปัญหานักท่องเที่ยวส่งเสียงดังในยามวิกาลทำให้เกิดมลภาวะทางเสียงแก่คนในชุมชน

ด้านวัฒนธรรม ชนเผ่าปกากะญอมีวัฒนธรรมที่เคยยึดถือปฏิบัติมาหลายชั่วอายุคน ถือได้ว่าเป็นจุดเด่น และมีความสำคัญกับการท่องเที่ยวอย่างมาก เนื่องจากสามารถดึงดูดความสนใจในเรื่องราวของวัฒนธรรมที่แตกต่างให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส และเรียนรู้จากคนในชุมชน ผ่านการพูดคุย การแต่งกายด้วยชุดชนเผ่า และการรับประทานอาหารชนเผ่า แต่ด้วยการที่คนในชุมชนมีภาระงานด้านการท่องเที่ยว นอกเหนือจากการทำการเกษตรจึงทำให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีของชุมชนที่มีอยู่เป็นประจำลดลง ประกอบกับมีการรองรับ และอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยว โดยการนำอาหารสำเร็จรูป เครื่องดื่ม และของใช้จากร้านค้าภายนอกมาวางขายให้แก่นักท่องเที่ยว จึงทำให้การบริโภคของคนในชุมชนเปลี่ยนไปด้วย รวมไปถึงการลอกเลียนแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่นำมาซึ่งการผิดจารีตประเพณีดั้งเดิม

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนนั้น เมื่อชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแพร่หลายมากขึ้น พื้นที่ต่างๆภายในชุมชนจึงต้องถูกจัดสรรเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา ไม่ว่าจะเป็นสิ่งก่อสร้างบนพื้นที่ธรรมชาติของชุมชน อาทิ รีสอร์ทชุมชน ร้านค้า ร้านอาหาร พื้นที่จอดรถ และพื้นที่ตั้งค่ายพักแรม เป็นต้น ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ยังไม่มี การจัดสรรพื้นที่อย่างเป็นสัดส่วน เนื่องจากมีการใช้พื้นที่ทางกิจกรรมการท่องเที่ยวเหลื่อมล้ำพื้นที่การเพาะปลูก นาขั้นบันได และทางไหลของน้ำตก อีกทั้งกิจกรรมที่ควบคู่มากับทรัพยากรธรรมชาตินั้นคือกิจกรรมการเดินป่าเพื่อศึกษาเส้นทางธรรมชาติก็ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน (สุวณี ทรัพย์พิบูลย์, 2544: 75-83) นอกจากนี้ในปัจจุบันชุมชนยังประสบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค เนื่องด้วยการอุปโภคบริโภคน้ำที่มากขึ้นตามปริมาณผู้คนที่เดินทางเข้ามาพักผ่อน ค้างแรมภายในชุมชน ปริมาณน้ำจึงมีไม่เพียงพอต่อการใช้งาน

จากการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เคยหยุดนิ่งที่นำมาซึ่งผลกระทบจากการท่องเที่ยวของบ้านแม่กลางหลวงนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการหาแนวทางเพื่อลดผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม และนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน อีกทั้งผลการศึกษาในระยะก่อนหน้านี้นี้พบว่ามีผลการวิจัยในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยในครั้งนั้นชุมชนได้ทำการศึกษาสภาพการณ์ของการท่องเที่ยวเพื่อทราบผลกระทบในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับชุมชน ศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและบทบาทการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงค้นหาองค์ความรู้และศักยภาพด้านต่างๆ เพื่อนำมาใช้รองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน แต่ภายหลังจากมีการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กลางหลวงแล้วพบว่ายังไม่มีการศึกษาถึงแนว

ทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบกับคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงมีแนวคิดต้องการศึกษา และหาแนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีคำถามวิจัยที่สำคัญว่าผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงคืออะไร และทำอย่างไรจึงจะสามารถจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยใช้การมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือ ซึ่งผลการวิจัยจะนำไปสู่การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อลดผลกระทบในด้านลบ และก่อให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการการท่องเที่ยวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวปัจจุบันของหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยเรื่องการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ คาดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านวิชาการ และประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติดังนี้

ระดับนโยบาย

1. ผลจากการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวปัจจุบันของหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ทราบถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวปัจจุบันของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ซึ่งเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมการท่องเที่ยว ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถนำผล

การศึกษาไปใช้ในการทำนายแนวโน้มในอนาคต เพื่อประกอบการวางยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

2. การศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบถึงผลจากการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านบวกและด้านลบ ซึ่งผลการวิจัยได้นำไปสู่การเสนอแนวทางในการจัดการการลดผลกระทบในทางลบจากการท่องเที่ยว

3. ผลการวิจัยนำไปสู่การเสนอแนวการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ เทศบาลตำบลบ้านหลวง และอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ สามารถนำผลวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการกำหนดแผนนโยบายและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมในพื้นที่อื่นๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน

4. ผลการศึกษาการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นข้อมูลให้แก่ประธาน และคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง นำไปใช้วางแผนควบคุมพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาให้เกิดความยั่งยืนต่อไป โดยให้มีผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวน้อยที่สุด

ระดับปฏิบัติ

1. ผลของการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวปัจจุบันของหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ทราบถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวปัจจุบันของพื้นที่ ซึ่งประธานและคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนการรองรับนักท่องเที่ยวในปีถัดไปได้

2. ผลของการศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กลางหลวงทำให้ทราบถึงผลจากการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านบวกและด้านลบ ซึ่งผู้ที่ได้รับผลกระทบ ประธานและคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในชุมชน และผู้มีส่วนได้เสียสามารถนำผลไปปรับใช้ในการปฏิบัติ เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบในด้านลบ

3. ผลของการศึกษาแนวการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ได้มาซึ่งแนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นแนวทางให้คนในชุมชน ตลอดจนผู้ได้รับผลกระทบจากการ

ท่องเที่ยวมีแนวปฏิบัติในการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยว รวมถึงการลดผลกระทบในทางลบ และดำรงรักษาผลในด้านดีจากการท่องเที่ยวให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่องการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในพื้นที่ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง หมู่ที่ 17 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (qualitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (quantitative research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ (qualitative research) คือ แบบสอบถามที่ได้สร้างครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาและหน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis) คือครัวเรือน สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ (quantitative research) จะใช้การสนทนากลุ่มเฉพาะเจาะจง (focus group) และการประชุมกลุ่มย่อย (small group)

2. ผู้วิจัยศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวครอบคลุมประเด็นดังนี้

2.1 สถานการณ์การท่องเที่ยวปัจจุบันของหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวงอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ จำนวนนักท่องเที่ยว จำนวนวันพักของนักท่องเที่ยว อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวนผู้ประกอบการในพื้นที่ สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว และราคาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว

2.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบจากการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว และผลกระทบจากการท่องเที่ยว

2.3 แนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการจัดการผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้น

ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือ ประชากรหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยในช่วงเดือนมิถุนายน 2558 ถึง เดือนพฤษภาคม 2559 รวมเป็นระยะเวลา 12 เดือน

นิยามศัพท์ทั่วไป

การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนซึ่งผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม ประเพณี หรือธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ได้ร่วมกันจัดการการท่องเที่ยวเริ่มตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปทบทวน ตลอดจนการได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม การเรียนรู้ต่อผู้มาเยือน เป็นหลัก (พจนา สวนศรี, 2546: 13-14; สันธุ์ สโรบล, 2546: 12; มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, 2548: 90)

การรับรู้ หมายถึง กระบวนการในการจัดระบบ และพยายามที่จะเข้าใจการกระตุ้นความรู้สึกที่เราได้รับ เมื่อเครื่องรับสัมผัสของบุคคลถูกกระตุ้น ข้อมูลจะถูกแปลงไปยังสมอง ทำให้บุคคลเกิดความเข้าใจ และตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยการรับรู้ของแต่ละบุคคลจะให้มุมมองที่แตกต่างกัน ซึ่งภาพ หรือมุมมองที่แตกต่างกันนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งแวดล้อมที่แต่ละบุคคลอาศัยอยู่นั้นมีความแตกต่างกัน (เลิศพร ภาระสกุล, 2556: 245; Davis and Palladino, 2000: 88)

ความคาดหวัง หมายถึง การแสดงออกทางทัศนคติของบุคคล ซึ่งอาจมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ และเป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก ทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงออกโต้ตอบสิ่งต่างๆ ในรูปของการยอมรับ หรือปฏิเสธ โดยการแสดงออกดังกล่าวนั้นขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางสังคม ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้น (สกวเดือน ปณสมิทธิ์, 2540: 64)

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่คนในชุมชนมีความสมัครใจ มีความต้องการและมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการมีส่วนร่วม โดยคนในชุมชนมีความพร้อมความสามารถในการเข้าร่วม และได้รับความเท่าเทียมกันจากการมีส่วนร่วม ซึ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมนั้นต้อง เริ่มตั้งแต่การตัดสินใจ การดำเนินงาน การรักษาผลประโยชน์ และการร่วมกันประเมินผล (William Erwin, 1976: 138)

ผลกระทบจากการท่องเที่ยว หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพเดิมทั้งขนาด ปริมาณ และทิศทาง ทั้งที่สัมผัสได้ และสัมผัสไม่ได้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทิศทางทั้งทางบวก (เพิ่มขึ้น มากขึ้น ดีขึ้น) และทางลบ (ลดลง เลวลง) จากการเดินทางไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ต่อ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว (นภวรรณ สุวานะกาญจน์, 2543: 2-6)

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ หมายถึง สภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเงิน หลักทรัพย์และฐานะความเป็นอยู่ของชุมชนหรือประเทศชาติ ได้แก่ รายได้ ค่าใช้จ่าย ค่าครองชีพ การสร้างอาชีพ และการจ้างงาน การกระจายรายได้ และการแบ่งผลประโยชน์ (นิศา ชัชกุล ,2550: 64-67)

ผลกระทบด้านสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอันมีสาเหตุมาจากการท่องเที่ยว ได้แก่ อาชีพ โครงสร้างพื้นฐานทางครอบครัว การอพยพย้ายถิ่น การเกิดอาชญากรรม การสร้างความสามัคคีแก่ชุมชน การเสริมสร้างการศึกษา การเสริมสร้างความปลอดภัย ความขัดแย้งระหว่างคนในชุมชนกับนักท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และค่านิยมของคนในสังคม (ฉันทิช วรรณถนอม, 2552: 107-110)

ผลกระทบด้านวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมภายในชุมชนหลังจากมีการท่องเที่ยว ได้แก่ งานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน เทศกาล งานประเพณี งานหัตถกรรม และวิถีชีวิตของคนในสังคม (นิศา ชัชกุล, 2550: 69-71)

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวซึ่งส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 77-78) ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกโดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม การทำลายทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน การทำลายทรัพยากรชีวภาพของชุมชนท้องถิ่น การเกิดปัญหามลภาวะในชุมชนท้องถิ่น และความแออัดในอาคารสิ่งปลูกสร้าง

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

สถานการณ์การท่องเที่ยว หมายถึง จำนวนนักท่องเที่ยว จำนวนวันพักของนักท่องเที่ยว อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวนผู้ประกอบการในพื้นที่ สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว

และราคาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านแม่กลางหลวงตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

จำนวนนักท่องเที่ยว หมายถึง จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และพักค้างคืนที่หมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากบันทึกสถิติการเข้าพักโดยคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนแม่กลางหลวง

จำนวนวันพักของนักท่องเที่ยว หมายถึง จำนวนวันที่นักท่องเที่ยวเข้าพักในรีสอร์ท-ชุมชนและโฮมสเตย์ในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หมายถึง อาชีพที่ตอบสนองต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

จำนวนผู้ประกอบการในพื้นที่ หมายถึง จำนวนผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และกิจการที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว หมายถึง สินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องเนื่องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่รายการนำเที่ยวการเดินทางศึกษาเส้นทางธรรมชาติ โฮมสเตย์ชุมชน และรีสอร์ทชุมชน

ราคาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว หมายถึง ราคาของสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องเนื่องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว หมายถึง ระดับการรับทราบข้อมูลข่าวสารในด้านบวกที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว หมายถึง ระดับความคาดหวังในผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยครอบคลุม 4 ด้านได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยว หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัด

เชียงใหม่ ทั้งในด้านบวก และด้านลบของหัวหน้าครัวเรือนหมู่บ้านแม่อางหลวง โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่อางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ส่งผลต่อการเงิน หลักทรัพย์ และฐานะความเป็นอยู่ของชุมชนทั้งในด้านบวก และด้านลบของหัวหน้าครัวเรือนหมู่บ้านแม่อางหลวง ได้แก่ รายได้ ค่าใช้จ่าย ค่าครองชีพ การสร้างอาชีพและการจ้างงาน การกระจายรายได้ และการแบ่งผลประโยชน์

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่อางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ส่งผลต่อสังคม ชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนทั้งในด้านบวก และด้านลบของหัวหน้าครัวเรือนหมู่บ้านแม่อางหลวง ได้แก่ อาชีพ โครงสร้างพื้นฐานทางครอบครัว การอพยพย้ายถิ่น การเกิดอาชญากรรม การสร้างความสามัคคีแก่ชุมชน การเสริมสร้างการศึกษา การเสริมสร้างความปลอดภัย ความขัดแย้งระหว่างคนในชุมชนกับนักท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และค่านิยมของคนในสังคม

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่อางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมภายในชุมชนทั้งในด้านบวก และด้านลบของหัวหน้าครัวเรือนหมู่บ้านแม่อางหลวง ได้แก่ งานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน เทศกาล งานประเพณี งานหัตถกรรม และวิถีชีวิตของคนในสังคม

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่อางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ส่งผลต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนทั้งในด้านบวก และด้านลบของหัวหน้าครัวเรือนหมู่บ้านแม่อางหลวง ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกโดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม การทำลายทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน การทำลายทรัพยากรชีวภาพของชุมชนท้องถิ่น การเกิดปัญหามลภาวะในชุมชนท้องถิ่น และความแออัดในอาคารสิ่งปลูกสร้าง

บทที่ 2

การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินการวิจัยเรื่องการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด จึงได้กำหนดหัวข้อการตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดทางการท่องเที่ยว
 - 1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว
 - 1.2 ความสำคัญของการท่องเที่ยว
 - 1.3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว
2. แนวคิดเกี่ยวกับอุปสงค์ และอุปทานทางการท่องเที่ยว
3. แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
4. ทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้
5. ทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง
6. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม
7. ทฤษฎีการกระทำตามเหตุผล
8. แนวคิดการมีส่วนร่วม
9. แนวคิดผลกระทบของการท่องเที่ยว
 - 9.1 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ
 - 9.2 ผลกระทบด้านสังคม
 - 9.3 ผลกระทบด้านวัฒนธรรม
 - 9.4 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม
10. แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทางการท่องเที่ยว

ความหมายของการท่องเที่ยว

สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union of Travel Organization หรือ IUOTO) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวว่า จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีเงื่อนไข

ตามหลักสากลดังต่อไปนี้ คือ 1) ต้องเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว 2) ต้องเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ 3) ต้องเป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆก็ตามที่มีใช้เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ในการเดินทางท่องเที่ยว (นิศา ชัชกุล, 2550: 2-3) ต่อมาสหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศได้พัฒนาเป็นองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization หรือ WTO) จึงให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางของบุคคลจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (ไม่มากกว่า 1 ปี ติดต่อกัน) เดินทางด้วยความสมัครใจเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ติดต่อธุรกิจและวัตถุประสงค์ใดๆก็ได้ แต่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ (Tourism of World, 2553: ระบบออนไลน์)

ในปี พ.ศ. 2506 องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศขึ้นที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี โดยให้คำจำกัดความของคำว่าการท่องเที่ยวว่า หมายถึง การเดินทางเพื่อความบันเทิงรื่นเริงใจ เยี่ยมญาติ หรือการไปร่วมประชุมแต่มีใช้เพื่อการประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน หรือมีใช้เพื่อการพำนักอยู่เป็นการถาวร (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 5) ในทำนองเดียวกัน Holloway (1983 :3) ได้กล่าวไว้ว่าการท่องเที่ยวคือ การเดินทางออกจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานที่อื่นในระยะเวลาสั้นๆ และทำกิจกรรมต่างๆระหว่างที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเดินทางเยี่ยมญาติมิตร หรือพักผ่อนท่องเที่ยว อีกทั้ง Lawson and Baud Bovy กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นนันทนาการรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในเวลาว่างที่มีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังอีกที่หนึ่งที่ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยว (ชนกฤต สังข์เฉย, 2550: 39) นอกจากนี้ นิคม จารุมณี (2539: 56-57) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การที่คนเดินทางไปสถานที่ต่างๆ และตลอดระยะเวลาเหล่านั้นได้มีกิจกรรมต่างๆเกิดขึ้น การไปเที่ยวชมสถานที่ที่สวยงาม หรือทัศนียภาพแปลกใหม่ หรือเดินซื้อสิ่งของต่างๆ เป็นต้น การท่องเที่ยวมีหลากหลายรูปแบบด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างเช่น ระยะเวลาในการท่องเที่ยว ประเภทของคมนาคม จำนวนสมาชิก หรือค่าใช้จ่ายต่างๆ เป็นต้น

สำหรับความหมายของการท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวมิได้เน้นการให้ความหมายคำนี้มากนัก และการให้ความหมายก็แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของการท่องเที่ยวว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องธุรกิจ หรือกิจกรรมเพื่อความเพลิดเพลินของมนุษย์ การให้ความหมายจึงขึ้นอยู่กับพื้นฐานดังกล่าวที่มีต่อการท่องเที่ยว (Holloway, 1983: 1; Khan et al, 1993: 544) สอดคล้องกับ ชนกฤต สังข์เฉย (2550) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นคำที่มีความหมายค่อนข้างกว้างเพราะมิได้หมายความว่า การเดินทางเพียงอย่างเดียวหรือมุ่งเฉพาะในส่วนของผู้เดินทางเท่านั้นหากพิจารณาจากกระบวนการของการท่องเที่ยวจะพบว่าเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้จัดบริการด้านการท่องเที่ยว หน่วยงานของรัฐในท้องถิ่น และประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นหากจะอธิบายความหมายของคำว่า การท่องเที่ยวให้ครอบคลุม อาจต้อง

พิจารณา 4 ประเด็น ดังนี้ (กุลวดี ละม้ายเงิน, 2552: ระบบออนไลน์)

1. นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่เดินทางไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวด้วยวัตถุประสงค์ต่างๆ โดยที่วัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวจะเป็นปัจจัยกำหนดกิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวที่เลือกเดินทางไปเยือน

2. ผู้ประกอบการกิจการท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการหรือวัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยว

3. หน่วยงานภาครัฐบาล หมายถึง องค์กรของรัฐบาลที่มีหน้าที่ดูแลกำกับกับการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามนโยบายที่รัฐบาลได้วางไว้ เนื่องจากรัฐบาลในหลายประเทศมักให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศให้แก่ประเทศ อันเกิดจากรายได้ของธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่จัดสินค้าและบริการให้แก่นักท่องเที่ยว

4. ประชาชนในท้องถิ่น หมายถึง ประชาชนท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับนักท่องเที่ยวในการต้อนรับและการเป็นเจ้าบ้านที่ดีแล้ว ยังมีโอกาสเข้ามาประกอบอาชีพเป็นบุคลากรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้อีกด้วย

จากคำนิยาม และความหมายของการท่องเที่ยวดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวคือการที่บุคคล หรือกลุ่มคนเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งเป็นการชั่วคราวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ มีการร่วมทำกิจกรรมในรูปแบบนันทนาการเพื่อคลายเครียดในการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการเดินทางที่มีใช้วัตถุประสงค์เพื่อธุรกิจ ประกอบอาชีพ หรือหารายได้ โดยในการเดินทางท่องเที่ยวนั้นมิได้หมายถึงเฉพาะนักท่องเที่ยว แต่มีผู้ประกอบการธุรกิจบริการการท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และประชาชนในท้องถิ่นแหล่งท่องเที่ยว เป็นผู้เกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยว

ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกล่าวว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อสังคมทั้งในท้องถิ่นที่มีการท่องเที่ยวและยังขยายส่งผลไปถึงระดับประเทศด้วย ซึ่งพอจะจำแนกถึงบทบาทและความสำคัญของการท่องเที่ยวได้หลายประการดังนี้ (นิศา ชัชกุล, 2550: 54-60)

1. บทบาทและความสำคัญที่มีต่อเศรษฐกิจ

1.1 ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้น นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีส่วนช่วยให้ประเทศรับรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศ และรายได้ดังกล่าวก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการส่งสินค้าออกไปขายในต่างประเทศ แต่เป็นสินค้าออกประเภทไม่เห็นตัวสินค้า(Invisible Export) ซึ่งมีผลทำให้ดุลการชำระเงินระหว่างประเทศดีขึ้น

1.2 ทำให้ภาวะการมีงานทำมากขึ้น รายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่กระจายสู่ประชากรทั่วประเทศ ดังนั้นภูมิภาคต่างๆที่มีการพัฒนาเพิ่มขึ้น มีการสร้างสิ่งใหม่ๆ เกิด

อาชีพใหม่ และมีความต้องการแรงงานมากมาย จากการรายงานของสภาการเดินทางท่องเที่ยวแห่งโลก (World of Travel and Tourism Council หรือ WTTC) ปี ค.ศ. 1993 ได้สรุปไว้ว่า “การท่องเที่ยวทำให้ประชาชนทั่วโลกประมาณ 204 ล้านคนมีงานทำ หรือพนักงาน 1 ใน 9 ทำงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในประเทศไทยการท่องเที่ยวนำความเจริญไปสู่ท้องถิ่น และเกิดการจ้างงานสร้างอาชีพใหม่ทั้งทางตรงและทางอ้อมจำนวนมาก

1.3 มีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิต และนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้อย่างสูงสุด เป็นอุตสาหกรรมเชิงซ้อน (multifaceted industry) ที่มีผลต่อเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อมเมื่อเทียบกับการผลิตสินค้า หรืออุตสาหกรรมอื่นๆ จากการสำรวจของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยพบว่าจะมีค่าทวีประมาณ 2.06 เท่า คือ ถ้านักท่องเที่ยวนำเงินมาใช้ 100 เหรียญสหรัฐ จะหมุนเวียนอยู่ในระบบการผลิตการบริการในท้องถิ่นเช่น การผลิตสินค้าหัตถกรรมพื้นเมือง

1.4 การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่สิ้นเปลืองวัตถุดิบมากนัก ผลผลิตขายได้ตลอดเวลาแล้วแต่ความเหมาะสม และความสามารถของผู้ขาย และเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่าย

1.5 มีบทบาทในการสร้างสรรค์ความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่างๆ มีการกระจายการลงทุนไปสู่ภูมิภาคมากขึ้น โดยที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นตัวทำให้เกิดการลงทุนในหมวดอุตสาหกรรมอื่นๆ รวมทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภค ถนน การประปา ไฟฟ้า และการติดต่อสื่อสาร

2. บทบาทและความสำคัญที่มีต่อสังคม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 38-41)

2.1 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่นให้ดีขึ้น ทั้งนี้สืบเนื่องจากผลของการกระจายรายได้ และการจ้างงานไปสู่คนในท้องถิ่น ทำให้คนในท้องถิ่นมีอาชีพ และมีรายได้ในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นได้ เป็นการช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่นให้ดีขึ้นด้วย

2.2 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวช่วยสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น กล่าวคือเมื่อเกิดการเดินทางท่องเที่ยวจากท้องถิ่นหนึ่งไปยังอีกท้องถิ่นหนึ่ง ย่อมก่อให้เกิดสิ่งใหม่ขึ้นในท้องถิ่นเช่น การปลูกสร้างโรงแรมหรือที่พักแรม ภัตตาคารหรือร้านอาหาร ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีโอกาสได้รับความสะดวกสบายและบริการในลักษณะต่างๆ จากทั้งภาครัฐและจากการลงทุนของเอกชน ทำให้ท้องถิ่นมีความเจริญและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2.3 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษา กล่าวคือช่วยให้คนมีโลกทัศน์กว้าง ได้รับความรู้และประสบการณ์จากการที่ได้พบเห็นด้วยตนเอง ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตในสังคมได้ ถ้าหากเป็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการก็จะมีผลแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการระหว่างนักศึกษาต่างชาติ อันเป็นการพัฒนาวิชาการด้านต่างๆ ให้

เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

2.4 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวช่วยลดปัญหาการอพยพเข้าไปแออัดในเมือง กล่าวคือ ธรรมชาติของมนุษย์มักจะรักถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองนอนของตน หากมีโอกาสประกอบอาชีพที่เหมาะสม มีรายได้แก่การยังชีพ ย่อมไม่อยากอพยพไปแออัดในเมือง ซึ่งเสี่ยงต่อการถูกหลอกลวงและการเอาเปรียบด้านแรงงานในเมือง อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสามารถช่วยสร้างอาชีพให้กับคนท้องถิ่นจึงช่วยลดปัญหาอพยพได้

2.5 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้มีการคิดค้นนำทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นสินค้าของที่ระลึกจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการเพิ่มประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ อีกทั้งเป็นการเสริมรายได้ให้แก่ท้องถิ่นด้วยการคิดค้น และพัฒนาการผลิตสินค้าที่ระลึกให้ทันสมัยและคุณภาพดียิ่งขึ้น

2.6 การท่องเที่ยวเสริมสร้างพื้นฐานทางสังคมที่ดี ประชาชนในพื้นที่ควรมีคุณลักษณะในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ด้วยการยิ้มแย้มแจ่มใส มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยหลักที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี โดยประเทศไทยได้รับสมญานามว่า “สยามเมืองยิ้ม” ถือเป็นจุดขายสำคัญทางการท่องเที่ยว จากงานวิจัยทางการท่องเที่ยวหลายฉบับของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้แสดงให้เห็นว่า อหิชาศย์ไมตรี รอยยิ้ม และความมีน้ำใจของคนไทยเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ให้นักท่องเที่ยวต่างชาติกลับมาเยือนเมืองไทย (ชนกฤต สังข์เฉย, 2550: 44)

3. บทบาทและความสำคัญที่มีต่อวัฒนธรรม (ชนกฤต สังข์เฉย, 2550: 44)

3.1 การท่องเที่ยวช่วยฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ก็ย่อมมีส่วนกระตุ้นให้คนท้องถิ่นเกิดความสามัคคีในการช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถานและโบราณวัตถุ และเห็นความสำคัญว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าในการดึงดูดความสนใจของคนต่างถิ่นให้เดินทางมาเยือน และทำให้ประชาชนในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวรู้สึกตระหนักในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น

3.2 การท่องเที่ยวกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์และมีความเข้มแข็งของวัฒนธรรมในชุมชน นอกจากเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวแล้วยังส่งผลให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความรัก และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นหรือก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง อันเป็นการลดปัญหาการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานนอกพื้นที่ และปัญหาความแออัดทางสังคมที่จะตามมาด้วย

4. บทบาทและความสำคัญที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่จำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการดึงดูดนักท่องเที่ยว หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญ

ในเรื่องการอนุรักษ์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม ทั้งในส่วนของการป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ในปัจจุบันทั่วโลกต่างเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงร่วมกันศึกษาวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว และวางแผนจัดการด้านการท่องเที่ยว

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2555: 4-8) อธิบายไว้ว่าเมื่อนักท่องเที่ยวได้รับข่าวสารข้อมูลทางการท่องเที่ยวและการชักจูงจากการตลาดท่องเที่ยวของประเทศที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวแล้วทำให้เกิดความต้องการอยากเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวประเทศนั้นๆตามข่าวสารทางการท่องเที่ยวที่ได้มา เมื่อมีการท่องเที่ยวก็ต้องใช้การขนส่งในการเดินทาง และใช้บริการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 4 องค์ประกอบคือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (tourism resources) เป็นสินค้าหลักของการท่องเที่ยว หรือเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางมาท่องเที่ยวจึงต้องสามารถจูงใจหรือกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวอยากเดินทางมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ให้ความหมายของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่นที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเยี่ยมชม ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวจึงเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่จูงใจนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปซื้อถึงแหล่งที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวเอง ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวจะรวมเอาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวหลายประเภททั้งรูปธรรมและนามธรรมไว้ด้วยกัน เช่น ทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี กิจกรรมท่องเที่ยว อรรถาธิบายของประชาชน สาธารณูปโภคและความปลอดภัย เป็นต้น

2. การตลาดท่องเที่ยว (tourism marketing) เนื่องจากการที่คนจะเดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ใดก็ตามย่อมต้องมีสิ่งจูงใจให้เกิดความต้องการเดินทางไปยังสถานที่นั้นๆ ฉะนั้นการตลาดท่องเที่ยวจะช่วยส่งเสริมชักจูงเร้าให้คนเข้ามาท่องเที่ยวที่หนึ่งๆที่ใดมากขึ้น ทั้งนี้เพราะการที่นักท่องเที่ยวจะตัดสินใจเดินทางเพื่อท่องเที่ยวไปยังประเทศใดประเทศหนึ่งก็ต้องรู้จักประเทศนั้นเสียก่อนว่ามีสิ่งที่น่าสนใจอะไรบ้างที่เขาอยากจะไปเที่ยวชม การตลาดท่องเที่ยวจึงเป็นเรื่องที่ต้องร่วมมือกันทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนในการที่จะทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักและสนใจที่จะมาท่องเที่ยวยังประเทศของตนมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ อันเป็นผลให้ได้มาซึ่งรายได้จำนวนมากเข้าสู่ประเทศเพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆให้เจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

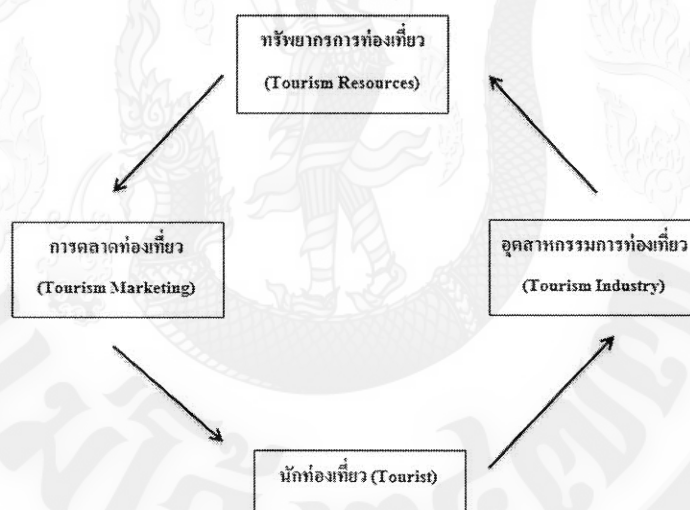
3. นักท่องเที่ยว (tourist) เป็นบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นการบริการที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้รับความสะดวกสบายและ

ความพึงพอใจ ซึ่งนักท่องเที่ยวหมายถึงบุคคลที่เดินทางอยู่ในประเทศหนึ่งประเทศใดที่มีบ้านเมืองที่อาศัยอยู่เป็นประจำ เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง

4. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หรือธุรกิจการท่องเที่ยว (tourism industry) หมายถึงการดำเนินธุรกิจให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว อันจะทำให้ นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ โดยหวังได้รับผลกำไรจากการดำเนินธุรกิจเป็นสิ่งตอบแทน สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ธุรกิจใหญ่คือ

4.1 ธุรกิจโดยตรง เป็นธุรกิจบริการแก่นักท่องเที่ยวโดยตรง หรือที่เรียกว่าธุรกิจท่องเที่ยว ประกอบด้วย ธุรกิจการขนส่ง ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจอาหารและบันเทิง ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ธุรกิจการจัดประชุมการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลหรือนิทรรศการ ธุรกิจการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก

4.2 ธุรกิจทางอ้อม เป็นธุรกิจที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทางอ้อม เช่น ธุรกิจตัดเสื้อผ้า ธุรกิจการเงิน ธุรกิจประกันภัย ธุรกิจการเกษตร เป็นต้น

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

ที่มา: บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2555: 5)

นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (tourism resource) บริการท่องเที่ยว (tourism service) และ ตลาดการท่องเที่ยว (tourism market and tourist) (สุชาติา วรธรรมานี, 2542: 70-72) โดยในแต่ละองค์ประกอบจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งสมบัติ กาญจนกิจ (2544: 87-88) ได้อธิบาย องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยว เป็นทรัพยากรที่สำคัญ จัดเป็นอุปทานการท่องเที่ยว โดยจัดหมวดหมู่ของแหล่งท่องเที่ยวเป็น 5 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงถึงความหลากหลายในรูปแบบต่างๆ ของภูมิประเทศ แหล่งท่องเที่ยวประเภทที่ให้ความบันเทิง และแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆที่มีลักษณะเฉพาะตัว ส่วนทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยนั้นได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์โบราณคดี และแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม

2. บริการการท่องเที่ยว เป็นบริการที่รองรับให้เกิดความสะดวกสบาย และความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในบางโอกาสอาจเป็นตัวดึงดูดได้เช่นกัน บริการการท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรม และบริการอื่นๆ ทั้งนี้รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่นๆด้วย

3. ตลาดการท่องเที่ยว เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ขึ้นตรงต่อคุณภาพของมนุษย์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งไม่สามารถแยกตัวออกจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจอื่นๆ กระบวนการท่องเที่ยวได้พัฒนาจนเกิดเป็นสาขาที่สำคัญสาขาหนึ่งในระบบเศรษฐกิจที่มีผู้ซื้อ และผู้ขาย (ผู้ให้บริการ) จนขยายตัวเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดรายได้ที่สำคัญต่อประเทศ

จากความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบของการท่องเที่ยว สามารถสรุปได้ว่า บทบาทและความสำคัญของการท่องเที่ยวนั้นมีผลต่อสังคมในหลายๆด้านทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเท่ากับว่าพื้นที่นั้นได้มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวส่งผลให้ประชาชน และทรัพยากรในพื้นที่ได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันประชาชน และทรัพยากรในพื้นที่ก็มีบทบาทและความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเช่นกัน หากแต่ว่าขึ้นอยู่กับการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นเพื่อความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับอุปสงค์และอุปทานทางการท่องเที่ยว

อุปสงค์ทางการท่องเที่ยว

มีนักวิชาการได้ให้คำจำกัดความของคำว่าอุปสงค์ในมุมมองที่แตกต่างกัน ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์ได้ให้คำจำกัดความคำว่าอุปสงค์ว่า หมายถึงปริมาณของผลิตภัณฑ์ หรือบริการทั่วไปที่คนเต็มใจที่จะซื้อ และสามารถที่จะซื้อได้ในราคาที่ถูกกำหนดไว้ ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่ถ้าในมุมมองของนักจิตวิทยา อุปสงค์ คือความต้องการ จำเป็น หรือแรงจูงใจต่างๆที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการท่องเที่ยว สำหรับในด้านของนักภูมิศาสตร์ อุปสงค์ทางการท่องเที่ยว หมายถึง จำนวนคนทั้งหมดที่ทำการ

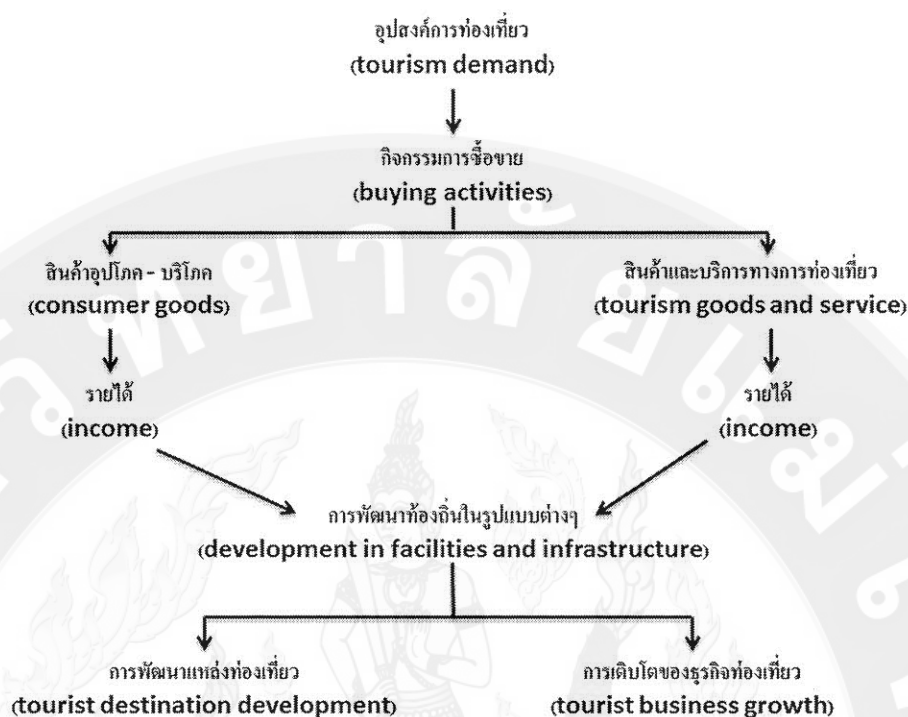
เดินทาง หรือแสดงความต้องการที่จะเดินทาง และต้องการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ ในสถานที่ที่ไม่ใช่ที่พักอาศัยตามปกติ และไม่ใช่สถานที่ทำงานของเขา (เลิศพร ภาระสกุล, 2556: 121)

ในทางเศรษฐศาสตร์จุลภาค จุฑามาศ ทวีไพบูลย์วงศ์ และอำนาจ ชีระวนิช (2548: 94-95) ได้สรุปไว้ว่า อุปสงค์ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณอุปสงค์ (quantity demanded) และราคา (price) ของสินค้าชนิดหนึ่ง เมื่อปัจจัยอื่นที่มีผลต่อแผนการซื้อไม่เปลี่ยนแปลง โดยปริมาณอุปสงค์แสดงเป็นจำนวน ณ ระดับราคาหนึ่ง โดยมีกฎอุปสงค์ว่า เมื่อปัจจัยอื่นๆคงที่ หากราคาของสินค้าชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้น ปริมาณอุปสงค์ของสินค้าชนิดนั้นจะลดลง และหากราคาของสินค้าชนิดหนึ่งลดลง ปริมาณอุปสงค์ของสินค้าชนิดนั้นจะเพิ่มขึ้น

สำหรับอุปสงค์การท่องเที่ยว ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2554: 19) กล่าวว่า อุปสงค์การท่องเที่ยว (tourism demand) หมายถึง ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางไปซื้อสินค้าและบริการ หรือบริโภคผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยว หรือจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวของตน โดยนักท่องเที่ยวจะต้องมีความต้องการ มีอำนาจซื้อ และมีความเต็มใจที่จะจ่ายค่าสินค้าและบริการที่กำหนดในเวลานั้นๆ ปริมาณสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น หรือลดลงของอุปสงค์การท่องเที่ยวด้วย

ความสำคัญของอุปสงค์ทางการท่องเที่ยว

อุปสงค์การท่องเที่ยวเป็นตัวผลักดันสำคัญที่ทำให้เกิดการซื้อขายสินค้าทั่วไป และสินค้าการท่องเที่ยวอย่างอื่น โดยเฉพาะธุรกิจย่อยที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ช่วยเพิ่มสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้มีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว และทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวมีการขยายตัวมากขึ้นดังแผนภาพด้านล่างนี้ (ฉลองศรี พิมลสมพงศ์, 2554: 20)

ภาพที่ 2 ความสำคัญของอุปสงค์การท่องเที่ยว

ที่มา: ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2554: 20)

ประเภทของอุปสงค์ทางการท่องเที่ยว

อุปสงค์ทางการท่องเที่ยวสามารถจำแนกได้หลากหลายประเภท ได้แก่ (เลิศพร ภาระสกุล, 2556: 122-124)

1. อุปสงค์ที่แท้จริง (effective demand) ได้แก่ ผู้คนทั้งหลายที่มีการท่องเที่ยวจริงๆ หรือมีการแสดงพฤติกรรมให้เห็นถึงการท่องเที่ยว อุปสงค์ประเภทนี้จัดว่าเป็นประเภทที่วัดได้ง่ายที่สุด และเป็นที่ยอมรับใช้วัดมากที่สุด ดังนั้นสถิตินักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้าไปในประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมดที่มีการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศใดประเทศหนึ่งก็คือตัวเลขที่แสดงให้เห็นถึงอุปสงค์ที่แท้จริงนั่นเอง

2. อุปสงค์ที่ถูกยับยั้งเอาไว้ (suppressed demand) หมายถึงคนส่วนหนึ่ง หรือจำนวนหนึ่งที่ยังไม่มีการเดินทางมาด้วยเหตุผลอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งๆที่จำนวนนักท่องเที่ยวทั่วโลกมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี จนกระทั่งเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 นี้ แต่เมื่อเทียบสัดส่วนกับประชากรทั้งหมดของโลกแล้ว อัตราส่วนร้อยละของผู้ที่เดินทางไปต่างประเทศก็ยังคงอยู่ในอัตราที่ต่ำ ถึงแม้ว่าในหลายประเทศจะมีคนเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของตนเองเป็นจำนวนมากก็ตาม แต่อีกหลายประเทศในโลกนี้ยังถูกมองว่าเป็นกิจกรรมที่ฟุ่มเฟือย และเกินความสามารถที่คนส่วนมากในบางประเทศจะสามารถทำได้

อุปสงค์ที่ถูกยับยั้งไว้สามารถแบ่งย่อยออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1 อุปสงค์ที่มีศักยภาพ (potential demand) ได้แก่ กลุ่มคนที่ยังไม่ได้เดินทางแต่อาจจะเดินทางในอนาคต ถ้าสถานการณ์ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไป เช่น เก็บเงินได้เพียงพอที่จะนำไปใช้จ่าย หรือมีวันหยุดนานพอจะไปท่องเที่ยวได้ คนกลุ่มนี้จะมีโอกาสเข้าไปอยู่ในกลุ่มที่มีอุปสงค์ที่แท้จริงได้

2.2 อุปสงค์ที่ถูกเลื่อนออกไป (deferred demand) ได้แก่ กลุ่มคนที่จำเป็นต้องเลื่อนการเดินทาง หรือชะลอการเดินทางออกไป ทำให้ไม่สามารถเดินทางได้ เนื่องจากอุปสรรคที่เกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น โรงแรมในแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางไปถูกจองเต็มไปก่อนแล้ว หรือภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวก่อนที่จะออกเดินทาง หรือภัยจากการก่อการร้ายในประเทศจุดหมายปลายทาง คนที่อยู่ในกลุ่มนี้มีโอกาสที่จะเดินทางได้ก็ต่อเมื่ออุปสรรคของการเดินทางผ่านพ้นไปแล้วก็จะกลายเป็นผู้ที่อยู่ในอุปสงค์อย่างแท้จริง

3. กลุ่มที่ไม่มีอุปสงค์ (no demand) ได้แก่ กลุ่มคนทั่วไปที่ไม่มีความต้องการที่จะเดินทางเลย หรือไม่สามารถที่จะเดินทางได้เลย

4. อุปสงค์ที่เข้ามาแทนที่ (substitution of demand) หมายถึง กรณีที่อุปสงค์ที่มีต่อกิจกรรมอย่างหนึ่งถูกแทนที่ด้วยอุปสงค์อย่างอื่น เช่น นักท่องเที่ยวเปลี่ยนใจจากการเข้าพักโรงแรมมาเป็นการเข้าพักในโฮมสเตย์แทน หรือนักท่องเที่ยวเลือกที่พักประเภทที่สามารถปรุงอาหารรับประทานเองได้แทนการเข้าพักในโรงแรมประเภทรีสอร์ท

5. อุปสงค์ที่มีการเปลี่ยนทิศทาง (redirection of demand) หมายถึง การเปลี่ยนจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว เช่น เมื่อเกิดเหตุการณ์ลอบวางระเบิดในโรงแรมที่เกาะบาหลี่ ทำให้นักท่องเที่ยวชาวออสเตรเลียหันมาท่องเที่ยวที่ภูเก็ตแทน หรือกรณีที่นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสเปลี่ยนเป้าหมายจากการมาท่องเที่ยวประเทศไทยไปเที่ยวประเทศเวียดนามแทน

6. การเกิดอุปสงค์ใหม่ (new demand) เกิดจากการมีอุปทานการท่องเที่ยวใหม่ๆเกิดขึ้น ทำให้คนหันไปใช้อุปทานใหม่ เช่น เมื่อเกิดการก่อสร้างโรงแรมแห่งใหม่ขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเปลี่ยนไปพักโรงแรมที่สร้างใหม่แทนการเข้าพักในโรงแรมที่สร้างมาก่อน ในกรณีนี้คือการที่อุปสงค์ใหม่เข้ามาแทนที่อุปสงค์เดิม และกรณีที่นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสเบนความสนใจจากประเทศไทยไปเป็นประเทศเวียดนาม ทำให้อัตราการเข้าพักที่เวียดนามสูงขึ้น แสดงให้เห็นว่าโรงแรมในเวียดนามมีอุปสงค์ใหม่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการเบี่ยงเบนความสนใจ หรือการเปลี่ยนจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระดับอุปสงค์

ในการศึกษาอุปสงค์ของการท่องเที่ยวนิยมศึกษาข้อมูลดังนี้ (ฉลองศรี พิมลสมพงศ์, 2554: 19)

1. จำนวนนักท่องเที่ยว (tourist arrivals) ทั้งภายในท้องถิ่น ภายในประเทศ และระหว่างประเทศ การสำรวจการเพิ่มขึ้น หรือลดลงของของลูกค้า จึงเป็นงานสำคัญของธุรกิจนอกเหนือไปจากการสำรวจเพื่อทราบความต้องการเฉพาะ
2. รายได้จากการท่องเที่ยว (tourist expenditures) หมายถึงค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวใช้ในการเดินทางท่องเที่ยวเป็นค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าพาหนะ ค่าเข้าชม ค่าสินค้าที่ระลึก และค่าใช้จ่ายอื่นๆแยกตามตลาดนักท่องเที่ยว
3. วันพักเฉลี่ย (average length of stay) ของตลาดนักท่องเที่ยวที่สำคัญ รูปแบบกิจกรรมทางการตลาดที่เหมาะสมจะทำให้เพิ่มจำนวนวันพัก ซึ่งเป็นผลให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น
4. การเพิ่มขึ้นของอุปทานการท่องเที่ยว (tourism supply) เช่น สถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวไปมาก ห้องพัก บริษัทนำเที่ยว เทียวบิน มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทั้งในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว และเปรียบเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีก่อน

นอกจากนี้ วลัยพร รวีตระกูลไพบูลย์ (2553: 75-76) อธิบายว่าการศึกษาค้นคว้าความต้องการซื้อของนักท่องเที่ยว เพื่อนำข้อมูลมาวางแผน และพัฒนาธุรกิจให้มีประสิทธิภาพ ควรมีการศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ประเทศต้นกำเนิดของนักท่องเที่ยว (country of origin) ข้อมูลสถิติที่เกี่ยวกับประเทศต้นกำเนิดของนักท่องเที่ยวช่วยให้สามารถเข้าใจความต้องการของนักท่องเที่ยวในเรื่องต่างๆ เช่น ภาษาที่ใช้ พฤติกรรมการรับประทาน ข้อห้ามทางศาสนา ความเชื่อ จารีตประเพณี เป็นต้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีความแตกต่างกันในเรื่องของเชื้อชาติ ศาสนา และความสนใจในแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว การทราบประเทศต้นกำเนิดของนักท่องเที่ยวจึงช่วยให้เข้าใจความต้องการ และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นข้อมูลที่จะช่วยในการวางแผนการบริการนักท่องเที่ยวแต่ละประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. จำนวนนักท่องเที่ยว (tourist arrivals) การศึกษาค้นคว้าสถิติที่เกี่ยวกับจำนวนนักท่องเที่ยวช่วยให้สามารถเปรียบเทียบจำนวนนักท่องเที่ยวของแต่ละประเทศ คำนวณอัตราการเจริญเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น หรือลดลง และสามารถคาดการณ์จำนวนนักท่องเที่ยวในช่วงเวลาต่างๆของการเดินทางได้ นอกจากนี้ การศึกษาจำนวนนักท่องเที่ยวควบคู่ไปกับช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว มีส่วนช่วยให้ธุรกิจด้านการท่องเที่ยว และพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวสามารถเตรียมความพร้อมในการรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวในแต่ละช่วงเวลาได้อย่างเหมาะสม

3. จำนวนวันพักเฉลี่ย (average length of stay) การศึกษาข้อมูลสถิติที่เกี่ยวกับจำนวนวันพักเฉลี่ยสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวของแต่ละประเทศได้ เช่น นักท่องเที่ยวจากยุโรปนิยมพักผ่อนตามแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นชายทะเลแห่งเดียวอยู่เป็นระยะเวลานาน นักท่องเที่ยวเอเชียนิยมเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีจำนวนวันพักในประเทศค่อนข้างสั้น ข้อมูลเหล่านี้ช่วยในการเตรียมจำนวนห้องพักให้เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการส่งเสริมการตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวด้านอื่นๆด้วย

4. ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว (tourist expenditure) การศึกษาข้อมูลสถิติที่เกี่ยวกับการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ เช่น ของที่ระลึก ที่พัก อาหาร แหล่งบันเทิง จะช่วยให้เห็นช่องทางในการลงทุนเพื่อขยายธุรกิจที่มีอยู่ เปิดธุรกิจใหม่ หรือเปิดบริการที่นักท่องเที่ยวนิยมแต่มีการให้บริการอย่างจำกัด

5. เหตุผลในการท่องเที่ยว (reason of visit) การศึกษาข้อมูลสถิติที่เกี่ยวกับเหตุผลในการท่องเที่ยวว่าเป็นการพักผ่อน เยี่ยมญาติ ประชุมสัมมนา หรือติดต่อธุรกิจ มีส่วนช่วยในการเข้าใจความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว และการวางแผนการให้บริการที่เหมาะสมให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวที่เป็นนักธุรกิจอาจมีความต้องการในการเดินทางสายการบินชั้นธุรกิจ การเช็คอินที่สะดวกรวดเร็วที่สนามบินและโรงแรม ห้องพักที่มีเทคโนโลยีครบครัน เป็นต้น

6. ข้อมูลส่วนตัวของนักท่องเที่ยว (tourist profiles) สถิติทางการท่องเที่ยวทำให้ทราบถึงข้อมูลส่วนตัวของนักท่องเที่ยว เช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไปของนักท่องเที่ยว และยังมีส่วนช่วยในการวางแผนการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เข้าถึงนักท่องเที่ยวในกลุ่มเป้าหมายได้ เช่น การเลือกคลื่นวิทยุ รายการโทรทัศน์ รวมถึงเวลาการออกอากาศ เป็นต้น

อุปทานทางการท่องเที่ยว

จุฑามาศ ทวีไพบูลย์วงศ์ และอำนาจ ธีระวนิช (2548: 103-104) ได้อธิบายว่า อุปทาน คือ จำนวนสินค้า บริการ หรือปัจจัยการผลิตที่บุคคลตั้งใจที่จะขาย และสามารถขายได้ในช่วงเวลาหนึ่ง ณ ระดับราคาหนึ่ง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณเสนอขายสินค้าชนิดหนึ่ง และราคาของสินค้าชนิดนั้น เมื่อปัจจัยอื่นที่มีผลต่อแผนการขายไม่เปลี่ยนแปลง โดยกฎของอุปทาน คือ เมื่อปัจจัยอื่นคงที่ หากราคาสินค้าชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้น ปริมาณอุปทานของสินค้านั้นจะเพิ่มขึ้น และหากราคาของสินค้าชนิดนั้นลดลง ปริมาณอุปทานของสินค้าชนิดนั้นจะลดลง

ในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์การจัดการ จรินทร์ เทศวานิช (2550: 63) ได้อธิบายว่า อุปทาน หมายถึงจำนวนสินค้า และบริการที่ผู้ผลิต หรือผู้ขายพร้อมที่จะผลิตออกขาย ณ ระดับราคาต่างๆ

ภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งอุปทานของสินค้าชนิดใดก็ตามจะมีมากหรือน้อย มิได้ขึ้นอยู่กับราคาสินค้าเพียงชนิดเดียว แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นอีกหลายอย่าง เช่น ต้นทุนการผลิต สภาพการแข่งขัน ดินฟ้าอากาศ และเทคนิคการผลิต เป็นต้น

สำหรับด้านการท่องเที่ยว วลัยพร รวีตระกูลไพบูลย์ (2553: 81) อธิบายไว้ว่าอุปทานการท่องเที่ยว นั้น เป็นข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณของบริการทางการท่องเที่ยวในด้านต่างๆจากแหล่งที่ให้บริการนักท่องเที่ยวโดยตรง โดยข้อมูลอุปทานการท่องเที่ยวสามารถนำไปใช้เพื่อวางแผนการรองรับนักท่องเที่ยวได้ เช่น จำนวนห้องพัก จำนวนร้านอาหาร จำนวนร้านค้าของที่ระลึก และจำนวนบริษัทนำเที่ยว เป็นต้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระดับอุปทาน

ปัจจัยที่มีผลต่อแผนการขายซึ่งทำให้อุปทานเปลี่ยนแปลงทุกระดับราคา ได้แก่ (จุฑามาศ ทวีไพบูลย์ และอำนาจ ชีระวนิช, 2548: 107-108)

1. ราคาของสินค้าที่เกี่ยวข้อง (price of related goods) เมื่อราคาสินค้าชนิดหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปจะทำให้อุปทานของสินค้าที่มีความเกี่ยวข้องกันเปลี่ยนแปลง สินค้าที่เกี่ยวข้องกัน อาจจะเป็นสินค้าที่ทดแทนกันได้ในการผลิต หรือใช้ประกอบกันในการผลิต ซึ่งอุปทานของสินค้าชนิดหนึ่ง และราคาของสินค้าอีกชนิดที่ใช้ทดแทนกันได้ในการผลิตจะเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงกันข้าม เมื่อราคาของสินค้าชนิดอื่นที่ใช้ทดแทนในการผลิตเพิ่มขึ้น อุปทานของสินค้าชนิดหนึ่งก็จะลดลง ส่วนอุปทานของสินค้าชนิดหนึ่ง และราคาของสินค้าอีกชนิดหนึ่งที่ใช้ประกอบกันในการผลิตจะเปลี่ยนแปลงในทิศทางเดียวกัน เมื่อราคาของสินค้าชนิดอื่นที่ใช้ประกอบกันในการผลิตเพิ่มขึ้น อุปทานของสินค้าชนิดหนึ่งก็จะเพิ่มขึ้นด้วย

2. ราคาของปัจจัยการผลิต และวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต อุปทานจะเปลี่ยนแปลงเมื่อราคาของปัจจัยการผลิต หรือวัตถุดิบที่ใช้ผลิตสินค้าชนิดนั้นเปลี่ยนแปลง เหตุผลเนื่องมาจากราคาปัจจัยการผลิต และวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตล้วนแต่เป็นต้นทุนในการผลิต และหากต้นทุนในการผลิตสินค้ายิ่งสูงเท่าใด ปริมาณอุปทานของสินค้า ณ แต่ละระดับ ราคาจะยิ่งน้อยลง (เมื่อปัจจัยอื่นคงที่) เช่น หากอัตราค่าจ้างของแรงงานในโรงงานผลิตขวดเพิ่มขึ้นย่อมทำให้ต้นทุนการผลิตขวดน้ำเพิ่มขึ้น ดังนั้นอุปทานของน้ำขวดจะลดลง เป็นต้น

3. การคาดการณ์ ซึ่งการคาดการณ์เกี่ยวกับราคาสินค้าในอนาคตมีผลต่ออุปทานอย่างมาก เช่นกัน พิจารณาตัวอย่างของผู้พัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในเมือง Salt Lake ซึ่งคาดว่าราคาของคอนโดมิเนียมจะสูงขึ้นในช่วงฤดูหนาว ค.ศ. 2002 เมื่อมีการจัดแข่งขันกีฬาโอลิมปิกส์ ดังนั้นเขาจึงวางแผนที่จะขายคอนโดมิเนียมหลังจากราคาได้ปรับสูงขึ้นแล้ว แทนที่จะขายในเวลานี้ การกระทำดังกล่าวทำให้อุปทานของคอนโดมิเนียมที่เมือง Salt Lake ก่อนปี 2002 น้อยลง นอกจากนั้น การ

คาดการณ์ราคาของปัจจัยการผลิตในอนาคตมีผลต่ออุปทานเช่นกัน ดังเช่นหากผู้พัฒนาอสังหาริมทรัพย์คาดว่าค่าจ้างแรงงานจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงปีหน้า เขาอาจสร้างคอนโดมิเนียมจำนวนมากในช่วงปีนี้ก่อนที่ค่าจ้างจะเพิ่มขึ้น การกระทำดังกล่าวทำให้อุปทานของคอนโดมิเนียมในปัจจุบันเพิ่มขึ้น

4. จำนวนผู้ขาย หากมีผู้ขายในตลาดจำนวนมากมาย ย่อมทำให้มีอุปทานมากด้วย เช่น หากมีผู้ขายรายใหม่จำนวนมากสร้างโรงงานน้ำขวดในสหรัฐอเมริกา อุปทานของน้ำขวดจะมากขึ้น

5. ผลผลิตภาพ (productivity) คือ ผลผลิตต่อหน่วยของปัจจัยการผลิต การเพิ่มขึ้นของผลผลิตภาพในการผลิต ทำให้ต้นทุนในการผลิตลดลง และอุปทานมากขึ้น ส่วนการลดลงของผลผลิตภาพส่งผลในทางตรงกันข้าม และทำให้อุปทานลดลง การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีมีผลโดยตรงต่อผลผลิตภาพในการผลิต

นอกจากนี้ ชูลิทธิ ชูชาติ (2546: 84) กล่าวว่า การขายบริการด้านการท่องเที่ยวแตกต่างจากการขายสินค้า ซึ่งมีผลผลิตเป็นตัวตน แต่การขายการท่องเที่ยวเป็นการขายบริการหรือขายสินค้าไม่มีตัวตน สินค้าไม่มีตัวตนดังกล่าวไม่จำเป็นต้องซื้อล่วงหน้ามาไว้ที่ร้านขายสินค้าเหมือนเช่น เสื้อผ้า หรือสินค้านี้มีตัวตนอื่นๆ การจัดจำหน่ายสินค้าไม่มีตัวตนจะเกิดขึ้นเมื่อลูกค้าต้องการแล้วผู้ขายก็ส่งสินค้าส่งมอบแก่ลูกค้า ซึ่งตลาดท่องเที่ยวประกอบด้วยผู้ผลิต (producer) สินค้า (product) และผู้ซื้อ (buyer) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (นิศา ชัชกุล, 2550: 334-340)

1. ผู้ผลิต (producer) ผู้ผลิตสินค้า และบริการท่องเที่ยวประกอบด้วยหลายกลุ่ม ได้แก่

1.1 กลุ่มผู้ผลิตในภาคเอกชน มีบทบาทในการจัดการ นำเสนอสินค้าและบริการที่คาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ผลิต และสร้างความพึงพอใจให้ผู้ซื้อสามารถตัดสินใจซื้อบริการของตน โดยเฉพาะในทันที เช่น ผู้ผลิตด้านที่พัก ผู้ผลิตด้านอาหารและเครื่องดื่ม ผู้ผลิตด้านการนำเที่ยว ผู้ผลิตด้านการขนส่ง ผู้ผลิตด้านสถานที่ท่องเที่ยว และผู้ผลิตด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

1.2 ผู้ผลิตภาครัฐบาล เป็นผู้ผลิตในระดับประเทศ ระดับภาค และระดับท้องถิ่น ผู้ผลิตภาครัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศ เป็นผู้วางนโยบาย ออกกฎหมายและข้อกฎหมายที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว และนำเสนอสินค้าและบริการที่รัฐบาลต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในแต่ละปีผ่านสื่อ และช่องทางการจัดจำหน่ายทุกช่องทาง

2. สินค้า (product) กระบวนการผลิต และการบริการสินค้าต่างๆไปจะเสร็จสิ้นในขั้นตอนเดียว ไม่ยุ่งยาก ผู้บริโภคสามารถบริโภคสินค้าเป็นหน่วยได้ แต่สินค้าท่องเที่ยวต้องอาศัยผู้ผลิตหลายส่วนประกอบกัน (ทั้งภายในและภายนอกอุตสาหกรรมท่องเที่ยว) ผู้บริโภคจึงจะได้รับสินค้าและบริการที่ครบถ้วนตามต้องการ ซึ่งสินค้าและบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประกอบด้วย

2.1 สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (tourist attractions) คือ สิ่งดึงดูดใจให้เกิดการตัดสินใจซื้อ และสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ซื้อสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยว

ประเภทต่างๆ เทศกาลงานประเพณี ฯลฯ

2.2 สิ่งอำนวยความสะดวก (facilities) เป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกให้ผู้ซื้อเข้าถึงสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานที่ประกอบไปด้วย ถนน ไฟฟ้า ประปา การติดต่อสื่อสาร การคมนาคมขนส่ง ท่าอากาศยาน และชุมชนเมือง สำหรับโครงสร้างพิเศษ ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร สถานบันเทิง และศูนย์การค้า นอกจากนี้ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินยังเป็นปัจจัยที่สำคัญ และเป็นความต้องการของมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เริ่มออกเดินทางท่องเที่ยวจนกระทั่งสิ้นสุดลง

2.3 วิถีชีวิต (way of life) ลักษณะรูปแบบชีวิตความเป็นอยู่ ความเป็นมิตรอบอุ่น และรู้สึกเข้ากันได้กับสังคมอื่นที่ตนเองไม่คุ้นเคย

3. ผู้ซื้อ (buyer) ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีผู้ซื้ออยู่ 2 ประเภท คือ

3.1 ผู้ซื้อที่เป็นผู้บริโภค (consumer) คือ ผู้ซื้อรายบุคคล หรือกลุ่มต่างๆ ไปที่ตัดสินใจซื้อ และจัดการเดินทางท่องเที่ยวด้วยตัวเอง หรือผ่านบริษัทนำเที่ยว ซึ่งสามารถจำแนกกลุ่มนักท่องเที่ยวประเภทนี้ได้หลากหลายกลุ่ม โดยการจำแนกตามวัตถุประสงค์ที่ท่องเที่ยว การจำแนกตามจำนวนนักท่องเที่ยวในกลุ่ม การจำแนกตามสภาพภูมิประเทศ การจำแนกตามลักษณะการเดินทาง การจำแนกตามอายุ การจำแนกตามเพศ และการจำแนกตามฐานะทางสังคม

3.2 กลุ่มผู้ซื้อประเภทองค์กร (organization market) เป็นกลุ่มผู้ซื้อที่ไม่ได้ซื้อเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับตนเอง กลุ่มนี้มีสิทธิ์ในการตัดสินใจ และจัดการซื้อให้บุคคลอื่นๆ ได้แก่ กลุ่มผู้จัดประชุม กลุ่มผู้จัดหารางวัลให้พนักงาน หรือตัวแทนขาย ซึ่งกลุ่มผู้ซื้อประเภทนี้เรียกว่า กลุ่มอุตสาหกรรม

โดยสรุปแล้ว อุปสงค์และอุปทานทางการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสม และรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่ออุปสงค์ และอุปทานอยู่ในจุดดุลยภาพ โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ได้แก่ จำนวนนักท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยว จำนวนวันพักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว การเพิ่มขึ้นของอุปทานการท่องเที่ยว ข้อมูลส่วนตัวของนักท่องเที่ยว และเหตุผลในการท่องเที่ยว ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอุปทาน ได้แก่ ราคาของสินค้าที่เกี่ยวข้อง ราคาของปัจจัยการผลิต จำนวนผู้ขาย ผลิตภาพ การคาดการณ์เกี่ยวกับราคาสินค้า และสินค้าและบริการที่ต้องการขาย ซึ่งปัจจัยเหล่านี้สามารถทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจ หรือผู้ดูแลพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับตลาดท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อสามารถเตรียมความพร้อมในการแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต ฉะนั้นการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวปัจจุบันในการงานวิจัยครั้งนี้จึงเลือกศึกษาเฉพาะปัจจัยบางตัวที่มีความสอดคล้อง และเหมาะสมกับสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ความหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (responsible ecological social tour project – REST) ผู้บุกเบิกงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทย ได้เรียกการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” ซึ่งหมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (พจนานวนศรี, 2546: 13-14)

ธนาคารโลกได้อธิบายว่าการท่องเที่ยวชุมชนคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชน ผู้ซึ่งต้องได้รับประโยชน์และรายได้อย่างยุติธรรมจากการท่องเที่ยว จากงาน จากการกำจัดการความยากจน และไม่ส่งผลกระทบแก่วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นการสร้างความภาคภูมิใจในชุมชน และเกิดการรักษาและพัฒนาสมบัติของชุมชน (พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์, 2553: 17)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของตนเอง และได้นิยามเชิงปฏิบัติการในงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า หมายถึง ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่างๆไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีและวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ (สินธุ์สโรบล, 2546: 12)

มิ่งสรรพ ขาวสอาด (2548: 90) กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ การท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญทั้งในด้านการดำเนินการ การบริหารจัดการ การตัดสินใจ และการจัดการผลประโยชน์ โดยอาศัยปัจจัยเกื้อหนุนจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรม และกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น

รชพร จันทรสว่าง (2546: 24) ได้ให้ความหมายของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นชุมชน พื้นฐานสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของพื้นที่ การท่องเที่ยวชุมชนมีส่วนช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วยการสร้างงาน และกระจายรายได้ ขณะเดียวกันก็ช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี

จากความหมายดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชน ซึ่งผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม ประเพณี หรือธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ได้ร่วมกันจัดการการท่องเที่ยว เริ่มตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน ตลอดจนการได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม การเรียนรู้ต่อผู้มาเยือน เป็นหลัก

องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติอธิบายถึงองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่ามี 4 ด้าน คือ (กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา, 2550: 22-23)

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม
 - 1.1 ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
 - 1.2 ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
2. ด้านองค์กรชุมชน
 - 2.1 ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน
 - 2.2 มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่างๆหลากหลาย
 - 2.3 ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา
3. ด้านการจัดการ
 - 3.1 มีกฎกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว
 - 3.2 มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้
 - 3.3 มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม
 - 3.4 มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
4. ด้านการเรียนรู้
 - 4.1 ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง
 - 4.2 มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
 - 4.3 สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้าน และผู้มาเยือน

การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2556: ระบบออนไลน์) อธิบายว่าเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมีกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเริ่มจากกระบวนการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันตัดสินใจในการกำหนดทิศทางและการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่จะเกิดขึ้นในชุมชน โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานของสมาชิก เพื่อให้การบริหารงานคล่องตัว นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้คนหลากหลายกลุ่มวัยได้แสดงบทบาทและศักยภาพของตนในการทำงาน (พจนา สวนศรี, 2546: 69) ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่ดีควรมีลักษณะดังนี้ (ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ, 2551: 14)

1. สร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่ร่วมประชุม ระดมสมอง การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการ การแบ่งปันผลประโยชน์และการติดตามประเมินผล
2. มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ โปร่งใส ยุติธรรม และสามารถตรวจสอบได้ รวมทั้งมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน
3. มีกฎระเบียบและแนวปฏิบัติในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชน ทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน
4. มีการแบ่งปันและกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม และทั่วถึง
5. มีการติดตาม ตรวจสอบการดำเนินการ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนอยู่เสมอ

นอกจากนี้ ดร.ชนันท์ เอ็มพันธุ์ (2550: 13) ได้อธิบายถึงหลักการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ดังนี้

1. ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อชุมชน และทรัพยากรท่องเที่ยว ทั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว และพื้นที่ใกล้เคียง
2. ต้องมีความยั่งยืน ทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยว และการใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว
3. ประชาชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมอย่างจริงจังตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมประเมินผลติดตาม
4. เป็นการนำรายได้หรือประโยชน์อื่นๆมาสู่ชุมชนและเกิดการกระจายรายได้ดังกล่าวอย่างเป็นธรรม
5. ต้องเป็นการให้ประสบการณ์นันทนาการที่ดีแก่นักท่องเที่ยว ทั้งยังก่อให้เกิดจิตสำนึกในการท่องเที่ยวที่ดี และทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ความเข้าใจในชุมชนท้องถิ่น หรือแหล่งท่องเที่ยวที่ชุมชนท้องถิ่นดูแลจัดการ

หลักการของการท่องเที่ยวชุมชน

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2556: ระบบออนไลน์) อธิบายว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยมีกระบวนการให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันในภาพรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เข้าไปมีบทบาทในการสร้างคุณภาพใหม่ของการท่องเที่ยวให้มีความหมายมากกว่าการพักผ่อน ความสนุกสนาน และความบันเทิง หากได้เปิดมิติของการท่องเที่ยวเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเคารพคนในท้องถิ่น ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนมีหลักการดังนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกย่องคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการปลุกใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม

โดยสรุปแล้ว การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือที่สามารถช่วยพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งได้ ซึ่งเกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชนผนวกกับการสนับสนุน และการผลักดันขององค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภาค หรือระดับประเทศ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะประสบความสำเร็จได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความสมัครใจ และความพร้อมของคนในชุมชนเป็นหลัก เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

โดยตรง นอกจากนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการนำทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนออกมานำเสนอให้ผู้ที่มาเยือนเกิดความสนใจในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชน และบุคคลภายนอกทั้งในด้านวัฒนธรรม ประเพณี การดำรงชีวิต สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ จากการนำทรัพยากรของชุมชนมาใช้ในการท่องเที่ยว สำหรับการวิจัยครั้งนี้บ้านแม่กลางหลวงเป็นพื้นที่ที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงคาดว่าหลังจากมีการจัดการท่องเที่ยวผลที่ชุมชนได้รับนอกจากก่อให้เกิดผลประโยชน์ด้านบวกแล้วยังก่อให้เกิดผลด้านลบได้เช่นกัน ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนว่าเป็นไปในทิศทางใด ซึ่งหากมีการจัดการที่ดีผลกระทบด้านลบก็จะลดน้อยลง

ทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้

การให้ความหมายของการรับรู้ในด้านวิชาการนั้น Schiffman and Kanuk (1987: 174) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการซึ่งบุคคลทำการเลือกสรร จัดระบบ และแปลความหมายสิ่งเร้าต่างๆ ให้เกิดเป็นภาพซึ่งมีความหมาย และมีเอกภาพเกี่ยวกับสรรพสิ่งต่างๆ ในทำนองเดียวกัน Huffman (2002: 118) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการเลือก การจัดระบบข้อมูล และการแปลข้อมูลประสาทสัมผัสเข้าไปในการแสดงข้อมูลทางจิต ซึ่งสอดคล้องกับ Davis and Palladino (2000: 88) ที่ให้ความหมายของการรับรู้ว่าเป็นกระบวนการในการจัดระบบ และพยายามที่จะเข้าใจการกระตุ้นความรู้สึกที่เราได้รับ เมื่อเครื่องรับสัมผัสของบุคคลถูกกระตุ้น ข้อมูลจะถูกแปลงไปยังสมอง ทำให้บุคคลเกิดความเข้าใจ และตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัว ฉะนั้นความหมายโดยสรุปของการรับรู้ คือ กระบวนการแปลความหมายของสมองที่ได้รับข้อมูลมาจากประสาทสัมผัสพื้นฐาน หรือสิ่งเร้าต่างๆ ที่มากระตุ้นให้ร่างกายเกิดความรู้สึก และเข้าใจความหมายของสิ่งเร้านั้น (มธุรส สว่างบำรุง, 2542: 94)

นอกจากนี้ เลิศพร ภาระสกุล (2556: 245) อธิบายว่า การรับรู้ และความหมายของการรับรู้ เป็นเรื่องของจิตวิสัย (subjective) ซึ่งหมายความว่า ความหมายของวัตถุ หรือเหตุการณ์ (events) ต่างๆ จะมีความหมายที่แตกต่างกันออกไปตามการรับรู้ของแต่ละบุคคล การรับรู้ของแต่ละบุคคลทำให้มีการมองโลกแตกต่างกัน ซึ่งภาพ หรือมุมมองที่ต่างกันนี้สะท้อนให้เห็นถึงสิ่งแวดล้อมที่แต่ละบุคคลอาศัยอยู่มีความแตกต่างกัน เช่น การรับรู้ของนักท่องเที่ยว และเจ้าของบ้านอาจจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่สภาวะแวดล้อมภายใน และภายนอกที่แต่ละคนอาศัยอยู่ โดยสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจะเป็นตัวกำหนดว่า สิ่งเร้าอันไหนจะถูกเลือก และสิ่งนั้นจะถูกแปลความหมายอย่างไร ส่วนการรับรู้ที่เรามีต่อบุคคลอื่นอาจเป็นการรับรู้ที่มีลักษณะเป็นบวกหรือเป็นลบ การรับรู้ด้านบวกจะช่วยส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และจะมีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิสัมพันธ์นั้น (เลิศพร ภาระสกุล, 2556: 275)

ความสำคัญของการรับรู้

การรับรู้เป็นประเด็นแรกที่มีมนุษย์รับสิ่งเร้าเข้าสู่ตัว เมื่ออวัยวะรับสัมผัสได้รับสิ่งเร้าแล้ว ส่งไปให้สมอง คิด เข้าใจ เกิดการรับรู้ แล้วสมองจึงคำสั่งไปยังอวัยวะมอเตอร์ ได้แก่กล้ามเนื้อให้แสดง ปฏิกริยาตอบสนอง พฤติกรรมที่ตอบสนองจะเป็นไปตามความคิด ความเข้าใจประสบการณ์ บางครั้ง มีอารมณ์ประกอบ ซึ่งเห็นได้ว่าการที่บุคคลจะกระทำออกมาในรูปใดมักขึ้นอยู่กับความรู้ของคนนั้นๆ ว่ารับรู้สิ่งเร้านั้นอย่างไร การรับรู้จึงมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งความสำคัญของการรับรู้มีหลายประการดังนี้ (ปราณี งามสูตร และจำรัส ดั่งสุวรรณ, 2545: 40-41)

1. การรับรู้เป็นแหล่งเกิดแห่งความเป็นสัตว์ชั้นสูงของบุคคล ทุกวันนี้ที่มนุษย์เจริญอยู่ และ คงความเป็นสัตว์ชั้นสูงอยู่ได้ก็เพราะเรียนรู้สิ่งรอบตัวโดยผ่านกลไกการรับรู้ ยิ่งรับรู้มากเท่าใดมนุษย์ก็มีแนวโน้มเจริญมากขึ้นเท่านั้น มิใช่เจริญด้วยวิทยาการความรู้อย่างเดียว แต่การมีประสบการณ์มากๆ หรือประสบการณ์สูงสุดของชีวิตก็จะเสริมสร้างให้มนุษย์คิดเก่ง ทำเป็น แก้ปัญหาได้

2. การรับรู้เป็นตัวกำหนดรูปแบบพฤติกรรมของบุคคล กล่าวได้ว่ามนุษย์เรามักกระทำตาม การรับรู้ของตน ซึ่งจากจุดนี้เป็นแนวคิดได้ว่าบุคคลควรรอบคอบในการรับรู้ ที่จะให้ตรงตามความเป็นจริงเพื่อกระทำตอบสนองได้อย่างสมเหตุสมผล และควรเสริมสร้างให้บุคคลได้รับรู้สิ่งต่างๆ ในเชิงบวก เพื่อให้การกระทำเป็นไปในเชิงบวกด้วย

3. การรับรู้มีผลต่อกระบวนการทางสติปัญญาของบุคคล ถ้ายิ่งรับรู้มากก็จะเสริม กระบวนการคิด กระบวนการจำ กระบวนการแก้ปัญหา จึงเป็นแนวทางต่อการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ในการส่งเสริมให้บุคคลได้รับรู้มากๆ มีประสบการณ์ชีวิตมากๆ ซึ่งจะช่วยให้คิดได้กว้างขวาง หลายแง่หลายมุม แก้ปัญหาและตัดสินใจได้อย่างชาญฉลาด

4. การรับรู้ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคล เนื่องจากการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีถ้า บุคคลมีประสบการณ์ที่มาจากการรับรู้

5. การรับรู้ช่วยสะท้อนจิตใจ ความคิด สภาพอารมณ์ ความปกติหรือผิดปกติของผู้นั้นได้ ซึ่ง ทิศทางการรับรู้ของคนเราถูกครอบงำด้วยอิทธิพลของความปรารถนาภายใน ความเชื่อ อารมณ์ ความ คาดหวัง และประสบการณ์เดิม

กระบวนการของการรับรู้

การรับรู้เป็นกระบวนการที่เกิดต่อเนื่องจากความรู้สึก กล่าวคือ เมื่อประสาทรับความรู้สึก ได้รับการกระตุ้น และส่งผ่านข้อมูลนั้นไปยังระบบประสาทที่เกี่ยวข้องเพื่อแปลความ ซึ่งในส่วนนี้อาจมี ประสบการณ์หรือความรู้เดิมในส่วนของความจำเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย อันส่งผลต่อการรับรู้ดังแผนภาพ ดังต่อไปนี้ (สุวิรี ศิวะแพทย์, 2549: 99)

ภาพที่ 3 กระบวนการรับรู้

ที่มา: มธุรส สว่างบำรุง (2542: 94)

องค์ประกอบที่มีผลต่อการรับรู้

การรับรู้ของบุคคลเกิดขึ้นจากองค์ประกอบดังต่อไปนี้ (มธุรส สว่างบำรุง, 2552: 137)

1. การเลือกใส่ใจ (selection attention) ในสิ่งแวดล้อมรอบๆตัวที่มีอย่างมากมาย บุคคลจะพิจารณาเลือกที่จะใส่ใจต่อสิ่งเร้าบางอย่างในชั่วขณะใดขณะหนึ่ง หลังจากนั้นบุคคลจะเลือกใส่ใจสิ่งเร้าใหม่ๆต่อไป
2. ความเคยชิน (habituation) มีผลต่อการรับรู้ของบุคคลด้วยเช่นกัน ความเคยชินเป็นแนวโน้มที่บุคคลจะละเลยความสนใจต่อสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเดิมๆ
3. คุณสมบัติของสิ่งเร้า (type of stimulus) มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคล อาทิ สิ่งเร้าที่มีลักษณะแปลกใหม่ ชั่วๆ ขนาดใหญ่ มีกลิ่น มีการเปลี่ยนแปลง มีการเคลื่อนไหว ฯลฯ
4. ประสิทธิภาพของการรับสัมผัส ดังจะพบว่า มีผลต่อความถูกต้องในการรับรู้ อาทิ การบกพร่องทางสายตา หรือการได้ยิน เป็นต้น
5. สภาวะของบุคคลในขณะนั้น ดังเช่น อยู่ในสภาวะความเครียด ความวิตกกังวล ใจลอย มีแรงกดดันบีบคั้นจากสิ่งเร้าอย่างมาก ความสูญเสีย หรือความเศร้าใจต่างๆ

นอกจากนี้ สุวรี ศิวะแพทย์ (2549: 99-100) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบที่มีผลต่อการรับรู้ไว้ดังต่อไปนี้

1. ความต้องการ (needs) ความต้องการทำให้คนเราเกิดความสนใจ หรืออยากรู้ และกระตุ้นให้เรารับรู้สิ่งนั้น
2. ความเชื่อ (beliefs) ความเชื่อมักเป็นปัจจัยชี้้นำให้คนเรารับรู้ในสิ่งที่ตนยึดถือ หรือศรัทธา

3. อารมณ์ (emotions) อาจมีอิทธิพลต่อการรับรู้ ดังเช่น เด็กที่กลัวความมืดจะเห็นผีแทนที่จะเป็นวัตถุธรรมดาๆ ไป

4. ความคาดหวัง (expectations) ประสบการณ์ที่ผ่านมาย่อมมีผลต่อการรับรู้ในปัจจุบัน แนวโน้มดังกล่าวถูกเรียกว่า “Perceptual Set”

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของแต่ละบุคคล

บุคคลแต่ละคนจะเกิดการรับรู้สิ่งเร้าได้แตกต่างกันไป แต่การจะรับรู้สิ่งเร้าใดก่อนหลัง มากหรือน้อย ถูกต้องหรือผิดพลาด ชัดเจนหรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ (เดิมศักดิ์ คทวนิช, 2546: 128-130)

1. ตัวบุคคล หมายถึง ลักษณะคุณสมบัติบางประการของผู้ที่จะรับรู้ ซึ่งจะมีผลต่อการรับรู้

1.1 ความสมบูรณ์ หรือความบกพร่องของอวัยวะรับสัมผัส บุคคลที่มีอวัยวะรับสัมผัสที่สมบูรณ์ย่อมเกิดการรับรู้ได้ถูกต้อง หรือผิดพลาดน้อยกว่าบุคคลที่อวัยวะรับสัมผัสผิดปกติ หรือเสื่อมสมรรถภาพ

1.2 ประสบการณ์เดิม (previous experience) นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคลอย่างมาก เนื่องจากการรับรู้ของบุคคลจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความรู้เดิม หรือประสบการณ์เดิมที่สะสมไว้ในสมองเป็นเครื่องช่วยในการแปล ดังนั้นการรับรู้จะต้อง ผิดพลาดหรือชัดเจนมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมที่แต่ละบุคคลมีอยู่

1.3 ความต้องการที่จะรับรู้ (need) ตามปกติแล้วบุคคลจะเกิดการรับรู้สิ่งเร้าใดๆ ขึ้นก็ ตาม บุคคลนั้นมักจะเกิดความต้องการที่จะรับรู้ขึ้นเสียก่อน เนื่องจากความต้องการจะสร้างแรงขับ หรือแรงจูงใจที่จะรับรู้สิ่งเร้านั้นๆ

1.4 ความใส่ใจ (attention) และการเลือก (selection) ที่จะรับรู้สิ่งเร้า ถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้กระบวนการรับรู้เกิดขึ้น เนื่องจากรอบๆ ตัวบุคคลเต็มไปด้วยสิ่งเร้ามากมาย ไม่ว่าจะเป็นภาพ เสียง กลิ่น รส ฯลฯ สิ่งเร้าเหล่านี้ที่สามารถที่จะกระตุ้นให้เกิดกระบวนการการรับสัมผัส และการรับรู้ได้อยู่ตลอดเวลา แต่ในความเป็นจริงแต่ละบุคคลจะเลือกรับรู้สิ่งเร้าเฉพาะที่ตนให้ความสนใจหรือใส่ใจก่อนเป็นอันดับแรก

1.5 สภาวะทางอารมณ์ (emotion) ของบุคคลก่อน หรือขณะการรับรู้ มีอิทธิพลต่อการแปลความหมายถูกต้อง หรือผิดพลาดได้เป็นอย่างมาก

1.6 ความคาดหวัง (expectancy) โดยทั่วไปบุคคลมักจะมี ความคาดหวังต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งเอาไว้ล่วงหน้า ความคาดหวังนี้เองจะเป็นปัจจัยทำให้บุคคลเกิดความสนใจที่จะรับรู้ต่อสิ่งเร้าหรือสถานการณ์นั้นๆ มากกว่าการไม่มีความหวัง

1.7 สถิติปัญญา (intelligence) เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้แต่ละคนรับรู้สิ่งเร้าได้แตกต่างกันไป โดยคนที่มีสติปัญญาสูงจะรับรู้อะไรได้อย่างลึกซึ้ง มีการใช้เหตุผล และวิจารณ์ญาณในการวิเคราะห์สิ่งเร้า หรือสถานการณ์ต่างๆ ที่รับรู้ได้ดีกว่าบุคคลที่มีสติปัญญาต่ำ

1.8 การให้คุณค่า (value) ต่อสิ่งที่รับรู้ สิ่งเร้าใดที่บุคคลให้คุณค่า และความสำคัญ สิ่งเร้านั้นจะสามารถเพิ่มความสนใจ และใส่ใจที่จะรับรู้ให้มากขึ้นได้

1.9 การถูกชักจูง (persuasion) บุคคล กลุ่ม หรือสังคมจะมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคล โดยบุคคลมักจะให้ความสนใจที่จะรับรู้กับสิ่งที่บุคคล กลุ่ม หรือสังคมชักจูง

2. คุณลักษณะของสิ่งเร้า นอกจากปัจจัยจากตัวบุคคลจะมีอิทธิพลต่อการรับรู้แล้ว คุณลักษณะของสิ่งเร้ายังเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคลด้วย เนื่องจากสิ่งเร้าที่มีคุณสมบัติแตกต่างกันจะมีผลต่อการรับรู้ของบุคคลที่แตกต่างกันไปด้วย ซึ่งอาจจะจำแนกคุณลักษณะของสิ่งเร้าได้ดังต่อไปนี้

2.1 ขนาดของสิ่งเร้า (size) สิ่งเร้าที่มีขนาดใหญ่จะสร้างความสนใจในการรับรู้ได้ดีกว่าสิ่งเร้าที่มีขนาดเล็ก

2.2 ความเข้มของสิ่งเร้า (intensity) สิ่งเร้าที่มีความเข้มจะดึงดูดความสนใจที่จะรับรู้ได้ดีกว่าสิ่งเร้าที่มีความเจือจาง

2.3 ความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ย่อมจะทำให้เกิดความน่าสนใจที่จะรับรู้มากกว่าสิ่งเร้าที่มีลักษณะเดิมๆ

2.4 การเคลื่อนไหว (movement) สิ่งเร้าที่มีการเคลื่อนไหวจะทำให้เป็นจุดสนใจที่จะรับรู้มากกว่าสิ่งเร้าที่อยู่นิ่งๆ

2.5 การกระทำซ้ำๆ (repetition) ในบางครั้งบุคคลจะให้ความสนใจที่จะรับรู้หรือเกิดการรับรู้เร็วขึ้นถ้าสิ่งเร้านั้นเกิดขึ้นซ้ำกันบ่อยๆ หรือมีความถี่ในการเกิดสูงมากกว่าสิ่งเร้าที่นานๆเกิดครั้ง

2.6 สีสิ้น (color) สิ่งเร้าที่มีสีสิ้นฉูดฉาด สะดุดตา หรือมีการตัดกันของสีที่รุนแรง จะทำให้สิ่งเร้านั้นเป็นจุดเด่น และน่าสนใจ ทำให้เกิดการรับรู้มากกว่าสิ่งเร้าที่มีสีอ่อนเจือจาง

2.7 ความแตกต่าง (different) สิ่งเร้าใดที่แตกต่างไปจากสิ่งเร้าทั้งหลาย สิ่งเร้านั้นมีความสนใจที่จะรับรู้ได้ดีกว่า

นอกจากนี้ ฌ็องฌัก อีนิทซ (2556: 194-196) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ หรือสิ่งที่เป็นตัวกำหนดว่าการรับรู้จะเป็นไปได้เร็วหรือช้า ได้มากหรือน้อย นอกจากลักษณะของสิ่งเร้าหรือเป้าหมาย และลักษณะของตัวผู้รับรู้แล้ว ลักษณะของสภาพแวดล้อม หรือสถานการณ์ที่มีอยู่ เช่น ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม จารีต ระเบียบ กฎหมาย ประเพณี สถานที่ เวลา สิ่งของหรือคนที่อยู่รอบๆ เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ก็มีความสำคัญ และสามารถมีอิทธิพล

ต่อการรับรู้ของเรา รวมทั้งทำให้การรับรู้ของเราแตกต่างกันได้ เพราะโดยปกติสิ่งเร้า หรือ เป้าหมายก็มักจะไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว และมักจะมีความสัมพันธ์กับสิ่งที่อยู่โดยรอบด้วยเสมอ

ประเภทของการรับรู้

การรับรู้มีบทบาทสำคัญต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งมีอยู่ 3 ประเภท ได้แก่ (เลิศพร ภาระสกุล, 2556: 246)

1. การรับรู้ที่มีต่อบุคคลอื่น เช่น การรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อเจ้าบ้าน หรือคนในประเทศที่นักท่องเที่ยวไปเยือน และการรับรู้ของเจ้าบ้านที่มีต่อนักท่องเที่ยว
2. การรับรู้ที่มีต่อตนเอง เช่น การรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อตนเอง คือการที่นักท่องเที่ยวมองว่าตนเองเป็นคนอย่างไร หรือเจ้าบ้านมองตัวเจ้าบ้านเองว่าเป็นคนอย่างไร
3. การรับรู้ที่มีต่อการรับรู้ของผู้อื่น การรับรู้ประเภทนี้เรียกว่า metaperception คือบุคคลรับรู้ที่ตนเองถูกมองอย่างไร เช่น นักท่องเที่ยวมีการรับรู้ที่เจ้าบ้านมองตัวนักท่องเที่ยวอย่างไร ตัวอย่างนักท่องเที่ยวประเภทแบกเป้ (backpacker) รับรู้ที่คนไทยมักจะมองพวกเขาว่าเป็นนักท่องเที่ยวขี้เหนียว เงินน้อย และสกปรก

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การรับรู้ของแต่ละบุคคลในสังคมนั้นจะมีความแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก และภายในตัวบุคคล ซึ่งปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกตัวบุคคล ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านวัฒนธรรม และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความต้องการ ความเชื่อ อารมณ์ ความคาดหวัง ประสบการณ์เดิม ความใส่ใจ สติปัญญา และการถูกชักจูง ซึ่งในด้านการท่องเที่ยวก็เช่นกัน เมื่อเกิดการท่องเที่ยวในชุมชน คนในชุมชนก็ย่อมมีการรับรู้ถึงผลประโยชน์ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยการรับรู้ของแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกัน อาจจะรับรู้มากหรือน้อย รับรู้ที่ดีหรือไม่ดี ก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงได้กำหนดการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเป็นตัวแปรที่คาดว่าจะส่งผลต่อการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง

นักจิตวิทยาในยุคปัจจุบันที่อยู่ในกลุ่มปัญญานิยม (cognitivism) มีความเชื่ออย่างหนักแน่นว่า มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ใช้ปัญญาหรือความคิดในการตัดสินใจว่าจะกระทำพฤติกรรมอย่างไรอย่างหนึ่ง เพื่อที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่จะสนองความต้องการของตนเองด้วยความเชื่อเช่นนี้เองจึงเกิดมีคติ

ฐานดังนี้ (สิทธิโชค วรานุสันติกุล, 2546: 177-178)

1. พฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำหนดขึ้นโดยผลรวมของแรงผลักดันภายในตัวของเขาเอง และแรงผลักดันจากสิ่งแวดล้อม
2. มนุษย์แต่ละคนมีความต้องการ ความปรารถนา และเป้าหมายแตกต่างกัน
3. บุคคลตัดสินใจที่จะทำพฤติกรรมโดยเลือกจากพฤติกรรมหลายอย่าง สิ่งที่เป็นข้อมูลให้เลือกได้แก่ ความคาดหวังในค่าของผลลัพธ์ที่จะได้หลังจากการแสดงพฤติกรรมนั้นไปแล้ว

จากคติฐานดังกล่าว นักจิตวิทยานำโดย Victor Vroom จึงได้เสนอทฤษฎีความคาดหวัง (expectancy theory) หรืออาจเรียกว่า ทฤษฎี V. I. E. เนื่องจากมีองค์ประกอบของทฤษฎีที่สำคัญ คือ (Victor Vroom, 1964: 91-103)

V มาจากคำว่า valence หมายถึง ความพึงพอใจ

I มาจากคำว่า instrumentality หมายถึง สื่อเครื่องมือ วิธีทางที่จะนำไปสู่ความพึงพอใจ

E มาจากคำว่า expectancy หมายถึง ความคาดหวังภายในตัวบุคคลนั้นๆ ซึ่งบุคคลมีความต้องการ และมีความคาดหวังในหลายสิ่งหลายอย่าง ดังนั้นจึงต้องพยายามกระทำการด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง เพื่อตอบสนองความต้องการหรือสิ่งที่คาดหวังเอาไว้ ซึ่งเมื่อได้รับการตอบสนองแล้วตามที่ตั้งความหวัง หรือคาดหวังเอาไว้ นั้น บุคคลก็จะได้รับความพึงพอใจ และขณะเดียวกันก็จะคาดหวังในสิ่งที่สูงขึ้นไปอีกเรื่อยๆ โดยปัจจัยหลักทฤษฎีความคาดหวังของ Vroom มี 4 ประการ คือ

1. ความคาดหวัง หรือความคาดหวัง คือ ความเชื่อเกี่ยวกับความน่าจะเป็นของพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะก่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะความมาน้อยของความเชื่อจะอยู่ในช่วงระหว่าง 0 (ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ และ ผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่งเลย) และ 1 (มีความแน่ใจว่าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจะก่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ)

2. ความพอใจ คือ ความรุนแรงของความต้องการของพนักงานสำหรับผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ความพอใจอาจจะเป็นบวกหรือลบได้ภายในสถานการณ์ของการทำงาน ในทางทฤษฎีแล้วผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่งจะต้องให้ความพอใจ เพราะว่าผลลัพธ์ดังกล่าวนี้จะเกี่ยวพันกับความต้องการของบุคคล

3. ผลลัพธ์ คือ ผลที่ติดตามมาของพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง และอาจจะแยกประเภทเป็นผลลัพธ์ระดับที่หนึ่ง และผลลัพธ์ระดับที่สอง ผลลัพธ์ระดับที่หนึ่งจะหมายถึงผลการปฏิบัติงานที่สืบเนื่องมาจากการใช้กำลังความพยายามของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น ผลตอบแทนเพิ่มขึ้น หรือการเลื่อนตำแหน่ง เป็นต้น

4. สื่อกลาง หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์ระดับที่หนึ่ง และระดับที่สองตามทัศนะของ Vroom นั้น สื่อกลาง หรือความคาดหวังแบบที่สองจะอยู่ภายในช่วง +1.0 ถ้าหากว่าไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ ระหว่างผลลัพธ์ระดับที่หนึ่ง และผลลัพธ์ระดับที่สองแล้ว สื่อกลางจะมีค่าเท่ากับ 0

สำหรับในประเทศไทยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้อย่างหลากหลายดังนี้

สกาเวเดือน ปธนสมิทธิ์ (2540: 64) กล่าวว่า ความคาดหวัง หมายถึง แนวคิดที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด แล้วแสดงออกมาโดยการพูด การเขียน และการแสดงออกดังกล่าวนั้นขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางสังคม ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้นๆ ซึ่งบุคคลอื่นอาจไม่เห็นด้วยก็ได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ความคาดหวัง คือ การแสดงออกทางทัศนคติอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ และเป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก ทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงออกโต้ตอบสิ่งต่างๆ ในรูปของการยอมรับ หรือปฏิเสธ จึงควรพิจารณาในด้านองค์ประกอบของทัศนคติควบคู่ไปด้วย

เบญจา นิลบุตร (2540: 10) กล่าวเพิ่มเติมว่า ความคาดหวังเกิดจากความรู้สึกนึกคิดในการคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นอย่างไร อันเป็นความปรารถนาจะให้ไปถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุรางค์ จันทรเฒ (2529: 55) ที่กล่าวว่า ความคาดหวัง คือ ความเชื่อว่าสิ่งใดน่าจะเกิดขึ้นและสิ่งใดไม่น่าจะเกิดขึ้น ความคาดหวังจะเกิดขึ้นตรงตามความเชื่อหรือคาดการณ์ล่วงหน้าหรือไม่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละคน

นอกจากนี้ มณฑิตา สุจริตกุล (2540: 13) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังว่า เป็นความคิดมุ่งหวังหรือคาดหวังว่าบุคคลน่าจะทำได้และเป็นสิ่งที่บุคคลปรารถนาจะไปให้ถึง ซึ่งเป็นการให้ความหมายในทำนองเดียวกันกับ เพชรี หลาก (2538: 10) ที่กล่าวว่า ความคาดหวังของบุคคลเป็นการตั้งขึ้นเพื่อการตอบสนองต่อความต้องการ เพราะเมื่อมนุษย์เกิดความต้องการแล้ว ความคาดหวังก็จะตามมาและก็จะคาดหวังสูงขึ้นไปอีกตามลำดับ ซึ่งจะแสดงให้เห็นตามทฤษฎีของ Maslow ที่กล่าวถึงความต้องการเป็นลำดับขั้นดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย
2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย
3. ความต้องการความรักและการยอมรับ
4. ความต้องการการยกย่องนับถือ
5. ความต้องการที่จะรู้และเข้าใจตนเอง

องค์ประกอบของความคาดหวัง

Bartal & Martin (1991: 457) ได้อธิบายถึงทฤษฎีความคาดหวังของ Vroom ว่าจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 3 องค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ความคาดหวังในความพยายามต่อการกระทำ หรือการปฏิบัติงาน (effort performance expectancy) หมายถึง การที่บุคคลคาดหวังไว้ล่วงหน้าว่าถ้าตนเองพยายามกระทำพฤติกรรมใดอย่าง

สุดความสามารถแล้ว โอกาสที่จะกระทำสิ่งนั้นได้สำเร็จจะมีมาน้อยเพียงใด เป็นการคิดก่อนจะกระทำสิ่งต่างๆว่าจะสามารถทำได้หรือไม่

2. ความคาดหวังในการกระทำต่อผลลัพธ์ หรือผลของการปฏิบัติงาน (performance outcome) หมายถึง การที่บุคคลคาดหวังไว้ล่วงหน้าก่อนกระทำพฤติกรรมว่า ถ้าหากทำพฤติกรรมนั้นแล้วจะได้ผลลัพธ์แก่ตนเองในทางที่ดีหรือไม่

3. ความคาดหวังในคุณค่าของผลลัพธ์ หรือรางวัล (valence of outcome) หมายถึง คุณค่าจากผลของการกระทำที่เกิดแก่บุคคลที่แสดงพฤติกรรมนั้น ซึ่งบุคคลจะทุ่มเทความพยายามในการทำงานหรือไม่ขึ้นอยู่กับพิจารณาองค์ประกอบทั้งสามภายใต้สถานการณ์ที่กำหนด

ภาพที่ 4 องค์ประกอบพื้นฐานทฤษฎีความคาดหวังตามแนวคิดของ Vroom

ที่มา: พิไลวรรณ จันทรสุกรี (2540 อ้างใน โสริยา จินะพันธุ์, 2552: 12)

การกำหนดความคาดหวัง

นวลจันทร์ เพิ่มพูนรัตนกุล (2540:11) กล่าวถึงการกำหนดความคาดหวังตามความคิดของ เดอเช็คโค ว่าการกำหนดความคาดหวังของบุคคล นอกจากขึ้นอยู่กับระดับความยากง่ายของงานแล้วยังขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ผ่านมาในครั้งนั้นๆ ด้วย ดังที่ เดอเช็คโค ได้กล่าวไว้ว่า การที่บุคคลเคยประสบความสำเร็จในการทำงานนั้นๆมาก่อนก็จะกำหนดความคาดหวังในการทำงานในคราวต่อไปสูงขึ้น และใกล้เคียงกับความสามารถจริงมากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามระดับความคาดหวังต่ำลงมาเพื่อป้องกันมิให้ตนเกิดความรู้สึกล้มเหลว จากการที่วางระดับความคาดหวังไว้สูงกว่าความสามารถจริง สอดคล้องกับ สมลักษณ์ เพชรช่วย (2540: 12) ที่ได้อธิบายว่า การที่บุคคลจะกำหนดความคาดหวังของคนนั้นจะต้องประเมินความเป็นไปได้ด้วย ทั้งนี้เพราะความคาดหวังเป็นความรู้สึกนึกคิด และคาดการณ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยสิ่งนั้นๆ อาจจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ ความรู้สึกนึกคิด หรือคาดการณ์นั้นๆจะมีลักษณะเป็นการประเมินค่าโดยมาตรฐานของตนเองเป็นเครื่องวัดการคาดการณ์ของแต่ละบุคคล แม้จะเป็นการให้ต่อสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือนามธรรมชนิดเดียวกัน ก็อาจ

แตกต่างกันออกไปได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์ ความสนใจ และการเห็นคุณค่าความสำเร็จของสิ่งนั้นๆ

สรุปได้ว่า ความคาดหวังเกิดจากการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งคาดคะเนความรู้สึนึกคิด หรือเหตุการณ์ที่ต้องการจะให้เกิดขึ้นไปตามที่ตั้งใจไว้ โดยผลลัพธ์ที่ออกมานั้นก็แตกต่างตามประสบการณ์ ภูมิหลัง และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของแต่ละบุคคล ความคาดหวังในการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนก็เช่นกัน เมื่อคนในชุมชนมองเห็นว่าตนเองน่าจะได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในอนาคต คนในชุมชนก็จะมีพฤติกรรม หรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเข้ามามีส่วนร่วม และให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนคาดการณ์ไว้ ในการวิจัยครั้งนี้จึงคาดว่าความคาดหวังในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวจะส่งผลต่อการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม

ทฤษฎีแลกเปลี่ยนทางสังคม (social exchange theory) เป็นหลักการที่สำคัญมากในจิตวิทยาสังคม เนื่องจากการที่คนเราจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันนั้น คนเราจะคิดถึงการลงทุนและผลตอบแทนจากปฏิสัมพันธ์นั้นด้วย และในสังคมมนุษย์นั้นแรงเสริมที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับพฤติกรรมของมนุษย์ก็คือ การได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นในสังคม หรือในกลุ่ม ซึ่ง Hallander กล่าวว่า “การที่บุคคลคล้อยตาม หรือปฏิบัติตามมาตรฐานของผู้อื่นเป็นการให้แรงเสริมแก่ผู้อื่น ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้อื่นให้การยอมรับ และสนับสนุนแก่บุคคลผู้นั้นเป็นการตอบแทน” (สิทธิโชค วรรณสันติกุล, 2546)

ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าในความสัมพันธ์ทุกชนิดระหว่างคน 2 คนนั้น เปรียบเสมือนการมีผลได้ผลเสีย ผู้เสนอทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมยังได้กล่าวอีกว่าการที่เราจะคบกับใครนั้น เรามักเปรียบเทียบผลได้เสียในการคบกับเกณฑ์เปรียบเทียบ (comparison level) ของตัวเรา ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ในอดีต และความสัมพันธ์ใหม่นี้ถ้ามีผลดีมากกว่าเกณฑ์เปรียบเทียบที่ตัวเราเองตั้งขึ้นเราจะรู้สึกพอใจ และก่อนที่เราจะตกลงไปมีความสัมพันธ์กับผู้ใด เราก็มักจะดูทางเลือกและเปรียบเทียบว่าผลดีจากการสร้างสัมพันธ์มีมากน้อยแค่ไหน เพียงใด (นวลศิริ เปาโรหิตย์, 2531: 44)

ตัวแบบแลกเปลี่ยน (exchange model) ของทฤษฎีนี้มีสมมติฐานสำคัญว่ามนุษย์แต่ละคนมีความต้องการอะไรหลายอย่างในชีวิต แต่ตัวเองไม่สามารถจะสนองความต้องการของตนเองด้วยตนเองได้ทั้งหมด จะต้องอาศัยผู้อื่นมาช่วยสนองความต้องการเหล่านั้นด้วยจึงจะครบ นอกจากนั้นแต่ละคนยังต้องการผลตอบแทนจากการแลกเปลี่ยนสิ่งต่างๆระหว่างกันให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ดังนั้นหากมนุษย์ต้องการสิ่งต่างๆจากผู้อื่นจึงต้องเข้าสู่สัมพันธ์ หรือติดต่อกับผู้อื่น และเนื่องจากแต่ละ

คนต้องการผลประโยชน์ตอบแทนมากที่สุดจากสิ่งที่ตนนำไปแลกเปลี่ยนกับผู้อื่น หากสิ่งของนั้นเป็นที่ต้องการของผู้อื่นมากเท่าใดราคาวัดยิ่งมากขึ้นเท่านั้น และคนที่มีของหายากมากเท่าใดก็ยังมีอำนาจมีเกียรติ และอภิสิทธิ์มากเท่านั้น ซึ่งนำไปสู่ปัญหาสังคมที่เกิดจากโครงสร้างสังคมไม่อำนวยความสะดวกต่อสมาชิกสังคมอย่างทั่วถึงยุติธรรม จึงจำเป็นต้องสร้างกฎเกณฑ์ หรือระเบียบแบบแผนในการแลกเปลี่ยนที่ดีมีความยุติธรรมขึ้น กฎระเบียบที่ร่วมกันสร้างขึ้นจะควบคุมความประพฤติของกันและกัน กฎระเบียบที่อำนวยความสะดวกสูงสุดจะช่วยรักษาสัมพันธภาพให้ดำรงอยู่ได้นานและมั่นคง (สัญญาสัญญาวิวัฒน์, 2551: 217-218)

กลุ่มทฤษฎีการแลกเปลี่ยนมีฐานคิดมาจากการสังเคราะห์องค์ความรู้ของนักคิดจากหลากหลายสาขาวิชาได้แก่ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ มานุษยวิทยา และจิตวิทยา โดยนักทฤษฎีแลกเปลี่ยนได้นำแนวคิดทางสังคมวิทยาด้านการกระทำทางสังคมมาใช้ เพื่อทำความเข้าใจกับพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งนักทฤษฎีกลุ่มการแลกเปลี่ยนที่สำคัญนั้นมีเป็นจำนวนมากดังเช่น (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2556: 219-220)

George C. Homans นักสังคมวิทยาที่มองการกระทำทางสังคมในแง่ของพฤติกรรมแลกเปลี่ยน (exchange behaviorism) มีความคิดโดยสรุปว่า พฤติกรรมของมนุษย์ประกอบด้วยหน่วยที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2556: 220-221)

1. กิจกรรม (activities) หมายถึง การกระทำต่างๆของมนุษย์ในสถานการณ์ที่กำหนดเพื่อมุ่งรางวัล
2. การกระทำระหว่างกัน (interaction) หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันใน 1 หน่วยกิจกรรม เพื่อต้องการรางวัล และหลีกเลี่ยงการลงโทษจากบุคคลอื่น
3. ความรู้สึก (sentiments) หมายถึง สภาพจิตใจในตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมหรือการกระทำระหว่างกันกับบุคคลอื่น เช่น ความรู้สึกชอบ หรือเกลียด เป็นต้น

นอกจากนี้ Homans ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าพฤติกรรมของมนุษย์มีตัวแปรอื่นๆเข้ามาเกี่ยวข้องอันได้แก่

1. คุณค่า (value) เช่น ระดับคุณค่าของรางวัล บรรทัดฐาน
2. ปริมาณ (quantity) เป็นจำนวนหน่วยในการทำกิจกรรม
3. ราคา (cost) ที่เป็นลักษณะของการกระทำที่ทำไปแล้วได้รับการลงโทษหรือรางวัล
4. ทุน (investments) ได้แก่ สิ่งที่บุคคลมีมาแต่เดิม เช่น ทักษะ สติปัญญา ฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา
5. กำไร (profit) การประเมิน (distributive justice) ได้แก่ การที่บุคคลประเมินผลตอบแทนที่ตนจะได้รับแล้วจึงเลือกแสดงพฤติกรรมหนึ่งๆ ไป

ดังนั้นการกระทำในอดีตใดๆก็ตามที่บุคคลทำแล้วได้รับรางวัล บุคคลมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก และปริมาณตลอดคุณค่าของรางวัลที่ได้รับจะมีความสัมพันธ์กับปริมาณของพฤติกรรมที่บุคคลแสดง หากสิ่งตอบแทนที่ได้ไม่สอดคล้องกับความคาดหวังของบุคคลก็จะมีอาการโกรธแค้น ไม่พอใจ และแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว

Peter M. Blau เป็นนักทฤษฎีกลุ่มการแลกเปลี่ยนที่มีความเห็นว่า พฤติกรรมของบุคคลมักได้มาด้วยการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และพฤติกรรมส่วนใหญ่เป็นการหาเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง การที่บุคคลจะได้มาซึ่งเป้าหมายดังกล่าว บุคคลต้องค้นหาวิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยเป้าหมายที่สำคัญของบุคคลมี 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ เป้าหมายที่เป็นรางวัลที่เห็นได้จากภายนอก (extrinsic rewards) และเป้าหมายที่เป็นรางวัลซึ่งอยู่ภายใน (intrinsic rewards) มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น ความรัก เกียรติยศ เป็นต้น ซึ่งเมื่อบุคคลเข้าร่วมสัมพันธ์กันเพื่อแสวงหาเป้าหมายที่ต้องการก็จะเกิดปรากฏการณ์ปกติคือ ผู้ได้เปรียบ และผู้ที่ต้องเสียเปรียบ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดการแบ่งชนชั้นทางสังคมในลักษณะที่เป็นองค์กร และเกิดฝ่ายที่มีสิทธิอำนาจ อันจะนำมาซึ่งความไม่พอใจของผู้เสียเปรียบ ทำให้เกิดความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เกิดขึ้น โดย Blau เชื่อว่าแบบแผนของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมี 4 ขั้นตอนคือ (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2556: 221-223)

1. ขั้นแรก (dilemmas stage) เป็นขั้นของการเข้าร่วมสัมพันธ์ที่คู่สัมพันธ์ต่างพึ่งพาอาศัยกันในขณะที่เท่าเทียมกัน แต่มีความขัดแย้งของผลประโยชน์บางอย่างในสถานการณ์ที่ไม่มีการจัดโครงสร้างที่แน่นอน จนนำความแตกต่างด้านสถานภาพมาสู่สังคม ทำให้เกิดผู้ได้เปรียบ และเสียเปรียบขึ้น
2. ขั้นเกิดความแตกต่าง (differentiation stage) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นหลังการแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งต่างๆ ผู้ชนะเป็นผู้ได้เปรียบในด้านต่างๆ เช่น การสั่งการ การควบคุมอำนาจ และสิทธิต่างๆ
3. ขั้นการเคลื่อนไหว (dynamics stage) ในขั้นที่เกิดขึ้นในช่วงที่ฝ่ายผู้มีอำนาจกำลังแสวงหาผลกำไรจากการแลกเปลี่ยน หรือการเกี้ยวข้องสัมพันธ์ดังกล่าว ในขณะที่ฝ่ายที่เสียประโยชน์เริ่มรู้ว่าถูกเอาเปรียบ และรวมกลุ่มกันต่อต้าน เป็นระยะที่ความขัดแย้งปรากฏชัดเจนขึ้น
4. วิภาษวิธี (dialectic stage) ในระยะที่ระบบสังคมเกิดความไม่สมดุล มีการต่อต้านโดยทั่วไป

ประเภทของการแลกเปลี่ยน

ในสมัยก่อนมนุษย์อาจแลกเปลี่ยนสิ่งของกันเป็นหลัก เมื่อสังคมใหญ่ขึ้น เจริญก้าวหน้าขึ้น การแลกเปลี่ยนก็ยิ่งซับซ้อนขึ้น การแลกเปลี่ยนจึงมีได้หลายแบบอาทิ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2551: 150-151)

1. จำแนกตามลักษณะความสัมพันธ์

1.1 การแลกเปลี่ยนโดยตรง (direct exchange) ประเภทนี้อาจเป็นการแลกเปลี่ยนระหว่าง 2 คน หรือ 3 คน หรือระหว่างกลุ่ม

1.2 การแลกเปลี่ยนโดยอ้อม (indirect or structural exchange) นั่นคือ ผู้มีการแลกเปลี่ยนไม่ได้เผชิญหน้ากัน เช่น การแลกเปลี่ยนระหว่างองค์กร หรือสังคมกับสมาชิก ตัวอย่าง ข้าราชการกับกระทรวงต้นสังกัด สมาชิกสังคมกับตัวสังคม (องค์กรที่จัดการให้เกิดการแลกเปลี่ยน)

2. จำแนกตามขนาด หรือจำนวนภาคี อาทิ ทวิภาคี ไตรภาคี จตุตถภาคี เบญจภาคี และพหุภาคี

3. จำแนกตามสื่อ (medium) ได้แก่ การแลกเปลี่ยนทางวัตถุ(กายภาพ) การแลกเปลี่ยนทางสังคม แลกเปลี่ยนทางจิตใจ และแลกเปลี่ยนทางจิตวิญญาณ(คุณธรรม)

4. จำแนกตามองค์การสังคม (social organization) แบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ การแลกเปลี่ยนในกลุ่มสังคม(social group) แลกเปลี่ยนในครอบครัว(family) แลกเปลี่ยนในชุมชน (community) แลกเปลี่ยนในชนชั้น(social class) และแลกเปลี่ยนองค์การสหจร(association)

5. จำแนกตามสถาบันสังคม (social institution) แบ่งเป็น 10 สถาบัน ได้แก่ ครอบครัว การศึกษา ศาสนา เศรษฐกิจ การเมือง นันทนาการ ภาษา อนามัย การคมนาคมขนส่ง และ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

องค์ประกอบของการแลกเปลี่ยน

การแลกเปลี่ยนทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ประการดังนี้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2551: 151-152)

1. การกระทำระหว่างกันทางสังคม (social interaction) นี่คือการมีอย่างน้อย 2 คนขึ้นไปกระทำต่อกัน การกระทำตรงนี้คือการแลกเปลี่ยนสิ่งของกัน เช่น เพื่อนต่อเพื่อน ศัตรูต่อศัตรู พ่อค้ากับลูกค้า ครูกับลูกศิษย์ คนรักกับคนรัก พระกับศาสนิกชน

2. การแลกเปลี่ยน (exchange) การแลกเปลี่ยนก็ต้องมีของสำหรับแลกเปลี่ยน เช่น ของต่อของ ของกับเงิน ใจกับใจ คน(เพื่อน)กับคน(เพื่อน) ความรักกับความรัก ความรักกับความเห็นใจ ความรัก(การารมณ์)กับเงิน

3. ผลลัพธ์ (product) ผลลัพธ์อาจเป็นได้หลายแบบ เช่น ได้ของ ได้เงิน ได้ความเห็นใจ ได้คนรัก ได้ศัตรู ได้กำไร ได้ขาดทุนได้สินค้า

แม้ว่าโดยสาระ การเปลี่ยนอาจสำเร็จลงได้ด้วยปัจจัยสามประการนี้ แต่ในชีวิตจริง ความสัมพันธ์แลกเปลี่ยน (exchange relationship) อาจมีขนาดใหญ่ มีปัจจัยเพิ่มขึ้นอีกได้ โดยเฉพาะในสังคมสมัยใหม่ อาทิ มีคนจำนวนมากองค์การขนาดใหญ่ แลกเปลี่ยนสินค้าหลายอย่าง ผลลัพธ์ความสัมพันธ์หลายอย่างเป็นต้น

จากทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมสามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมของบุคคลมักมาจากการติดต่อกับปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งความสัมพันธ์นั้นจะมีเป้าหมาย หรือรางวัลที่บุคคลต้องการเป็นตัวแลกเปลี่ยนที่นำไปสู่การเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้นการที่บุคคลหนึ่งเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว บุคคลนั้นก็ย่อมมีการรับรู้ และคาดหวังในผลประโยชน์หรือผลตอบแทนที่พึงจะได้รับ ฉะนั้นการวิจัยในครั้งนี้จึงอธิบายถึงทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม โดยกำหนดให้การรับรู้ผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยว และความคาดหวังในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว เป็นตัวแปรที่คาดว่าจะส่งผลต่อการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

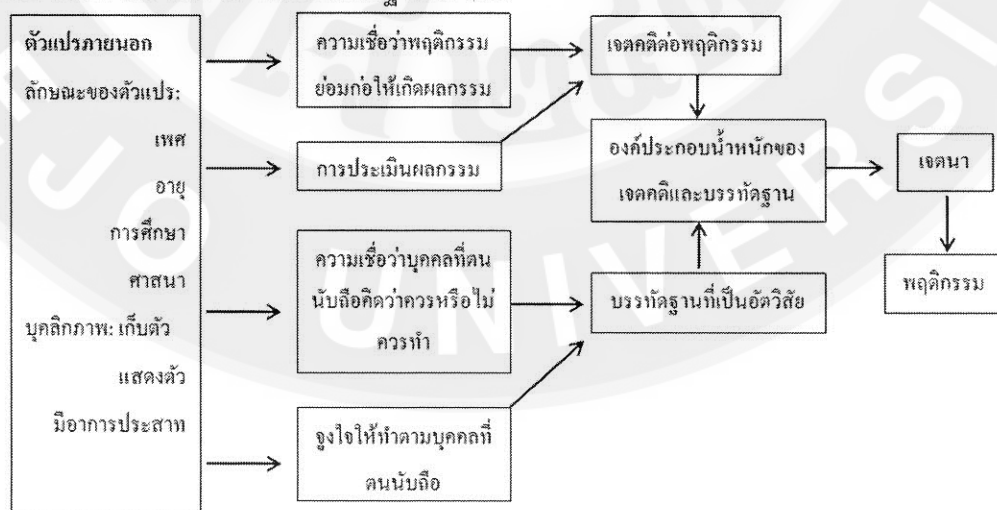
ทฤษฎีการกระทำตามเหตุผล

ลีทวิชค วรานูสันติกุล (2546: 147) กล่าวว่า ความจริงทฤษฎีการกระทำที่มีเหตุผลนั้นมิได้เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยเจตคติ แต่เป็นทฤษฎีอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ และพฤติกรรม รวมไปถึงการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเจตคติ และพฤติกรรมที่มีเหตุผล

พีชไบน์ และคณะ นักจิตวิทยาผู้คิดค้นทฤษฎีนี้ได้ทำการสาธิตการทดลองด้านเจต-คติ และการกระทำ ซึ่งพบว่าเจตนาในการกระทำของปัจเจกบุคคลเป็นผลมาจากองค์ประกอบ 2 ประการ คือ (แสงสุรีย์ สำอางกุล, 2547-2548: 350)

1. เจตคติของการกระทำเฉพาะอย่าง
2. ความเชื่อตามปทัสถานสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับการกระทำนั้นๆเป็นไปตามการถูกจูงใจ

ให้ยอมจำนนตามปทัสถาน หรือบรรทัดฐานส่วนตัว

ภาพที่ 5 แผนภูมิทฤษฎีการกระทำที่มีเหตุผลของพีชไบน์ และไอเซน

ที่มา: ลีทวิชค วรานูสันติกุล (2546: 147)

จากแผนภูมิจะเห็นได้ว่าเจตนา (intention) เป็นสาเหตุให้เกิดพฤติกรรม และเจตนาที่เกิดขึ้นมาจากเจตคติที่มีพฤติกรรมนั้นกับบรรทัดฐานที่เป็นอัตวิสัย โดยสรุปแล้วทฤษฎีนี้อธิบายว่า เจตคติมิใช่ตัวแปรสำคัญเพียงตัวเดียวที่จะกำหนดพฤติกรรม มันเป็นตัวแปรประกอบตัวหนึ่งเท่านั้น ตัวแปรที่สำคัญที่จะทำให้พฤติกรรมได้หรือไม่คือ ความตั้งใจหรือเจตนา ถ้าสามารถวัดหรือรู้จักตัวแปรนี้ได้ก็ย่อมจะสามารถทำนายพฤติกรรมได้ทันที นอกจากนี้ทฤษฎีนี้ยังแสดงให้เห็นว่า แรงจูงใจอันเกิดจากความต้องการที่จะกระทำตามบุคคลผู้ซึ่งมีอิทธิพลต่อคน (reference person) และความคิดของบุคคลผู้นั้นเป็นสาเหตุสำคัญอันหนึ่งเท่ากับเจตคติ ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นหรือมีอิทธิพลต่อเจตนาที่จะกระทำพฤติกรรม (สิทธิโชค วรานุสันติกุล, 2546: 147-148)

ในภายหลังไอเซนได้ปรับปรุงทฤษฎีการกระทำอย่างมีเหตุผล และเรียกชื่อใหม่ว่าทฤษฎีพฤติกรรมตามการวางแผน (theory of planned behavior) โดยยังคงเชื่อเหมือนเดิมว่าเจตนาของบุคคลเป็นตัวทำนายการแสดงพฤติกรรมของเขา กล่าวคือถ้าบุคคลมีความเชื่อว่าทำพฤติกรรมนั้นแล้วจะได้รับผลทางบวก ก็จะมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมนั้น และในทางตรงข้ามถ้ามีความเชื่อว่าการกระทำพฤติกรรมนั้นจะได้รับผลในทางลบ ก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดี ซึ่งอิทธิพลที่กำหนดเจตนาของมนุษย์คือ (สิทธิโชค วรานุสันติกุล, 2546: 148-149)

1. เจตคติที่มีต่อพฤติกรรม (attitude toward the behavior) หมายถึงพฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจง สามารถบอกเป้าหมายของพฤติกรรม บริบทที่จะกระทำ และเวลา
2. บรรทัดฐานตามอัตวิสัยของเขา (subject norms) หมายถึงความเชื่อของเขาที่ว่าบุคคลที่มีความหมายต่อเขา (referent persons or significant others) จะมีทัศนคติต่อการแสดงพฤติกรรมของเขาอย่างไร เป็นต้นว่า คู่รัก พ่อแม่ ลูก เจ้านาย ฯลฯ ของเขาจะว่าอย่างไร จะคิดอย่างไร ถ้าเขาทำพฤติกรรมนั้น
3. การรับรู้ว่าตนเองควบคุมพฤติกรรมที่จะกระทำได้ (perceived behavior control) หมายถึงบุคคลที่จะกระทำพฤติกรรมมีความมั่นใจว่าตนเองสามารถแสดงพฤติกรรมนั้นได้

จากการอธิบายทฤษฎีการกระทำตามเหตุผล สามารถสรุปได้ว่า สาเหตุของการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากเจตคติ และความเชื่อของแต่ละบุคคล หากบุคคลมีความเชื่อว่าทำพฤติกรรมนั้นแล้วจะได้รับผลทางบวก ก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมนั้น แต่ในทางตรงข้ามถ้าบุคคลมีความเชื่อว่าการทำพฤติกรรมนั้นจะได้รับผลในทางลบ ก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อพฤติกรรมนั้น ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงคาดว่าจะการรับรู้ในผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยว และความคาดหวังในผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือนแต่ละคนจะมีเจตคติ หรือเหตุผลที่จะกระทำที่แตกต่างกันตามความเชื่อ และปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่แตกต่างกันออกไป

แนวคิดการมีส่วนร่วม

แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นแนวทางปฏิบัติที่กล่าวถึงกันมากในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน แนวคิดนี้เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง และต้องขับเคลื่อนโดยชุมชนอย่างแท้จริงอยู่เสมอ เพื่อให้การท่องเที่ยวเติบโต หรือเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ชุมชนพึงพอใจ (พิมพระวี โรจน์รุ่งสัจย์, 2553: 33-34) นอกจากนี้ Creighton อธิบายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชนซึ่งเป้าหมายของกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือการให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอ และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกคน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2548: 2) โดยองค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) มีการออกหนังสือเกี่ยวกับสิทธิที่ชุมชนพึงมีต่อการมีส่วนร่วมหรือมีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน (Host Communities – Global code of ethics for tourism) สิ่งนี้เป็นการยืนยันถึงความสำคัญและสิทธิของชุมชนต่อการท่องเที่ยวอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ ซึ่งระบุว่า (พิมพระวี โรจน์รุ่งสัจย์, 2553: 35)

1. ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว และรับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะงานที่เกิดจากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม
2. การท่องเที่ยวต้องช่วยยกระดับมาตรฐานชีวิตชุมชน และสนองต่อความต้องการในการวางแผนด้านการท่องเที่ยว
3. หากเกิดปัญหาขึ้น ชุมชนต้องได้รับความเอาใจใส่ และยุติธรรม
4. ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว นักลงทุนและรัฐบาลควรใส่ใจผลกระทบต่อชุมชนในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมชุมชน

นอกจากนี้ ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543: 138-139) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนาไว้ว่าเป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตาม ประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน อีกทั้งยังมีนักวิชาการที่ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชนแตกต่างกันไปตามความเข้าใจ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคลดังนี้

Reeder (1974: 39) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมเป็นกลุ่ม

Erwin (1976: 138) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาแบบการมีส่วนร่วมคือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชน แก้ไขปัญหาร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ในขณะเดียวกัน โทซัน และทิโมที ได้นำเสนอเหตุผลสำคัญ 7 ประการที่ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน ซึ่งอธิบายไว้ดังนี้ (พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์, 2553: 34)

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการดำเนินการวางแผน และตั้งกลยุทธ์ทางการท่องเที่ยว
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในหลายๆทาง
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้เพิ่มพูนความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้นักวางแผนทางการท่องเที่ยวตัดสินใจหรือวางแผนการท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น
5. การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้เกิดการกระจายผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวชุมชนอย่างทั่วถึง
6. การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้ความต้องการของชุมชนสำเร็จ
7. การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้เกิดกระบวนการทางประชาธิปไตยอย่างแท้จริงในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ

นอกจากนี้ สมชาย สนั่นเมือง (2544: 5-6) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญมาก ทั้งนี้ความเกี่ยวข้องของชุมชนกับการท่องเที่ยวจะสามารถกำหนดได้ใน 2 ลักษณะ

1. ผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับทางเศรษฐกิจคือ จะเกิดการสร้างงาน การพัฒนาอาชีพการท่องเที่ยว เกิดระบบตลาด ระบบผลิตภัณฑ์ เป็นแหล่งรายได้ และครอบครัวชุมชนจะมีรายได้เพิ่มขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อมและผลประโยชน์ทางสังคม คือ การพัฒนาทางสร้างสรรค์ในสังคม การติดต่อที่มีรูปแบบมากขึ้น มีการสร้างสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบแก่สังคม เช่น ความปลอดภัย และการมีระเบียบ อิสระของสังคมจะได้รับการเอาใจใส่มากขึ้น
2. ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนทั้งทางบวกและลบ คือถ้าบวกจะมีผลทางเศรษฐกิจ สังคม ส่วนทางลบ คือ ความทรุดโทรมของสังคมที่เนื่องจากการจัดการไม่ดี โครงสร้างการบริหารชุมชนอาจเปลี่ยนแปลงไปเพราะสาเหตุมาจากการจัดการชุมชนไม่ดีเช่นกัน

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นจึงเป็นเป้าหมายสำคัญในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์รวมของระบบ ความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของสมาชิกชุมชน ซึ่งมีความรัก ความหวงแหน มีความรู้สึกพึงพิง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว สามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่ทรัพยากรท่องเที่ยวได้ โดยชุมชนต้องมีการพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชนตนเอง และระหว่างชุมชนกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน (นำชัย ทนุผล, 2542: 157-158)

รูปแบบในการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2546: 101-102) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชน ออกเป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

1. การรับรู้ข่าวสาร (public information) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ ประชาชนในพื้นที่โครงการและผู้จะได้รับผลกระทบ จะต้องได้รับแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ และผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การรับรู้ข่าวสารดังกล่าวต้องได้รับก่อนการตัดสินใจดำเนินโครงการ
2. การปรึกษาหารือ (public consultation) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมในลักษณะของการปรึกษาหารือระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนที่มีส่วนได้เสียโดยตรง ทั้งนี้เพื่อเป็นการรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการให้ประชาชนได้ทราบ และรับข้อเสนอแนะ เพื่อประกอบการตัดสินใจ
3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (public meeting) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ผู้ดำเนินโครงการกับประชาชน ผู้มีส่วนได้เสีย จะได้ทำความเข้าใจร่วมกันด้วยเหตุผล ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบนี้สามารถทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ การประชุมในระดับชุมชน (community meeting) ซึ่งจัดประชุมในชุมชนที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการโดยผู้ดำเนินการจะส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุม และการประชุมรับฟังความคิดเห็นทางวิชาการ (public hearing) การประชุมลักษณะนี้จำเป็นสำหรับโครงการขนาดใหญ่ที่มีเรื่องของเทคนิค และวิชาการที่เกี่ยวข้อง การประชุมลักษณะนี้ต้องเปิดกว้างสำหรับสาธารณะ
4. การร่วมในการตัดสินใจ (decision making) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในทางปฏิบัติจริง การดำเนินโครงการซึ่งมักดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการจะต้องมีตัวแทนของประชาชนร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย
5. การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้แม้จะไม่ใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องสิทธิหรือการใช้สิทธิของประชาชนเมื่อเห็นว่าเกิดความไม่

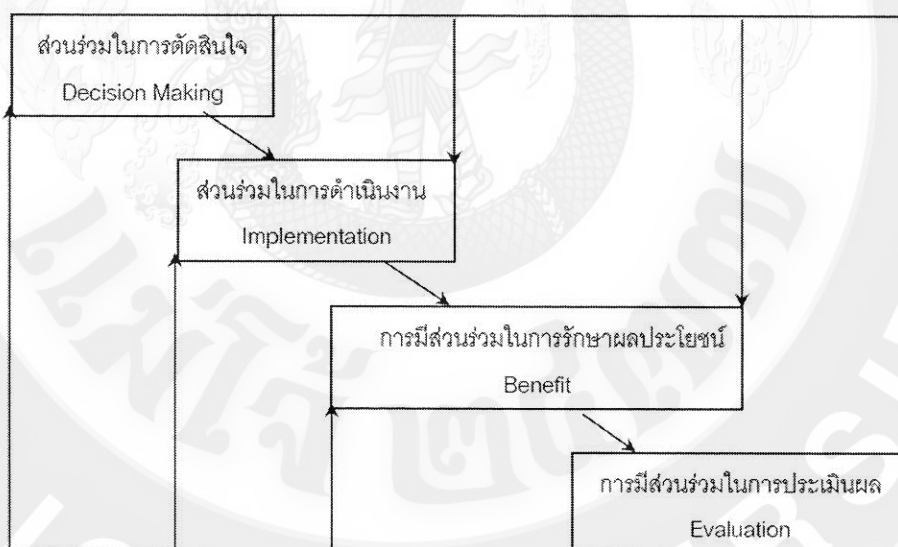
โปร่งใสหรือความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นในการดำเนินโครงการ

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

Cohen และ Uphoff ได้จำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ระดับคือ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2548:

6)

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) จะประกอบด้วย 3 ชั้นคือ ชั้นเริ่มตัดสินใจ ชั้นดำเนินการตัดสินใจ และชั้นการตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานงานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefit) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ส่วนบุคคล ผลประโยชน์ทางด้านสังคม และผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินหรือทางด้านวัตถุ
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการปฏิบัติการและการตัดสินใจ

ภาพที่ 6 วงจรการมีส่วนร่วมตามแนวความคิดของ Cohen & Uphoff

ที่มา: ถวิลวดี บุรีกุล (2548: 6)

ในทำนองเดียวกัน เทิดชาย ช่วยบำรุง (2552: 94-96) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นเป็นเทคนิคสำคัญในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยสร้างการยอมรับและยึดมั่นในหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นต้องร่วมกันสร้างกลไกให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง เพื่อก่อให้เกิดความสำเร็จในการจัดการการ

ท่องเที่ยวภายในท้องถิ่น ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการท่องเที่ยวที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาประกอบไปด้วย

1. ร่วมกันวางแผน โดยร่วมกันคิดวางแผนจัดการเตรียมความพร้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน ร่วมประชุม เสนอแนะและให้ความเห็นต่อแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ร่วมกันบริหารจัดการและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ร่วมกำหนดกฎระเบียบต่างๆอย่างได้มาตรฐาน และร่วมจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว
2. ร่วมกันปฏิบัติตามแผน ประชาชนในท้องถิ่นต้องร่วมกันปฏิบัติหน้าที่ที่วางไว้ตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของแผนที่วางไว้
3. ร่วมกันใช้ประโยชน์ ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิ์ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่น ด้วยความตระหนักและห่วงแหน จึงต้องแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรมและทั่วถึง เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ อันจะกระตุ้นให้กิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืน
4. ร่วมติดตามและประเมินผล ซึ่งเป็นการตรวจสอบและควบคุมให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งนี้หากพบปัญหาหรืออุปสรรคก็สามารถแก้ไขได้ทันที ซึ่งขั้นตอนนี้อาจพบทบทวนหรือวิธีการใหม่ๆที่เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไปได้
5. ร่วมบำรุงรักษา เมื่อมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยว จะต้องร่วมกันบำรุงรักษา เพื่อให้คงอยู่ในสภาพสมบูรณ์ สามารถรองรับนักท่องเที่ยว และเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวต่อไป

เครือข่ายการมีส่วนร่วม

การนำกระบวนการการมีส่วนร่วมมาเป็นเครื่องมือในการลดผลกระทบการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการ ซึ่ง พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจด์ (2553: 42) ระบุว่าผู้ที่ควรเข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการการท่องเที่ยวชุมชนหากเป็นไปได้คือ

1. ชุมชน (Community)
2. ผู้มีอำนาจตัดสินใจ เช่น รัฐ (Decision Maker)
3. ภาคธุรกิจ (Business operator)
4. นักท่องเที่ยว (Visitor)

ภาพที่ 7 ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ที่มา: พิมพระวี โรจน์รุ่งสัจย์ (2553: 42)

ในขณะเดียวกัน ภักดี รัตนผล (2545: 12) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น ชุมชน และภาคเอกชนในทิศทางปัจจุบัน และอนาคต ควรเป็นไปในลักษณะที่ภาครัฐเป็นหน่วยงาน สนับสนุน โดยให้ชุมชนท้องถิ่น และภาคเอกชนเป็นหน่วยดำเนินการบริหารจัดการภายใต้ วัตถุประสงค์ร่วม คือการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีเหตุผลสนับสนุน 4 ประการ คือ

1. ตามข้อบัญญัติรัฐธรรมนูญในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความรู้สึกในความเป็นเจ้าของทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง
3. จากข้อกำหนดและแนวทางในการกระจายอำนาจในการจัดการงบประมาณและการคลัง จากส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ลงสู่ท้องถิ่น อันจะส่งผลให้ท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอที่จะดูแลและ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง
4. จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่า คนในท้องถิ่นจะมีความรู้สึกรักหวงแหนทรัพยากรแหล่ง ท่องเที่ยวของเขาเองมากกว่าคนอื่น

โดยท้ายสุดแล้วทุกภาคส่วนควรได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งร่วมคิดถึงแนวทางแก้ไขเมื่อ เกิดปัญหาร่วมกันดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลักของการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

ที่มา: พิมพ์วิ โรจน์รุ่งสัจย์ (2553: 37)

จากแนวคิดการมีส่วนร่วมสามารถสรุปได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดหลัก และมีความจำเป็นอย่างมากในการจัดการท่องเที่ยว โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกกระบวนการจัดการ อีกทั้งยังมีการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชน และระหว่างชุมชนกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงกำหนดให้การมีส่วนร่วมซึ่งประกอบไปด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นตัวแปรคาดว่าจะส่งผลต่อการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เพราะครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นเป็นผู้ที่มีความคุ้นชินและได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางการท่องเที่ยวโดยตรงก็ย่อมมีการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว

แนวคิดผลกระทบของการท่องเที่ยว

เนื่องจากสังคมไทยแต่เดิมเป็นสังคมเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ยังอาศัยอยู่ในชนบทที่ต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติในป่าเขาเพื่อยังชีพ และมีชีวิตผูกพันอยู่กับธรรมชาติอย่างแนบแน่น เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น ทำให้ชุมชนท้องถิ่นขยายตัวอย่างรวดเร็ว และก่อผลกระทบโดยตรงต่อชุมชนทั้งด้านบวกและด้านลบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งจำแนกเป็น 4 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 156) นอกจากนี้การเพิ่มขึ้นของปริมาณนักท่องเที่ยว ย่อมส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจ สังคม

วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านบวกและลบด้วยเช่นกัน (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2546: 161)

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

นิศา ชัชกุล (2550: 64-67) ให้ความหมายผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจ (Economic Environment) หมายถึง สภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเงิน หลักทรัพย์และฐานะความเป็นอยู่ของชุมชนหรือประเทศชาติ โดยผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจมีดังนี้

1. ผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่มีค่าครองชีพสูงขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมมาก หมายถึงมีอุปสงค์ (demand) หรือความต้องการซื้อสูง (power) ดังนั้น อุปทาน (supply) หรือการตอบสนองความต้องการซื้อนั้นจะต้องเป็นไปอย่างสอดคล้องกัน แต่สินค้าหรือบริการซึ่งเป็นอุปทานที่นักท่องเที่ยวทุกระดับต้องการนั้นเป็นอุปทานที่มีความพิเศษต่างจากสินค้าหรือบริการทั่วไป และที่สำคัญคือเป็นอุปทานที่เป็นรูปธรรม ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ ดังนั้นอุปทานเหล่านั้นบางชนิดจึงไม่มีราคากำหนดได้แน่นอน และราคาของบริการการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับสถานที่ ระยะเวลา ประเภทของนักท่องเที่ยว พฤติกรรมการซื้อของนักท่องเที่ยว

2. ผลกระทบต่อการจ้างงาน อุตสาหกรรมท่องเที่ยวต้องใช้แรงงานมนุษย์เป็นส่วนใหญ่ และมีความต้องการแรงงานทุกระดับ ในท้องถิ่นที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเติบโต ท้องถิ่นนั้นจำเป็นต้องใช้แรงงานมนุษย์ มีการจ้างแรงงานเป็นจำนวนมาก ดังนั้นในบางพื้นที่จึงขาดแคลนแรงงาน ค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น ผลที่ตามมาทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ราคาสินค้าและบริการซึ่งเป็นผลผลิตก็สูงตามไปด้วย

อีกทั้งบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 157) ได้สรุปผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจไว้ดังนี้

ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ

1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น
2. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น
3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์อาชีพและการจ้างงานแก่ชุมชนท้องถิ่น
4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการนำรายได้สู่ชุมชน
5. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการกระจายรายได้สู่ภูมิภาค
6. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเพิ่มรายได้ต่อคนในชุมชนท้องถิ่น
7. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการกระตุ้นการผลิตของชุมชนท้องถิ่น

8. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยแก้ปัญหาดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ

ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ

1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหารายได้ในนอกฤดูกาลท่องเที่ยวแก่ชุมชนท้องถิ่น
2. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาคุณภาพของแรงงานแก่ชุมชนท้องถิ่น
3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาค่าครองชีพสูงแก่ชุมชนท้องถิ่น
4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศแก่ชุมชนท้องถิ่น
5. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาแก่งแย่งผลประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น
6. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาส่วนแบ่งผลประโยชน์อันควรได้ของชุมชนท้องถิ่น
7. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาค่าใช้จ่ายการจัดการชุมชนท้องถิ่น
8. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาราคาที่ดินแก่ชุมชนท้องถิ่น

นอกจากนี้ ฉันทิช วรรณณอม (2552: 104-107) ได้อธิบายผลกระทบของการท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจไว้ดังนี้

ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจ

1. ใช้สอยในการซื้อสินค้าและบริการในด้านต่างๆ รายได้เหล่านี้จะตกอยู่กับผู้ประกอบการธุรกิจบริการ และประชาชนท้องถิ่นในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งเป็นรายได้ที่มีมูลค่ามหาศาล รัฐบาลเองก็สามารถเรียกเก็บภาษีอากรจากการค้าและภาษีเงินได้ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและนำไปใช้พัฒนาประเทศต่อไป

2. เกิดการกระจายรายได้สู่ภูมิภาค กล่าวคือทรัพยากรการท่องเที่ยวมีได้อยู่แต่ในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่เท่านั้น สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจมีมากมายในหลายภูมิภาคของประเทศ เมื่อมีการเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งนั้นก็ก่อให้เกิดรายได้กระจายสู่จังหวัดแต่ละภูมิภาคของประเทศ ประชาชนในสถานที่ท่องเที่ยวต่างจังหวัดจึงมีรายได้เพียงพอและขยายการบริการไปในรูปแบบต่างๆ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวมากขึ้น

3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระตุ้นการผลิต เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในสถานที่ต่างๆ ย่อมก่อให้เกิดการผลิตสินค้าต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมขึ้นอีกมากมายเช่น การผลิตสินค้า ของที่ระลึก อาหาร และรวมถึงการผลิตบุคลากรในอุตสาหกรรมบริการ เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว

4. ช่วยแก้ไขปัญหาดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้กับประเทศ ซึ่งนับว่าเป็นรายได้อันดับต้นๆ ดังนั้นรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวนี้สามารถชดเชยดุลการค้ากับประเทศต่างๆ ในการนำเข้าสินค้า การท่องเที่ยวจึงช่วยลดปัญหาการขาดดุลการค้าได้อย่างดี

ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจ

1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหารายได้เป็นฤดูกาล กล่าวคือเมื่อมีการท่องเที่ยวมากขึ้นย่อมก่อให้เกิดรายได้ที่ไม่สม่ำเสมอขึ้นในแต่ละฤดูกาลท่องเที่ยว โดยเฉพาะในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวซึ่งส่งผลให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวน้อยลงไปด้วย เป็นเหตุให้ไม่สามารถพึ่งพิงรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นหลักอยู่ตลอดเวลาได้ เพราะจะมีความเสี่ยงสูง อีกทั้งเกิดปัญหาว่างงานในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว

2. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพแรงงาน กล่าวคือเมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นย่อมก่อให้เกิดความต้องการแรงงานด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น เป็นเหตุให้การถ่ายเทแรงงานจากชุมชนอื่นเข้ามาทำงานในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงแรงงานส่วนหนึ่งที่เป็นแรงงานด้อยคุณภาพ ก่อให้เกิดผลเสียต่อการท่องเที่ยวโดยรวม อีกทั้งยังต้องเสียค่าใช้จ่ายในการพัฒนาแรงงานให้มีคุณภาพมากขึ้นด้วย

3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาราคาสินค้าและค่าครองชีพ กล่าวคือเมื่อมีการท่องเที่ยวมากขึ้นย่อมต้องการสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นเหตุให้ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวถือโอกาสเพิ่มราคาสินค้าและบริการให้สูงขึ้นเป็นผลให้ค่าครองชีพ และราคาที่ดินเช่าทำกิจการบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวสูงกว่าปกติ

4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการแก่งแย่งผลประโยชน์ กล่าวคือการท่องเที่ยวนำมาซึ่งการแข่งขันในการผลิตสินค้า และจำหน่ายสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เป็นเหตุให้เกิดการแย่งผลประโยชน์ขึ้นในกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว

5. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาส่วนแบ่งผลประโยชน์ กล่าวคือการท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามาดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ซึ่งบางธุรกิจท่องเที่ยวมีบริษัทต่างชาติเข้ามาผูกขาดการดำเนินการ ทำให้คนไทยหรือคนในชุมชนนั้นๆ ได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ในอัตราส่วนแบ่งค่อนข้างน้อย ซึ่งในความถูกต้องผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ควรตกอยู่กับคนในชุมชนท้องถิ่นนั้น

6. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาค่าใช้จ่ายในการจัดระเบียบของแหล่งท่องเที่ยว เมื่อเกิดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้มีนักท่องเที่ยวและแรงงานจากคนท้องถิ่นอื่นหลั่งไหลเข้ามามากมาย ย่อมสร้างปัญหาทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม โดยต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในการจัดระเบียบของแหล่งท่องเที่ยวเช่น การกำจัดของเสียขยะมูลฝอย ค่าใช้จ่ายในการบูรณะซ่อมแซมความเสียหายของทรัพยากร ค่าใช้จ่ายในการจัดหาสาธารณูปโภคเพิ่มขึ้น เป็นต้น

จากการอธิบายเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อด้านเศรษฐกิจของนักวิชาการหลายท่านดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้นสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ	
ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น	1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหารายได้ในนอกฤดูกาลท่องเที่ยวแก่ชุมชนท้องถิ่น
2. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น	2. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาคุณภาพของแรงงานแก่ชุมชนท้องถิ่น
3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์อาชีพและการจ้างงานแก่ชุมชนท้องถิ่น	3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาค่าครองชีพสูงแก่ชุมชนท้องถิ่น
4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการนำรายได้สู่ชุมชน	4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศแก่ชุมชนท้องถิ่น
5. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการกระจายรายได้สู่ภูมิภาค	5. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาแก่งแย่งผลประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น
6. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเพิ่มรายได้ต่อคนในชุมชนท้องถิ่น	6. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาส่วนแบ่งผลประโยชน์อันควรได้ของชุมชนท้องถิ่น
7. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการกระตุ้นการผลิตของชุมชนท้องถิ่น	7. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาค่าใช้จ่ายการจัดการชุมชนท้องถิ่น
8. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยแก้ปัญหาดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ	8. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาราคาที่ดินแก่ชุมชนท้องถิ่น

ผลกระทบด้านสังคม

ฉันทิช วรรณณอม (2552: 107-110) ได้อธิบายว่าปกติรูปแบบของวิถีชีวิตของคนในสังคมทุกๆ สังคมจะมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่นเดียวกับสังคมใดสังคมหนึ่งที่มีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเข้ามา สังคมนั้นก็จะมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอย่างหลายเท่าตัว ดังนั้นหากสังคมใดก้าวสู่สังคมการท่องเที่ยวก็อาจต้องเจอกับผลกระทบของการท่องเที่ยวดังนี้

ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวในด้านสังคม

1. เกิดประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประกอบอาชีพของประชาชน กล่าวคือเมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นย่อมเกิดธุรกิจการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประกอบอาชีพของประชาชนในท้องถิ่น จากอาชีพเดิมที่ทำอยู่ไปสู่อาชีพด้านการท่องเที่ยว เป็นผลให้ประชาชนมีการเลื่อนฐานะ และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
2. เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคม กล่าวคือเมื่อเกิดการท่องเที่ยว ย่อมต้องสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งมาจากการลงทุนของภาครัฐและเอกชน อันเป็นการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่สังคมในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ
3. เกิดประโยชน์ในการช่วยยกมาตรฐานการครองชีพ กล่าวคือเมื่อการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อเศรษฐกิจ มีการสร้างอาชีพ และการจ้างงานมากขึ้นในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว ทำให้คนในชุมชนมีรายได้และอำนาจซื้อมากขึ้น ทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นซึ่งเป็นการยกมาตรฐานการครองชีพของคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวให้ดีขึ้น
4. ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศชาติ ศาสนา การท่องเที่ยวได้เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีการแลกเปลี่ยนทำความเข้าใจต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละชาติ ทำให้เกิดความสัมพันธ์และเข้าใจอันดีระหว่างคนไทย และนักท่องเที่ยวต่างชาติ
5. เกิดประโยชน์ในการสร้างความสามัคคีแก่ชุมชน กล่าวคือก่อให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ ตระหนักในคุณค่า ความรัก และความหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นผลให้คนในชุมชนร่วมมือกันพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนต่อไป
6. เกิดประโยชน์ในการป้องกันการอพยพย้ายถิ่นของคนในชุมชน กล่าวคือเมื่อคนในชุมชนมีการจ้างงาน และมีรายได้จากการท่องเที่ยว จึงทำให้ไม่อยากย้ายถิ่นไปทำงานในเมืองหลวง
7. เกิดประโยชน์การเสริมสร้างการศึกษา กล่าวคือเมื่อมีการท่องเที่ยวย่อมทำให้ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวมีความต้องการด้านการศึกษามากขึ้น เพื่อพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถ และมีโลกทัศน์กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อนำไปพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนเองในชุมชน
8. ก่อให้เกิดประโยชน์ในการเสริมสร้างความปลอดภัย กล่าวคือนักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางท่องเที่ยวในสถานที่ที่ปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ดังนั้นในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวจึงต้องเสริมสร้างความปลอดภัยให้เพียงพอ
9. เกิดประโยชน์การสร้างความสุขลดความตึงเครียด ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนทั้งธรรมชาติ โบราณสถาน หรือศิลปวัฒนธรรม ช่วยให้อาหารความตึงเครียดจากภาระหน้าที่ประจำได้

ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวในด้านสังคม

1. เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และค่านิยมของคนในสังคม กล่าวคือเมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาคนในชุมชนชื่นชมและเลียนแบบนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมแบบดั้งเดิมมาเป็นแบบสมัยใหม่

2. เกิดปัญหาความผูกพันทางครอบครัว กล่าวคือในการทำงานด้านการท่องเที่ยวไม่มีวันหยุดที่แน่นอน และเป็นวันหยุดที่ไม่เหมือนภาคธุรกิจอื่นๆ จึงทำให้เกิดความห่างเหินจากครอบครัว ทำให้ความผูกพันทางครอบครัวลดน้อยลง

3. เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคม การเอาเปรียบนักท่องเที่ยว หรือแรงงานในท้องถิ่น โดยเห็นว่านักท่องเที่ยวเป็นผู้มีฐานะดี จึงมุ่งหวังหาผลประโยชน์จากนักท่องเที่ยวมากเกินไป โดยไม่คำนึงถึงคุณธรรมและคุณค่าของความเป็นมิตร นอกจากนี้ยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจนว่าตัวเลขรายได้การท่องเที่ยวนั้นมีการกระจายรายได้ไปสู่บุคคลหรือท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมหรือไม่

4. เกิดความขัดแย้งระหว่างคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยว กล่าวคือเมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้สถานที่บางแห่งถูกสงวนไว้ให้นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ทำให้ประชาชนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ รู้สึกไม่พอใจที่ถูกกีดกันไม่ให้ใช้สถานที่เหล่านั้นก่อให้เกิดความไม่เป็นมิตรต่อนักท่องเที่ยว นอกจากนี้พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวบางคนอาจขัดแย้งต่อความรู้สึกของคนในชุมชน เช่น การแต่งกายที่ไม่เหมาะสม การไม่เคารพกฎกติกาของชุมชน เป็นต้น

5. เกิดปัญหาอาชญากรรม เนื่องจากพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากมักจะเป็นที่ดึงดูดมิจฉาชีพ หรือผู้ที่คอยหาโอกาสฉวยผลประโยชน์โดยสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น นักท่องเที่ยวที่ดีจึงต้องศึกษาข้อมูลก่อนการเดินทาง ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ก็ควรให้ความรู้แนะนำสร้างระบบให้ความปลอดภัย ให้นักท่องเที่ยวรู้สึกว่ามีความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน

ในทำนองเดียวกันบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 158) ได้สรุปถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านสังคมไว้ดังนี้

ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวในด้านสังคม

1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประกอบอาชีพของชุมชนท้องถิ่น

2. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์ความเจริญแก่ชุมชนท้องถิ่น

3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของชุมชนท้องถิ่น

4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวของชุมชนท้องถิ่น

5. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชนท้องถิ่น

6. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความสามัคคีแก่คนในชุมชนท้องถิ่น
7. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการป้องกันการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนท้องถิ่น
8. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเสริมสร้างการศึกษาแก่คนในชุมชนท้องถิ่น
9. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเสริมสร้างความปลอดภัยแก่ชุมชนท้องถิ่น

ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวในด้านสังคม

1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมของสังคมชุมชนท้องถิ่น
2. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาความผูกพันของครอบครัวของชุมชนท้องถิ่น
3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคมของชุมชนท้องถิ่น
4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยอันดีของคนชุมชนท้องถิ่น
5. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาเพศพาณิชย์ในชุมชนท้องถิ่น
6. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนท้องถิ่นอื่น
7. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการหลอกลวงเอาเปรียบนักท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น
8. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมขึ้นในชุมชนท้องถิ่น
9. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชนท้องถิ่น

นอกจากนี้ น้าชัย ทนุผล (2542: 9-10) ได้กล่าวถึงสังคม และวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วยปัจจัยต่างๆ โดยเฉพาะการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างผู้คนในยุคโลกาภิวัตน์ที่สามารถกระทำได้อย่างกว้างไกลและรวดเร็ว รวมทั้งภายในสังคมของท้องถิ่นผู้คนก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามค่านิยมความทันสมัย และเมื่อมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้องก็จะกลายเป็นตัวเร่งให้เกิดผลกระทบในเชิงลบดังนี้

1. ปัญหาเพศพาณิชย์ การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่มีบทบาทเข้าไปเป็นตัวเร่งให้ปัญหานี้เติบโตและลุกลามขึ้น โดยพัฒนารูปแบบต่างๆออกไปไม่ว่าจะเป็นโสเภณีเด็กหญิง หรือเด็กชาย นอกจากนั้นผลจากปัญหาเพศพาณิชย์ยังก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมา เช่น ปัญหาการแพร่กระจายของโรคเอดส์ ความเสื่อมทางศีลธรรม การล่อลวงผู้หญิงและเด็ก ปัญหายาเสพติด เป็นต้น

2. ปัญหาอาชญากรรม เมื่อพิจารณาในแง่การท่องเที่ยวจะพบว่ามีรูปแบบของปัญหาที่เกิดขึ้นหลากหลายรูปแบบเช่น การล่อลวงข่มขืนนักท่องเที่ยว การปล้นชิงทรัพย์ของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

3. ปัญหาความไม่เสมอภาคในการมุ่งเน้นพัฒนาเฉพาะพื้นที่ การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง ระบบโทรคมนาคม ระบบไฟฟ้าและสแนมบิน มักจะดำเนินการในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นในพื้นที่อื่นๆจึงอาจเกิดความรู้สึกเสียเปรียบในความไม่เสมอภาคของการพัฒนาพื้นที่ และก่อให้เกิดการต่อต้านการท่องเที่ยวนั้น ขณะเดียวกันจะสลดใจในความเป็นอยู่ของตนเองที่ถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการเหลียวแลเท่าที่ควร

จากการอธิบายของนักวิชาการดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สามารถสรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อด้านสังคมได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านสังคม

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านสังคม	
ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
1. เกิดประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประกอบอาชีพของประชาชน	1. เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และค่านิยมของคนในสังคม
2. เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคม	2. เกิดปัญหาความผูกพันทางครอบครัว
3. เกิดประโยชน์ในการช่วยยกมาตรฐานการครองชีพ	3. เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคม การเอาเปรียบนักท่องเที่ยว หรือแรงงานในท้องถิ่น
4. ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศชาติ ศาสนา มีการแลกเปลี่ยนทำความเข้าใจต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละชาติ	4. การสูญเสียความสะอาดสบายและความเป็นส่วนตัวของคนในท้องถิ่น
5. เกิดประโยชน์ในการสร้างความสามัคคีแก่ชุมชน	5. เกิดปัญหาอาชญากรรม
6. เกิดประโยชน์ในการป้องกันการอพยพย้ายถิ่นของคนในชุมชน	6. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยอันดีของคนชุมชนท้องถิ่น
7. เกิดประโยชน์การเสริมสร้างการศึกษา	7. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาเพศพาณิชย์ในชุมชนท้องถิ่น
8. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเสริมสร้างความปลอดภัยแก่ชุมชนท้องถิ่น	8. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนท้องถิ่นอื่น
9. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวของชุมชนท้องถิ่น	9. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชนท้องถิ่น

ผลกระทบด้านวัฒนธรรม

นิตา ชัชกุล (2550: 69-71) อธิบายว่าวัฒนธรรมเกิดจากคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม วัฒนธรรมจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย (ตามกาลเวลาและสถานที่) วัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนั้นวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ เช่น งานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน เทศกาล งานประเพณี งานหัตถกรรม และวิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นต้น โดยผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสถานะแวดล้อมทางวัฒนธรรมสรุปได้ดังนี้

1. ทำให้ค่านิยมเปลี่ยนแปลงไป การที่นักท่องเที่ยวต่างชาตินำวัฒนธรรมของตนเข้าไปในท้องถิ่น ทำให้คนในท้องถิ่นมีพฤติกรรม ทักษะ ค่านิยม และการประพฤติปฏิบัติระเบียบแบบแผนต่างๆมีการเปลี่ยนแปลงไปทั้งหมด หรือบางส่วนก็เป็นได้ เช่น การเกิดภัตตาคารร้านอาหารมากขึ้น การขยายตัวของธุรกิจอาหารจานด่วน การพักอาศัยโดยการจับมือแทนการไหว้ เป็นต้น
2. ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ หรือบางอย่างก็สูญหายไป กลายเป็นลักษณะศิลปกรรมแบบโรงงาน ขาดประเพณีเดิมและคุณค่าของงานศิลปะดั้งเดิมน้อยลง
3. เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม เทศกาล ประเพณี การท่องเที่ยวเป็นสาเหตุใหญ่ในการเกิดการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมวัฒนธรรม เช่น แบบแผนวิถีชีวิตพื้นเมืองเปลี่ยนแปลงไป ระบบค่านิยมของคนในท้องถิ่นเปลี่ยนไปจากการเลียนแบบนักท่องเที่ยว หรือเพื่อเอาใจนักท่องเที่ยว มีการบิดเบือนรูปแบบ หรืออัตลักษณ์ของประเพณีการเล่นเทศกาลท้องถิ่นไปจากเดิม เป็นต้น

สำหรับ ฉันทิช วรรณถนอม (2552: 110-111) ระบุว่าผลของการท่องเที่ยวอาจไม่ได้ส่งผลต่อการทำให้วัฒนธรรมของท้องถิ่นเปลี่ยนไปอย่างทันทีทันใด แต่ค่อยซึมซับอย่างช้าๆ และอธิบายถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมไว้ดังนี้

ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวในด้านวัฒนธรรม

1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรท่องเที่ยว กล่าวคือวัฒนธรรมช่วยกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว และเกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมในท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว เนื่องจากมีความดึงดูดใจนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาเยี่ยมชม และสามารถให้ผลตอบแทนรายได้จากการท่องเที่ยวในรูปของค่าเข้าชม
2. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมของตน กล่าวคือทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในชุมชน ก่อให้เกิดความเข้าใจ และยอมรับในวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนที่แตกต่างกันได้

3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยฟื้นฟูอนุรักษ์ของประเทศชาติและชุมชน กล่าวคือการท่องเที่ยวเป็นตัวเร่งในการชักจูงประชาชนให้ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีของตนที่เสื่อมเลือนไปให้คืนกลับมา และพัฒนาวัฒนธรรมในปัจจุบันให้โดดเด่นยิ่งขึ้น เพื่อเป็นเอกลักษณ์และดึงดูดใจนักท่องเที่ยวในการเยี่ยมชม

4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการความรัก ความหวงแหน และความภาคภูมิใจใน วัฒนธรรมของตนเอง เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว เป็นผลให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของตนเองอย่างพร้อมเพรียง

5. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประชาชนในชุมชน และนักท่องเที่ยว เนื่องจากการท่องเที่ยวทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกันทั้งในเรื่อง ของความคิดเห็น และเรียนรู้ภาษาของกันและกัน

6. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการส่งเสริมการผลิต และจำหน่ายงานศิลปหัตถกรรม ของชุมชนในท้องถิ่น กล่าวคือการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนสามารถส่งเสริมงานอาชีพศิลปหัตถกรรม สินค้าที่ระลึก นอกจากเป็นการสร้างรายได้แล้วยังเป็นการเผยแพร่งานศิลปวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย

ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวในด้านวัฒนธรรม

1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนใน ชุมชนแหล่งท่องเที่ยว กล่าวคือเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชน อาจมีนักท่องเที่ยวบางคนที่ไม่เข้าใจวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในชุมชน ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความไม่ พอใจและมีความรู้สึกไม่ต้อนรับนักท่องเที่ยว

2. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นความเจริญย่อมนำมาสู่ชุมชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยม หรือ เลียนแบบวัฒนธรรม

3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และลดคุณค่าทางวัฒนธรรม กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวนำประเพณีท้องถิ่นมาเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นแต่ความสวยงามและ ความสนุกสนาน ไม่สนพิธีกรรมและความเชื่อของชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมประเพณี ทำให้ รูปแบบและคุณค่าของวัฒนธรรมในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม

4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการลดคุณค่าของงานศิลปหัตถกรรม เมื่อมีการท่องเที่ยวย่อม ก่อให้เกิดการนำงานศิลปหัตถกรรมมาเป็นสินค้าที่ระลึกจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว แต่ถ้ามุ่งเน้น ปริมาณมากกว่าคุณภาพก็จะเป็นการลดคุณค่าของงานศิลปะให้ลดน้อยลงไป

5. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการทำลายศิลปวัตถุ โบราณสถาน กล่าวคือการท่องเที่ยวทำให้เกิดการทำลายงานศิลปวัตถุโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่นการขีดเขียนบนศิลปวัตถุ หรือนำมาเป็นสมบัติส่วนตัว เป็นต้น

นอกจากนี้ ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2546: 169-176) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับการเดินทาง และการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในเขตพื้นที่ซึ่งมีสภาพภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมที่แตกต่างกันทั้งด้านบวกและด้านลบ สามารถพิจารณาได้ดังนี้

1. การเผยแพร่วัฒนธรรมและการยอมรับวัฒนธรรม (diffusion and acculturation of culture) คนในท้องถิ่นจะยอมรับวัฒนธรรมในชีวิตประจำวันของนักท่องเที่ยวมากกว่า ทั้งนี้เพราะนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ย่อมตอกย้ำพฤติกรรมซ้ำๆ ให้แก่บุคคลในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี จึงทำให้คนในท้องถิ่นเกิดการลอกเลียนพฤติกรรมและวัฒนธรรมนักท่องเที่ยว อาทิ การแต่งกาย การบริโภคอาหาร เป็นต้น

2. การต่อต้านวัฒนธรรม (reaction of culture) เกิดจากวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวที่กระทบต่อจารีต ประเพณี ความเชื่อ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับประชาชนในท้องถิ่น ดังตัวอย่าง การแต่งกายที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวต่างชาติ การแสดงความรักด้วยการกอด จูบ เป็นต้น

3. การซื้อขายวัฒนธรรม (commoditization of culture) นักท่องเที่ยวมีความสนใจวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว อาทิ ประติมากรรม สถาปัตยกรรม จารีตประเพณี ความเชื่อ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ พิธีกรรม เป็นต้น จากความสนใจของนักท่องเที่ยวดังกล่าว จึงทำให้นักธุรกิจบางกลุ่มนำวัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่นไปเสนอขายแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบของการค้า เช่น จัดประเพณีการบวช การแต่งงาน เป็นต้น เพื่อแสดงแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งการนำวัฒนธรรมไปตอบสนองการค้ามากเกินไป ผลที่ได้คือวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปจากรากฐานเดิม

4. การอนุรักษ์วัฒนธรรม (preservation of culture) การท่องเที่ยวมิได้ทำให้เกิดการฟื้นฟูศิลปวัตถุเท่านั้น แต่ด้านประเพณีต่างๆ ก็ได้รับการฟื้นฟูจากการท่องเที่ยวด้วย แม้บางอย่างอาจดัดแปลงไปบ้างเพื่อให้เกิดความน่าสนใจกว่าเดิม แต่ก็ยังคงสภาพความเชื่อ และดำรงภูมิปัญญาเดิมไว้

จากการอธิบายของนักวิชาการดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สามารถสรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อด้านวัฒนธรรมได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม	
ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรท่องเที่ยว	1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว
2. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมของตน	2. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น
3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยฟื้นฟูอนุรักษ์ของประเทศชาติและชุมชน	3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและลดคุณค่าทางวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นแต่ความสวยงามและความสนุกสนาน ไม่สนใจพิธีกรรมและความเชื่อของชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมประเพณี
4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการรักความหวงแหน และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง	4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการลดคุณค่าของงานศิลปหัตถกรรมจากการมุ่งเน้นปริมาณมากกว่าคุณภาพก็จะเป็นการลดคุณค่าของงานศิลปะให้ลดน้อยลงไป
5. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประชาชนในชุมชนและนักท่องเที่ยว	5. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการทำลายศิลปวัตถุ โบราณสถานจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่นการขีดเขียนบนศิลปวัตถุ หรือนำมาเป็นสมบัติส่วนตัว เป็นต้น
6. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการส่งเสริมการผลิต และจำหน่ายงานศิลปหัตถกรรมของชุมชนในท้องถิ่น	6. การลอกเลียนแบบพฤติกรรมและนำวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวมาปฏิบัติในทิศทางที่ไม่เหมาะสม

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 77-78) ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อมว่าการท่องเที่ยวจะต้องมีสินค้าที่จะขายให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสินค้าทางการท่องเที่ยวก็คือทรัพยากรการท่องเที่ยว อันได้แก่สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และที่เกิดจากมนุษย์สร้างขึ้น จึงทำให้การท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ถ้าหากเกิดผลกระทบต่อการ

ท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมก็ได้รับผลกระทบด้วย ในขณะเดียวกันถ้าเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวก็ได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน จึงต้องพยายามให้การท่องเที่ยวมีผลกระทบด้านบวกมากที่สุด และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านลบน้อยที่สุด ตามแบบจำลองความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยว กับสิ่งแวดล้อมดังภาพที่ 8

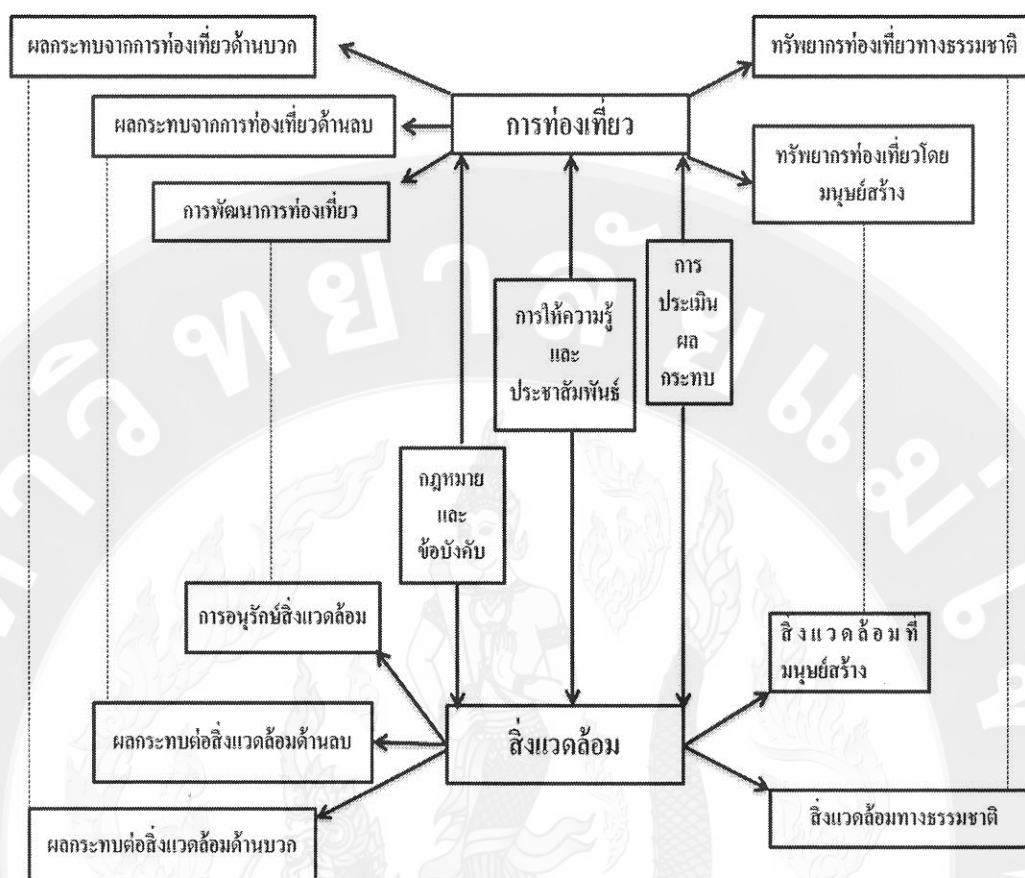
อีกทั้งบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 160) ได้สรุปถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวในด้านสิ่งแวดล้อม

1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น
2. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น
3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยฟื้นฟูและเสริมคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น
4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น
5. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการค้นคว้าหาแนวทางรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวในด้านสิ่งแวดล้อม

1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน
2. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาทรัพยากรน้ำของชุมชนท้องถิ่น
3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาทำลายทรัพยากรชีวภาพของชุมชนท้องถิ่น
4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหามลภาวะในชุมชนท้องถิ่น
5. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการทรุดตัวของทรัพยากรดินในชุมชนท้องถิ่น
6. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาทำลายภูมิทัศน์ของชุมชนท้องถิ่น

ภาพที่ 9 แบบจำลองความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ที่มา: บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 78)

นอกจากนั้นเทิดชาย ช่วยบำรุง (2552: 10) กล่าวถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมเชิงลบไว้ดังนี้

1. ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวและปัญหามลภาวะ ซึ่งทำให้สภาพแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม สกปรก เกิดขยะและสิ่งปฏิกูล น้ำเสียมีกลิ่นเหม็นรบกวน เกิดมลพิษทางอากาศ ส่งผลเสียต่อสุขภาพ พืชและสัตว์ป่าถูกรบกวน บางส่วนถูกทำลายจนลดจำนวนลงหรือสูญพันธุ์ไปอย่างรวดเร็ว

2. ปัญหาการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ ซึ่งรวมถึงการเข้าครอบครองและใช้ที่สาธารณประโยชน์ในการแสวงหาประโยชน์ทางการท่องเที่ยว การตั้งแผงลอยสินค้าในแหล่งท่องเที่ยวทั้งที่เป็นแหล่งธรรมชาติและโบราณสถานต่างๆ

3. ปัญหาอาคาร และสิ่งปลูกสร้าง โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมีการก่อสร้างที่ไม่ได้ควบคุมความสูง ก่อให้เกิดทัศนียภาพที่ไม่เหมาะสม สิ่งก่อสร้างบางอย่างไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม เป็นการทำลายภูมิทัศน์อันสวยงาม นอกจากนี้ยังมีปัญหาของความแออัดของ

สิ่งก่อสร้างเช่น แผงลอย เพิงขายอาหาร แผงขายสินค้าที่ระลึกและอาคารพาณิชย์ที่ก่อสร้างอย่างไม่มีระเบียบก่อให้เกิดทัศนียภาพที่ไม่สวยงาม

4. ปัญหาการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกโดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม เช่น การถมที่ การถมทะเลเพื่อก่อสร้างท่าเทียบเรือ การตัดถนนผ่านป่าชายเลน การสร้างเขื่อนในบางแห่ง ซึ่งก่อให้เกิดการพังทลายของหน้าดิน เกิดการตกตะกอนในแม่น้ำหรือทะเล เป็นการทำลายสภาพทางภูมิศาสตร์ทางธรรมชาติและความสมดุลของระบบนิเวศ ปัญหาต่างๆ เป็นการทำลายสภาพแวดล้อมและเกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางธรรมชาติที่มีอยู่เดิมให้เสียสมดุล

5. มีนักท่องเที่ยวกระจุกตัวในบางพื้นที่มากเกินไปจนเกินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ จึงส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

6. การจัดการการท่องเที่ยวที่มุ่งสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเพียงฝ่ายเดียวโดยไม่ตระหนักถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว จึงก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดสมดุลและความยั่งยืน

ในทำนองเดียวกัน นำชัย ทนุผล (2542: 7-8) ได้สรุปผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติไว้ดังนี้

1. ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวและปัญหามลภาวะ สภาพของปัญหาที่มักพบเห็นโดยทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวคือมีสภาพเสื่อมโทรม สกปรก มีขยะและสิ่งปฏิกูลตามบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ก่อให้เกิดความสูญเสียและขาดความสมดุลทางธรรมชาติ เช่น แหล่งน้ำเน่าเสีย พืชพันธุ์และสัตว์ป่าตามธรรมชาติถูกทำลายจนจำนวนลดลง ปัญหาอากาศเสีย ฝุ่นละออง เสียงยวดยานพาหนะ เป็นต้น

2. ปัญหาการบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ ซึ่งเป็นลักษณะการบุกรุกจับจองพื้นที่ภูเขาหรือป่าสงวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพื่อสร้างสถานที่ตากอากาศ การบุกรุกพื้นที่ทางธรรมชาติเพื่อใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยวในการสร้างอาคาร และสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ดังนั้นจึงก่อให้เกิดปัญหาทัศนียภาพไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม เป็นการทำลายภูมิทัศน์อันมีความงาม ความมีเสน่ห์ และความดั้งเดิมของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

3. ปัญหาความแออัดในอาคารสิ่งปลูกสร้าง ความแออัดดังกล่าวจะเป็นไปในลักษณะของภายในร้านขายอาหาร เครื่องดื่ม และแผงขายสินค้าที่ระลึก ซึ่งมีการจัดวางรูปแบบที่ไม่เป็นระเบียบ ก่อให้เกิดความไม่น่าดู เช่น การสร้างตึกแถว หรือศูนย์การค้าติดกับวัดหรือโบราณสถานในตัวเมืองเชียงใหม่ เป็นต้น

จากการอธิบายของนักวิชาการดังกล่าวมาข้างต้นนั้น สามารถสรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อด้านวัฒนธรรมได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม	
ผลกระทบด้านบวก	ผลกระทบด้านลบ
1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น	1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรชีวภาพของชุมชนท้องถิ่น
2. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยรักษาสีเขียวของชุมชนท้องถิ่น	2. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหามลภาวะและขยะในชุมชนท้องถิ่น
3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยฟื้นฟูและเสริมคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น	3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาทำลายภูมิทัศน์ของชุมชนท้องถิ่น
4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น	4. ปัญหาการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ ซึ่งรวมถึงการเข้าครอบครองและใช้ที่สาธารณประโยชน์ในการแสวงหาประโยชน์
5. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการค้นคว้าหาแนวทางรักษาสีเขียวของชุมชนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น	5. มีนักท่องเที่ยวกระจัดตัวในบางพื้นที่มากเกินไปจนเกินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ จึงส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

โดยสรุปแล้วการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อพื้นที่ หรือชุมชนที่จัดการการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องจากการท่องเที่ยวได้สร้างรายได้ และดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ตามกระแสนิยม ผสมกับการนำทรัพยากรภายในพื้นที่มาใช้ประโยชน์ในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นตามจำนวนนักท่องเที่ยว นั่น ผลที่ตามมาภายหลังจึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และส่งผลกระทบต่อพื้นที่ที่ท่องเที่ยวนั้นๆทั้งในด้านบวกและด้านลบ โดยสามารถจำแนกได้ 4 ด้าน คือด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม ฉะนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนของครัวเรือนทั้งด้านบวก และด้านลบ เพื่อให้คนในชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้ทราบถึงผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และนำไปสู่การร่วมหาแนวทางรองรับ และจัดการกับผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดชุมชนมีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนถือเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งสำหรับการท่องเที่ยวและความยั่งยืน ซึ่งเริ่มแรกมาจากการประชุม “ The Globe’90 ” ที่บริติช โคลัมเบีย ประเทศแคนาดา โดยตัวแทนจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว รัฐบาลองค์กรรัฐและเอกชน รวมถึงสถาบันการศึกษาได้ร่วมกันพิจารณาถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมเพื่อทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืนโดยเสนอเป้าหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ 5 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อเพิ่มความตระหนักและความเข้าใจถึงบทบาทของการท่องเที่ยวที่จะช่วยส่งเสริมสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ 2) เพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมและการพัฒนา 3) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนเจ้าของพื้นที่ 4) เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ในการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว และ 5) เพื่อคงไว้ซึ่งคุณภาพของสิ่งแวดล้อม (Fennell, 1999: 14) ซึ่งปัจจุบันได้มีการปลุกกระแสการท่องเที่ยวให้ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายด้วยน้ำมือมนุษย์ ฉะนั้นการท่องเที่ยวทุกประเภทจึงมุ่งสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้มากที่สุด เพื่อจะได้อนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมไว้ให้มากที่สุดเช่นกัน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 5)

ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาการแบบยั่งยืน ณ เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา เมื่อเดือนมีนาคม ปี ค.ศ. 1990 จากผลของการประชุมครั้งนี้ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า หมายถึงการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและเจ้าของท้องถิ่น ในขณะเดียวกันก็ปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆของอนุชนรุ่นหลัง จึงมีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ พร้อมกับรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และระบบนิเวศได้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542: 2-10-2-11) ได้ให้ความหมายว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆของอนุชนรุ่นหลัง รวมถึงมีการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย

อีกทั้ง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540: 4) ได้ขอให้ราชบัณฑิตยสถานช่วยบัญญัติคำจำกัดความของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยให้คำจำกัดความไว้ว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติ

และวัฒนธรรมไว้ได้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุดและใช้เป็นประโยชน์ได้ยาวนานที่สุด นอกจากการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีลักษณะของการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่ดี ได้เข้าใจคุณค่าอันสูงส่งของวัฒนธรรมแล้วนั้น ศรัณย์ เลิศรักษัมมงคล (2540: 12) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่ารวมไปถึงการก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ทำให้คนไทยมีความรู้มากขึ้น ได้รายได้จากความรู้ และนักท่องเที่ยวได้อรรถประโยชน์จากพระพุทธศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้มีคุณภาพของการพัฒนาเกิดขึ้น

นอกจากนี้ ไร่ไพพรรณ แก้วสุริยะ (2545: ระบบออนไลน์) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนคือ หลักการจัดการเพื่อให้รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนอย่างสม่ำเสมอ แม้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นก็ตาม แต่ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาไว้ได้อย่างมีเอกลักษณ์และลักษณะดั้งเดิม ไม่เสื่อมคลาย เป็นธุรกิจบริการที่มีผลกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอก็ตาม ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นจะต้องไม่เกิดขึ้นหรือหากมีต้องต้องเป็นผลกระทบน้อยที่สุด จึงสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้ยาวนานที่สุด ในทำนองเดียวกัน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 7) กล่าวว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยมเพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย ธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมออย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดหรือไม่มีเลยอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีลักษณะสำคัญ 6 ประการดังต่อไปนี้คือ

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภททั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม
2. เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
4. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม
5. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
6. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย

ลักษณะและองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

มนัส สุวรรณ และคณะ (2541: 41-42) ได้กล่าวว่า ทิศทางและแนวทางในการมีส่วนร่วมของชุมชน จะต้องมีการมุ่งเน้นไปสู่การร่วมมือในการใช้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ได้แก่

ระดับนโยบาย จะต้องมีการหาทางให้สมาชิกในชุมชนทุกคนทุกระดับรับทราบนโยบายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ระดับแผนงานหรือโครงการ จะต้องหาทางให้ชุมชนเข้าใจแบบแผนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้ชัดเจนทุกระดับแผน

ระดับปฏิบัติ ให้สมาชิกของชุมชนกลุ่มต่างๆ ทุกชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวศึกษาแผนปฏิบัติ แนวทาง และวิธีปฏิบัติให้เข้าใจ จนสามารถให้ความร่วมมือและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง มีการแนะนำอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอนของการปฏิบัติจนกว่าจะมั่นใจได้ว่าสมาชิกชุมชน ทุกคน ทุกระดับดำเนินการไปได้ถูกทิศทางแล้ว

ระดับประเมินผล จะต้องหาทางให้ชุมชนท้องถิ่นเข้าใจการติดตามผลปฏิบัติงาน ตามแผนงานหรือโครงการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จนสามารถประเมินผลได้อย่างถูกต้องและมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 20-22) อธิบายถึงองค์ประกอบหลักของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนพอสรุปได้ 6 ด้านดังต่อไปนี้คือ

1. องค์ประกอบด้านการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาสถานที่อันเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยวให้สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมเยือน โดยมีการประเมินศักยภาพขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และกำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวที่อนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวด้วย

2. องค์ประกอบด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพเดิมหรือดีกว่าเดิม และป้องกันผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยว โดยต้องมีการติดตามประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

3. องค์ประกอบด้านพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการพัฒนารูปร่างด้านบริการอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้รับความพึงพอใจโดยมีความรับผิดชอบต่ออนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมด้วย

4. องค์ประกอบด้านการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาเพื่อแสวงหานักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ซึ่งมีลักษณะเป็นคุณสมบัติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้เข้ามาท่องเที่ยว โดยให้นักท่องเที่ยวเหล่านี้ได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวตามที่เขาพึงพอใจ

5. องค์ประกอบด้านพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น เป็นการพัฒนาในการสร้างโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่นให้สามารถจัดการการท่องเที่ยวของตนเองและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความหวงแหนและรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป

6. องค์ประกอบด้านพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกฝ่าย โดยการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้ทุกฝ่ายเกิดความรักความหวงแหนทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 10 องค์ประกอบหลักของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ที่มา: บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 22)

หลักการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

Eber ได้อธิบายหลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน 10 ประการไว้ดังนี้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 8-9)

1. การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน (using resource sustainable) เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างพอดีเท่าที่จำเป็นและประหยัด เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรให้มีการใช้ยาวนานขึ้น
2. การลดการบริโภคและของเสียที่เกินความจำเป็น (reducing over consumption and

waste) เป็นการลดการบริโภคที่มากเกินไปจนความจำเป็น และการลดของเสีย เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำบำรุงรักษาสสิ่งแวดลอมที่ถูกทำลายระยะยาว และเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยวด้วย

3. การรักษาความหลากหลาย (maintaining diversity) เป็นการรักษาความหลากหลายของธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของการท่องเที่ยวด้วย

4. การรวมการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้าอยู่ในการวางแผน (integrating tourism into planning) เป็นการรวมการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับแผนพัฒนาแห่งชาติและแผนพัฒนาท้องถิ่น อีกทั้งมีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environment Impact Assessment – EIA) ซึ่งการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม หมายถึงการใช้หลักวิชาการในการคาดการณ์เกี่ยวกับผลกระทบทั้งทางด้านบวกและด้านลบของการดำเนินโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทุกด้านทั้งด้านทรัพยากรท่องเที่ยว เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อหาทางป้องกันผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้นให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด อันจะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

5. การสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น (supporting local economics) เป็นการรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาควบคู่ไปกับด้านราคาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันการทำลายสิ่งแวดล้อมด้วย

6. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (involving local communities) เป็นการให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวด้วย

7. การปรึกษากันระหว่างผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชน (consulting stakeholders and the public) เป็นการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างรัฐบาล ผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมงานกันในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์

8. การฝึกอบรมบุคลากร (training staff) เป็นการฝึกอบรมบุคลากรท้องถิ่นทุกประเภททุกระดับให้มีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งจะช่วยยกระดับของการบริการท่องเที่ยว

9. การตอบสนองการตลาดท่องเที่ยว (marketing tourism responsibly) เป็นการจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวอย่างพร้อมมูลเพื่อเผยแพร่ไปยังนักท่องเที่ยวให้เข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

10. การวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ (undertaking research) เป็นการวิจัยและติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหา และเพิ่มผลประโยชน์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยว รวมถึงนักลงทุน

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2552: 53-58) กล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นแนวทางการพัฒนาที่มุ่งให้เกิดความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ด้านสังคม เศรษฐกิจ และการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ในหลายพื้นที่จึงได้มีการใช้กลยุทธ์ต่างๆ ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างระมัดระวังรอบคอบมากขึ้น ซึ่งอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนดังนี้

1. สมาชิกของชุมชนจะต้องควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน กำหนดแหล่งทรัพยากรที่จะต้องได้รับการทำนุบำรุงและส่งเสริม รวมทั้งการร่วมกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ในการพัฒนาและบริหารจัดการ นอกจากนี้สมาชิกของชุมชนจะต้องเข้าร่วมในการดำเนินการตามแนวทางและกลยุทธ์ที่ได้กำหนดขึ้น รวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานด้านการบริการสาธาณูปโภคและการอำนวยความสะดวกต่างๆ

2. นวัตกรรมด้านการท่องเที่ยวควรพัฒนาขึ้นจากความร่วมมือของกลุ่มต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่

3. การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องรวมถึงโอกาสในการจ้างงานที่มีคุณภาพ การจัดการงานที่ดีและเหมาะสมกับคนในพื้นที่ ควรเป็นส่วนหนึ่งของภาพรวมการพัฒนาการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ และหนึ่งในกระบวนการจ้างงานที่มีคุณภาพนั้นคือ การให้โอกาสคนในท้องถิ่นเข้ามาร่วมบริหารจัดการและจัดการโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวเช่น โรงแรม ร้านอาหาร ร้านค้า ฯลฯ เป็นต้น นอกจากนี้การให้การศึกษา การฝึกอบรมกับคนในท้องถิ่น และการให้โอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการประกอบธุรกิจ เป็นส่วนสำคัญของนโยบายการพัฒนาประเทศนี้ด้วย

4. การกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวควรเป็นไปอย่างกว้างขวางในแต่ละพื้นที่ มีการพัฒนาการท่องเที่ยว ความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่างๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการวางแผน การพัฒนาและการดำเนินงานบริหารทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนการบริการด้านต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดความมั่นใจว่ามีการกระจายผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการต่างๆ

5. การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะต้องให้ความเสมอภาคระหว่างคนรุ่นต่างๆ กระจายต้นทุนและผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยว จะต้องเกิดขึ้นทั้งคนในรุ่นปัจจุบันและรุ่นอนาคต เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับคนรุ่นต่อไป เราทุกคนไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยว ธุรกิจท่องเที่ยวและชุมชนควรจรรักษาทรัพยากรให้อยู่ในสภาพที่ดีไม่น้อยกว่าสิ่งที่เรามีอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะต้องหลีกเลี่ยงการใช้ทรัพยากรที่ไม่สามารถนำกลับมาสู่สภาพเดิมได้

6. การวางแผนระยะยาวเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นหลักประกันว่าพื้นที่นั้นๆ จะไม่เสียหายจากการดำเนินกิจการใดๆ เพียงเพื่อประโยชน์ระยะสั้นและละทิ้งไปเมื่อนักท่องเที่ยวและนักธุรกิจหมดความสนใจและย้ายไปที่อื่น การวางแผนระยะยาวจะช่วย

ส่งเสริมให้มีการใช้กลยุทธ์ต่างๆในเชิงรุกเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของพื้นที่และช่วยสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงส่วนต่างๆของท้องถิ่น

7. ความกลมกลืนเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นระหว่างนักท่องเที่ยว สถานที่และชุมชน องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่และความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและมนุษย์ ตลอดจนตระหนักถึงความสำคัญของการร่วมมือระหว่างรัฐบาล ชุมชนท้องถิ่นและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ตลอดจนองค์กรไม่แสวงกำไรที่ดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชนและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

8. กลยุทธ์และแผนด้านการท่องเที่ยวจะต้องได้รับการเชื่อมโยงเข้ากับนวัตกรรมและแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับต่างๆ

9. ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างผู้กำหนดนโยบาย และผู้ปฏิบัติในระดับต่างๆ ตลอดจนหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องมีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะนโยบายด้านการท่องเที่ยวและนโยบายสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้ให้บริการด้านต่างๆทั้งการขนส่ง ที่จอดรถ ความสามารถในการรองรับด้านน้ำดื่ม น้ำใช้ ความสามารถในการกำจัดน้ำเสียจะต้องได้รับพิจารณาร่วมกับแผนการท่องเที่ยวและการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

10. การประสานความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเนื่องจากแต่ละธุรกิจหรือการดำเนินงานด้านหนึ่งด้านใด ย่อมมีผลกระทบต่อการประกอบการหรือคุณภาพการทำงานของธุรกิจด้านอื่นๆอย่างหลีกเลี่ยงได้

11. มีความจำเป็นที่จะต้องประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ความสามารถในการรองรับของพื้นที่จะต้องได้รับการพิจารณา โดยครอบคลุมทั้งข้อจำกัดและการพัฒนาด้านกายภาพ ธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม จะต้องมีความสอดคล้องกับข้อจำกัดของท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม แผนและการดำเนินงานใดๆควรได้รับการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอและมีการปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสม

12. แนวทางหรือหลักเกณฑ์สำหรับการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว และการประเมินผลกระทบจะต้องมีการพัฒนา นอกจากนี้จะต้องมีการสร้างประมวลจรรยาบรรณในการปฏิบัติสำหรับการท่องเที่ยวในทุกระดับ ทั้งในระดับชาติ ภูมิภาคและท้องถิ่น รวมทั้งการพัฒนาศูนย์ข้อมูลและขีดจำกัดสำหรับใช้ชี้วัดผลกระทบและความสำเร็จของโครงการท่องเที่ยว

13. การวางแผนการท่องเที่ยวจะต้องเปลี่ยนแปลงจากแนวทางดั้งเดิมที่เน้นการเติบโตของอุตสาหกรรมมาเป็นการให้ความสำคัญกับโอกาสในการจ้างงานและการพัฒนารายได้ รวมทั้งคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นด้วย และในขณะเดียวกันก็ต้องแน่ใจว่าการตัดสินใจในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนานั้นสะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรสาธารณะต่างๆ เช่น น้ำ อากาศและที่ดินส่วนรวม ควรมีความ

รับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้ในฐานะผู้ใช้ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นที่แน่ใจว่าทรัพยากรเหล่านี้ไม่ถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด

14. การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาการศึกษาและหลักสูตรอบรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้กับสาธารณชน ตลอดจนส่งเสริมความสามารถทางธุรกิจ การประกอบอาชีพและความเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่างๆ

15. การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนรวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมและการดำเนินการที่จะช่วยส่งเสริมลักษณะเด่นของสภาพภูมิทัศน์พื้นที่ในบริเวณนั้น ความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและโอกาสในการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ กิจกรรมต่างๆ ควรมุ่งให้เกิดประสบการณ์ที่มีคุณภาพ อันนำไปสู่ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวขณะที่ยังยึดมั่นในหลักการอื่นๆ ของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

16. ขนาดและประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวจะต้องสะท้อนให้เห็นข้อจำกัดและขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากรในพื้นที่ โดยเน้นการส่งเสริมให้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่มีผลกระทบน้อย

17. กระบวนการบริหารจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องช่วยดำรงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ทั้งนี้โดยใช้หลักเกณฑ์และมาตรฐานสากล

18. การทำการตลาดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ควรให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพของประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ โดยมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อและสะท้อนจริยธรรมของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การจัดประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference on Environment and Development) หรือที่เรียกว่าประชุม Earth Summit ขึ้นที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิลเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1992 หรือที่เรียกอีกชื่อว่า Rio Summit (ปริญญาริโอ) และได้ร่วมลงนามรับรองเอกสารสำคัญ 5 ฉบับ หนึ่งในเอกสารที่สำคัญนั้นคือแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ซึ่งเป็นแผนเกี่ยวข้องกับแนวทางเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยการกำหนดนโยบายของภาครัฐบาล เอกชน และสำหรับเป็นทางเลือกของบุคคลในศตวรรษที่ 21 ที่กล่าวไว้ว่า ประชากร การบริโภค และเทคโนโลยี นับเป็นพลังงานหลักต้นหลักที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม มีการเสนอนโยบายและแผนงานในการที่จะบรรลุถึงความสมดุลอย่างยั่งยืนระหว่างการบริโภค ประชากร และสมรรถนะของโลกต่อการดำรงสิ่งมีชีวิต รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ในขณะเดียวกันจะต้องมีการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างระมัดระวัง พร้อมทั้งได้เน้นถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่จะเป็นหนทางเอาชนะความยากจนและ

การทำลายสิ่งแวดล้อม จากแผนดังกล่าวทำให้การท่องเที่ยวต้องปรับตัวเข้าสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วย และจากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนี้ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ตามมา ซึ่งสามารถจำแนกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังแผนภาพ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 11-12)

ภาพที่ 11 รูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตามแผนปฏิบัติการ 21 หรือ Agenda 21
ที่มา: บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 13)

ดังที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ล้วนต้องมีการจัดการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยร่วมกันวางแผน และกำหนดแนวทางปฏิบัติของชุมชนในทิศทางที่สมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากหลักการของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนข้างต้นที่กล่าวมานั้นแสดงให้เห็นว่าการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว และความสามารถในการรองรับของพื้นที่นั้นมีความสำคัญ เนื่องจากการประเมินต้องมีความสอดคล้องกับข้อจำกัดของท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งชุมชนหรือพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นควรได้รับการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอและมีการปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสม เพื่อ

หาทางป้องกันผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้นให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด และช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว พร้อมทั้งมุ่งเน้นไปสู่การร่วมมือในการใช้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของการท่องเที่ยวในภาพรวม พบว่าการท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ดังเห็นได้จากงานวิจัยของ สุวณี ทรัพย์พิบูลย์ผล (2544) ได้ศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนปกากะญอ(กระเหรี่ยง)บ้านแม่กลางหลวงและบ้านอ่ากาน้อย อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่าโครงสร้างหลักทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงมิได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก แต่ได้มีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้อง กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน ชุมชนยังคงไว้ซึ่งระบบการผลิตแบบเลี้ยงตนเอง และคงความสัมพันธ์ที่มีแบบเครือญาติเพื่อแบ่งปัน และมีความสามัคคีเป็นอย่างดี ซึ่งแม้ว่าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง การนับถือศาสนาไปแล้ว แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งคุณค่าต่อการเคารพต่อธรรมชาติซึ่งมีสิ่งเหนือธรรมชาติควบคุมอยู่ การท่องเที่ยวในชุมชนนำมาซึ่งผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบในด้านสังคมวัฒนธรรมแม้ในระยะต้นมองไม่เห็นเด่นชัดนักก็ตาม ในเชิงบวกได้สร้างความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของชนเผ่า ก่อให้เกิดการสร้างงาน ยกระดับมาตรฐานการครองชีพ และสนับสนุนการศึกษาและการหมุนเวียนเงินตราขึ้นในชุมชน ส่วนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในเชิงบวกได้ช่วยยับยั้งการตัดไม้ทำลายป่า แต่ในขณะเดียวกันได้ส่งผลกระทบในเชิงลบเช่นกัน ก่อให้เกิดมลภาวะเช่นขยะมูลฝอย การรบกวนระบบนิเวศของป่าดิบเขาตอนบน และรบกวนความเป็นส่วนตัวหรืออิสระในการใช้พื้นที่ของชุมชนโดยรวม

กษมา ประจง (2546) ได้ศึกษาเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านศรีฐาน ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า เมื่อรัฐบาลได้ประกาศตั้งภูกระดึง ให้เป็นอุทยานแห่งชาติในปี พ.ศ. 2505 จนถึงปัจจุบันนั้น ภูกระดึงได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และได้มีการประชาสัมพันธ์จากทางราชการและทางสื่อมวลชนในด้านต่างๆ ทำให้มีนักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมความงามทางธรรมชาติของภูกระดึง ได้ส่งผลกระทบแก่ชาวบ้านตำบลศรีฐานในด้านต่างๆ ด้านเศรษฐกิจกล่าวคือ โครงสร้างทางเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลง จากโครงสร้างเดิมที่เป็นแบบเกษตรกรรม กลายเป็นโครงสร้างแบบเศรษฐกิจธุรกิจ เนื่องจากมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น เกิดการขยายตัวทางธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการสร้างอาชีพและสร้างงานให้กับชุมชนทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น ช่วยลดภาวะการอพยพย้ายถิ่นเพื่อหางานทำ และลด

ภาวะการว่างงานนอกฤดูกาลนับเป็นการกระจายรายได้แก่ท้องถิ่น และยกมาตรฐานในการครองชีพให้สูงขึ้น ส่วนด้านวัฒนธรรม การท่องเที่ยวส่งผลให้ชาวบ้านนิยมแต่งกายเลียนแบบนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น และมีการเปลี่ยนแปลงทางภาษาชาวบ้านนิยมสั่งสอนอบรมให้บุตรหลานพูดภาษากลางเนื่องจากเป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว และมีความรู้สึกว่าเป็นกลุ่มคนพวกเดียวกับนักท่องเที่ยว ด้านสังคม ส่งผลให้ชุมชนมีการจัดระเบียบสังคมเพื่อเสริมสร้างความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งมีการส่งเสริมการศึกษาในระดับสูงกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนผลกระทบในด้านสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ มีการทำลายทรัพยากรทางชีวภาพนักท่องเที่ยวทิ้งขยะไม่เป็นที่เนื่องจากยังขาดจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งปลูกสร้างที่พัฒนาเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวกลายเป็นสิ่งที่ทำลายภูมิทัศน์ของธรรมชาติ

ธีรวดี จำเดิม (2549) มีการศึกษาเรื่องผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนเวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนเวียงกุมกามด้านเศรษฐกิจปรากฏให้เห็นทั้งด้านบวกและด้านลบ กล่าวคือ ในด้านบวก การท่องเที่ยวได้สร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน จากเพียงการเกษตรกรรม และการรับจ้างมาเป็นการใช้บริการทางการท่องเที่ยวและการค้าขายแทน แต่เนื่องมาจากเงินเป็นตัวตั้งหลัก เงินจึงมีอิทธิพลต่อชาวบ้าน และสร้างความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ เมื่อแบ่งปันกันอย่างไม่ลงตัวจึงเกิดการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม และมีเพียงชาวบ้านบางกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์อย่างแท้จริง ส่วนผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนเวียงกุมกามด้านสังคม คือ ชุมชนเกิดการเรียนรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยว ช่วยสร้างพื้นที่ทางสังคมให้แก่กลุ่มเยาวชนของชุมชน ส่งเสริมให้เยาวชนได้ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ใช้เวลาว่างอย่างคุ้มค่าและห่างไกลยาเสพติด และการท่องเที่ยวช่วยเพิ่มบทบาทและสร้างเสริมสุขภาวะให้แก่ผู้สูงอายุภายในชุมชน ส่วนด้านลบจากความขัดแย้งจากการปันผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวที่ไม่ลงตัวก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเสื่อมถอยลง อีกทั้งชาวบ้านยังวิตกปัญหาการเวนคืนที่ดินที่นำไปใช้เป็นพื้นที่ทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้คนในชุมชนยังเกิดความหวาดระแวงในความปลอดภัย เนื่องจากมีบุคคลภายนอกเข้ามาในชุมชนเป็นจำนวนมาก ส่วนผลกระทบด้านวัฒนธรรม การท่องเที่ยวส่งผลให้เห็นเกิดประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นเวียงกุมกามอย่างเห็นได้ชัด ชุมชนระดมและรวมตัวกันเพื่อจัดงานด้านประเพณี และวัฒนธรรมอย่างจริงจัง แต่ผลจากความขัดแย้งด้านผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนบางกลุ่มเข้าวัดน้อยลง ลดความศรัทธาที่เคยมีต่อวัดของชุมชนเพราะเห็นว่าวัดเป็นที่ตั้งของผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวยังทำให้เกิดการใช้โบราณสถานในกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอย่างไม่เหมาะสม เช่น การเข้ามาจัดงานรื่นเริงในบริเวณโบราณสถานที่ชุมชนนับถือโดยบริษัทนำเที่ยว หรือการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนในด้านสิ่งแวดล้อม คือ การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือช่วยในการสร้างความตระหนักในการดูแลและอนุรักษ์โบราณสถานของ

ชุมชน ช่วยพัฒนา และปรับปรุงสาธารณูปโภคให้แก่ชุมชน ส่วนผลเสียด้านสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อชาวบ้านในชุมชน ก็คือ ปัญหามลพิษทางเสียง ฝุ่นและขยะจากการท่องเที่ยว นอกจากนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดการวางแผนและไม่ต่อเนื่องของหน่วยงานรัฐ ยังสร้างภาระด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชนอีกด้วย

เกศประภา วนาพันธ์ (2553) ได้ศึกษาเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านท่าลั้ง ในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม อำเภอลือโขง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากชุมชนบ้านท่าลั้งได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากร มีการย้ายเข้า ย้ายออกของคนในชุมชน และมีการหลั่งไหลของกระแสสังคมภายนอกเข้าสู่ชุมชน ทำให้คนในชุมชนรับเอาการดำเนินชีวิตที่มีการแข่งขัน เร่งรีบ มีการดำเนินชีวิตตามวัตถุนิยมเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ปัญหาค่านิยมและความเชื่อของชุมชนที่เคยยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เกิดการยอมรับค่านิยมตามกระแสสังคมภายนอก และเกิดการไหลบ่าของวัฒนธรรมที่หลากหลาย ส่วนผลกระทบด้านบวกจากการอพยพเข้ามาของแรงงานต่างถิ่นสามารถช่วยแก้ปัญหาแรงงานขาดแคลนในท้องถิ่นได้ นอกจากนี้ความสัมพันธ์ของชาวบ้านกับบุคคลภายนอกที่มีมากขึ้นนั้นยังส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ทำให้กลุ่มวัยแรงงาน และวัยรุ่นในชุมชนมีพฤติกรรมลอกเลียนแบบไปในทางที่ไม่เหมาะสมมากขึ้น ทำให้ชุมชนมีปัญหามากขึ้น ในขณะเดียวกันการพัฒนาการท่องเที่ยวส่งผลให้ชุมชนสูญเสียรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายเริ่มหันไปดำเนินชีวิตที่จำเป็นพึ่งพาคนภายนอกมากขึ้น มีการแข่งขันในเชิงธุรกิจ ผู้อาวุโสในชุมชนเริ่มมีบทบาทในสังคม และชุมชนน้อยลงไปทำให้การปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม และความเคร่งครัดในการยึดถือแบบเก่าลดน้อยลงไปด้วย

นอกจากนี้ยังพบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถสร้างเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง และขจัดปัญหา หรือผลกระทบต่างๆให้ลดลงได้ดังเห็นได้จากงานวิจัยของ กฤษดา ยะการ (2543) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนตำบลแม่ทราย อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ พบว่าประชาชนในตำบลแม่ทรายต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับมาก เนื่องจากประชาชนต้องการสร้างพลังอำนาจให้แก่ชุมชนในการบริหารจัดการ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนที่คาดว่าจะได้รับประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ประชาชนที่ประกอบอาชีพแตกต่างกันต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความสัมพันธ์กับอาชีพทุกอาชีพ ส่วนประชาชนที่คาดว่าจะได้รับผลประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับประชาชนที่ได้รับข้อมูล

ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกันก็ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน เนื่องจากแหล่งข้อมูลข่าวสารทำให้ประชาชนได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามความสนใจ โอกาส เวลา ความถี่ในการประชาสัมพันธ์จากชุมชนและองค์กรภาครัฐ จึงทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ไม่แตกต่างกันเนื่องจากระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ใช่ข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จะเกิดขึ้นในท้องถิ่น

สุพรรณิกา ยาโพทนัน (2552) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กรณีศึกษา การท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย อำเภอมั่นพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่าการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย พบว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันได้มีส่วนร่วมในการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยที่ไม่แตกต่างกันได้แก่ มีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการผลกระทบ ได้มีส่วนร่วมในการให้ความสำคัญแก่การพัฒนาทรัพยากรในท้องถิ่น ได้ร่วมฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการจัดการผลกระทบ ได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ได้เข้าร่วมประชุมการจัดการผลกระทบ ได้ร่วมตรวจสอบและประสานงานเกี่ยวกับงานด้านการจัดการ ได้ร่วมประเมินสถานการณ์ภาพการพัฒนาท้องถิ่นในการจัดการผลกระทบ ได้เข้าร่วมให้คำปรึกษาหารือเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการจัดการผลกระทบ และได้รับการศึกษาอบรมทัศนศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนวิสัยทัศน์ในการจัดการผลกระทบ

ธวัชชัย รัตนซ้อน (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางวัฒนธรรมของชุมชนด้านระบบคุณค่า ระบบการผลิต และระบบความสัมพันธ์พบว่าโครงสร้างหลักทางวัฒนธรรมของชาวปกากะญอมีได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก เพียงแต่ได้มีการปรับตัวที่สำคัญหลายประการเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน ซึ่งแม้ชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงการนับถือศาสนาไปแล้วแต่คุณค่าของระบบการเคารพต่อธรรมชาติซึ่งมีสิ่งเหนือธรรมชาติควบคุมอยู่นั้นได้ทำให้ระบบการผลิตของชุมชนยังคงเป็นระบบการผลิตแบบเลี้ยงตนเองที่ไม่กอบโกยและไม่ทำลาย อีกทั้งความสัมพันธ์ของชุมชนยังคงเป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่มีความเอื้อเฟื้อแบ่งปัน มีความสามัคคีช่วยเหลือกันอย่างดี ในด้านแนวคิดของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวนั้น ชุมชนได้ใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเป็นเครื่องมือในการรักษาระบบนิเวศและรักษาทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์พืชพันธุ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนมากกว่าการดำเนินการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหารายได้เพียงอย่างเดียว

ณัฐนีย์ ทวีผล (2546) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าเมี่ยง กรณีศึกษา บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีการปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่ยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยมีการจัดการการท่องเที่ยวแบบชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างรายได้เสริม สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ปกป้องรักษาธรรมชาติและวัฒนธรรม ข้อค้นพบที่สำคัญของงานนี้สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเด็นด้วยกัน ได้แก่ประเด็นที่หนึ่ง ชุมชนบ้านแม่กำปองมีการผสมผสานแนวคิด และแนวทางที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งจากมุมมองทางวิชาการ องค์กรของรัฐ และองค์กรธุรกิจเอกชน กระทั่งกลายเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบ และกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ส่วนประเด็นที่สอง บทบาทของเมือง และป่าเมี่ยงในชุมชนบ้านแม่กำปองได้เพิ่มเติมจากเดิมที่เป็นสินค้าสำหรับบริโภคซึ่งสร้างรายได้หลักแก่ทุกครัวเรือนให้สามารถเป็นสินค้าสำหรับธุรกิจบริการซึ่งสร้างรายได้เสริมแก่ชุมชน ทั้งนี้ถือได้ว่าเป็นการสร้างมูลค่าให้เกิดขึ้นในระบบคุณค่าของระบบนิเวศเกษตรป่าเมี่ยง และมูลค่าที่เกิดขึ้นยังส่งผลให้ชุมชนเกิดความตระหนักในคุณค่าของทุนทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ได้มากยิ่งขึ้น เพื่อลดผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นต่อชุมชนที่แต่เดิมมองเห็นมูลค่ามากกว่าคุณค่า นอกจากนี้การประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กำปองนั้นเป็นสิ่งที่ดำเนินอยู่บนความสมัครใจของผู้เข้าร่วมเอง และกิจกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็ถูกคิดค้นและจัดวางรูปแบบโดยคนในชุมชน ฉะนั้นยังถือได้ว่าชุมชนบ้านแม่กำปองมีส่วนร่วมที่แท้จริงทั้งในแง่ของการมีส่วนร่วมแบบความร่วมมือ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ประชาชนร่วมมือกับบุคคลภายนอกซึ่งให้ผลลัพธ์ที่เป็นผลประโยชน์แก่ชุมชน และกำลังยกระดับไปสู่การมีส่วนร่วมแบบประชาชนมีอำนาจ ซึ่งจะเป็นรูปแบบที่ประชาชนมีอำนาจในทุกมิติ และทุกขั้นตอนตลอดจนกระบวนการของการบริหารจัดการ และมีการกำหนดหนทางร่วมกับบุคคลภายนอก ซึ่งประชาชนผู้เข้าร่วมได้สร้างความหมายใหม่ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดขึ้นด้วยประสบการณ์การบริหารจัดการของตนเอง

ปรีชา คุณแสน (2555) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าภาพรวมผลการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้โดยมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่ร่วมกันคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ขณะเดียวกันพบว่าคนในชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์และนำไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆของชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การจัดการผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมกันของกลุ่มต่างๆอยู่ในระดับปานกลาง รวมถึงก่อให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนในระดับมาก และสามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนได้ในระดับปานกลาง

นภดล นพรัตน์ (2551) ที่ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในด้านต่างๆ ได้แก่ การค้นหาปัญหา การวางแผน การปฏิบัติกิจกรรม และการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นพบว่า 1) ปัจจัยภายใน ประชาชนมีทัศนคติในระดับปานกลางต่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีการตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้รับต่อส่วนรวมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวมากพอสมควร 2) ปัจจัยภายนอก ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว และได้รับการชักชวนจากบุคคล หรือหน่วยงานในภาครัฐ ภาคเอกชน หรือผู้นำหมู่บ้านในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนค่อนข้างมาก และมีแรงจูงใจทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวและการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐด้านการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ซึ่งสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลเวียงใต้มีลักษณะเป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง เป็นการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วน โดยเฉพาะการเข้าร่วมในโครงการที่มีการกำหนดไว้แล้ว ซึ่งการมีส่วนร่วมที่น้อยนี้อาจเกิดจากปัญหาในเรื่องของช่องว่างระหว่างหน่วยงานต่างๆ กับประชาชน ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยเฉพาะการส่งบุคคลเข้าร่วมปฏิบัติในกิจกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน รวมถึงเรื่องของงบประมาณในการดำเนินการที่อาจมีไม่เพียงพอต่อการดำเนินการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นจึงส่งผลให้การท่องเที่ยวนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงมีการเติบโตแบบไร้ทิศทาง ขาดการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการกับคนในพื้นที่ สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้วิถีชีวิต รวมทั้งวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวในพื้นที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่ดีของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้านในตำบลเวียงใต้ ฉะนั้นการที่จะเกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง หรือเกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้นนั้นต้องได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายในร่วมด้วย เพราะการที่ประชาชนตระหนักถึงปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว และเห็นว่าระดับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นปัญหาที่มีความรุนแรง หรือตระหนักถึงประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ อาจทำให้ประชาชนมีความสนใจ และต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมากขึ้น และเป็นปัจจัยที่เกิดจากความต้องการภายในของประชาชน เองซึ่งจะเกิดความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วมและมีความเต็มใจในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเพื่อประโยชน์ของพื้นที่อย่างแท้จริง

ภาคสรุป

การท่องเที่ยวเป็นภาคส่วนที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ก่อให้เกิดรายได้เข้าสู่ประเทศจำนวนมากในแต่ละปี อีกทั้งยังมีแนวโน้มทวีความสำคัญมากขึ้นในอนาคต (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 1) เนื่องจากปัจจุบันการท่องเที่ยวได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ไปแล้ว ถึงแม้ว่าเทคโนโลยีเข้ามาอำนวยความสะดวกต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์ได้อย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามมนุษย์ก็ยังแสวงหาสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ อีกทั้งการเดินทางและการติดต่อสื่อสารที่สะดวกรวดเร็ว ล้วนเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้คนเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น (ธนกฤต สังข์เฉย, 2550: 38) จึงก่อให้เกิดการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบตามมา

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นหนึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม มีการกำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (พจนา สวนศรี, 2546: 13-14) รวมถึงนำการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมีกระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเริ่มจากกระบวนการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันตัดสินใจในการกำหนดทิศทางและการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่จะเกิดขึ้นในชุมชน โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานของสมาชิก เพื่อให้การบริหารงานคล่องตัว นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้คนหลากหลายกลุ่มวัยได้แสดงบทบาทและศักยภาพของตนในการทำงาน(พจนา สวนศรี, 2546: 69) อย่างไรก็ตามแม้ว่าการท่องเที่ยวจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน แต่ผลที่ตามมาคงไม่สามารถปฏิเสธถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านบวกและด้านลบได้

เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น ทำให้ชุมชนท้องถิ่นขยายตัวอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งด้านบวกและลบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 156) นั่นคือการเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิมที่เป็นอยู่ของสิ่งแวดล้อมจนเกิดเป็นสภาพแวดล้อมใหม่ที่ก่อให้เกิดผลด้านบวก หรือด้านลบจากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว(สถาบันคลังสมองของชาติ, 2552: 33) อีกทั้งเมื่อคนในชุมชนได้รู้ว่าการท่องเที่ยวจะนำผลประโยชน์ที่ดีมาให้แก่ชุมชน แต่หากไม่เป็นไปตามคาดหวังก็จะเกิดการผิดหวังขึ้น และเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการท่องเที่ยวได้เช่นกัน (พิมพ์ระวี ไรจนรุ่งสัจย์, 2553: 26) ซึ่งผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นตามการรับรู้ของคนในชุมชนสามารถจำแนกเป็น 4 ด้าน คือ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบด้านสังคม ผลกระทบด้านวัฒนธรรม และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (ฉันทัช วรรณอนอม, 2552: 104-113) ฉะนั้นคนในชุมชนควรคำนึงถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งด้านบวกและลบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และสามารถกำหนดแนวทางเพื่อลด

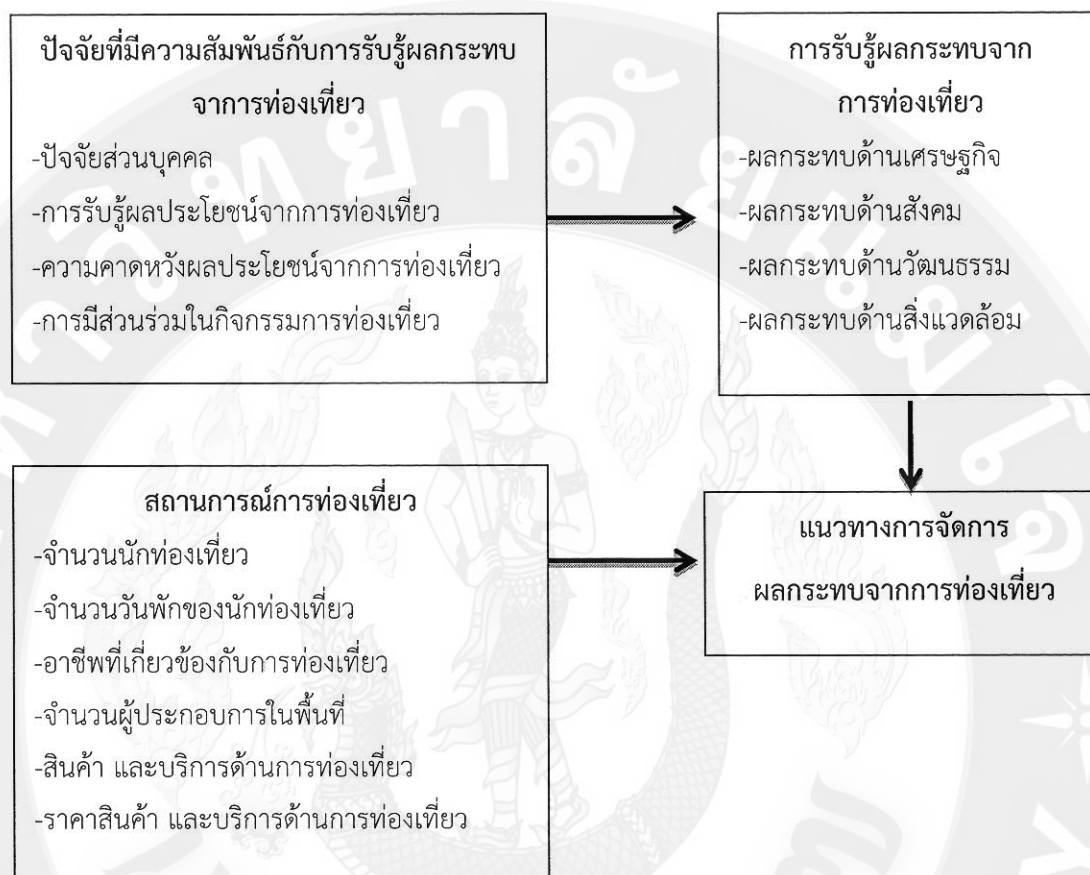
ผลกระทบที่เกิดขึ้นให้เหลือน้อยที่สุด (นำชัย ทนุผล, 2542: 6) ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม เนื่องจากกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นคนในชุมชน หรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้องคือหัวใจหลักที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

การนำกระบวนการการมีส่วนร่วมมาเป็นเครื่องมือในการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการ ได้แก่ ชุมชน ผู้มีอำนาจตัดสินใจ ภาคธุรกิจ และนักท่องเที่ยว (พิมพ์ระวี วิจารณ์รุ่งสัจย์, 2553: 42) ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นมีอยู่ 4 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (implementation) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefit) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) (ถวิลวดี บุรีกุล, 2548: 6) ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นจึงเป็นเป้าหมายสำคัญในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในระบบองค์รวม ทำให้สมาชิกท้องถิ่นเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่น มีความรัก ความหวงแหน มีความรู้สึกพึงพิง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอย่างรู้คุณค่า (นำชัย ทนุผล, 2542: 157-158)

หากคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและลดผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นได้ประสบผลสำเร็จ เท่ากับว่าชุมชนมีความเข้มแข็งในการฝึกกำลังดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาต่างๆได้ด้วยตนเอง ด้วยการกระตุ้นและสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาวได้ (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552: 39-40)

ดังนั้นการวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีต่อด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามากำหนดเป็นแนวทางการจัดการผลกระทบ โดยใช้การมีส่วนร่วมของ คนในชุมชน และผู้มีส่วนได้เสียในการร่วมหาแนวทางลดผลกระทบที่เกิดขึ้นให้เหลือน้อยลงที่สุด

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 12 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน 1 : ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

สมมติฐาน 2 : การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

สมมติฐาน 3 : ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

สมมติฐาน 4 : การมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยว ปัจจุบัน ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน ตลอดจนศึกษา แนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีนักท่องเที่ยวเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ศึกษาแนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการศึกษาผู้วิจัยจึงได้กำหนดวิธีการวิจัยดังต่อไปนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกสถานที่ดำเนินการวิจัยในหมู่บ้านแม่กลางหลวง หมู่ที่ 17 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเหตุผลในการเลือกสถานที่ดังนี้

1. บ้านแม่กลางหลวงตั้งอยู่ในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ เป็นเส้นทางเชื่อมต่อกับแหล่งท่องเที่ยวน้ำตก และเป็นจุดผ่านในการเดินทางไปเยี่ยมชมพระธาตุนกเมรุขันธ์ พระธาตุนกพลภูมิสิริ และจุดสูงสุดแดนสยามดอยอินทนนท์ จึงเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวจำนวนมากในการแวะท่องเที่ยว และพักผ่อนที่บ้านแม่กลางหลวง เมื่อมีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาจำนวนมาก บ้านแม่กลางหลวงจึงเป็นหนึ่งตัวอย่างที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาในเรื่องของผลกระทบของการท่องเที่ยวที่ต่อชุมชนในพื้นที่บ้านแม่กลางหลวง

2. บ้านแม่กลางหลวงเป็นหนึ่งในชุมชนที่มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการบริหารงานในรูปแบบของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนมาเป็นจุดเด่นด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ที่ผ่านมาระยะเวลา 15 ปี ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีสำนักงานสนับสนุนกองทุนวิจัย (สกว.) และสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้ามาทำวิจัยด้านการจัดการท่องเที่ยวภายในบ้านแม่กลางหลวง แต่ยังไม่มีการทำวิจัยในเรื่องการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วยคณะกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านแม่กลางหลวงมีแนวคิดต้องการศึกษา และหาแนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่บ้านแม่กลางหลวงเป็นพื้นที่ดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีหน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis) คือครัวเรือน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลคือ หัวหน้าครัวเรือน แต่เนื่องจากประชากรที่ศึกษาในการวิจัยมีขนาดเล็ก เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ครอบคลุม ผู้วิจัยจึงเลือกเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากประชากรจำนวนทั้งสิ้น 81 ครัวเรือน

เพื่อความสมบูรณ์ของงานวิจัย ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวปัจจุบันของหมู่บ้านแม่กลางหลวง และแนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ 3 กลุ่ม คือ ประธานและคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงจำนวน 14 ราย ผู้นำในพื้นที่จำนวน 4 ราย และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่จำนวน 5 ราย

ตัวแปรและการวัดตัวแปร

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรต่างๆในการวิจัยดังนี้

1. จำนวนนักท่องเที่ยว หมายถึง จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และพักค้างคืนที่หมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากบันทึกสถิติการเข้าพักโดยคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนแม่กลางหลวง
2. จำนวนวันพักของนักท่องเที่ยว หมายถึง จำนวนวันที่นักท่องเที่ยวเข้าพักในรีสอร์ทชุมชนและโฮมสเตย์ในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉลี่ยต่อปี
3. อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หมายถึง อาชีพที่ตอบสนองต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
4. จำนวนผู้ประกอบการในพื้นที่ หมายถึง จำนวนผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภายในชุมชน และกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งรวมทั้งกิจการของชุมชน และภาคเอกชน
5. สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว หมายถึง สินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ รายการนำเที่ยวการเดินทางธรรมชาติ โฮมสเตย์ชุมชน และรีสอร์ท-ชุมชน
6. ราคาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว หมายถึง จำนวนเงินที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ขาย (เจ้าของสินค้าหรือบริการ) และผู้ซื้อ (นักท่องเที่ยว) เพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการที่

เกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

7. เพศ หมายถึง เพศชายหรือเพศหญิง ซึ่งเป็นลักษณะแสดงความแตกต่างกันของหัวหน้าครัวเรือนซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล

8. อายุ หมายถึง จำนวนปีของผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่เกิดจนถึงเวลาบันทึกข้อมูล

9. สถานภาพการสมรส หมายถึง สถานภาพในการครองตนของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งแบ่งออกเป็น โสด แต่งงานหรือหย่าร้าง

10. ระดับการศึกษา หมายถึง วุฒิสถที่สุดของหัวหน้าครัวเรือนที่จบการศึกษาในสถาบันทางการศึกษาต่างๆของรัฐและเอกชน

11. อาชีพหลัก หมายถึง ลักษณะการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งทำให้มีรายได้หลักซึ่งเป็นเงินสด หรือได้รับผลตอบแทนเป็นสิ่งของหรืออื่นๆ

12. รายได้จากอาชีพหลัก หมายถึง จำนวนเงินสดที่ได้จากการประกอบอาชีพหลัก หรืออาชีพการท่องเที่ยวของหัวหน้าครัวเรือนซึ่งเป็นรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

13. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน หมายถึง จำนวนปีที่หัวหน้าครัวเรือนได้เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน

14. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน หมายถึง จำนวนคนที่อาศัยในครัวเรือนเดียวกันของแต่ละครัวเรือน

15. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หมายถึง จำนวนคนในครัวเรือนเดียวกันที่ประกอบอาชีพ หรือได้รับผลประโยชน์จากการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยวภายในชุมชน

16. การรับรู้ หมายถึง ความพยายามที่จะเข้าใจจากการกระตุ้นความรู้สึกที่บุคคลได้รับ ทำให้บุคคลเกิดความเข้าใจ และตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยการรับรู้ของแต่ละบุคคลจะให้มุมมองที่แตกต่างกัน (มธุรส สว่างบำรุง, 2542: 94; เลิศพร ภาระสกุล, 2556: 245) ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้การรับรู้ของหัวหน้าครัวเรือนที่ทราบถึงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้การประมาณค่าแบบให้ค่า (Likert Scale) จำแนกเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

เกณฑ์ให้คะแนน	คำถามเชิงบวก	คำถามเชิงลบ
มากที่สุด	5	1
มาก	4	2
ปานกลาง	3	3

น้อย	2	4
น้อยที่สุด	1	5

จากนั้นนำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ยโดยมีเกณฑ์ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	หมายถึง
4.21-5.00	มากที่สุด
3.41-4.20	มาก
2.61-3.40	ปานกลาง
1.81-2.60	น้อย
1.00-1.80	น้อยที่สุด

17. ความคาดหวัง หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดในการคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นอย่างไร อันเป็นความปรารถนาจะให้เป็นไปดังเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางสังคม ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้นๆ (เบญจา นิลบุตร, 2540: 10; สกาวเดือน ปธนสมิทธิ์, 2540: 64) ในการวิจัยครั้งนี้ความคาดหวังในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยชุมชนของหัวหน้าครัวเรือนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้การประมาณค่าแบบให้ค่า (Likert Scale) จำแนกเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

เกณฑ์ให้คะแนน	คำถามเชิงบวก	คำถามเชิงลบ
มากที่สุด	5	1
มาก	4	2
ปานกลาง	3	3
น้อย	2	4
น้อยที่สุด	1	5

จากนั้นนำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ยโดยมีเกณฑ์ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	หมายถึง
4.21-5.00	มากที่สุด
3.41-4.20	มาก
2.61-3.40	ปานกลาง
1.81-2.60	น้อย
1.00-1.80	น้อยที่สุด

18. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มจนสิ้นสุดโครงการ เริ่มตั้งแต่การตัดสินใจ การดำเนินการ การรักษาผลประโยชน์ และการร่วมกันประเมินผล โดยการพัฒนาดังกล่าวดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้อง

กับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543: 138-139) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีการวัดระดับการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยใช้การประมาณค่าแบบให้ค่า (Likert Scale) จำแนกเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

เกณฑ์ให้คะแนน	คำถามเชิงบวก	คำถามเชิงลบ
มากที่สุด	5	1
มาก	4	2
ปานกลาง	3	3
น้อย	2	4
น้อยที่สุด	1	5
จากนั้นนำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ยโดยมีเกณฑ์ดังนี้		
ช่วงคะแนนเฉลี่ย	หมายถึง	
4.21-5.00	มากที่สุด	
3.41-4.20	มาก	
2.61-3.40	ปานกลาง	
1.81-2.60	น้อย	
1.00-1.80	น้อยที่สุด	

19. ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพเดิม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทิศทางทั้ง และทางลบ (ลดลง เลวลง) จากการเดินทางไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว (นภวรรณ ฐานะกาญจน์, 2543: 2-6) โดยวัดจากการรับรู้ของหัวหน้าครัวเรือนถึงผลที่เกิดขึ้นหลังจากมีการท่องเที่ยวภายในชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งในด้านบวกและด้านลบ โดยใช้การประมาณค่าแบบให้ค่า (Likert Scale) จำแนกเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

เกณฑ์ให้คะแนน	คำถามเชิงบวก	คำถามเชิงลบ
มากที่สุด	5	1
มาก	4	2
ปานกลาง	3	3
น้อย	2	4
น้อยที่สุด	1	5

จากนั้นนำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ยโดยมีเกณฑ์ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	หมายถึง
4.21-5.00	มากที่สุด
3.41-4.20	มาก
2.61-3.40	ปานกลาง
1.81-2.60	น้อย
1.00-1.80	น้อยที่สุด

เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือการวิจัยไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยพัฒนาแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยกำหนดองค์ประกอบของแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา ซึ่งในขั้นแรกผู้วิจัยจัดทำแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการศึกษา เมื่อได้ยกร่างแบบสัมภาษณ์แล้ว นำไปเสนอประธานกรรมการที่ปรึกษา และกรรมการที่ปรึกษาพิจารณา หลังจากนั้นปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ ให้มีความเที่ยงตรงในเนื้อหาเพื่อนำไปใช้ โดยมีรายละเอียดในแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ครอบคลุมถึงอุปสงค์ทางการท่องเที่ยว ได้แก่ จำนวนนักท่องเที่ยว และจำนวนวันพักของนักท่องเที่ยว รวมถึงอุปทานทางการท่องเที่ยว ได้แก่ อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวนผู้ประกอบการในพื้นที่ สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว และราคาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างแบบสอบถาม

ผู้วิจัยพัฒนาแบบสอบถาม โดยกำหนดองค์ประกอบของแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา ซึ่งศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบจากการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นแรกผู้วิจัยจัดทำแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา เมื่อยกร่างแบบสอบถามแล้ว จึงนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อทดสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item Objective Congruence) เป็นลำดับต่อไป หลังจากนั้นปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น โดยแบบสอบถามมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบไปด้วยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้จากอาชีพหลัก ระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในชุมชน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และการเข้าร่วมประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งใช้ลักษณะคำถามเป็นการประมาณค่าแบบให้ค่า (Likert Scale) จำแนกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งใช้ลักษณะคำถามเป็นการประมาณค่าแบบให้ค่า (Likert Scale) จำแนกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของครัวเรือน มีเนื้อหาครอบคลุมถึงการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งใช้ลักษณะคำถามเป็นการประมาณค่าแบบให้ค่า (Likert Scale) จำแนกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ตอนที่ 5 ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อครัวเรือน มีเนื้อหาครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ภายหลังมีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งด้านบวกและด้านลบจากการรับรู้ของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งใช้ลักษณะคำถามเป็นการประมาณค่าแบบให้ค่า (Likert Scale) จำแนกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 สํารวจเก็บข้อมูล

ภายหลังจากการพัฒนาแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่หมู่ที่ 17 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ หัวหน้าครัวเรือน และผู้ที่มีส่วนได้เสียในพื้นที่ได้แก่ ประธาน และคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในพื้นที่ และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่ โดยมีคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง เป็นผู้ประสานงาน และเป็นผู้ช่วยวิจัยในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บข้อมูลเชิงลึก

ผู้วิจัยพัฒนาแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการสนทนากลุ่มเฉพาะเจาะจง (focus group) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างในการซักถาม โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง

จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์มี 3 กลุ่มคือ คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในพื้นที่ และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการนำไปใช้จึงจำเป็นต้องทดสอบความตรงของเนื้อหา (content validity) ของแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความถูกต้องตรงตามเนื้อหาที่ต้องการวิจัย จากนั้นนำไปปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องมากที่สุด

ตารางที่ 5 รายละเอียดในการดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	แนวคำถาม
1.เพื่อศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวปัจจุบันของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวงอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่	1.ประธาน และคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง 2.ผู้นำในพื้นที่ 3.ผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่	1.แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง 2.การสังเกตแบบมีส่วนร่วม	1.ศึกษาอุปสงค์ทางการท่องเที่ยว -จำนวนนักท่องเที่ยว -จำนวนวันพักของนักท่องเที่ยว 2.ศึกษาอุปทานทางการท่องเที่ยว -อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว -จำนวนผู้ประกอบการในพื้นที่ -สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว -ราคาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว
2.เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่	1.หัวหน้าครัวเรือนในชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่	แบบสอบถาม	1.ปัจจัยส่วนบุคคล 2.การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว 3.ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว 4.การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของครัวเรือน

ตารางที่ 5 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	แนวคำถาม
2.เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่	1.หัวหน้าครัวเรือนในชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่	แบบสอบถาม	-การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว -การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว -การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว -การมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมการท่องเที่ยว 5.ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อครัวเรือน
3.เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่	1.คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง 2.ผู้นำในพื้นที่ 3.ผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่	แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม เฉพาะเจาะจง(focus group)	1.แนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ 2.แนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านสังคม 3.แนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม 4.แนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม

การทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดสอบโดยการหาความเที่ยงตรงในเนื้อหา (content validity) และความเชื่อมั่น (reliability)

1. ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามจากแนวทางตรวจเอกสารเป็นพื้นฐานในการทำแบบสอบถาม แล้วนำไปเสนอผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดจำนวน 3 ท่าน เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (content validity) ตรวจสอบ วิเคราะห์ ปรับปรุงแก้ไขให้ครอบคลุมเนื้อหาที่จะวัดมากยิ่งขึ้น และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: index of item objective congruence) ก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง โดยการหาค่า IOC นั้น ผู้วิจัยได้นำไปตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน จากนั้นนำร่างแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง ซึ่งมีสูตรดังนี้ (ศิริชัย พงษ์วิชัย, 2556: 141-142)

$$\text{โดยใช้สูตร } IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence)

R หมายถึง ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยที่

ค่า +1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับเนื้อหา

ค่า 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับเนื้อหา

ค่า -1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหา

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มาเป็นข้อคำถาม จากการตรวจสอบแล้วเห็นว่าข้อคำถามด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งหมด 9 ข้อ ใช้ได้จำนวน 9 ข้อ ซึ่งข้อคำถามที่ใช้ได้มีค่า IOC อยู่ในช่วง 0.67-1.00 ข้อคำถามด้านการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวจำนวนทั้งหมด 15 ข้อ ใช้ได้จำนวน 15 ข้อ ซึ่งข้อคำถามที่ใช้ได้มีค่า IOC อยู่ในช่วง 0.67-1.00 ข้อคำถามด้านความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวจำนวนทั้งหมด 15 ข้อ ใช้ได้จำนวน 15 ข้อ ซึ่งข้อคำถามที่ใช้ได้มีค่า IOC อยู่ในช่วง 0.67-1.00 ข้อคำถามด้านการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของครัวเรือนจำนวนทั้งหมด 17 ข้อ ใช้ได้จำนวน 17 ข้อ ซึ่งข้อคำถามที่ใช้ได้มีค่า IOC อยู่ในช่วง 0.67-1.00 และข้อคำถามด้านผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อครัวเรือนจำนวนทั้งหมด 40 ข้อ ใช้ได้จำนวน 37 ข้อ ซึ่งข้อคำถามที่ใช้ได้มีค่า IOC อยู่ในช่วง 0.67-1.00 สำหรับ 3 ข้อที่เหลือผู้วิจัยได้ปรับปรุงและแก้ไขข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดสอบความเชื่อมั่น

2. นำแบบสอบถามมาทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยนำไปทดสอบกับหัวหน้าครัวเรือนในบ้านผาหมอน ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 ครัวเรือน เนื่องจากบ้านผาหมอนมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวคล้ายคลึงกับบ้านแม่กลางหลวง รวมไปถึงวัฒนธรรม และประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นชาวปกากะญอเช่นกัน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น หรือความเที่ยง โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient of alpha) แบบของ Cronbach ใน พงษ์รัตน์ ทวีรัตน์ (2540: 125) ซึ่งมีสูตรดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ \frac{1 - \sum s_i^2}{s_t^2} \right\}$$

โดยให้	α	หมายถึง	สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
	n	หมายถึง	จำนวนข้อ
	s_i^2	หมายถึง	ค่าความแปรปรวนในแต่ละข้อ
	s_t^2	หมายถึง	ค่าความแปรปรวนทั้งฉบับ

การวิจัยครั้งนี้มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามดังต่อไปนี้

2.1 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เพื่อวัดการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวง มีค่าเท่ากับ 0.74

2.2 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เพื่อวัดความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวง มีค่าเท่ากับ 0.89

2.3 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เพื่อวัดการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง มีค่าเท่ากับ 0.98

2.4 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เพื่อวัดผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง มีค่าเท่ากับ 0.76

2.5 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมด มีค่าเท่ากับ 0.94 จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่ได้ไปทำการเก็บข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อขอความร่วมมือไปยังเทศบาลตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อแจ้งรายละเอียดและขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
2. ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้
3. ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ แปรผล และสรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อทำการเก็บข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว และผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแล้ว นำแบบสอบถามที่ได้เก็บรวบรวมทั้งหมดไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ซึ่งสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทั่วไปของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง โดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (arithmetic mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่ออธิบายข้อมูลเชิงพรรณนาของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบจากการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคลของหัวหน้าครัวเรือน การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว และผลกระทบจากการท่องเที่ยวของชุมชน

2. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise multiple regression analysis) เพื่อใช้วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (independent variables) ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคลของหัวหน้าครัวเรือน การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว กับตัวแปรตาม (dependent variables) คือการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง

3. สรุปผลจากแบบสอบถาม และนำมาใช้ในการวิเคราะห์ร่วมกันระหว่างคนในชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อร่วมกันหาแนวทางในการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อลดผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้น และดำรงรักษาผลกระทบด้านบวกให้อยู่ในขอบเขตของความพอดี

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมดโดยการบันทึกเทปมาวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งเป็นการสรุปใจความสำคัญจากการสัมภาษณ์ โดยแยกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่พร้อมกับพิจารณาความสมบูรณ์ของข้อมูล

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

บ้านแม่อากลางหลวงเป็นหมู่บ้านปกากะญอ ตั้งอยู่หมู่ที่ 17 ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ แต่เดิมชาวปกากะญอได้มีการอพยพอยู่บ่อยครั้ง ต่อมาครอบครัวของนายเปอะเหลอะเกอะได้อพยพมาจากหมู่บ้านแม่แอบ และมาตั้งถิ่นฐานใหม่ที่บ้านแม่อากลางหลวง ซึ่งมีชื่อเรียกในภาษาปกากะญอว่า “มีกะโก๊ะ” โดยสภาพแวดล้อมชุมชนตั้งอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 1,200 เมตร สภาพป่าไม่มีลักษณะเป็นป่าผสมระหว่างป่าเบญจพรรณและป่าดิบชื้น มีลำห้วยธรรมชาติไหลผ่านชุมชน ในด้านประชากรปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 81 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 310 คน อาชีพหลักของคนในชุมชน ได้แก่ เกษตรกรรม ทั้งการปลูกข้าว ผักและดอกไม้เมืองหนาว ปลูกพันธุ์น้ำจืด และกาแฟ ด้วยสภาพพื้นที่ชุมชนตั้งอยู่บนพื้นที่ลาดเชิงเขาเมื่อถึงฤดูกาลปลูกข้าว ภายในชุมชนจึงเต็มไปด้วยทิวทัศน์ของทุ่งนาขั้นบันได ซึ่งถือเป็นเสน่ห์ของชุมชนแม่อากลางหลวงที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก (คณะกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่อากลางหลวง, 2558:1)

บ้านแม่อากลางหลวงเปิดหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยวครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2542 โดยมีจุดเด่นเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงการให้บริการที่พักในรูปแบบของรีสอร์ทชุมชน รวมถึงมีร้านขายสินค้าอุปโภคบริโภคจำนวน 1 ร้าน และร้านกาแฟจำนวน 1 ร้าน สำหรับให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในช่วงเริ่มต้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 บ้านแม่อากลางหลวง บ้านอังก้าน้อย บ้านผาหมอน และบ้านหนองหล่มได้เป็นพื้นที่ศึกษาเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามโครงการ “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านแม่อากลางหลวง ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่” โดยบุษบา สิทธิการ และคณะ การวิจัยในครั้งนั้นคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสภาพการณ์ของการท่องเที่ยวบ้านแม่อากลางหลวงเพื่อทราบผลกระทบในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับชุมชน และศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและบทบาทการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงค้นหาองค์ความรู้และศักยภาพด้านต่างๆ เพื่อนำมาใช้รองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน โดยมีคนในชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูล และค้นหาข้อมูลให้แก่คณะนักวิจัยเป็นหลัก หลังจากเสร็จสิ้นการดำเนินการวิจัยแล้วส่งผลให้ในปี พ.ศ. 2548 บ้านแม่อากลางหลวงกลายเป็นที่รู้จักในฐานะชุมชนท่องเที่ยวอย่างแพร่หลายมากขึ้น กระทั่งมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้านมากที่สุดในปี พ.ศ. 2549 จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวภายในชุมชนขยายตัวมากขึ้นตามมา โดยในปี พ.ศ. 2549 มีการดำเนินที่พักในรูปแบบรีสอร์ทชุมชนเพิ่มขึ้นเป็น 4 หลัง รวมถึงในปี พ.ศ. 2550 ชุมชนได้

เริ่มดำเนินกิจการที่พักแบบโฮมสเตย์เพิ่มเติมจากรีสอร์ทชุมชน อีกทั้งยังมีรีสอร์ทที่ บริหารโดยเอกชน จำนวน 5 ราย เพิ่มขึ้นมาเพื่อเป็นทางเลือกในการเลือกที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว (คณะกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง, 2558:1-2) จนกระทั่งในปัจจุบันชุมชนแม่กลางหลวงมีรูปแบบการท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในด้านต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและมีความหลากหลายมากขึ้นจากเดิม โดยผนวกกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเข้ากับทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในชุมชนนั้นคือกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน จากการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทำให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทั้งในด้านบวกและด้านลบ

ดังนั้นการศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สถานการณ์ท่องเที่ยวปัจจุบันของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 แนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 1 สถานการณ์ท่องเที่ยวปัจจุบันของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาสถานการณ์ท่องเที่ยวปัจจุบันของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้วิจัยได้ศึกษาครอบคลุมทั้งในด้านอุปสงค์ทางการท่องเที่ยว (demand of tourism) ได้แก่ จำนวนนักท่องเที่ยว จำนวนวันพักของนักท่องเที่ยว และด้านอุปทานทางการท่องเที่ยว (supply of tourism) ได้แก่ อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวนผู้ประกอบการในพื้นที่ สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว และราคาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งผลการศึกษา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

อุปสงค์ทางการท่องเที่ยว

จำนวนนักท่องเที่ยว

จากบันทึกสถิตินักท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวง และการสัมภาษณ์คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงพบว่า ในปี พ.ศ. 2555-2557 มีนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยวในบ้านแม่กลางหลวงตลอดทั้งปี และมีอัตราการเติบโตเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 34.48 ซึ่งในแต่ละปีมีสัดส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันตามฤดูกาลท่องเที่ยว โดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างประเทศนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวบ้านแม่กลางหลวงในระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม และพบว่าในเดือนธันวาคมมีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยวในบ้านแม่กลางหลวงมากที่สุด ซึ่งหากเทียบสัดส่วนจากจำนวนนักท่องเที่ยวหนึ่งร้อยคนพบว่ามีนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวนร้อยละ 55.52 และนักท่องเที่ยวต่างประเทศจำนวนร้อยละ 44.48 ซึ่งส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างประเทศนิยมเดินทางแบบไม่พักค้างคืนจำนวนร้อยละ 60 และพักค้างคืนจำนวนร้อยละ 40 สำหรับนักท่องเที่ยวที่พักค้างคืนส่วนใหญ่นิยมพักที่รีสอร์ทชุมชนจำนวนร้อยละ 70 และพักที่โฮมสเตย์ของชุมชนร้อยละ 30 นอกจากนี้พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวบ้านแม่กลางหลวงส่วนใหญ่เป็นกลุ่มครอบครัว และกลุ่มนักเรียน นักศึกษา นิยมเดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคลจำนวนร้อยละ 40 รองลงมาคือ รถจ้างเหมา รถจักรยานยนต์ รถของบริษัทนำเที่ยว และรถโดยสารประจำทาง ตามลำดับ ส่วนนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวบ้านแม่กลางหลวงส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเพื่อน และครอบครัว นิยมเดินทางโดยรถของบริษัทนำเที่ยวจำนวนร้อยละ 80 รองลงมาคือ รถจ้างเหมา รถโดยสารประจำทาง และรถจักรยานยนต์ตามลำดับ (สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2558)

จำนวนวันพักของนักท่องเที่ยว

จากบันทึกสถิติการเข้าพักของนักท่องเที่ยว และการสัมภาษณ์คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง เมื่อเทียบสัดส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างประเทศจากจำนวนนักท่องเที่ยวหนึ่งร้อยคนพบว่า นักท่องเที่ยวที่เข้าพักที่รีสอร์ทชุมชนโดยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวนร้อยละ 60 และนักท่องเที่ยวต่างประเทศจำนวนร้อยละ 40 ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เข้าพักในรีสอร์ทชุมชนเป็นเวลา 2 วัน ส่วนนักท่องเที่ยวที่เข้าพักโฮมสเตย์ของชุมชนโดยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวต่างประเทศร้อยละ 70 และมีนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวนร้อยละ 30 ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เข้าพักในโฮมสเตย์ของชุมชนเป็นเวลา 2 วัน (สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2558)

อุปทานทางการท่องเที่ยว

อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในพื้นที่ และผู้ประกอบการด้านการให้บริการด้านการท่องเที่ยวภาคเอกชน พบว่าประชากรในบ้านแม่กลางหลวงมีการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ อันได้แก่ สมาชิกรีสอร์ทชุมชน สมาชิกโฮมสเตย์ของชุมชน มีัคคุเทศก์ท้องถิ่น ผู้ให้บริการรับส่งนักท่องเที่ยว นักดนตรีและนักแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้ประกอบการรีสอร์ทเอกชน ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้ประกอบการร้านอาหาร และผู้ประกอบการร้านกาแฟ (สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2558)

จำนวนผู้ประกอบการในพื้นที่

จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในพื้นที่ และผู้ประกอบการด้านการให้บริการด้านการท่องเที่ยวภาคเอกชน สามารถจำแนกผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชน และผู้ประกอบการด้านการให้บริการด้านการท่องเที่ยวภาคเอกชน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2558)

1. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อร่วมกันจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน และสมาชิกทุกคนจะต้องแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งมีจำนวนคณะกรรมการทั้งหมด 14 คน และมีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 71 คน โดยสมาชิกในกลุ่มได้แบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบในการให้บริการท่องเที่ยวเป็นฝ่ายต่างๆ ได้แก่ 1) ฝ่ายรีสอร์ทชุมชน มีหน้าที่ดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวที่เข้าพักในรีสอร์ทชุมชน 2) ฝ่ายโฮมสเตย์ มีเจ้าของบ้านที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกฝ่ายโฮมสเตย์จำนวน 14 ครอบครัว ซึ่งมีหน้าที่ดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวที่เข้าพักในโฮมสเตย์ รวมไปถึงดูแลความสะอาดบ้านพัก และจัดทำอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้าพัก 3) ฝ่ายบริการนำเที่ยว ซึ่งมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเป็นผู้ให้บริการนำเที่ยวเส้นทางศึกษาธรรมชาติจำนวน 37 คน และ 4) ฝ่ายวัฒนธรรมท้องถิ่น มีหน้าที่ในการจัดงานประเพณีท้องถิ่นของชาวปกากะญอในชุมชน และให้บริการด้านการแสดงศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยว 5) ฝ่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน ดูแลและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ภายในร้านของวิสาหกิจชุมชนได้แก่ ข้าวกล้อง ผ้าทอปกากะญอ และเมล็ดกาแฟคั่วพันธุ์อาราบิก้า

2. ผู้ประกอบการด้านการให้บริการด้านการท่องเที่ยวภาคเอกชน สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ผู้ประกอบการรีสอร์ทที่มีจำนวน 5 ราย ได้แก่ พลอยแพรว แม่กลางหลวงวิว ศิริมายา อ่างกาพรอเรสท์วิว และแม่กลางหลวงฮิลล์ 2) ผู้ประกอบการร้านค้าที่ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านแม่กลางหลวงมีจำนวน 6 ราย ได้แก่ ร้านจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค 5 ร้าน และร้านจำหน่ายอาหาร

ปลาสำหรับเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา 1 ร้าน 3) ผู้ประกอบการร้านอาหารที่ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านแม่กลางหลวงมีจำนวน 4 ราย และ 4) ผู้ประกอบการร้านกาแฟที่ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านแม่กลางหลวงมีจำนวน 3 ราย ได้แก่ ร้านกาแฟสมศักดิ์ ร้านกาแฟใจแซฟ และร้านกาแฟอัมเอิบ

สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง และผู้ประกอบการด้านการให้บริการด้านการท่องเที่ยวภาคเอกชน ได้จำแนกสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กลางหลวงออกเป็น 5 กลุ่ม คือ บริการด้านที่พัก บริการนำเที่ยวเส้นทางศึกษาธรรมชาติ บริการรับส่งนักท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรมของชาวปกากะญอ และผลิตภัณฑ์ของชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2558)

1. บริการด้านที่พักภายในชุมชนบ้านแม่กลางหลวงประกอบด้วย 1) รีสอร์ทชุมชนมีจำนวน 11 หลัง โดยในแต่ละหลังรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวในอัตราที่แตกต่างกัน เนื่องจากขึ้นอยู่กับขนาดของรีสอร์ท ซึ่งสามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวได้สูงสุด 73 คนจากรีสอร์ทชุมชนทั้งหมด 11 หลัง 2) โฮมสเตย์ของชุมชนมีจำนวนทั้งสิ้น 14 หลัง สามารถเข้าพักได้ไม่เกิน 10 คนต่อหลัง ดังนั้นจึงสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดจำนวน 140 คน 3) พื้นที่กางเต็นท์ภายในชุมชน ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุด 250 คน และ 4) รีสอร์ทเอกชนมีจำนวนบ้านพักดังนี้ พลอยแพรวมีจำนวน 8 หลัง แม่กลางหลวงวิวมีจำนวน 14 หลัง ศิริมายามีจำนวน 6 หลัง แม่กลางหลวงฮิลล์มีจำนวน 4 หลัง และอ่างกาพรอเรสท์วิวมีจำนวน 11 หลัง โดยบ้านพักในแต่ละหลังสามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวได้ตั้งแต่ 4-12 คน

2. บริการนำเที่ยวเส้นทางศึกษาธรรมชาติ รายการนำเที่ยวเพื่อศึกษาเส้นทางธรรมชาติของบ้านแม่กลางหลวงมี 2 รายการ ได้แก่ 1) เส้นทางน้ำตกผาดอกเสี้ยว เป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่ใช้เวลาในการเดินเท้าประมาณ 2-3 ชั่วโมง หรือครึ่งวัน โดยมีจุดเริ่มต้นที่น้ำตกผาดอกเสี้ยว จากนั้นเดินลงมายังหมู่บ้าน ชมวิวของนาขั้นบันได แวะชมกาแฟสดพันธุ์อาราบิก้า เดินลัดทุ่งนาขั้นบันได เดินดูวิถีชีวิตชาวปกากะญอ แวะชมการเลี้ยงปลาเตอเจียส การเลี้ยงกุ้งในนาข้าว หรือแวะชมการอนุรักษ์พันธุ์ธรรมชาติ และจบการเดินทางที่ศูนย์ประสานงานท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง 2) เส้นทางดอยหัวเสือ ใช้เวลาในการเดินเท้าประมาณ 5-6 ชั่วโมง หรือ 2 วัน 1 คืน เป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่ใช้ระยะเวลาในการเดินทางค่อนข้างนาน ซึ่งจุดเด่นของดอยหัวเสือนั้นคือเป็นยอดที่สูงเป็นอันดับ 4 ของดอยอินทนนท์ มีความสูง 1,881 เมตรจากระดับน้ำทะเล สภาพป่าบริเวณนี้จะเป็นป่าสนสลัดป่าดิบชื้นทำให้พบกับกุหลาบพันปีสามสี และกล้วยไม้่นารี โดยสภาพป่าที่สมบูรณ์ที่จุดชมวิวบนยอดดอยสามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ได้เกือบ 360 องศา โดยการเดินศึกษาเส้นทางธรรมชาติทั้งสองแห่งต้องมีคัคเทศก์ท้องถิ่นเป็นผู้ให้บริการนำเที่ยวตลอดเส้นทาง

3. บริการรับ ส่งนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่ไม่มียานพาหนะในการเดินทาง หรือไม่สะดวกในการเดินทางมาท่องเที่ยวบ้านแม่กลางหลวงด้วยตนเอง โดยมีคนในชุมชนเป็นผู้ให้บริการรับ ส่งนักท่องเที่ยวจากอำเภอเมืองเชียงใหม่และอำเภอใกล้เคียงมายังบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

4. กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวปกาเกอะญอ สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ด้านประเพณีท้องถิ่นของชาวปกาเกอะญอ ด้านการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นเมือง และด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ 1) ด้านประเพณีท้องถิ่นของชาวปกาเกอะญอ นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีของชุมชนบ้านแม่กลางหลวงได้ตามปฏิทินท่องเที่ยวโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมประเพณีเริ่มจากเดือนกุมภาพันธ์มีพิธีผูกขอมูลีใหม่ของชาวปกาเกอะญอ เดือนมิถุนายนมีพิธีเลี้ยงผีฝ่าย ไหว้เจ้าที่ก่อนทำนา เดือนกรกฎาคมมีพิธีผูกขอมือเข้าพรรษา เดือนสิงหาคมมีพิธีเรียกผีนา (ผีโต้ง) ผีไร่ และเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคมมีพิธีเรียกขวัญข้าว ทำบุญข้าวใหม่ 2) ด้านการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นเมือง เป็นการแสดงรำดาบ และการเล่นเครื่องดนตรีพื้นบ้านของชาวปกาเกอะญอ ซึ่งการแสดงเหล่านี้มีได้จัดขึ้นทุกวันแต่จัดขึ้นตามความประสงค์ของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการดูการแสดงเท่านั้น 3) ด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน นักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชมการสาธิตการทอผ้าที่เื่อแบบดั้งเดิมของชาวปกาเกอะญอตามบ้านเรือนของชาวบ้านในชุมชนได้ เนื่องจากเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นผ้าทอที่มีแห่งเดียวในพื้นที่ดอยอินทนนท์ โดยนำขนแกะมาถักทอผสมกับฝ้ายเพื่อสร้างความหลากหลายของลวดลายให้มีความสวยงามยิ่งขึ้น นอกจากนี้นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านหรือซื้อผ้าทอจากฝีมือของชาวบ้านที่นำมาจำหน่ายได้

5. ผลิตภัณฑ์ของชุมชน เป็นสินค้าที่นำมาจำหน่ายภายในร้านของวิสาหกิจชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อเป็นสินค้าที่ระลึกหรือของฝาก ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตมาจากวัตถุดิบภายในชุมชนได้แก่ ข้าวกล้อง ผ้าทอปกาเกอะญอ และเมล็ดกาแฟคั่วพันธุ์อาราบิก้า

ราคาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง และผู้ประกอบการด้านการให้บริการด้านการท่องเที่ยวภาคเอกชน พบว่าราคาสินค้าและบริการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กลางหลวงมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2558)

1. บริการด้านที่พักภายในชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ได้แก่ 1) รีสอร์ทชุมชน ซึ่งรีสอร์ทแต่ละหลังมีอัตราค่าเช่าพักที่แตกต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับขนาดของรีสอร์ท และช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว โดยคิดอัตราค่าเช่าพักดังนี้ สำหรับเข้าพัก 4 คน มีราคาตั้งแต่ 600-1,200 บาท สำหรับเข้าพัก 5 คน มีราคา

ตั้งแต่ 800-1,500 บาท สำหรับเข้าพัก 8 คน มีราคาตั้งแต่ 1,300-2,500 บาท และสำหรับเข้าพัก 12 คน มีราคาตั้งแต่ 1,500-3,000 บาท 2) โฮมสเตย์ของชุมชนคิดค่าใช้จ่ายในการเข้าพัก 350 บาทต่อคนต่อคืน ซึ่งเป็นราคาที่รวมค่าอาหาร 2 มื้อ (มื้อเย็นและมื้อเช้า) และ 3) รีสอร์ทเอกชนทั้ง 5 แห่ง มีอัตราค่าเข้าพักที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งอัตราค่าเข้าพักกำหนดตามขนาดของรีสอร์ท และช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว โดยรีสอร์ทที่สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวได้มากกว่าก็จะมีอัตราค่าเข้าพักสูงกว่า และช่วงเดือนตุลาคมถึงมกราคมมีราคาตั้งแต่ 800-4,000 บาท ส่วนช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนกันยายนมีราคาตั้งแต่ 500-1,500 บาท

2. บริการนำเที่ยวเส้นทางศึกษารมชาติของบ้านแม่กลางหลวงมีรายการนำเที่ยว 2 รายการ และมีอัตราค่าบริการที่แตกต่างกันดังนี้ 1) เส้นทางน้ำตกผาดอกเสี้ยวมีค่าใช้จ่าย 200 บาทต่อคณะ โดยหนึ่งคณะมีจำนวนสมาชิกไม่เกิน 10 คน 2) เส้นทางดอยหัวเสือมี 2 รูปแบบ ได้แก่ การเดินทางแบบไป-กลับ คิดอัตราค่าบริการ 400 บาทต่อคณะ โดยหนึ่งคณะมีจำนวนสมาชิกไม่เกิน 10 คน และหากต้องการลูกหาบคิดอัตราค่าบริการเพิ่มเติม 400 บาทต่อลูกหาบหนึ่งคน ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีความประสงค์ค้างคืนคิดอัตราค่าบริการ 700 บาทต่อคืนต่อคณะ โดยหนึ่งคณะมีจำนวนสมาชิกไม่เกิน 10 คน และหากต้องการลูกหาบคิดอัตราค่าบริการเพิ่มเติม 600 บาทต่อลูกหาบหนึ่งคน

3. บริการรับส่งนักท่องเที่ยว อัตราค่าบริการคิดตามเส้นทางการเดินทางและจำนวนนักท่องเที่ยว โดยคิดเป็นราคาเหมารวมค่าน้ำมัน และค่าบริการไว้เรียบร้อยแล้ว

4. การแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นเมืองของชาวปกากะญอมี 2 รายการ ได้แก่ การแต่งรำดาบประกอบเครื่องดนตรีคิดอัตราค่าบริการ 750 บาทต่อครั้ง และการแสดงเครื่องดนตรีเต-หน้าคิดอัตราค่าบริการ 1,000 บาทต่อครั้ง

5. ผลิตภัณฑ์ของชุมชนมีราคาดังนี้ ข้าวกล้อง (1 กิโลกรัม) ราคาถุงละ 40 บาท ผ้าทอปกากะญอมีราคาตั้งแต่ 400-1,000 บาท ซึ่งขึ้นอยู่กับขนาดของผ้าที่ใช้ในการทอกับความยากง่ายในการปักลายผ้า และเมล็ดกาแฟคั่วพันธุ์อาราบิก้ามีราคาตั้งแต่ 150-200 บาท

โดยสรุป ราคาของสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวของบ้านแม่กลางหลวงมี 2 รูปแบบ คือสินค้าที่มีราคาแปรผันตามฤดูกาลท่องเที่ยว และสินค้าที่มีราคาคงที่

**ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยว
ของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง
อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่**

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามการรับรู้ของครัวเรือนบ้านแม่กลางหลวง ซึ่งมีทั้งหมด 12 ปัจจัย ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้จากอาชีพหลักก่อนหักค่าใช้จ่ายต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยว การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว และ การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

**ผลการวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยว
เพศของหัวหน้าครัวเรือน**

จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลมากกว่าครึ่งหนึ่ง ร้อยละ 64.20 เป็นเพศชาย และร้อยละ 35.80 เป็นเพศหญิง ผลการศึกษาทำให้ทราบว่า บทบาทของผู้ชายและผู้หญิงในปัจจุบันของชาวปกากะญอ ส่วนใหญ่ยังคงยึดถือให้เพศชายมีบทบาทหลักในการดูแลสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับ สุวณี ทรัพย์พิบูลย์ผล (2544: 43) ที่กล่าวว่า สังคมปกากะญอแต่เดิมนั้น ยกย่องให้เพศชายเป็นผู้นำครอบครัว ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ที่สืบทอดกันมา แต่ในปัจจุบันนี้เพศหญิงและเพศชายมีสิทธิเท่าเทียมกันในสังคมมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ไม่ว่าจะเป็นบทบาทในการเลี้ยงดูบุตร การทำงานหารรายได้เลี้ยงครอบครัว และสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆของครัวเรือนได้ (Yang Fang Fei, 2555: 77) จึงทำให้บางครัวเรือนมีเพศหญิงเป็นหัวหน้าครอบครัวดังข้อมูลในตารางที่ 6 ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาคาดว่าเพศเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยว เนื่องจากเพศเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งผลให้บุคคลมีสติปัญญา และภาวะทางอารมณ์ที่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้เพศหญิง และเพศชายมีการรับรู้ที่แตกต่างกันด้วย

ตารางที่ 6 จำนวน และร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามเพศ

เพศของหัวหน้าครัวเรือน	หัวหน้าครัวเรือน (N=81)	
	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	52	64.20
หญิง	29	35.80
รวม	81	100.00

อายุของหัวหน้าครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนมีอายุมากที่สุดคือ 82 ปี และอายุน้อยที่สุดคือ 25 ปี โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 45.70 หัวหน้าครัวเรือนมีอายุ 35ปีหรือต่ำกว่า 35 ปี รองลงมาร้อยละ 34.60 มีอายุอยู่ในช่วง 36-46 ปี ร้อยละ 12.30 มีอายุอยู่ในช่วง 47-57 ปี ร้อยละ 4.90 มีอายุอยู่ในช่วง 58-68ปี และร้อยละ 1.20 มีอายุอยู่ในช่วง 69-79ปี กับมีอายุ 80 ปีขึ้นไปดังตารางที่ 7 ผลการศึกษาดังกล่าวทำให้ทราบว่าหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงส่วนใหญ่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นคือ ช่วงอายุ 18-35 ปี ซึ่งกลุ่มคนในวัยนี้จะเป็นวัยของการเริ่มต้นในการมีอาชีพที่แน่นอนและมั่นคง มีการเลือกคู่ครองในการดำรงชีวิตครอบครัว และมีการแสวงหาที่พักเป็นที่อยู่อาศัยของตนเอง อีกทั้งยังมีภาระหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ดังที่โครงการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (2558: ระบบออนไลน์) ระบุไว้ว่าประเพณีของชาวปกากะญอหลังจากชาย หญิงแต่งงานกันแล้ว ฝ่ายชายต้องเข้าไปอาศัยอยู่ในบ้านฝ่ายหญิงเป็นเวลา 1 ฤดูกาลเก็บเกี่ยวก่อนแยกไปสร้างบ้านเป็นของตนเอง โดยคนในวัยนี้ จะมีการเสาะแสวงหากลุ่มทางสังคมที่เหมาะสมกับอุปนิสัยของตนเอง นั่นคือเพื่อนรัก และคู่ครอง ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นกับบุคคลในครอบครัวมักมีเพิ่มขึ้น เนื่องจากเป็นวัยที่เริ่มใช้ชีวิตครอบครัวกับคู่ของตนเองและเกิดการปรับตัวกับบทบาทใหม่ (ศรีเรือน แก้วกังวาล , 2538) ซึ่งในการศึกษารั้วนี้ผู้ศึกษาคาดว่าอายุเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยว เนื่องจากอายุเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งผลให้บุคคลในแต่ละช่วงวัยมีทัศนคติ และมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไป จึงส่งผลให้บุคคลมีการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นแตกต่างกันไปด้วย

ตารางที่ 7 จำนวน และร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามช่วงชั้นอายุ

อายุของหัวหน้าครัวเรือน	หัวหน้าครัวเรือน (N=81)	
	จำนวน	ร้อยละ
35ปีหรือต่ำกว่า	37	45.70
36-46ปี	28	34.60
47-57ปี	10	12.30
58-68ปี	4	4.90
69-79ปี	1	1.20
80ปีขึ้นไป	1	1.20
ค่าต่ำสุด = 25 ค่าสูงสุด = 82 ค่าเฉลี่ย = 38.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 10.83		
รวม	81	100.00

สถานภาพของหัวหน้าครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 88.90 มีสถานภาพสมรสแล้ว รองลงมาร้อยละ 8.60 มีสถานภาพโสด และร้อยละ 2.50 มีสถานภาพหย่าร้าง ดังตารางที่ 8 ผลการศึกษาดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีสถานภาพสมรสแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุวณี ทรัพย์พิบูลย์ผล (2544: 43) ที่ได้ระบุไว้ว่าสังคมปกาเกอะญอให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวและการแต่งงานสร้างครอบครัวมากกว่าการใช้ชีวิตโสด ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาคาดว่าสถานภาพของหัวหน้าครัวเรือนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยว เนื่องจากคนโสดกับคนที่สมรสแล้วจะมีความรู้สึกแตกต่างกันในจุดหมายของชีวิต จึงคาดว่าบุคคลที่มีสถานภาพที่ต่างกันจะมีการรับรู้เรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างที่แตกต่างกันไปด้วย

ตารางที่ 8 จำนวน และร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพของหัวหน้าครัวเรือน	หัวหน้าครัวเรือน (N=81)	
	จำนวน	ร้อยละ
โสด	7	8.60
สมรส	72	88.90
หย่าร้าง	2	2.50
รวม	81	100.00

ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 49.40 สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา รองลงมาร้อยละ 24.70 สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 18.50 สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ร้อยละ 6.20 สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี และร้อยละ 1.20 สำเร็จการศึกษาในระดับอนุปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ในการศึกษาครั้งนี้หัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันดังตารางที่ 9 ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่าระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยว เนื่องจากบุคคลที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมักจะมีการรับรู้ การใช้เหตุผล และมีวิจรรย์ญาณในการวิเคราะห์เรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆที่แตกต่างกัน (เต็มศักดิ์ คทวนิช, 2546: 128-130) ซึ่งส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงจบการศึกษาในระดับประถมศึกษา เนื่องจากเข้าศึกษาที่โรงเรียนภายในชุมชนเมื่อจบการศึกษาก็ไม่ได้ไปศึกษาต่อ ประกอบกับการดำรงชีพของชาวปกากะญอมาจากการทำเกษตร การเพาะปลูกข้าว และเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่เมื่อจบการศึกษาในระดับประถมศึกษาแล้วก็ออกมาช่วยครัวเรือนทำการเกษตรโดยไม่ได้ศึกษาต่อ

ตารางที่ 9 จำนวน และร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน	หัวหน้าครัวเรือน (N=81)	
	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	40	49.40
มัธยมศึกษาตอนต้น	20	24.70
มัธยมศึกษาตอนปลาย/เทียบเท่า	15	18.50
อนุปริญญาตรี/เทียบเท่า	1	1.20
ปริญญาตรี	5	6.20
รวม	81	100.00

อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 75.30 ประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลัก รองลงมาร้อยละ 16.00 ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวหรืออาชีพอิสระ ร้อยละ 6.20 ประกอบอาชีพข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ และร้อยละ 2.50 ประกอบอาชีพพนักงานหรือเจ้าหน้าที่บริษัท ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับสุวณี ทรัพย์พิบูลย์ผล (2544: 43) ที่ระบุไว้ว่า ชุมชนปากกาะญ้อยยังคงยึดอาชีพเกษตรเป็นอาชีพหลัก และภายหลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชน ครัวเรือนได้เริ่มหันมาประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวหรืออาชีพอิสระได้แก่ ธุรกิจที่ปัก ร้านขายของชำ ร้านอาหาร ร้านกาแฟ และร้านขายของที่ระลึก เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ บางครัวเรือนได้ออกไปทำงานเป็นพนักงานประจำอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ และลูกจ้างของโครงการหลวงอินทนนท์ อีกทั้งบางครัวเรือนเป็นพนักงานรับจ้างของบริษัทเพื่อรับส่งสินค้าในท้องถิ่น และนำไปจำหน่ายในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ เช่น ดอกไม้ ผลไม้ และปลาน้ำจืด เป็นต้น ดังรายละเอียดในตารางที่ 10 ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาคาดว่าอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยว เนื่องจากอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนเป็นองค์ประกอบที่ทำให้บุคคลมีการรับรู้ และทัศนคติที่แตกต่างกันไปตามกลุ่มอาชีพ ซึ่งแต่ละกลุ่มอาชีพมีความคิด และเจตคติจากความเชื่อตามปทัสถานสังคมที่แตกต่างกัน (สิทธิโชค วรานุสันติกุล, 2546: 147-148)

ตารางที่ 10 จำนวน และร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอาชีพหลัก

อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน	หัวหน้าครัวเรือน (N=81)	
	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกร	61	75.30
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	5	6.20
ธุรกิจส่วนตัว/อาชีพอิสระ	13	16.00
พนักงาน/เจ้าหน้าที่บริษัท	2	2.50
รวม	81	100.00

รายได้จากอาชีพหลักก่อนหักค่าใช้จ่ายต่อเดือน

จากการศึกษาพบว่า ในแต่ละเดือนหัวหน้าครัวเรือนมีรายได้จากอาชีพหลักสูงสุด 50,000 บาท และมีรายได้ต่ำสุด 3,000 บาท โดยมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 8,000 บาท ซึ่งหัวหน้าครัวเรือนเกินครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 70.40) มีรายได้จากอาชีพหลัก 5,001-11,000 บาทต่อเดือน รองลงมา ร้อยละ 21.00 มีรายได้ 5,000 บาทต่อเดือนหรือต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน ส่วนร้อยละ 3.70 มีรายได้อยู่ในช่วง 11,001-17,000 บาทต่อเดือน และ 17,000-23,000 บาทต่อเดือน และร้อยละ 1.20 มีรายได้ 23,001 บาทขึ้นไปต่อเดือน ดังตารางที่ 11 ผลการศึกษานี้สามารถอธิบายได้ว่าในแต่ละครัวเรือนประกอบอาชีพที่แตกต่างกันจึงทำให้มีรายได้ที่แตกต่างกันไป อีกทั้งส่วนใหญ่ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวหรืออาชีพอิสระมักมีรายได้ที่ไม่แน่นอน เนื่องจากรายได้ขึ้นอยู่กับปริมาณการซื้อขายสินค้าในแต่ละเดือน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาคาดว่ารายได้ต่อเดือนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยว เนื่องจากรายได้ต่อเดือนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ครัวเรือนมีความแตกต่างกันในด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Yang Fang Fei (2555: 77) ที่ได้ระบุว่าครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือครัวเรือนที่ประกอบธุรกิจส่วนตัว/อาชีพอิสระมีรายได้มากกว่าครัวเรือนที่ทำการเกษตรหรือครัวเรือนที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว จึงส่งผลให้ครัวเรือนมีการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน

ตารางที่ 11 จำนวน และร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามรายได้จากอาชีพหลักก่อนหักค่าใช้จ่ายต่อเดือน

รายได้จากอาชีพหลักก่อนหักค่าใช้จ่ายต่อเดือน	หัวหน้าครัวเรือน (N=81)	
	จำนวน	ร้อยละ
5,000บาทหรือต่ำกว่า	17	21.00
5,001-11,000บาท	57	70.40
11,001-17,000บาท	3	3.70
17,001-23,000บาท	3	3.70
23,001บาทขึ้นไป	1	1.20
ค่าต่ำสุด = 3,000 ค่าสูงสุด = 50,000 ค่าเฉลี่ย = 8,091.24 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 5,751.61		
รวม	81	100.00

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนยาวนานที่สุดคือ 80 ปี และอาศัยเป็นระยะเวลาสั้นที่สุดคือ 2 ปี โดยหัวหน้าครัวเรือนเกินครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 55.60) มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน 26-40 ปี รองลงมาร้อยละ 14.80 มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน 41-55 ปี ร้อยละ 13.60 มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน 10 ปีหรือต่ำกว่า 10 ปี ร้อยละ 8.60 มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน 11-25 ปี ร้อยละ 4.90 มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน 56-70 ปี และร้อยละ 2.50 มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน 71 ปีขึ้นไป ดังรายละเอียดในตารางที่ 12 เนื่องจากหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ช่วงอายุ 25-46 ปี และเป็นกลุ่มคนที่ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านแม่กลางหลวงตั้งแต่วัยเด็ก ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาคาดว่าระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยว ดังผลการศึกษาของ ราเมศร์ พรหมชาติ (2545: 81 อ้างใน วราภรณ์ ดวงแสง, 2553: 189) พบว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมายาวนานย่อมมีความผูกพัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และหวงแหนทรัพยากร ดังนั้นจึงคาดว่าระยะเวลาที่อาศัยในชุมชนที่แตกต่างกันอาจส่งผลให้ครัวเรือนมีการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวแตกต่างกันด้วย

ตารางที่ 12 จำนวน และร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน	หัวหน้าครัวเรือน (N=81)	
	จำนวน	ร้อยละ
10ปีหรือต่ำกว่า	11	13.60
11-25ปี	7	8.60
26-40ปี	45	55.60
41-55ปี	12	14.80
56-70ปี	4	4.90
71ปีขึ้นไป	2	2.50
ค่าต่ำสุด = 2 ค่าสูงสุด = 80 ค่าเฉลี่ย = 32.48 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 15.07		
รวม	81	100.00

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนสูงสุดคือ 10 คน และต่ำสุดคือ 2 คน โดยหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 50.60 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน รองลงมาร้อยละ 32.10 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5-6 คน ร้อยละ 13.60 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 7-8 คน ร้อยละ 2.50 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 8 คนขึ้นไป และร้อยละ 1.20 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1-2 คน ดังรายละเอียดในตารางที่ 13 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงเป็นครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขนาดเล็ก ดังที่ผลการศึกษาของสุวณี ทรัพย์พิบูลย์ผล (2544: 46) พบว่าเหตุผลหนึ่งที่ครัวเรือนเป็นครอบครัวเดี่ยวเนื่องจากสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่เรียนอยู่ในชั้นสูงกว่าระดับประถมศึกษาได้เข้าไปศึกษาต่อ และพักอาศัยอยู่ในอำเภอเมือง และบางครัวเรือนมีสมาชิกไปทำงานในอำเภอเมืองหรือต่างจังหวัด ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาคาดว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยว เนื่องจากจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ครัวเรือนมีความแตกต่างกันในด้านขนาด จึงส่งผลให้แต่ละครัวเรือนเข้ามามีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวในระดับที่แตกต่างกัน และเมื่อครัวเรือนมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน การรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวก็ย่อมแตกต่างกันด้วย

ตารางที่ 13 จำนวน และร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	หัวหน้าครัวเรือน (N=81)	
	จำนวน	ร้อยละ
1-2คน	1	1.20
3-4คน	41	50.60
5-6คน	26	32.10
7-8คน	11	13.60
8คนขึ้นไป	2	2.50
ค่าต่ำสุด = 2 ค่าสูงสุด = 10 ค่าเฉลี่ย = 4.96 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.62		
รวม	81	100.00

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงจำนวนทั้งสิ้น 81 ครัวเรือน มีสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจำนวน 35 ครัวเรือน (ร้อยละ 43.20) ส่วนครัวเรือนที่ไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีจำนวน 46 ครัวเรือน (ร้อยละ 56.80) ดังรายละเอียดในตารางที่ 14 เนื่องจากครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับอาชีพหลักของตนเอง และให้ความสำคัญกับอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นเพียงอาชีพเสริม ซึ่งครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้แก่ มัคคุเทศก์ท้องถิ่น บริการด้านที่พัก (โฮมสเตย์และรีสอร์ท) บริการรับส่งนักท่องเที่ยว และเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งในการศึกษานี้ผู้ศึกษาคาดว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวเนื่องจากสมาชิกในครัวเรือนประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวกับสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีการรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวแตกต่างกัน จึงส่งผลให้มีการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันด้วย

ตารางที่ 14 จำนวน และร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพ เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	หัวหน้าครัวเรือน (N=81)	
	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	46	56.80
มี	35	43.20
รวม	81	100.00

การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

การศึกษาการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว พบว่าครัวเรือนที่มีการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.52 ซึ่งอธิบายได้ว่าครัวเรือนมีการรับรู้ถึงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับมาก ดังรายละเอียดในตารางที่ 15

ครัวเรือนส่วนใหญ่มีการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับมากจำนวน 12 ประเด็น ได้แก่ การรับรู้ว่าการท่องเที่ยวช่วยให้คนในชุมชนได้เล็งเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.94) รับรู้ว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนา และปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ดีขึ้น (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.80) รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม และรู้จักเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างอย่างมีศักดิ์ศรี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.73) รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.69) รับรู้ว่าการท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.67) รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อดำเนินงานด้านต่างๆในการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.63) รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีงานทำ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.56) รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีกัน และสนิทสนมกันมากขึ้น (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.56) รับรู้ว่าการท่องเที่ยวช่วยฟื้นฟูและก่อให้เกิดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมภายในชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.54) รับรู้ว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษาแก่คนในชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.53) รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภค เช่น ถนน การประปา ไฟฟ้า และการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.52) และรับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดการนำเอาทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า เช่น การผลิตสินค้าหัตถกรรมพื้นเมืองเป็นสินค้าของที่ระลึกจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว เป็นต้น (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.47)

นอกจากนี้ ครั้วเรือนยังมีการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับปานกลางจำนวน 3 ประเด็น โดยรับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.35) รับรู้ว่าการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนของท่านเพิ่มมากขึ้น (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.27) และครัวเรือนมีการรับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนอพยพย้ายถิ่นฐานออกไปจากชุมชนในระดับน้อย (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.56)

จากผลการศึกษาดังกล่าว ทำให้ทราบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่รับรู้ว่าการท่องเที่ยวช่วยให้คนในชุมชนได้เล็งเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมในระดับมาก (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.94) เนื่องจากชาวปกากะญอเป็นชนเผ่าที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับป่าเขาลำเนาไพร จากคำสอนของบรรพบุรุษที่สั่งสมให้รู้จักใช้สมุนไพรในป่ารักษาร่างกายยามเจ็บไข้ รู้จักการใช้ประโยชน์จากผืนป่านานัปการ ชีวิตพวกเขามีความเกื้อกูลกันตลอดไม่ต่างกับคนหรือกับป่า ความเชื่อของชาวปกากะญอมีผลทำให้ผืนป่ายังคงอยู่ได้อย่างอุดมสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับการอนุรักษ์อย่างแท้จริง เนื่องจากชีวิตตั้งแต่แรกเกิดของชาวปกากะญอจะผูกพันเกี่ยวข้องกับป่า ยามมีเด็กแรกเกิด ผู้เป็นพ่อจะนำสายสะดือของเด็กแรกเกิดไปแขวนไว้ที่ต้นไม้ใหญ่ พวกเขาเชื่อว่าต้นไม้ต้นนั้นจะเป็นต้นไม้ประจำตัว เป็นผู้พิทักษ์ดูแลชีวิตเด็กให้เติบโตขึ้นมาอย่างแข็งแรงเหมือนกับต้นไม้ใหญ่ ชาวบ้านทุกคนในหมู่บ้านจะรู้และไม่มีผู้ใดไปตัดต้นไม้ต้นนั้น หากตัดไม้ลงจะเป็นการทำลายชีวิตคนนั้นไปด้วย (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2558: ระบบออนไลน์) และเมื่อมีการท่องเที่ยวภายในชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนจึงกลายเป็นพื้นที่สำหรับกิจกรรมที่ให้บริการและตอบสนองนักท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติ น้ำตกผาดอกเสี้ยว นาขั้นบันได และเส้นทางเดินชมวิถีชีวิตของชาวบ้าน จึงทำให้ครัวเรือนรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในการเล็งเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ต่อไปมากขึ้น นอกจากนี้ครัวเรือนยังมีการรับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดการจ้างงานเพิ่มมากขึ้นในระดับปานกลาง (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.35) เนื่องจากแต่เดิมครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาทิ ปลูกข้าวแบบขั้นบันได ทำไร่กาแฟ ปลูกผัก เพาะปลูกดอกไม้ และเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น และเมื่อชุมชนได้มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ครัวเรือนได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกจึงทำให้ครัวเรือนมีอาชีพเสริมจากการท่องเที่ยว อาทิ มีคัคเทศก์ท้องถิ่น บริการที่พัก (โฮมสเตย์ และรีสอร์ทชุมชน) และบริการรับส่งนักท่องเที่ยว เป็นต้น จึงทำให้ครัวเรือนมีรายได้เสริมนอกเหนือจากการประกอบอาชีพหลัก ส่งผลให้ครัวเรือนมีการรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว และทำให้เกิดการจ้างงานเพิ่มมากขึ้นในชุมชน

ดังที่กล่าวมานี้สามารถอธิบายตามทฤษฎีการรับรู้ได้ว่าปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดการรับรู้ถึงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวนั้น คือลักษณะภายในตัวบุคคลไม่ว่าจะเป็น ประสบการณ์ ความเชื่อ ความสนใจ ความคาดหวัง การให้คุณค่า การถูกชักจูง รวมไปถึงสิ่งเร้าภายนอกไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม

จาริต ประเพณี และบุคคลที่อยู่รอบๆตัว (เลิศพร ภาระสกุล, 2556: 246) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดให้การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเป็นตัวแปรซึ่งคาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน

ตารางที่ 15 จำนวน ร้อยละ และค่าคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลตามการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

หัวหน้าครัวเรือน (N = 81)

การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าคะแนนเฉลี่ย	ระดับการรับรู้
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
1. การท่องเที่ยวช่วยให้คนในชุมชนได้ เล็งเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ และ ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม	16	19.80	45	55.60	19	23.50	1	1.20	0	0.00	3.94	มาก
2. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนา และปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ดีขึ้น	14	17.30	39	48.10	26	32.10	2	2.50	0	0.00	3.80	มาก
3. การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเรียนรู้ ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม และรู้จัก เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างอย่างมี ศักดิ์ศรี	6	7.40	49	60.50	24	29.60	2	2.50	0	0.00	3.73	มาก
4. การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	8	9.90	42	51.90	29	35.80	2	2.50	0	0.00	3.69	มาก
5. การท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้คนใน ชุมชนเกิดความรัก และความภาคภูมิใจ ในท้องถิ่นของตน	8	9.90	39	48.10	33	40.70	1	1.20	0	0.00	3.67	มาก

ตารางที่ 15 (ต่อ)

หัวหน้าครัวเรือน (N = 81)

การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าคะแนนเฉลี่ย	ระดับการรับรู้
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
6. การท่องเที่ยวทำให้มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อดำเนินงานด้านต่างๆในการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น	4	4.90	45	55.60	30	37.00	2	2.50	0	0.00	3.63	มาก
7. การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีงานทำ	5	6.20	45	55.60	23	28.40	6	7.40	2	2.50	3.56	มาก
8. การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีกัน และสนิทสนมกันมากขึ้น	8	9.90	35	43.20	32	39.50	6	7.40	0	0.00	3.56	มาก
9. การท่องเที่ยวช่วยฟื้นฟูและก่อให้เกิดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมภายในชุมชน	2	2.50	42	51.90	35	43.20	2	2.50	0	0.00	3.54	มาก
10. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษาแก่คนในชุมชน	7	8.60	31	38.30	41	50.60	2	2.50	0	0.00	3.53	มาก
11. การท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภค เช่น ถนน การประปา ไฟฟ้า และการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น	11	13.60	29	35.80	33	40.70	7	8.60	1	1.20	3.52	มาก

ตารางที่ 15 (ต่อ)

หัวหน้าครัวเรือน (N = 81)

การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าคะแนน	ระดับการ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	เฉลี่ย	รับรู้
12. การท่องเที่ยวทำให้เกิดการนำเอาทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า เช่น การผลิตสินค้าหัตถกรรมพื้นเมืองเป็นสินค้าของที่ระลึก จำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น	9	11.10	29	35.80	34	42.00	9	11.10	0	0.00	3.47	มาก
13. การท่องเที่ยวทำให้เกิดการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น	2	2.50	34	42.00	36	44.40	8	9.90	1	1.20	3.35	ปานกลาง
14. การท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นจากเดิม	4	4.90	30	37.00	36	44.40	6	7.40	5	6.20	3.27	ปานกลาง
15. การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนอพยพย้ายถิ่นฐานออกไปจากชุมชน	3	3.70	19	23.50	20	24.70	17	21.00	22	27.20	2.56	น้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม											3.52	มาก

ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

การศึกษาความคาดหวังในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้ศึกษาครอบคลุมในประเด็น เศรษฐกิจภายในครัวเรือน การมีงานทำ การพัฒนาสาธารณูปโภค คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การสร้างความเจริญในท้องถิ่น การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า การสนับสนุนพัฒนาชุมชนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเป็นที่รู้จักของชาวไทยและต่างประเทศ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน และการรักษาสีงแวดล้อมภายในชุมชน ซึ่งผลการศึกษาปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่มีความคาดหวังในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวนั้นมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.71 ซึ่งแสดงว่าครัวเรือนมีความคาดหวังในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับมาก ดังรายละเอียดในตารางที่ 16

ครัวเรือนส่วนใหญ่มีความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับมากทั้งหมด 15 ประเด็น ได้แก่ คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างประเทศ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.93) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะช่วยให้เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างประเทศ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.85) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะมีแนวทางรักษาสีงแวดล้อมของชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.85) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะช่วยสร้างจิตสำนึกเรื่องการนำทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมในชุมชนไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.83) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้เกิดการพัฒนาย้อย่างยั่งยืนในชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.79) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้คนในชุมชนมีงานทำ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.74) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้มีการพัฒนาสาธารณูปโภคที่เพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชน เช่น ถนนภายในชุมชน เทคโนโลยีเพื่อการติดต่อสื่อสาร ระบบน้ำประปา ระบบไฟฟ้า เป็นต้น (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.74) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้ครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.72) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.72) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะสร้างความเจริญให้แก่ชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.69) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะต้องไม่ส่งผลกระทบด้านลบต่อชุมชนและทรัพยากรท่องเที่ยว ทั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่ใกล้เคียง (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.60) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้สมาชิกในครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.58) คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญและสนับสนุนการพัฒนาชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.56) คาดหวังว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะส่งผลให้เกิดการจัดตั้งกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.56) และคาดหวังว่าการท่องเที่ยวได้นำรายได้หรือผลประโยชน์อื่น ๆ มาสู่ชุมชนและมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.43)

จากผลการศึกษาดังกล่าวทำให้ทราบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างประเทศ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.93) และคาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะช่วยให้เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างประเทศในระดับมาก (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.85) เนื่องจากครัวเรือนได้รับรู้ว่าการท่องเที่ยวได้ส่งผลประโยชน์ให้แก่คนในชุมชน และการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มคนทั้งในประเทศ และต่างประเทศรู้จักหมู่บ้านแม่กลางหลวงในฐานะแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ฉะนั้นเมื่อหมู่บ้านแม่กลางหลวงเป็นที่รู้จักของชาวไทยและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ครัวเรือนในหมู่บ้านก็จะได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมากขึ้นด้วย ประกอบกับกลุ่มคนบางกลุ่มนั้นยังไม่รู้จักหรือไม่เคยรับรู้เรื่องราวว่ามีชนเผ่าปกากะญออาศัยอยู่ในประเทศไทย ครัวเรือนในแม่กลางหลวงจึงคาดหวังให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีของชาวปกากะญอให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างประเทศ นอกจากนี้ครัวเรือนได้คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะมีแนวทางรักษาสีงแวดล้อมของชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในระดับมาก (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.85) เนื่องด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในหมู่บ้านแม่กลางหลวงเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรทางท่องเที่ยว มีการนำไปใช้ในเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อให้บริการและตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยว ฉะนั้นครัวเรือนจึงคาดหวังไว้ว่าการท่องเที่ยวจะมีแนวทางรักษาสีงแวดล้อมของชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตามองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา (2550: 22-23) ได้ระบุไว้ว่า ชุมชนต้องมีฐานทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ มีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องไม่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความภูมิใจในชุมชน และเกิดการรักษาสืบต่อกันของชุมชน (พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจด์, 2553: 17)

ดังที่กล่าวมานี้สามารถอธิบายจากทฤษฎีความคาดหวังได้ว่า ความคาดหวังเป็นความคิดมุ่งหวังหรือคาดหวังว่าบุคคลจะทำให้ได้ดังปรารถนาที่กำหนดไว้ (มณฑิตา สุจริตกุล, 2540: 13) รวมทั้งเป็นการตอบสนองความต้องการเพราะเมื่อบุคคลเกิดความต้องการแล้วความคาดหวังก็จะตามมาและก็จะคาดหวังสูงขึ้นไปอีกตามลำดับ ซึ่งเห็นได้จากทฤษฎีของ Maslow ที่กล่าวถึงลำดับขั้นความต้องการ โดยเริ่มจาก 1) ความต้องการทางด้านร่างกาย 2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย 3) ความต้องการความรักและการยอมรับ 4) ความต้องการยกย่องนับถือ และ 5) ความต้องการที่จะรู้และเข้าใจตนเอง (เพชรหาลาภ, 2538: 10) จากผลการศึกษาได้พบว่าความคาดหวังของครัวเรือนนั้นเกิดขึ้นจากความต้องการให้การท่องเที่ยวช่วยส่งเสริม และพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดให้ความคาดหวังในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเป็นตัวแปรซึ่งคาดว่าน่าจะมีการสัมพันธ์กับการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน

ตารางที่ 16 จำนวน ร้อยละ และค่าคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลตามความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

หัวหน้าครัวเรือน (N = 81)

ความคาดหวังผลประโยชน์จากการ ท่องเที่ยว	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าคะแนน เฉลี่ย	ระดับความ คาดหวัง
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
1. การท่องเที่ยวจะทำให้ชุมชนเป็นที่ รู้จักของคนทั่วไปทั้งชาวไทย และ ต่างประเทศ	19	23.50	40	49.40	19	23.50	3	3.70	0	0.00	3.93	มาก
2. การท่องเที่ยวจะช่วยให้เกิดการ เผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีที่เป็น เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นให้เป็นที่รู้จักแก่คน ทั่วไปทั้งชาวไทย และต่างประเทศ	16	19.80	39	48.10	24	29.60	2	2.50	0	0.00	3.85	มาก
3. การท่องเที่ยวจะมีแนวทางรักษา สิ่งแวดล้อมของชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น	13	16.00	46	56.80	19	23.50	3	3.37	0	0.00	3.85	มาก
4. การท่องเที่ยวจะช่วยสร้างจิตสำนึก เรื่องการนำทรัพยากรธรรมชาติ และ วัฒนธรรมในชุมชนไปใช้ให้เกิด ประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด	16	19.80	39	48.10	22	27.20	4	4.90	0	0.00	3.83	มาก
5. การท่องเที่ยวจะทำให้เกิดการพัฒนา อย่างยั่งยืนในชุมชน	14	17.30	39	48.10	25	30.90	3	3.70	0	0.00	3.79	มาก

ตารางที่ 16 (ต่อ)

หัวหน้าครัวเรือน (N = 81)

ความคาดหวังผลประโยชน์จากการ ท่องเที่ยว	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าคะแนน	ระดับความ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	เฉลี่ย	คาดหวัง
6. การท่องเที่ยวจะทำให้คนในชุมชนมี งานทำ	8	9.90	47	58.00	23	28.40	3	3.70	0	0.00	3.74	มาก
7. การท่องเที่ยวจะทำให้มีการพัฒนา สาธารณูปโภคที่เพียงพอต่อความ ต้องการของคนในชุมชน เช่น ถนน ภายในชุมชน เทคโนโลยีเพื่อการ ติดต่อสื่อสาร ระบบน้ำประปา ระบบ ไฟฟ้า เป็นต้น	12	14.80	42	51.90	22	27.20	4	4.90	1	1.20	3.74	มาก
8. การท่องเที่ยวจะทำให้ครัวเรือนมี คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	7	8.60	47	58.00	25	30.90	1	1.20	1	1.20	3.72	มาก
9. การท่องเที่ยวจะทำให้เกิด ความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว	8	9.90	45	55.60	25	30.90	3	3.70	0	0.00	3.72	มาก
10. การท่องเที่ยวจะสร้างความเจริญ ให้แก่ชุมชน	8	9.90	46	56.80	23	28.40	2	2.50	2	2.50	3.69	มาก
11. การท่องเที่ยวจะต้องไม่ส่งผล กระทบด้านลบต่อชุมชน และทรัพยากร	15	18.50	28	34.60	32	39.50	3	3.70	3	3.70	3.60	มาก

ตารางที่ 16 (ต่อ)

หัวหน้าครัวเรือน (N = 81)

ความคาดหวังผลประโยชน์จากการ ท่องเที่ยว	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าคะแนน	ระดับความ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	เฉลี่ย	คาดหวัง
ท่องเที่ยว ทั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว และพื้นที่ใกล้เคียง	15	18.50	28	34.60	32	39.50	3	3.70	3	3.70	3.60	มาก
12. การท่องเที่ยวจะทำให้สมาชิกใน ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น	6	7.40	39	48.10	32	39.50	4	4.90	0	0.00	3.58	มาก
13. การท่องเที่ยวจะทำให้หน่วยงาน ภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องให้ ความสำคัญ และสนับสนุนการพัฒนา ชุมชน	9	11.10	34	42.00	31	38.30	7	8.60	0	0.00	3.56	มาก
14. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะ ส่งผลให้เกิดการจัดตั้งกองทุนที่เอื้อ ประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และ สังคมของชุมชน	11	13.60	38	46.90	21	25.90	7	8.60	4	4.90	3.56	มาก
15. การท่องเที่ยวได้นำรายได้หรือ ผลประโยชน์อื่นๆมาสู่ชุมชน และมีการ กระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม	8	9.90	29	35.80	36	44.40	6	7.40	2	2.50	3.43	มาก
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม											3.71	มาก

การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของครัวเรือนบ้านแม่กลางหลวงได้ศึกษาครอบคลุมในประเด็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนงาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน ผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวนั้นมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.02 ซึ่งแสดงว่าครัวเรือนบ้านแม่กลางหลวงมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ดังรายละเอียดในตารางที่ 17

ครัวเรือนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวระดับปานกลาง ทั้งในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งมีทั้งหมด 17 ประเด็น ได้แก่ การร่วมหาแนวทางป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.22) การมีส่วนร่วมในการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนหรือกระทำความผิดกฎระเบียบในการท่องเที่ยวของท้องถิ่น (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.17) การมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเพื่อจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.12) การมีส่วนร่วมในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.09) การมีความเห็นชอบในการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.07) การมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวของชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.07) การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมเพื่อแสดงความคิดเห็นในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.06) การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.06) การมีส่วนร่วมในการได้รับผลตอบแทนจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นธรรม (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.05) การมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนกับภาคเอกชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.01) การมีส่วนร่วมในการให้บริการด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.99) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.98) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.96) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลความต้องการของท้องถิ่นที่มีต่อจัดกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.94) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.88) การมีบทบาทในการตัดสินใจและยอมรับให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.86) และการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.86)

จากผลการศึกษา ครัวเรือนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวระดับปานกลาง ในประเด็นการร่วมหาแนวทางป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.22) ทั้งนี้เนื่องจากครัวเรือนส่วนใหญ่แม้ว่าจะไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงตั้งผลการศึกษาข้างต้น แต่ทุกครัวเรือนเป็นเจ้าของทรัพยากรในท้องถิ่น จึง

ต้องร่วมกันบำรุงรักษา เพราะเมื่อมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท่องเที่ยวจะต้องร่วมกันบำรุง เพื่อให้คงอยู่ในสภาพสมบูรณ์ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนไม่ว่าจะเป็น ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552: 94-96) ดังนั้น ครั้วเรือนจึงต้องร่วมกันหาแนวทางป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว นอกจากนี้ครั้วเรือน ยังมีส่วนร่วมในการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนหรือกระทำความผิดกฎระเบียบในการท่องเที่ยวของ ท้องถิ่นในระดับปานกลาง (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.17) เนื่องด้วยบุคคลที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายใน ชุมชน รวมถึงคนในชุมชนเองมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่น ครั้วเรือนจึงร่วมกันกำหนด กฎระเบียบต่างๆให้มีมาตรฐาน และร่วมกันจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันความเสื่อมโทรมของแหล่ง ท่องเที่ยว (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552: 94-96)

ดังที่กล่าวมานี้สามารถอธิบายจากแนวคิดการมีส่วนร่วมได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ท้องถิ่นเป็นเป้าหมายสำคัญในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการ พัฒนาที่ยั่งยืนในองค์กรของระบบ ความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของสมาชิกชุมชน ซึ่งมีความรัก ความ ห่วงเห่น มีความรู้สึกพึงพิง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว สามารถนำมาประยุกต์ให้เกิด การพัฒนาแบบยั่งยืนแก่ทรัพยากรท่องเที่ยวได้ โดยชุมชนต้องมีการพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลาง เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชนตนเอง และระหว่างชุมชนกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน (นำชัย ทนุผล, 2542: 157-158) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดให้การมีส่วนร่วมใน การท่องเที่ยวเป็นตัวแปรซึ่งคาดว่าน่าจะมีความสัมพันธ์กับการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยว ของครั้วเรือน และนำกระบวนการการมีส่วนร่วมมาเป็นเครื่องมือในการลดผลกระทบการท่องเที่ยวโดย ชุมชน

ตารางที่ 17 จำนวน ร้อยละ และค่าคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลตามการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

หัวหน้าครัวเรือน (N = 81)

การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าคะแนน	ระดับการมี
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	เฉลี่ย	ส่วนร่วม
1. ส่วนร่วมในการตัดสินใจ												
1.1 ครัวเรือนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเพื่อจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน	1	1.20	31	38.80	30	37.00	15	18.50	4	4.90	3.12	ปานกลาง
1.2 ครัวเรือนมีความเห็นชอบในการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน	4	4.90	24	29.60	30	37.00	20	24.70	3	3.70	3.07	ปานกลาง
1.3 ครัวเรือนมีบทบาทในการตัดสินใจและยอมรับให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชน	5	6.20	16	19.80	29	35.80	25	30.90	6	7.40	2.86	ปานกลาง
2. ส่วนร่วมในการดำเนินการ												
2.1 ครัวเรือนมีส่วนร่วมในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว	4	4.90	26	32.10	29	35.80	17	21.00	5	6.20	3.09	ปานกลาง
2.2 ครัวเรือนมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุม เพื่อแสดงความคิดเห็นในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	7	8.60	22	27.20	26	32.10	21	25.90	5	6.20	3.06	ปานกลาง
2.3 ครัวเรือนมีส่วนร่วมในการให้บริการด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	2	2.50	26	32.10	30	37.00	15	18.50	8	9.90	2.99	ปานกลาง

ตารางที่ 17 (ต่อ)

หัวหน้าครัวเรือน (N = 81)

การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าคะแนน	ระดับการมี
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	เฉลี่ย	ส่วนร่วม
2.4 ครัวเรือนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน	2	2.50	24	29.60	30	37.00	19	23.50	6	7.40	2.96	ปานกลาง
2.5 ครัวเรือนมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน	3	3.70	19	23.50	30	37.00	22	27.20	7	8.60	2.86	ปานกลาง
3. ส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์												
3.1 ครัวเรือนมีส่วนร่วมในการหาแนวทางป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน	6	7.40	27	33.30	31	38.30	13	16.00	4	4.90	3.22	ปานกลาง
3.2 ครัวเรือนมีส่วนร่วมในการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน หรือกระทำความผิดกฎระเบียบในการท่องเที่ยวของท้องถิ่น	7	8.60	27	33.30	26	32.10	15	18.50	6	7.40	3.17	ปานกลาง
3.3 ครัวเรือนมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวของชุมชน	3	3.70	22	27.20	39	48.10	12	14.80	5	6.20	3.07	ปานกลาง
3.4 ครัวเรือนมีส่วนร่วมในการได้รับผลตอบแทนจากการจัดการท่องเที่ยวโดย	4	4.90	21	25.90	37	45.70	13	16.00	6	7.40	3.05	ปานกลาง

ตารางที่ 17 (ต่อ)

หัวหน้าครัวเรือน (N = 81)

การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าคะแนน	ระดับการมี
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	เฉลี่ย	ส่วนร่วม
ชุมชนที่เป็นธรรม												
3.5 ครัวเรือนมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนกับภาคเอกชน	3	3.70	23	28.40	32	39.50	18	22.20	5	6.20	3.01	ปานกลาง
4. ส่วนร่วมในการประเมินผล												
4.1 ครัวเรือนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน	4	4.90	28	34.60	24	29.60	19	23.50	6	7.40	3.06	ปานกลาง
4.2 ครัวเรือนมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน	3	3.70	26	32.10	25	30.90	20	24.70	7	8.60	2.98	ปานกลาง
4.3 ครัวเรือนมีส่วนร่วมในการประเมินผลความต้องการของท้องถิ่นที่มีต่อจัดกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน	3	3.70	22	27.20	31	38.30	17	21.00	8	9.90	2.94	ปานกลาง

ตารางที่ 17 (ต่อ)

หัวหน้าครัวเรือน (N = 81)

การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าคะแนน	ระดับการมี
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	เฉลี่ย	ส่วนร่วม
4.4 ครัวเรือนมีส่วนร่วมในการ ประเมินผลการดำเนินงานของวิสาหกิจ ชุมชน	4	4.90	20	24.70	28	34.60	20	24.70	9	11.10	2.88	ปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม											3.02	ปานกลาง

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ

การศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ผู้วิจัยได้ศึกษาครอบคลุมทั้งผลกระทบด้านบวกและด้านลบในประเด็นเกี่ยวกับการสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ การแบ่งผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม การเสียค่าใช้จ่ายในการจัดระเบียบชุมชน การมีหนี้สินจากการร่วมลงทุนด้านการท่องเที่ยว และการซื้อขายที่ดินภายในชุมชนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว

ผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนที่มีการรับรู้เกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจนั้น มีค่าคะแนนเฉลี่ยรวม 2.68 ซึ่งอธิบายได้ว่าหลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชน ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีการรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจในระดับปานกลาง ดังรายละเอียดในตารางที่ 18

หลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ครัวเรือนส่วนใหญ่มีการรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจในระดับปานกลาง นั่นคือการท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.11) รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนมีรายได้เป็นฤดูกาล หากเป็นช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวครัวเรือนมีรายได้ลดลง (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.06) การท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.01) การท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยวในชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.98) การท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนมีการจ่ายเงินมากขึ้นในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคของร้านค้าในชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.95) การเสียค่าใช้จ่ายในการจัดระเบียบชุมชน เช่น ค่าจัดเก็บขยะ ค่าบำรุงไฟฟ้าและระบบน้ำประปา เป็นต้น (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.65) และการรับรู้ว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมในการแบ่งผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.63)

นอกจากนี้ ประเด็นที่ครัวเรือนมีการรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงในระดับน้อยหลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ สมาชิกในครัวเรือนมีหนี้สินจากการร่วมลงทุนสำหรับการให้บริการด้านการท่องเที่ยว (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.23) รับรู้ว่าการภายในชุมชนมีแนวโน้มในการซื้อขายที่ดินระหว่างคนในชุมชนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.15) และรับรู้ว่าการภายในชุมชนมีแนวโน้มในการขายที่ดินแก่บุคคลภายนอกเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.05)

จากผลการศึกษาทำให้ทราบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิมในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นผลกระทบในด้านบวก เนื่องจากก่อนการมีการท่องเที่ยวโครงสร้างทางเศรษฐกิจยังเป็นการเกษตร แต่เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจการเกษตรเป็นเศรษฐกิจเพื่อการบริหารในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนทำให้เกิดการใช้สอยในการซื้อสินค้าและบริการในด้านต่างๆ รายได้เหล่านี้

จะตกอยู่กับผู้ประกอบการธุรกิจและประชาชนในท้องถิ่น (ฉันทิช วรรณถนอม, 2552: 104-107) ซึ่งส่วนใหญ่ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงยังคงให้ความสำคัญกับอาชีพหลัก และเห็นว่ารายได้จากการท่องเที่ยวเป็นเพียงรายได้เสริมที่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัวได้ ถึงแม้ว่าจำนวนเงินที่ได้รับจะไม่มากนัก แต่ครัวเรือนก็มีความพอใจและยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป ประกอบกับครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวนั้นมีจำนวนน้อยกว่าผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วม จึงทำให้ครัวเรือนรับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิมในระดับปานกลาง นอกจากนี้การท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพียงพอกับรายจ่ายในระดับปานกลางเช่นกัน ถึงแม้ว่ารายได้ส่วนใหญ่ของครัวเรือนมาจากอาชีพหลัก แต่ช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวครัวเรือนก็มีรายได้เสริมจากการให้บริการด้านการท่องเที่ยวในชุมชนที่เพียงพอต่อการนำไปใช้จ่ายในครัวเรือน ดังที่ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 157) ได้กล่าวว่าเมื่อมีการเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยว นั้นๆก็จะก่อให้เกิดรายได้กระจายสู่ประชาชนในสถานที่ท่องเที่ยว จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่มีรายได้เพียงพอ และขยายการบริการรูปแบบต่างๆเพื่อรองรับการท่องเที่ยวมากขึ้น อีกทั้งครัวเรือนยังได้รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยวในชุมชนในระดับปานกลาง เนื่องจากการท่องเที่ยวก่อให้เกิดธุรกิจท่องเที่ยวขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการให้บริการด้านท่องเที่ยวซึ่งเป็นบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประกอบอาชีพของประชาชนในท้องถิ่น (ฉันทิช วรรณถนอม, 2552: 107-110) แต่สำหรับบ้านแม่กลางหลวงนั้นการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเป็นเพียงอาชีพเสริม ฉะนั้นการหันมาประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยวในชุมชนของครัวเรือนจึงอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนประเด็นผลกระทบด้านลบที่ครัวเรือนส่วนใหญ่รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดผลกระทบในระดับปานกลางได้แก่ ครัวเรือนรับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนมีรายได้เป็นฤดูกาลในระดับปานกลาง หากเป็นช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวครัวเรือนมีรายได้ลดลง (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.06) เนื่องจากบ้านแม่กลางหลวงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีฤดูกาลท่องเที่ยว ด้วยภูมิศาสตร์และภูมิอากาศ นักท่องเที่ยวจึงนิยมเดินทางไปท่องเที่ยวในช่วงฤดูหนาว (เดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์) มากกว่าฤดูอื่นๆ (เดือนมีนาคมถึงเดือนกันยายน) ฉะนั้นเมื่อมีการท่องเที่ยวมากขึ้นย่อมก่อให้เกิดรายได้ที่ไม่สม่ำเสมอขึ้นในแต่ละฤดูกาลท่องเที่ยว โดยเฉพาะช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวซึ่งส่งผลให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวน้อยลงไปด้วย เป็นเหตุให้ไม่สามารถพึ่งพิงรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นหลักอยู่ตลอดเวลาเพราะจะมีความเสี่ยงสูง อีกทั้งเกิดปัญหาว่างงานในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว (ฉันทิช วรรณถนอม, 2552: 104-107)

ตารางที่ 18 จำนวน ร้อยละ และค่าคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลตามการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ

หัวหน้าครัวเรือน (N = 81)

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าคะแนนเฉลี่ย	ระดับการเปลี่ยนแปลง
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
1. ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม	3	3.70	24	29.60	38	46.90	11	13.60	5	6.20	3.11	ปานกลาง
2. ช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวครัวเรือนมีรายได้ลดลง	7	8.60	16	19.80	39	48.10	13	16.00	6	7.40	3.06	ปานกลาง
3. ครัวเรือนมีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย	3	3.70	13	16.00	50	61.70	12	14.80	3	3.70	3.01	ปานกลาง
4. สมาชิกในครัวเรือนเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยวในชุมชน	4	4.90	20	24.70	36	44.40	12	14.80	9	11.10	2.98	ปานกลาง
5. หลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชนครัวเรือนมีการจ่ายเงินมากขึ้นในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคของร้านค้าในชุมชน	3	3.70	13	16.00	44	54.30	19	23.50	2	2.50	2.95	ปานกลาง
6. ครัวเรือนต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดระเบียบชุมชน เช่น ค่าจัดเก็บขยะ ค่าบำรุงไฟฟ้าและระบบน้ำประปา เป็นต้น	3	3.70	10	12.30	31	38.30	30	37.00	7	8.60	2.65	ปานกลาง
7. ครัวเรือนมีความรู้สึกที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมในการแบ่งผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	2	2.50	13	16.00	31	38.30	23	28.40	12	14.80	2.63	ปานกลาง

ตารางที่ 18 (ต่อ)

หัวหน้าครัวเรือน (N = 81)

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้าน เศรษฐกิจ	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าคะแนน	ระดับการ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	เฉลี่ย	เปลี่ยนแปลง
8. สมาชิกในครัวเรือนมีหนี้สินจากการ ร่วมลงทุนสำหรับการให้บริการด้านการ ท่องเที่ยว	3	3.70	7	8.60	24	29.60	19	23.50	28	34.60	2.23	น้อย
9. ภายในชุมชนมีแนวโน้มในการซื้อขาย ที่ดินระหว่างคนในชุมชนเพื่อนำมาใช้ ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว	2	2.50	4	29.60	24	29.60	25	30.90	26	32.10	2.15	น้อย
10. ภายในชุมชนมีแนวโน้มในการขาย ที่ดินแก่บุคคลภายนอกเพื่อนำมาใช้ ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว	1	1.20	8	9.90	18	22.20	21	25.90	33	40.70	2.05	น้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม											2.68	ปานกลาง

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านสังคม

การศึกษาผลกระทบด้านสังคม ผู้วิจัยได้ศึกษาครอบคลุมทั้งผลกระทบด้านบวกและด้านลบ ในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาสาธารณูปโภคภายในชุมชน คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ความสัมพันธ์ทางสังคม การอพยพย้ายถิ่น และการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า ครั้วเรือนที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมภายในชุมชนนั้นมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.25 ซึ่งแสดงว่าหลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชน ครั้วเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีการรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมในระดับปานกลาง ดังรายละเอียดในตารางที่ 19

หลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ครั้วเรือนส่วนใหญ่มีการรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมในระดับมากในประเด็นดังนี้ ครั้วเรือนมีระบบไฟฟ้าส่องสว่างที่ดีขึ้น (คะแนนเฉลี่ย 3.62) รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีน้ำใจ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (คะแนนเฉลี่ย 3.58) การท่องเที่ยวส่งผลให้ครั้วเรือนมีความเข้าใจและมีความสัมพันธ์อันดีกับนักท่องเที่ยว (คะแนนเฉลี่ย 3.57) การท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีความสุขในการดำรงชีวิต (คะแนนเฉลี่ย 3.54) และการท่องเที่ยวส่งผลให้ครั้วเรือนมีระบบน้ำประปาที่พอเพียงต่อการใช้ (คะแนนเฉลี่ย 3.52)

นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่ครั้วเรือนรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลาง ได้แก่ การอบรม เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของครั้วเรือน (คะแนนเฉลี่ย 3.35) รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้ภายในชุมชนมีถนนตัดผ่านและเข้าถึงบ้านได้สะดวก (คะแนนเฉลี่ย 3.31) การท่องเที่ยวทำให้สมาชิกในครั้วเรือนได้ใช้เวลาในการอยู่ร่วมกันและพูดคุยปรึกษาหารือกัน (คะแนนเฉลี่ย 3.26) และหลังจากมีการท่องเที่ยวมีบุคคลจากภายนอกเข้ามาประกอบอาชีพภายในหมู่บ้าน (คะแนนเฉลี่ย 2.64) ส่วนประเด็นที่คนในชุมชนมีการอพยพย้ายถิ่นออกไปจากหมู่บ้านหลังจากมีการท่องเที่ยวนั้น มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับน้อย (คะแนนเฉลี่ย 2.12)

จากผลการศึกษาทำให้ทราบว่า หลังจากมีการท่องเที่ยว ครั้วเรือนส่วนใหญ่รับรู้ว่ามีระบบไฟฟ้าส่องสว่างที่ดีขึ้นและมีระบบน้ำประปาที่เพียงพอต่อการใช้ในระดับมาก ซึ่งเป็นประเด็นผลกระทบด้านบวก เนื่องจากแต่เดิมด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์บ้านแม่กลางหลวงเป็นพื้นที่ห่างไกลความเจริญ เป็นหมู่บ้านเล็กๆที่มีชาวปากก๊องอพยพมาตั้งถิ่นฐานจึงทำให้ครั้วเรือนยังไม่มีสาธารณูปโภคพื้นฐาน หลังจากมีจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายในพื้นที่เพื่อเป็นการรองรับและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจึงได้เข้ามาสนับสนุนให้ความช่วยเหลือ ส่งผลให้ครั้วเรือนมีไฟฟ้าส่องสว่าง และน้ำประปาภูเขาใช้กันจนถึงทุกวันนี้ ดังที่ฉันทิชา วรรณธอม (2552: 107-110) ระบุว่าเมื่อเกิดการท่องเที่ยว ย่อมต้องสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว อันเป็นการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่สังคม

ในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ประเด็นรองลงมาคือ การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีน้ำใจ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในระดับมาก เนื่องจากวิถีการดำรงชีวิตของชาวปกากะญออาศัยอยู่กันแบบเครือญาติ จึงทำให้แต่ละครัวเรือนมีการเกื้อกูลและแบ่งปันกันเสมอมา และหลังจากมีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบางครัวเรือนได้เข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงทำให้แต่ละครัวเรือนได้มีโอกาสพบปะพูดคุยและร่วมปรึกษาหารือในการวางแผนดำเนินงานเพื่อพัฒนาชุมชนด้วยกัน ดังที่บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 158) กล่าวว่าว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความสามัคคีในชุมชน กล่าวคือก่อให้เกิดความรู้สึภาคภูมิใจ ตระหนักในคุณค่า มีความรัก และห่วงหาพันพัวการการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นผลให้คนในชุมชนร่วมมือกันพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนต่อไป นอกจากนี้การท่องเที่ยวได้ทำให้ครัวเรือนมีความเข้าใจและมีความสัมพันธ์อันดีกับนักท่องเที่ยวในระดับมาก เนื่องจากหมู่บ้านแม่กลางหลวงเป็นหมู่บ้านปกากะญอจึงมีวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมไปถึงภาษาที่ใช้สื่อสารในท้องถิ่นแตกต่างไปจากคนไทยและต่างประเทศ ดังนั้นเมื่อมีการท่องเที่ยวเข้าไปในหมู่บ้านนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศจึงมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนทำความเข้าใจต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในท้องถิ่น รวมไปถึงคนในท้องถิ่นเองก็ได้เกิดความสัมพันธ์อันดี และเคารพถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างอย่างเข้าใจ รวมถึงการท่องเที่ยวได้ทำให้ครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีความสุขในการดำรงชีวิตในระดับมาก ซึ่งแต่เดิมครัวเรือนส่วนใหญ่ในบ้านแม่กลางหลวงมีอาชีพทำการเกษตร รายได้จากการทำเกษตรก็ไม่มากนัก อีกทั้งยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก หรือสาธารณูปโภคใดๆภายในหมู่บ้าน แต่เมื่อมีการท่องเที่ยวเศรษฐกิจของชุมชนก็ดีขึ้นกว่าเดิม มีการสร้างอาชีพ และการจ้างงานมากขึ้นในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีรายได้และมีอำนาจซื้อมากขึ้น มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เป็นผลให้ประชาชนยกมาตรฐานการครองชีพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (ฉันทิช วรรณธอม: 107-110)

ส่วนประเด็นผลกระทบด้านลบ ครัวเรือนรับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้มีบุคคลจากภายนอกเข้ามาประกอบอาชีพภายในหมู่บ้านในระดับปานกลาง สำหรับหมู่บ้านแม่กลางหลวงนั้นบุคคลภายนอกที่เข้ามาดำเนินธุรกิจให้บริการแก่นักท่องเที่ยวมีจำนวนไม่มากนัก ได้แก่ ผู้ประกอบการรีสอร์ท ผู้ประกอบการร้านอาหาร และผู้ประกอบการร้านกาแฟ ซึ่งผู้ที่เข้ามาดำเนินธุรกิจเป็นชาวปกากะญอในหมู่บ้านใกล้เคียงกันและเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคย รู้จักกับคนในพื้นที่เป็นอย่างดี โดยการเข้ามาดำเนินธุรกิจหรือประกอบอาชีพในหมู่บ้านแม่กลางหลวงนั้นมักกระเบียดว่าไม่อนุญาตให้คนในพื้นที่มีการซื้อขายที่ดินกับบุคคลภายนอกแต่อนุญาตให้เช่าที่ดินในการดำเนินธุรกิจได้เพียงอย่างเดียว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกได้เข้ามาดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่จะทำให้คนในพื้นที่ได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ในอัตราส่วนแบ่งค่อนข้างน้อย ซึ่งในความถูกต้องผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ควรตกอยู่กับคนในชุมชนนั้น (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 157)

ตารางที่ 19 จำนวน ร้อยละ และค่าคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลตามการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านสังคม

หัวหน้าครัวเรือน (N = 81)

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านสังคม	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าคะแนนเฉลี่ย	ระดับการเปลี่ยนแปลง
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
1. หลังจากมีการท่องเที่ยว ส่งผลให้ครัวเรือนมีระบบไฟฟ้าส่องสว่างที่ดีขึ้น	14	17.30	30	37.00	31	38.30	4	4.90	2	2.50	3.62	มาก
2. หลังจากมีการท่องเที่ยว คนในชุมชนมีน้ำใจ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน	11	13.60	30	37.00	36	44.40	3	3.70	1	1.20	3.58	มาก
3. หลังจากมีการท่องเที่ยว ครัวเรือนมีความเข้าใจ และมีความสัมพันธ์อันดีกับนักท่องเที่ยว	10	12.30	32	39.50	33	40.70	6	7.40	0	0.00	3.57	มาก
4. หลังจากมีการท่องเที่ยว สมาชิกภายในครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีความสุขในการดำรงชีวิต	9	11.10	29	35.80	40	49.40	3	3.70	0	0.00	3.54	มาก
5. หลังจากมีการท่องเที่ยว ส่งผลให้ครัวเรือนมีระบบน้ำประปาที่พอเพียงต่อการใช้	15	18.50	24	29.50	32	39.50	8	9.90	2	2.50	3.52	มาก
6. หลังจากมีการท่องเที่ยว สมาชิกในครัวเรือนได้รับการอบรม เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว	7	8.60	28	34.60	32	39.50	14	17.30	0	0.00	3.35	ปานกลาง

ตารางที่ 19 (ต่อ)

หัวหน้าครัวเรือน (N = 81)

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านสังคม	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าคะแนน	ระดับการ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	เฉลี่ย	เปลี่ยนแปลง
7. หลังจากมีการท่องเที่ยว ภายในชุมชนมีถนนตัดผ่าน และเข้าถึงบ้านของท่านได้สะดวก	13	16.00	21	25.90	31	38.30	10	12.30	6	7.40	3.31	ปานกลาง
8. หลังจากมีการท่องเที่ยว สมาชิกในครัวเรือนใช้เวลาในการอยู่ร่วมกัน และพูดคุยปรึกษาหารือกันในระดับใด	3	3.70	26	32.10	42	51.90	9	11.10	1	1.20	3.26	ปานกลาง
9. หลังจากมีการท่องเที่ยว มีบุคคลจากภายนอกเข้ามาประกอบอาชีพภายในหมู่บ้าน	2	2.50	16	19.80	30	37.00	17	21.00	16	19.80	2.64	ปานกลาง
10. หลังจากมีการท่องเที่ยว คนในชุมชนมีการอพยพย้ายถิ่นออกไปจากหมู่บ้าน	2	2.50	10	12.30	16	19.80	21	25.90	32	39.50	2.12	น้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม											3.25	ปานกลาง

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม

การศึกษาผลกระทบด้านวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาครอบคลุมทั้งผลกระทบด้านบวกและด้านลบ ในประเด็นเกี่ยวกับการบริโภคอาหารของคนในชุมชน การแต่งกายของคนในชุมชน การผลิตและจำหน่าย ศิลปหัตถกรรมของชุมชน การเปลี่ยนแปลงของประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิม การแลกเปลี่ยนทาง วัฒนธรรม การฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิม และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า ครั้วเรือนที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมภายใน ชุมชนนั้นมีคะแนนเฉลี่ยรวม 2.99 ซึ่งแสดงว่าหลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชน ครั้วเรือนในหมู่บ้านแม่ กลางหลวงมีการรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมในระดับปานกลาง ดังรายละเอียดใน ตารางที่ 20

หลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ครั้วเรือนส่วนใหญ่มีการรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมในระดับปานกลางจำนวน 5 ประเด็น นั่นคือการท่องเที่ยวทำให้เกิด การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันระหว่างครั้วเรือนในชุมชนกับนักท่องเที่ยว (คะแนนเฉลี่ย 3.40) รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมของปกากะญอมากขึ้น (คะแนน เฉลี่ย 3.21) การท่องเที่ยวทำให้เกิดการผลิตและจำหน่ายศิลปหัตถกรรมของชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 3.15) หลังจากมีการท่องเที่ยวส่งผลให้คนในชุมชนหันมาแต่งกายในลักษณะเดียวกับนักท่องเที่ยว (คะแนนเฉลี่ย 2.79) และหลังจากมีการท่องเที่ยวคนในชุมชนมีการสื่อสารโดยใช้ภาษาเหนือหรือภาษาไทยแทนภาษาปกากะญอ (คะแนนเฉลี่ย 2.74)

นอกจากนี้ครั้วเรือนยังรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงในระดับมากจำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ การท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนรู้สึกหวงแหนและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง (คะแนนเฉลี่ย 3.63) รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนเกิดความเข้าใจและยอมรับถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างได้ (คะแนนเฉลี่ย 3.44) ส่วนประเด็นที่ครั้วเรือนรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงในระดับน้อยมีจำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ สมาชิกในครั้วเรือนมีการบริโภคอาหารลักษณะเดียวกับนักท่องเที่ยว เช่น อาหารตามสั่ง บะหมี่กึ่ง สำเร็จรูป น้ำอัดลม เป็นต้น (คะแนนเฉลี่ย 2.60) การใช้ภาษาต่างประเทศหรือภาษาไทยพูดสื่อสารกับ นักท่องเที่ยวของคนในชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 2.52) และประเพณีและวัฒนธรรมของชาวปกากะญอที่ ปฏิบัติสืบทอดกันมาเปลี่ยนแปลงไป (คะแนนเฉลี่ย 2.42)

จากผลการศึกษา ในประเด็นผลกระทบด้านบวกทำให้ทราบว่า หลังจากมีการท่องเที่ยวครั้วเรือน ส่วนใหญ่รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนรู้สึกหวงแหนและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองในระดับ มาก เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว เป็นผลให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการอนุรักษ์ วัฒนธรรมของตนเองอย่างพร้อมเพรียง (ฉันทิช วรรณณอม, 2552: 110-111) รองลงมาครั้วเรือนรับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนเกิดความเข้าใจและยอมรับถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างได้ในระดับมาก ซึ่งหมู่บ้าน แม่กลางหลวงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และต่างประเทศเดินทางเข้าไปท่องเที่ยว

ภายในหมู่บ้าน โดยนักท่องเที่ยวในแต่ละสัญชาติมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป แต่เนื่องจากการท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตซึ่งกันและกัน จึงก่อให้เกิดคนในชุมชนเกิดความเข้าใจและยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่างกันได้ (ฉันทิช วรรณนอม, 2552: 110-111) และหากอธิบายตามหลักทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม สติโซค วรานุสันติกุล (2546) ได้อธิบายไว้ว่าการที่คนเราจะมีปฏิสัมพันธ์กันนั้น คนเราจะคิดถึงการลงทุนและผลตอบแทนจากปฏิสัมพันธ์นั้นด้วย ซึ่งในที่นี้นักท่องเที่ยวก็เปรียบเสมือนผู้ลงทุนเพื่อเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ส่วนคนในชุมชนคือผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวก็เปรียบเสมือนผู้ขาย และเมื่อทั้งสองฝ่ายเกิดความพึงพอใจกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็จะส่งผลให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันระหว่างครัวเรือนในชุมชนกับนักท่องเที่ยวในระดับปานกลาง เนื่องจากการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของนักท่องเที่ยว ทำคนในชุมชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่และนักท่องเที่ยวได้เกิดการสื่อสารพูดคุย แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ทั้งในเรื่องของการแสดงออกความคิดเห็นหรือเรียนรู้ภาษาของกันและกัน (ฉันทิช วรรณนอม, 2552: 110-111) แต่ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดภาษาต่างประเทศได้ สามารถพูดสื่อสารได้เฉพาะภาษาท้องถิ่น (ปกากะญอ) ภาษาเหนือ และภาษาไทย ฉะนั้นสำหรับการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างประเทศ ครัวเรือนได้มีการสื่อสารผ่านมัคคุเทศก์ที่มากับนักท่องเที่ยวแทน และให้มัคคุเทศก์เป็นสื่อกลางในการสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยว ดังนั้นการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันระหว่างครัวเรือนในชุมชนกับนักท่องเที่ยวจึงอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนประเด็นผลกระทบด้านลบ ครัวเรือนรับรู้ว่าการท่องเที่ยวส่งผลให้คนในชุมชนหันมาแต่งกายในลักษณะเดียวกับนักท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ซึ่งการแต่งกายชุดปกากะญอในชีวิตประจำวันของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงยังคงมีให้พบเห็นกันบ้างในกลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ แต่สำหรับวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ส่วนมีการแต่งกายชุดชนเผ่าเฉพาะในวันสำคัญทางประเพณี ซึ่งชูสิทธิ์ ชูชาติ (2546: 169-176) ได้กล่าวไว้ว่า การที่คนในท้องถิ่นยอมรับวัฒนธรรมในชีวิตประจำวันของนักท่องเที่ยวมากกว่าทั้งนี้เพราะนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ย่อมตอกย้ำพฤติกรรมซ้ำๆ ให้แก่บุคคลในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีจึงทำให้คนในท้องถิ่นเกิดการลอกเลียนแบบพฤติกรรมและวัฒนธรรมนักท่องเที่ยว อาทิ การแต่งกาย การบริโภคอาหาร เป็นต้น นอกจากนี้หลังจากมีการท่องเที่ยวคนในชุมชนมีการสื่อสารโดยใช้ภาษาเหนือหรือภาษาไทยแทนภาษาปกากะญอในระดับปานกลาง หลังจากมีการท่องเที่ยวชุมชนมีความเจริญมากกว่าแต่ก่อน ทำให้คนในชุมชนได้รับการศึกษามากขึ้น โดยโรงเรียนภายในชุมชนได้มีการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาไทย เพื่อให้คนในชุมชนสามารถใช้ภาษาไทยสื่อสารกับบุคคลภายนอกได้ จึงทำให้กลุ่มวัยเด็กและวัยรุ่นใช้ภาษาไทยหรือภาษาเหนือพูดสื่อสารกัน และสามารถเขียนภาษาปกากะญอได้น้อยลง แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มคนวัยผู้ใหญ่และวัยชราในชุมชนก็ยังคงใช้ภาษาปกากะญอในการสื่อสารทั้งพูด อ่าน และเขียน

ตารางที่ 20 จำนวน ร้อยละ และค่าคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลตามการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม

หัวหน้าครัวเรือน (N = 81)

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าคะแนนเฉลี่ย	ระดับการเปลี่ยนแปลง
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
1. การท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนรู้สึกหงวเหว และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง	15	18.50	29	35.80	30	37.00	6	7.40	1	1.20	3.63	มาก
2. การท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนเกิดความเข้าใจ และยอมรับถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างได้	3	3.70	37	45.70	35	43.20	5	6.20	1	1.20	3.44	มาก
3. การท่องเที่ยวทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันระหว่างครัวเรือนกับนักท่องเที่ยว	6	7.40	29	35.80	39	48.10	5	6.20	2	2.50	3.40	ปานกลาง
4. หลังจากมีการท่องเที่ยว ชุมชนได้มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมของปกากะญอมาใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น	4	4.90	23	28.40	41	50.60	12	14.80	1	1.20	3.21	ปานกลาง
5. การท่องเที่ยวทำให้เกิดการผลิต และจำหน่ายศิลปหัตถกรรมของชุมชน	2	2.50	24	29.60	42	51.90	10	12.30	3	3.70	3.15	ปานกลาง
6. สมาชิกในครัวเรือนหันมาแต่งกายในลักษณะเดียวกับนักท่องเที่ยว	8	9.90	13	16.00	26	32.10	22	27.20	12	14.80	2.79	ปานกลาง

ตารางที่ 20 (ต่อ)

หัวหน้าครัวเรือน (N = 81)												
ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้าน วัฒนธรรม	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าคะแนน เฉลี่ย	ระดับการ เปลี่ยนแปลง
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
7. การสื่อสารระหว่างคนในชุมชนมีการ ใช้ภาษาเหนือหรือภาษาไทยแทน ภาษาปกากะญอ	4	4.90	17	21.00	37	33.30	20	24.70	13	16.00	2.74	ปานกลาง
8. สมาชิกในครัวเรือนมีการบริโภค อาหารลักษณะเดียวกับนักท่องเที่ยว เช่น อาหารตามสั่ง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป น้ำอัดลม เป็นต้น	3	3.70	11	13.60	34	42.00	17	21.00	16	19.80	2.60	น้อย
9. ครัวเรือนสามารถใช้ ภาษาต่างประเทศ หรือภาษาไทยพูด สื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้	2	2.50	8	9.90	34	42.00	23	28.40	14	17.30	2.52	น้อย
10. ประเพณี และวัฒนธรรมของ ชาวปกากะญอที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา เปลี่ยนแปลงไป	0	0.00	5	6.20	39	48.10	22	27.20	15	18.50	2.42	น้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม											2.99	ปานกลาง

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม

การศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้ศึกษาครอบคลุมทั้งผลกระทบด้านบวกและด้านลบในประเด็นเกี่ยวกับการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อม การใช้ประโยชน์ที่ดิน มลภาวะในชุมชน การบุกรุกและยึดครองพื้นที่ในชุมชน และความกลมกลืนของสิ่งก่อสร้างทางการท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ผลการศึกษาพบว่า ครั้วเรือนที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในชุมชนทางด้านสิ่งแวดล้อมนั้นมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.02 ซึ่งแสดงว่าหลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชน ครั้วเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีการรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง ดังรายละเอียดในตารางที่ 21

หลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ครั้วเรือนส่วนใหญ่มีการรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับมาก นั่นคือการท่องเที่ยวกระตุ้นให้คนในชุมชนรักษาความสะอาดและจัดเก็บขยะมูลฝอย (คะแนนเฉลี่ย 3.86) รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ (คะแนนเฉลี่ย 3.75) การท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 3.67) และการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 3.58) อีกทั้งครั้วเรือนส่วนใหญ่ยังรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับน้อยเช่นกัน นั่นคือประเด็นเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่การเกษตรในชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 2.52) รองลงมาคือกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรป่าไม้ (คะแนนเฉลี่ย 2.48) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหามลภาวะในชุมชนซึ่งทำให้สภาพแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมและสกปรก (คะแนนเฉลี่ย 2.44) และการบุกรุก ครอบครองพื้นที่สาธารณประโยชน์ภายในชุมชนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยว (คะแนนเฉลี่ย 2.19)

นอกจากนี้ครั้วเรือนยังมีการรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง นั่นคือประเด็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในการใช้ประโยชน์ที่ดินซึ่งมีการใช้ที่ดินการเกษตรมาสร้างเป็นสิ่งปลูกสร้างทางการท่องเที่ยว (คะแนนเฉลี่ย 2.99) และสิ่งก่อสร้างด้านการท่องเที่ยวมีความไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นการทำลายภูมิทัศน์อันสวยงาม (คะแนนเฉลี่ย 2.70)

จากผลการศึกษาทำให้ทราบว่า หลังจากมีการท่องเที่ยวครั้วเรือนส่วนใหญ่รับรู้ว่าการท่องเที่ยวกระตุ้นให้คนในชุมชนรักษาความสะอาดและจัดเก็บขยะมูลฝอยในระดับมาก ดังที่บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 160) ได้กล่าวว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากการท่องเที่ยวทำให้ผู้คนเดินทางเข้ามาในชุมชนเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักในการรักษาความสะอาด เพื่อให้ชุมชนมีความน่าอยู่ และทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจเมื่อมาเยือนชุมชน ประกอบกับหมู่บ้านแม่กลางหลวงเป็นพื้นที่ที่อยู่ในการดูแลของ

อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ เพื่อความเรียบร้อยในการรักษาความสะอาดในชุมชน ทางอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ได้มีการจำหน่ายถุงขยะให้แก่ครัวเรือนสำหรับใส่ขยะแต่ละประเภท และมีเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ดำเนินการเก็บขยะภายในชุมชนทุกสัปดาห์ นอกจากนี้ครัวเรือนได้รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในระดับมาก เนื่องด้วยวิถีชีวิตของชาวปกากะญอที่เติบโตกับป่ามาตลอดชีวิต จึงมีความรักและผูกพันกับป่าเป็นอย่างมาก เมื่อมีการท่องเที่ยวภายในชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติภายในหมู่บ้านจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่นำมาใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว จึงทำให้ครัวเรือนตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติมากยิ่งขึ้น และร่วมกันอนุรักษ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ต่อไปสู่รุ่นลูกหลาน ดังที่บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 160) กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น

สำหรับประเด็นที่ครัวเรือนส่วนใหญ่รับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลางนั้นคือ การเปลี่ยนแปลงในการใช้ประโยชน์ที่ดินซึ่งมีการใช้ที่ดินการเกษตรมาสร้างเป็นสิ่งปลูกสร้างทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นในชุมชน เนื่องจากแต่เดิมพื้นที่ภายในหมู่บ้านเต็มไปด้วยพื้นที่ทางการเกษตรซึ่งเป็นทุ่งนาขั้นบันได ภายหลังเมื่อมีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน คนในชุมชนที่เป็นเจ้าของที่ดินบริเวณโดยรอบนาขั้นบันไดได้มีการนำที่ดินมาก่อสร้างเป็นรีสอร์ทเพื่ออำนวยความสะดวกที่พักให้แก่นักท่องเที่ยว และให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับบรรยากาศธรรมชาติอย่างแท้จริง ซึ่งในปัจจุบันการสร้างรีสอร์ทบริเวณโดยรอบทุ่งนาขั้นบันไดนั้นยังอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม ไม่ได้มีการรุกรานพื้นที่ทางการเกษตรมากนัก แต่หากผู้ประกอบการรีสอร์ทเพิ่มจำนวนที่พักเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และมีการขยายพื้นที่ในการสร้างรีสอร์ทให้ใกล้ชิดกับทุ่งนามากขึ้นเรื่อยๆก็จะสร้างความเสียหายแก่พื้นที่การเกษตรได้ในอนาคต นอกจากนี้ครัวเรือนยังรับรู้ว่สิ่งก่อสร้างด้านการท่องเที่ยวมีความไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นการทำลายภูมิทัศน์อันสวยงามในระดับปานกลาง เนื่องจากภายในบ้านแม่กลางหลวงมีการสร้างรีสอร์ทหรือบ้านพักท่ามกลางวิวทิวทัศน์ของทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ทุ่งนาขั้นบันได และบริเวณริมน้ำตก โดยรูปแบบรีสอร์ทนั้นมีทั้งก่อสร้างด้วยวัสดุธรรมชาติ และก่อสร้างด้วยปูนอันเป็นวัสดุที่ไม่มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่อยู่โดยรอบ ซึ่งเทิดชาย ช่วยบำรุง (2552: 10) ได้กล่าวว่าสิ่งก่อสร้างที่ไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมนั้นเป็นการทำลายภูมิทัศน์อันสวยงาม

ตารางที่ 21 จำนวน ร้อยละ และค่าคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลตามการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม

หัวหน้าครัวเรือน (N = 81)

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้าน สิ่งแวดล้อม	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าคะแนน เฉลี่ย	ระดับการ เปลี่ยนแปลง
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
1. การท่องเที่ยวกระตุ้นให้คนในชุมชน รักษาความสะอาด และจัดเก็บขยะมูล ฝอย	19	23.50	33	40.70	28	34.60	1	1.20	0	0.00	3.86	มาก
2. ทำให้ชุมชนมีการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้ คงอยู่	18	22.20	30	37.00	29	35.80	3	3.70	1	1.20	3.75	มาก
3. ทำให้เกิดการพัฒนา และปรับปรุง สภาพแวดล้อมของชุมชน	11	13.60	38	46.90	26	32.10	6	7.40	0	0.00	3.67	มาก
4. เกิดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ภายในชุมชน	15	18.50	25	30.90	33	40.70	8	9.90	0	0.00	3.58	มาก
5. การใช้ประโยชน์ที่ดินเปลี่ยนแปลงไป มีการใช้ที่ดินการเกษตรมาสร้างเป็นสิ่ง ปลูกสร้างทางการท่องเที่ยว	4	4.90	19	23.50	35	43.20	18	22.20	5	6.20	2.99	ปานกลาง
6. สิ่งก่อสร้างด้านการท่องเที่ยวมีความ ไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม เป็นการ ทำลายภูมิทัศน์อันสวยงาม	3	3.70	8	9.90	40	49.40	22	27.20	8	9.90	2.70	ปานกลาง

ตารางที่ 21 (ต่อ)

หัวหน้าครัวเรือน (N = 81)

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้าน สิ่งแวดล้อม	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด		ค่าคะแนนเฉลี่ย	ระดับการเปลี่ยนแปลง
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
7. กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิด ความเสียหายต่อพื้นที่การเกษตรใน ชุมชน	0	0.00	11	13.60	32	39.5	26	32.10	12	14.80	2.52	น้อย
8. กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิด ความเสียหายต่อทรัพยากรป่าไม้	0	0.00	6	7.40	38	46.90	26	32.10	11	13.60	2.48	น้อย
9. ก่อให้เกิดปัญหามลภาวะในชุมชน ซึ่ง ทำให้สภาพแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม และสกปรก	0	0.00	8	9.90	32	39.50	29	35.80	12	14.80	2.44	น้อย
10. มีการบุกรุก และครอบครองพื้นที่ สาธารณประโยชน์ภายในชุมชน เพื่อ แสวงหาผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยว	1	1.20	5	6.20	28	34.60	21	25.90	26	32.10	2.19	น้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม											3.02	ปานกลาง

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า เพศของหัวหน้าครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน สถานภาพของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน รายได้จากอาชีพหลักก่อนหักค่าใช้จ่ายต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยดำเนินการวิเคราะห์เป็น 2 ขั้นตอน สำหรับขั้นแรกเป็นการคัดเลือกปัจจัยเข้าสู่สมการการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดยวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระ เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระที่นำมาศึกษาเป็นอิสระต่อกันหรือไม่ หากตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองสูงหรือไม่เป็นอิสระต่อกัน ทำให้เกิดปัญหา multicollinearity ซึ่งไม่สามารถวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณได้ (วรารณ์ ดวงแสง, 2553: 204) ต่อมาขั้นที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ซึ่งผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์รายคู่ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน พบว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันอยู่ระหว่าง -0.431-0.706 ดังรายละเอียดในตารางที่ 22

ตารางที่ 22 ความสัมพันธ์รายคู่ระหว่างตัวแปรอิสระ

	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12
X1	1											
X2	-.112	1										
X3	.065	.028	1									
X4	-.049	-.431	-.161	1								
X5	.053	-.158	.013	.331	1							
X6	-.018	-.072	.022	.342	.183	1						
X7	-.002	.635	.100	-.368	-.376	-.027	1					
X8	-.175	.223	-.199	-.193	-.160	-.205	.099	1				
X9	.128	-.030	.075	-.100	-.323	-.136	.120	.113	1			
X10	-.033	.170	-.088	.167	.074	.261	.111	-.093	-.148	1		
X11	-.009	.080	.009	.147	.122	.234	.089	-.228	-.079	.706	1	
X12	-.011	-.059	-.139	.211	-.156	.335	-.017	-.059	.321	.356	.283	1

โดย

X1	=	เพศของหัวหน้าครัวเรือน
X2	=	อายุของหัวหน้าครัวเรือน
X3	=	สถานภาพของหัวหน้าครัวเรือน
X4	=	ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน
X5	=	อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน
X6	=	รายได้จากอาชีพหลักก่อนหักค่าใช้จ่ายต่อเดือน
X7	=	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน
X8	=	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
X9	=	จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
X10	=	การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว
X11	=	ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว
X12	=	การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

จากการคัดเลือกตัวแปรอิสระเข้าสู่การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรอิสระต่างๆพบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง -0.431 – 0.706 ซึ่งเป็นค่าที่อยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไม่เกิน 0.80 นั้นหมายความว่าตัวแปรอิสระทุกตัวไม่มีความสัมพันธ์กันเองหรือตัวแปรอิสระมีความเป็นอิสระจากกัน จึงสามารถนำไปวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณได้

ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอนพบว่า ตัวแปรเพศของหัวหน้าครัวเรือน(X1) ตัวแปรสถานภาพของหัวหน้าครัวเรือน (X3) ตัวแปรระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (X4) ตัวแปรรายได้จากอาชีพหลักก่อนหักค่าใช้จ่ายต่อเดือน (X6) ตัวแปรระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน (X7) ตัวแปรจำนวนสมาชิกในครัวเรือน (X8) ตัวแปรการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว (X10) และตัวแปรการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว (X12) ไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงตัดตัวแปรทั้ง 8 ที่ได้กล่าวมาข้างต้นออก แล้วจึงนำตัวแปรที่เหลือคือ ตัวแปรอายุของหัวหน้าครัวเรือน (X2) ตัวแปรอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน (X5) ตัวแปรจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (X9) และตัวแปรความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว (X11) มาวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอนเพราะเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในระดับปานกลาง ($R = 0.627$) ซึ่งสามารถอธิบายความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้ร้อยละ 39.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 ($R^2 = 0.393$; $\alpha < 0.05$) ดังรายละเอียดในตารางที่ 23

ตารางที่ 23 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

ตัวแปร	ขั้นตอนที่1		ขั้นตอนที่2		ขั้นตอนที่3		ขั้นตอนที่4	
	B	Beta	B	Beta	B	Beta	B	Beta
ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว (X11)	0.232	0.428	0.219	0.404	0.228	0.421	0.211	0.389
อายุของหัวหน้าครัวเรือน (X2)			0.171	0.306	0.174	0.311	0.202	0.361
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (X9)					2.658	0.219	3.762	0.310
อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน (X5)							2.018	0.284
Constant	51.161		45.497		40.904		36.557	
R	0.428		0.526		0.569		0.627	
R ²	0.183		0.277		0.324		0.393	
F	17.752		14.914		12.318		12.324	

จากตารางที่ 23 ในขั้นตอนที่ 4 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Beta) ที่นำเข้าสมการถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่าตัวแปรแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยว ดังนี้

ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($\beta = 0.389$; $\alpha < 0.05$) หมายความว่า ครัวเรือนที่มีความคาดหวังในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมากมีแนวโน้มในการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในระดับมาก

อายุของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($\beta = 0.361$; $\alpha < 0.05$) หมายความว่า ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนอายุมากมีแนวโน้มในการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในระดับมาก

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($\beta = 0.310$; $\alpha < 0.05$) หมายความว่า ครัวเรือนมีจำนวนสมาชิกที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากมีแนวโน้มในการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในระดับมาก

อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($\beta = 0.284$; $\alpha < 0.05$) หมายความว่า ส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักมีแนวโน้มในการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในระดับมาก

นอกจากนี้ในการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอนตามตาราง 19 ยังพบระดับความสำคัญของตัวแปรดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คือ ตัวแปรความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนได้ร้อยละ 18.30 (R^2 ในขั้นตอนที่ 1 = 0.183; $\alpha < 0.05$)

ขั้นตอนที่ 2 คือ เมื่อนำเอาตัวแปรความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว และตัวแปรอายุของหัวหน้าครัวเรือนมาอธิบายร่วมกัน พบว่าตัวแปรทั้งสองร่วมกันอธิบายการผันแปรของตัวแปรการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนได้ร้อยละ 27.70 (R^2 ในขั้นตอนที่ 2 = 0.277; $\alpha < 0.05$) โดยตัวแปรอายุของหัวหน้าครัวเรือนสามารถอธิบายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.4 (R^2 Change = 9.4; $P < 0.05$)

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อนำเอาตัวแปรความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ตัวแปรอายุของหัวหน้าครัวเรือน และตัวแปรจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมา

อธิบายร่วมกัน พบว่าตัวแปรทั้งสามร่วมกันอธิบายการผันแปรของตัวแปรการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนได้ร้อยละ 32.40 (R^2 ในขั้นตอนที่ 3 = 0.324; $\alpha < 0.05$) โดยตัวแปรจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสามารถอธิบายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.7 (R^2 Change = 4.7; $P < 0.05$)

ขั้นตอนที่ 4 เมื่อนำเอาตัวแปรความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ตัวแปรอายุของหัวหน้าครัวเรือน ตัวแปรจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และตัวแปรอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนมาอธิบายร่วมกัน พบว่าตัวแปรทั้งสี่ร่วมกันอธิบายการผันแปรของตัวแปรการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนได้ร้อยละ 39.30 (R^2 ในขั้นตอนที่ 4 = 0.393; $\alpha < 0.05$) โดยตัวแปรอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนสามารถอธิบายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.9 (R^2 Change = 6.9; $P < 0.05$)

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันตามขั้นตอนดังที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่าตัวแปรที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนได้สูงสุดคือ ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว รองลงมาคือ อายุของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน ตามลำดับ โดยสามารถอธิบายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนได้เพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลงตามลำดับ ซึ่งสามารถเขียนสมการถดถอยเพื่อแสดงน้ำหนักของแต่ละปัจจัยตามค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน โดยถือว่าเป็นสมการที่ดีที่สุดในการอธิบายความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน ซึ่งแสดงสมการให้เห็นได้ดังนี้

$$\text{Tourism impact} = 0.389_{(\text{Expect})} + 0.361_{(\text{Age})} + 0.310_{(\text{Number of tourism worker})} + 0.284_{(\text{Career})}$$

โดย

Tourism impact = การรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน

Expect = ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

Age = อายุของหัวหน้าครัวเรือน

Number of tourism worker = จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

Career = อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า ตัวแปรที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้สูงสุดคือ ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถอธิบายความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากทฤษฎีการรับรู้ได้ว่า บุคคลแต่ละคนจะเกิดการรับรู้สิ่งเร้าได้แตกต่างกันไป แต่จะรับรู้ได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านต่างๆ ซึ่งความคาดหวังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้บุคคลเกิดการรับรู้ได้เนื่องจากโดยทั่วไปบุคคลมักจะมี ความคาดหวังต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งเอาไว้ล่วงหน้า ความคาดหวังนี้เองเป็นปัจจัยทำให้บุคคลเกิดความสนใจที่จะรับรู้ต่อสิ่งเร้าหรือสถานการณ์นั้นๆ มากกว่าการไม่มีความหวัง (เดิมศักดิ์ คทวณิช, 2546: 128-130) ดังนั้นเมื่อครัวเรือนเกิดความคาดหวังในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับมาก การรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนจึงอยู่ในระดับมากเช่นกัน นอกจากนี้ครัวเรือนในบ้านแม่กลางหลวงมีความต้องการให้การท่องเที่ยวนำผลประโยชน์มาสู่ชุมชน หรือเป็นเครื่องมือในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน จึงทำให้ครัวเรือนเกิดความตระหนัก และรับรู้ได้ว่าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใด ดังที่เพชรี หาลาภ (2538: 10) กล่าวไว้ว่าความคาดหวังของบุคคลเป็นการตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการ เพราะเมื่อมนุษย์เกิดความต้องการแล้วความคาดหวังก็จะตามมา และมักจะคาดหวังสูงขึ้นไปอีกตามลำดับ

ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ รองลงมาคือ อายุของหัวหน้าครัวเรือน กล่าวคือ อายุเป็นคุณลักษณะทางประชากรอีกลักษณะหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลาของการมีชีวิตอยู่หรือตามวัยของบุคคล โดยอายุจะแสดงถึงวัยวุฒิของบุคคล และเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสามารถในการทำความเข้าใจในเนื้อหาและข่าวสาร รวมถึงการรับรู้ได้มากน้อยต่างกัน หรืออีกประการหนึ่งกระบวนการคิดและตัดสินใจที่ผ่านการกลั่นกรองจากประสบการณ์ของช่วงวัยจะส่งผลต่อกระบวนการคิดและการควบคุมทางอารมณ์ของแต่ละช่วงอายุของบุคคล (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2538: 41) ดังนั้นหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุมากก็ย่อมมีประสบการณ์ และประสบพบเจอเหตุการณ์ต่างภายในชุมชนมากกว่า จึงทำให้เกิดการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงหลังจากมีการท่องเที่ยวภายในชุมชน และรับรู้ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นในระดับมาก ซึ่งประสบการณ์ของบุคคลในแต่ละช่วงอายุถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคลอย่างมาก เนื่องจากการรับรู้ของบุคคลจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความรู้เดิม หรือประสบการณ์เดิมที่สะสมไว้ในสมองเป็นเครื่องช่วยในการแปล ดังนั้นการรับรู้จะถูกต้องหรือผิดพลาด มีความชัดเจนมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมที่แต่ละบุคคลมีอยู่ (เดิมศักดิ์ คทวณิช, 2546: 128)

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องด้วยสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวภายในชุมชนโดยตรง ตามทฤษฎีการแลกเปลี่ยน โดย Peter M. Blau นักทฤษฎีกลุ่มการแลกเปลี่ยนได้อธิบายว่า พฤติกรรมของบุคคลมักได้มาด้วยการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และพฤติกรรมส่วนใหญ่เป็นการหาเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง การที่บุคคลจะได้มาซึ่งเป้าหมายดังกล่าว บุคคลต้องค้นหาวิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยเป้าหมายที่สำคัญของบุคคลมี 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ เป้าหมายที่เป็นรางวัลที่เห็นได้จากภายนอก (extrinsic rewards) และเป้าหมายที่เป็นรางวัลซึ่งอยู่ภายใน (intrinsic rewards) มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น ความรัก เกียรติยศ เป็นต้น ซึ่งเมื่อบุคคลเข้าร่วมสัมพันธ์กันเพื่อแสวงหาเป้าหมายที่ต้องการก็จะเกิดปรากฏการณ์ปกติคือ ผู้ได้เปรียบ และผู้ที่ต้องเสียเปรียบ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดการแบ่งชนชั้นทางสังคมในลักษณะที่เป็นองค์กร และเกิดฝ่ายที่มีสิทธิอำนาจ อันจะนำมาซึ่งความไม่พอใจของผู้เสียเปรียบ ทำให้เกิดความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เกิดขึ้น (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2556: 221-223) อีกทั้ง ปาริชาติ วลัยเสถียร (2546: 101-102) ได้กล่าวไว้ว่าการรับรู้เป็นรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วม เนื่องจากบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วม หรือเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวย่อมมีการรับรู้ข่าวสารจากการแจ้งรายละเอียดในการดำเนินงาน และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นก่อนที่จะเริ่มดำเนินโครงการต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ดังนั้นครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกครัวเรือนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงหรือประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวนั้นเป็นกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินงาน และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว จึงทำให้มีแนวโน้มในการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบภายในชุมชนได้ในระดับมาก

นอกจากนี้อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนยังเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ กล่าวคือส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักมีแนวโน้มในการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในระดับมาก เนื่องจากพื้นที่ที่ครัวเรือนได้ทำการเกษตรนั้นเป็นพื้นที่ภายในหมู่บ้านแม่กลางหลวงซึ่งเป็นพื้นที่เดียวกับแหล่งท่องเที่ยว ทำให้ครัวเรือนได้เห็นและรับรู้ได้ว่ามีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวหรือทำกิจกรรมภายในชุมชน ซึ่ง มธุรส สว่างบำรุง (2552: 137) ได้อธิบายไว้ว่าคุณสมบัติของสิ่งเร้า (type of stimulus) เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคล เช่น สิ่งเร้าที่มีลักษณะแปลกใหม่ สิ่งเร้าที่มีการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น ซึ่งสิ่งเร้าในที่นี้ทำให้ครัวเรือนรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อครัวเรือนนั้นคือ กิจกรรมและบริการด้านการท่องเที่ยวที่เข้าสร้างความแปลกใหม่ให้แก่ชุมชน นอกจากนี้ความเคยชินยังเป็นอีก

องค์ประกอบหนึ่งที่มีผลต่อการรับรู้ของบุคคล เนื่องจากความเคยชินเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลละเลยความสนใจต่อสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเดิมๆ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงและมีสิ่งแปลกใหม่เข้ามาแทนที่บุคคลก็จะมี ความสนใจและเกิดการรับรู้ในสิ่งแปลกใหม่ที่แตกต่างไปจากสภาพแวดล้อมเดิมๆ

เพื่อแสดงให้เห็นภาพรวมของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบจากการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กลางหลวง ผู้วิจัยจึงนำเสนอข้อมูลในตารางสรุป ดังรายละเอียดในตารางที่ 24

ตารางที่ 24 สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง

ปัจจัย	การรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยว	
	มีความสัมพันธ์	ไม่สามารถยืนยันความสัมพันธ์
เพศ	-	✓
อายุ	✓	-
สถานภาพ	-	✓
ระดับการศึกษา	-	✓
อาชีพหลัก	✓	-
รายได้จากอาชีพหลักก่อนหักค่าใช้จ่ายต่อเดือน	-	✓
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน	-	✓
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	-	✓
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพ	✓	-
เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	-	✓
การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	-	✓
ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	✓	-
การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว	-	✓

**ตอนที่ 3 แนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง
อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่**

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะเจาะจง(focus group) ร่วมกับประธาน และคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในพื้นที่ และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่ ซึ่งพบว่าประเด็นผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม ควรมีการวางแผนร่วมกันเพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยผลการศึกษาจำแนกแนวทางการจัดการผลกระทบครอบคลุมทั้ง 4 ด้านดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในด้านเศรษฐกิจ ดังที่กล่าวมาในตอนที 2 ทำให้ทราบว่าส่วนใหญ่รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิมในระดับปานกลาง รับรู้ว่าครัวเรือนมีรายได้เป็นฤดูกาล หากเป็นช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวครัวเรือนมีรายได้ลดลง รวมถึงครัวเรือนมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยวในชุมชนในระดับปานกลาง และรับรู้ว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมในการแบ่งผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ดังนั้นแนวทางในการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นจำแนกเป็น 2 ประเด็นได้แก่

1. แนวทางที่ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ระบุว่า ควรมีการส่งเสริมให้ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากเดิม เนื่องจากการท่องเที่ยวภายในชุมชนเป็นอาชีพรองที่ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เสริม และมีส่วนช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนด้วยการสร้างงานและกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (รชพร จันทรสว่าง, 2546: 24) ซึ่งแนวทางในการส่งเสริมมีดังนี้ (คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในพื้นที่ และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่, สนทนากลุ่มย่อย, 6 พฤษภาคม 2559)

1.1 ควรเพิ่มสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวในชุมชนให้มีความหลากหลายมากขึ้น ในปัจจุบันหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีการให้บริการด้านที่พัก ร้านอาหารและเครื่องดื่ม และการบริการนำเที่ยวเส้นทางเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ แต่นอกเหนือจากนี้ชุมชนยังมีทรัพยากรภายในพื้นที่ที่มีความน่าสนใจอีกหลายอย่าง ซึ่งสามารถนำมาผนวกเข้ากับการท่องเที่ยวได้เพื่อเป็นการสร้างรายได้และสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน อาทิ การจัดทำเส้นทางบริการนำชมวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเป็นผู้ให้บริการ และการจัดตั้งศูนย์จำหน่ายของที่ระลึกและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ซึ่ง

เป็นการรวบรวมผลิตภัณฑ์ต่างๆที่คนในชุมชนเป็นผู้ผลิตมาจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวโดยตรง

1.2 ส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว และให้บริการด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น เนื่องจากปัจจุบันนี้ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนและให้บริการด้านการท่องเที่ยวมีสัดส่วนร้อยละ 30 อีกร้อยละ 70 คือครัวเรือนที่ไม่ได้เข้าร่วมสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนและไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว ส่งผลให้ภาพรวมด้านรายได้ของครัวเรือนจึงอยู่ในระดับปานกลาง ฉะนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของครัวเรือนให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้นจึงควรส่งเสริมให้ครัวเรือนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและให้บริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ครัวเรือนมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว และสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น นอกจากนี้การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะกระตุ้นให้ครัวเรือนรู้สึกเป็นเป็นเจ้าของ และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนมากขึ้นด้วย (กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา, 2550: 22) ดังทฤษฎีแลกเปลี่ยนที่ Blau อธิบายไว้ว่า การแลกเปลี่ยนทางสังคมเป็นการกระทำโดยสมัครใจของบุคคลที่ถูกจูงใจโดยผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับจากบุคคลอื่น บุคคลกระทำการใดก็ตามย่อมมุ่งหวังกำไรหรือรางวัลตอบแทนจากการมีสัมพันธกับผู้อื่น เมื่อบุคคลรับรู้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวย่อมเกิดความพยายามในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว (วรารณ์ ดวงแสง, 2553: 210)

1.3 คาคการณ์การปรับอัตราค่าบริการต่างๆของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวตามค่าครองชีพพื้นฐาน เนื่องจากสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่ว่าจะเป็นบริการด้านที่พัก บริการนำเที่ยว บริการด้านอาหารและเครื่องดื่ม และบริการรับส่งนักท่องเที่ยว ย่อมมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเช่น ค่าอุปกรณ์ ค่าวัตถุดิบ ค่าจ้างแรงงาน และค่าทำนุบำรุงรักษาสถานที่แวดล้อม เป็นต้น ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้มีการผันแปรไปตามเศรษฐกิจในช่วงเวลาต่างๆ ดังนั้นเพื่อให้ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยว และผู้ประกอบการในพื้นที่ มีรายได้ที่เพียงพอต่อการครองชีพ จึงควรมีการปรับอัตราค่าบริการต่างๆของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้ยืดหยุ่นตามค่าครองชีพพื้นฐาน ณ ปัจจุบันตามความเป็นจริง โดยอยู่ในขอบเขตของความพอดีและมีความเหมาะสมตามหลักอุปสงค์และอุปทาน เพราะหากราคาของวัตถุดิบที่ใช้ผลิตสินค้าหรือต้นทุนในการผลิตเปลี่ยนแปลงไป ปริมาณอุปทานของสินค้าก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วย (จุฑามาศ ทวีไพบูลย์วงศ์ และอำนาจ อีระวนิช, 2548: 107)

2. แนวทางที่ 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ระบุว่า ควรมีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม จากผลการศึกษาพบว่าการกระจายผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวงอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาด้านกระจายรายได้และผลประโยชน์ในอนาคต จึงควรบริหารจัดการผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกในชุมชนอย่างเป็นธรรมในระดับที่ดีขึ้น เนื่องจากการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่ดีควรมีการแบ่งปันและกระจาย

ผลประโยชน์ที่เป็นธรรมและทั่วถึง (ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ, 2551: 14) ประกอบกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่จะเกิดความยั่งยืนได้ต้องมีการกระจายต้นทุนและผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเป็นธรรมกับทุกคน (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552:53-58) โดยแนวทางในการจัดการมีดังนี้ (คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในพื้นที่ และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่, สนทนากลุ่มย่อย, 6 พฤษภาคม 2559)

2.1 ควรจัดทำตารางการทำงานของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เนื่องจากที่ผ่านมามัคคุเทศก์ท้องถิ่นประสบปัญหาการไม่กระจายงาน มีการมอบหมายงานที่ไม่ทั่วถึงจึงทำให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นบางคนมีรายได้ไม่เท่าเทียมกัน เกิดการกระจุกตัวของรายได้เฉพาะกลุ่มที่ปฏิบัติงานบ่อยครั้ง ดังนั้นกลุ่มสมาชิกด้านบริการนำเที่ยวควรมีการวางแผนเพื่อจัดทำตารางงานตามบัญชีรายชื่อในแต่ละเดือน เพื่อสามารถตรวจสอบการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน และมีการกระจายงานอย่างทั่วถึง

2.2 ผู้ประกอบการในพื้นที่ควรมีการกระจายรายได้ที่ได้จากการบริการด้านการท่องเที่ยวเข้าสู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน ปัจจุบันกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงมีการหักรายได้จากการให้บริการด้านการท่องเที่ยวได้แก่ บริการนำเที่ยว บริการรีสอร์ทชุมชน และบริการโฮมสเตย์ เข้าสู่กองทุนหมู่บ้านเพื่อนำไปดูแลด้านสวัสดิการของชุมชน อาทิ ค่าเดินทางไปโรงพยาบาลยามเจ็บป่วย ทุนการศึกษาเด็กในชุมชน ค่าทำนุบำรุงรักษาสสิ่งแวดล้อมในชุมชน และค่าฌาปนกิจศพ เป็นต้น แต่สำหรับผู้ประกอบการในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นผู้ให้บริการด้านที่พัก ผู้ประกอบการร้านอาหารและเครื่องดื่ม และผู้ประกอบการร้านขายของชำ ล้วนเป็นผู้ที่มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเป็นผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่ของชุมชนในการประกอบธุรกิจทางการท่องเที่ยว จึงควรมีการแบ่งปันและกระจายผลประโยชน์เข้าสู่ชุมชน ดังที่ เทิดชาย ช่วยบำรุง (2552: 53) กล่าวไว้ว่าการกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวควรเป็นไปอย่างกว้างขวางในแต่ละพื้นที่ โดยมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่างๆเพื่อก่อให้เกิดความมั่นใจว่ามีการกระจายผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการต่างๆ

2.3 แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบด้านการเงินของกลุ่มวิสาหกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อติดตามตรวจสอบการจัดสรรรายได้ของกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีความเป็นธรรมมากขึ้น และควบคุมการแบ่งปันผลประโยชน์สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชนเพื่อนำไปใช้เป็นสวัสดิการชุมชนอย่างเหมาะสม ตามหลักการบริการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ต้องมีการบริหารจัดการเป็นระบบ โปร่งใส ยุติธรรม และสามารถตรวจสอบได้ รวมทั้งมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน เนื่องจากการติดตามตรวจสอบดำเนินการจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนอยู่เสมอ (ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ, 2546: 69)

ด้านสังคม

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในด้านสังคม พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีประเด็นที่ควรมีการกำหนดแนวทางในการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งหมด 1 ประเด็น คือ การมีบุคคลภายนอกเข้ามาประกอบอาชีพหรือประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ระบุว่า ปัจจุบันภายในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีบุคคลภายนอกเข้ามาประกอบอาชีพในพื้นที่จำนวน 2 ราย ซึ่งถือว่ายังเป็นจำนวนที่สามารถควบคุมได้ แต่หากในอนาคตมีจำนวนผู้ประกอบการภายนอกเพิ่มมากขึ้นจะก่อให้เกิดการจัดการที่ลำบากและควบคุมได้ยาก ดังนั้นจึงควรกำหนดแนวทางการจัดการอย่างเหมาะสม เพื่อป้องกันผลกระทบด้านลบที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชนในอนาคต โดยแนวทางในการจัดการมีดังนี้ (คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยว โดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในพื้นที่ และผู้ประกอบการเอกชนในพื้นที่, สนทนากลุ่มย่อย, 6 พฤษภาคม 2559)

1. ควรจัดการประชุมร่วมกันกับคนในชุมชนทุกครั้งก่อนมีการเช่า ซื้อมาที่ดินภายในหมู่บ้านเพื่อนำมาประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากตามกฎหมายระเบียบในการถือครองที่ดินในหมู่บ้านแม่กลางหลวงไม่อนุญาตให้เจ้าของที่ดินทำการซื้อขายแก่บุคคลภายนอก ซึ่งการถือครองที่ดินของบุคคลภายนอกที่ผ่านมาจำนวน 2 ราย มาจากการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินจากญาติ พี่น้องที่อยู่ในชุมชน และการเช่าที่ดินของคนในหมู่บ้านเพื่อประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้แก่ รีสอร์ท และร้านอาหาร เป็นต้นเพื่อเป็นการจัดระเบียบ และป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคต จึงควรมีการประชุมรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชนทุกครั้งก่อนมีการโอนกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดิน หรือเช่าที่ดินทำกิน เพื่อชี้แจงกฎระเบียบให้บุคคลภายนอกได้รับทราบ และมีการลงมติในที่ประชุมว่ายินยอมให้บุคคลภายนอกเข้ามาประกอบอาชีพ หรือประกอบธุรกิจภายในชุมชนหรือไม่

2. ควรกำหนดมาตรการ หรือกฎระเบียบเกี่ยวกับการเข้ามาประกอบอาชีพหรือประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวสำหรับบุคคลภายนอก โดยกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ของชุมชน และมีแนวทางการปฏิบัติที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังที่ ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ (2551: 14) ได้กล่าวไว้ว่าการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ดีควรมีการกำหนดกฎระเบียบ และแนวปฏิบัติในการป้องกัน หรือแก้ไขปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนด้วย

3. ควรจัดทำข้อบังคับให้ผู้ประกอบการในพื้นที่มีการจ้างงานคนในชุมชน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีงานทำและส่งเสริมให้มีรายได้ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งในการกระจายได้และผลประโยชน์สู่ชุมชน เนื่องจากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวจะต้องรวมถึงโอกาสในการจ้างงานที่มีคุณภาพและมีการจัดหางานที่ดีและเหมาะสมกับคนในพื้นที่ โดยหนึ่งในกระบวนการจ้างงานที่มีคุณภาพนั้นคือ การให้โอกาสคนในท้องถิ่นเข้ามาร่วมให้บริการด้านการท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจบริการที่

พักแรม ร้านอาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552: 53) นอกจากนี้การจ้างงานยังเป็นการพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีทักษะความรู้ในการประกอบอาชีพ และช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น

ด้านวัฒนธรรม

จากผลการศึกษาการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวในด้านวัฒนธรรมของครัวเรือน พบว่า ภาพรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งครัวเรือนส่วนใหญ่รับรู้ได้ว่าการฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมของปกากะญอ และการผลิตและจำหน่ายศิลปหัตถกรรมของชุมชนยังอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้รับรู้ว่าการท่องเที่ยวส่งผลให้คนในชุมชนหันมาแต่งกายในลักษณะเดียวกับนักท่องเที่ยว และหลังจากมีการท่องเที่ยวคนในชุมชนมีการสื่อสารโดยใช้ภาษาเหนือหรือภาษาไทยแทนภาษาปกากะญอในระดับปานกลาง ดังนั้นแนวทางในการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นจำแนกออกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

1. แนวทางที่ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ระบุว่า ควรมีการฟื้นฟูประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น เนื่องจากวัฒนธรรมและประเพณีของชาวปกากะญอเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งชนบธรรมเนียมประเพณีของชาวปกากะญอมีความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์ แตกต่างจากวัฒนธรรมไทย มีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง แต่ระยะหลังที่ผ่านมาประเพณีดั้งเดิมของชาวปกากะญอในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและกาลเวลา ประกอบกับเมื่อมีคนต่างถิ่นหรือนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในหมู่บ้านเพื่อศึกษาและเรียนรู้วัฒนธรรมในชุมชน จึงทำให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและเกิดความรู้สึกอยากที่จะฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนไว้ ดังนั้นแนวทางในการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของหมู่บ้านแม่กลางหลวงจึงมีดังนี้ (คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในพื้นที่และผู้ประกอบภาคเอกชนในพื้นที่, สนทนากลุ่มย่อย, 6 พฤษภาคม 2559)

- 1.1 ควรจัดทำปฏิทินเทศกาล และประเพณีของชาวปกากะญอ ซึ่งในแต่ละปีชาวบ้านภายในหมู่บ้านได้มีการจัดงานประเพณีที่สืบทอดกันมาจากผู้เฒ่าผู้แก่ อาทิ พิธีผูกข้อมือปีใหม่ปกากะญอจัดในเดือนกุมภาพันธ์ พิธีเลี้ยงผีฝ่ายเพื่อไหว้เจ้าที่ก่อนเริ่มฤดูทำนาจัดในเดือนมิถุนายน พิธีผูกข้อมือพระธาตุจัดในเดือนกรกฎาคม พิธีเรียกผีนาผีไร่จัดในเดือนสิงหาคม และพิธีขวัญข้าวเพื่อทำบุญข้าวใหม่จัดในเดือนพฤศจิกายนหรือธันวาคม เป็นต้น ดังนั้นเพื่อเป็นการฟื้นฟูและอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมของหมู่บ้านให้คงอยู่ไว้จึงควรรวบรวมวันสำคัญทางประเพณีโดยระบุวันที่และรายละเอียดกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นในรูปแบบปฏิทิน เพื่อคอยย้ำเตือนให้รุ่นลูกหลานตระหนักถึงความสำคัญและปฏิบัติสืบทอดกันต่อไป นอกจากนี้ปฏิทินที่จัดทำขึ้นมาสามารถทำให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบเกี่ยวกับข้อมูลประเพณีของชาวปกากะญอในหมู่บ้านแม่กลางหลวง และเป็นการเปิด

โอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมร่วมกับคนในชุมชนได้ตามองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ระบุไว้ว่าลักษณะกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องสามารถสร้างการรับรู้ และเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างได้ (กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา, 2550: 22-23)

1.2 ควรจัดตั้งกลุ่มปราชญ์ท้องถิ่น หรือผู้นำด้านวัฒนธรรม เนื่องจากภายในหมู่บ้านแม่มกลางหลวงมีกลุ่มคนที่มีความเชี่ยวชาญ และมีความรู้ความสามารถด้านวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นนักดนตรีพื้นบ้านที่มีความสามารถในการประดิษฐ์และเล่นเครื่องดนตรีท้องถิ่นของชาวปากะเกะญอได้ เช่น เทหนา และแกว่ เป็นต้น นักแสดงพื้นบ้านที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับแสดงการละเล่นตามประเพณีของชาวปากะเกะญอ เช่น รำกระทบไม้ (ดิฮัว) การรำดาบ และการดำข้าว เป็นต้น หรือกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านหัตถกรรมและจักสาน ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้เป็นผู้มีภูมิปัญญาทางด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างหลากหลาย และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชนได้ แต่องค์ความรู้ของแต่ละคนยังกระจัดกระจาย ต่างคนต่างรู้ได้มีการจัดรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ ดังนั้นหากมีการรวบรวมสมาชิกและจัดตั้งเป็นกลุ่มปราชญ์ท้องถิ่นก็จะทำให้องค์ความรู้ที่มีอยู่ถูกถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลังต่อไปได้ ส่งผลให้ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนยังคงดำรงอยู่และสืบทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น โดยสามารถจัดทำรวบรวมข้อมูลในรูปแบบต่างๆได้ เช่น บันทึกเอกสาร หนังสือ และฐานข้อมูลออนไลน์ในเว็บไซต์ของชุมชน เป็นต้น

1.3 การฟื้นฟูพิพิธภัณฑวัฒนธรรมปากะเกะญอ แต่เดิมภายในหมู่บ้านแม่มกลางหลวงมีพิพิธภัณฑวัฒนธรรมปากะเกะญอ ซึ่งเป็นสถานที่ที่รวบรวมของใช้ในครัวเรือนและอุปกรณ์เครื่องมือสำหรับการทำเกษตรของชาวปากะเกะญอในยุคสมัยก่อน แต่ในปัจจุบันพิพิธภัณฑแห่งนี้ถูกทิ้งร้างไม่ได้รับการดูแล จึงทำให้ไม่สามารถเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมได้ ดังนั้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมปากะเกะญอที่สะท้อนเรื่องราวการดำรงชีวิตในยุคสมัยก่อนผ่านข้าวของเครื่องใช้ภายในพิพิธภัณฑ จึงควรมีการปรับปรุง ซ่อมแซมพิพิธภัณฑทั้งภายในและภายนอกให้คงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์เหมาะแก่การเปิดบริการให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมโดยมีมีคฤหบดีท้องถิ่นหรือผู้สื่อความหมายในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวให้แก่ักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวปากะเกะญอในหมู่บ้านแม่มกลางหลวง

2. แนวทางที่ 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ระบุว่า ควรมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว สำหรับหมู่บ้านแม่มกลางหลวงส่วนใหญ่คนในชุมชนยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างมิตรไมตรี มีความเข้าใจและยอมรับถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างกันได้ในระดับมาก แต่การสื่อสารระหว่างคนในชุมชนกับนักท่องเที่ยวต่างประเทศนั้นยังต้องมียามเป็นสื่อกลางในการแปลข้อมูลซึ่งข้อมูลอาจจะถูกตีความไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ เนื่องจากคนในชุมชนสามารถพูดสื่อสารได้เพียงภาษาปากะเกะญอและภาษาไทย ส่วนภาษาต่างประเทศนั้นสื่อสารได้ระดับน้อย ดังนั้นเพื่อให้คนในชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูลแก่

นักท่องเที่ยวต่างประเทศโดยตรงตามหลักการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2556: ระบบออนไลน์) จึงควรมีแนวทางการจัดการดังนี้ (คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในพื้นที่ และผู้ประกอบการเอกชนในพื้นที่, สันทนากลุ่มย่อย, 6 พฤษภาคม 2559)

2.1 ควรจัดอบรมภาษาอังกฤษให้แก่ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง เพื่อให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษและนำไปใช้พูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องราวของชุมชนกับนักท่องเที่ยวได้โดยตรง เนื่องจากภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางที่นักท่องเที่ยวแต่ละประเทศใช้สื่อสารกัน ซึ่งส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวต่างประเทศมักเดินทางมาพักโฮมสเตย์ และร่วมกิจกรรมเส้นทางศึกษาธรรมชาติภายในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ดังนั้นสมาชิกในชุมชนซึ่งเป็นผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวควรมีการจัดหลักสูตรเรียนรู้ภาษาอังกฤษการสำหรับสื่อสารในการบริการทางการท่องเที่ยวจากคนต่างประเทศโดยตรง โดยขอการสนับสนุนและความร่วมมือจากอาสาสมัครหรือหน่วยงานต่างๆ เช่น สถาบันการศึกษา และมูลนิธิ องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร เป็นต้น

3. แนวทางที่ 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ระบุว่า ควรมีการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นเมืองปัจจุบันคนในชุมชนที่มีความสามารถในการทำหัตถกรรมและจักสานส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ซึ่งผลิตเพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้ภายในครัวเรือนเป็นหลัก แต่ภายหลังเมื่อมีการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจผลิตภัณฑ์พื้นเมืองของชาวปกา-เกอญอเป็นอย่างมาก ประกอบกับผลิตภัณฑ์พื้นเมืองของชาวปกาเกอญอนั้นมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นตามภูมิปัญญาจึงสามารถนำมาจำหน่ายเป็นสินค้าที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยวได้ เพราะนอกจากเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนแล้วยังเป็นการสืบทอดการทำหัตถกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่รุ่นลูกหลานต่อไป ซึ่งแนวทางการจัดการมีดังนี้ (คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในพื้นที่ และผู้ประกอบการเอกชนในพื้นที่, สันทนากลุ่มย่อย, 6 พฤษภาคม 2559)

3.1 ควรจัดตั้งศูนย์หัตถกรรมภายในชุมชน เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมกลุ่มคนในชุมชนที่มีความสามารถด้านหัตถกรรม เช่น การทอผ้า และการจักสาน เป็นต้น โดยมีการสาธิต และสอนวิธีการทำหัตถกรรมให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจได้ศึกษา และเรียนรู้ร่วมกับคนในชุมชน พร้อมทั้งนำผลิตภัณฑ์ที่ทำเสร็จเรียบร้อยแล้วมาวางจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อเป็นสินค้าที่ระลึกหรือของฝาก

3.2 ควรจัดอบรมเกี่ยวกับกระบวนการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรม โดยมีผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ให้ความรู้ เนื่องจากคนในชุมชนมีความรู้ความชำนาญเฉพาะการทำหัตถกรรมหรือผลิตสินค้าแต่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคในการจัดจำหน่ายสินค้า และการประยุกต์สินค้าหัตถกรรมเป็นของที่ระลึกที่

หลากหลายรูปแบบ ดังเช่น ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอปกากะเยอที่สามารถนำมาทอเป็นเสื้อผ้า กระเป๋า ผ้าคลุมไหล่ ผ้าปูที่นอน และรองเท้า เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างความดึงดูดใจและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้หลากหลายมากขึ้น ประกอบกับการเรียนรู้กระบวนการจัดจำหน่ายจะทำให้สมาชิกในชุมชนที่เกี่ยวข้องทราบถึงเทคนิคในการเข้าถึงกลุ่มลูกค้า และส่งผลให้มีระบบการจัดจำหน่ายที่เป็นระบบมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นการกำหนดราคาของสินค้า การประชาสัมพันธ์ และช่องทางการจัดจำหน่าย

3.3 ควรจัดหาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากปัจจุบันหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีการผลิตสินค้าหัตถกรรมไม่ว่าจะเป็นชุดประจำเผ่าปกากะเยอทั้งผู้หญิงและผู้ชาย หรือสินค้าจักสาน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ จึงทำให้ผลิตภัณฑ์กระจุกกระจายตามบ้านเรือน หากนักท่องเที่ยวมีความต้องการจะซื้อผลิตภัณฑ์ก็ต้องเข้าไปซื้อตามบ้านเรือนของคนในชุมชนที่มีการทำหัตถกรรมซึ่งมีการเข้าถึงที่ค่อนข้างยุ่งยาก ดังนั้นเพื่อเป็นจัดระบบการจัดจำหน่ายให้เข้าถึงนักท่องเที่ยวได้สะดวกและหลากหลายขึ้นจึงควรมีการรวบรวมสินค้าหัตถกรรมทั้งหมดของชุมชนมาวางจำหน่ายในร้านขายของที่ระลึก หรือศูนย์หัตถกรรมภายในชุมชน ประกอบกับจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ่านสื่อออนไลน์ของชุมชนซึ่งเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกรวดเร็วในยุคปัจจุบัน และมีต้นทุนในการดำเนินงานที่ต่ำ

ด้านสิ่งแวดล้อม

จากผลการศึกษาการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อมของครัวเรือน พบว่าภาพรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง แต่ประเด็นผลกระทบด้านลบที่ครัวเรือนส่วนใหญ่รับรู้ได้ว่าควรหาแนวทางจัดการนั้นคือ การเปลี่ยนแปลงในการใช้ประโยชน์ที่ดินซึ่งมีการใช้ที่ดินการเกษตรมาสร้างเป็นสิ่งปลูกสร้างทางการท่องเที่ยว และสิ่งก่อสร้างด้านการท่องเที่ยวมีความไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นการทำลายภูมิทัศน์อันสวยงาม ดังนั้นแนวทางในการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นจึงจำแนกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. แนวทางที่ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ระบุว่า ควรมีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เนื่องจากภายในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีการนำที่ดินภายในชุมชนมาใช้ประโยชน์เพื่อจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น จุดชมวิวนาขั้นบันได และเส้นทางเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติน้ำตกผาดอกเสี้ยว เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกลุ่มวิสาหกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนและผู้ประกอบการได้ก่อสร้างที่พัก ร้านค้า ร้านอาหารและเครื่องดื่มบริเวณภายในชุมชน เพื่อให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ดังนั้นเพื่อเป็นการจัดระเบียบพื้นที่ทางการท่องเที่ยวให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม และไม่เลื่อมล้ำพื้นที่ทางธรรมชาติ จึงควรมีการหาแนวทางในการจัดการดังนี้ (คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจ

ชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในพื้นที่ และผู้ประกอบการเอกชนในพื้นที่, สนทนากลุ่มย่อย, 6 พฤษภาคม 2559)

1.1 ควรกำหนดกฎระเบียบสำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการกำหนดกฎระเบียบตามข้อตกลงระหว่างคนในชุมชนและผู้ประกอบการในพื้นที่อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม ไม่รุกล้ำพื้นที่ทางการเกษตรหรือส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน เช่น การกำหนดบริเวณพื้นที่ห้ามใช้ประโยชน์หรือเขตอนุรักษ์ งดการปลูกสิ่งก่อสร้างในบริเวณจุดชมวิว การกำหนดมาตรการการลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ การซื้อขายที่ดินทำกินแก่บุคคลภายนอกต้องได้รับอนุญาตจากคนในชุมชนหรือผ่านการลงมติในที่ประชุมก่อน เป็นต้น ซึ่งการที่ชุมชนมีกฎระเบียบจะช่วยให้คนในชุมชนมีแนวปฏิบัติในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ (ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ, 2551: 14)

1.2 ควรจัดทำป้ายสื่อความหมายในพื้นที่ทางการเกษตรและพื้นที่ทางธรรมชาติเพื่อเป็นการปกป้องดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนประกอบกับเป็นการสร้างความเข้าใจและจิตสำนึกที่ดีแก่นักท่องเที่ยวในการเข้าไปทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ทางการเกษตรและพื้นที่ทางธรรมชาติ ได้แก่ หุ่นช้างบันได น้ำตก และเส้นทางเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ ซึ่งในระยะเวลาที่ผ่านมาการเข้าไปทำกิจกรรมของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ทางการเกษตรและพื้นที่ทางธรรมชาติภายในชุมชนนั้นถือว่ายังไม่ได้สร้างความเสียหายแก่พื้นที่ แต่หากจำนวนนักท่องเที่ยวในอนาคตเพิ่มมากขึ้นขีดความสามารถของพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยวก็ย่อมมีน้อยลงและส่งผลกระทบต่อพื้นที่นั้นได้ ฉะนั้นจึงควรมีการจัดจัดทำป้ายสื่อความหมายในพื้นที่ทางการเกษตรและพื้นที่ทางธรรมชาติในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ดังที่ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 20-22) อธิบายไว้ว่าการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้ทุกฝ่ายเกิดความรักความหวงแหนทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

2. แนวทางที่ 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ระบุว่า ควรมีการสร้างสิ่งก่อสร้างให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ส่วนใหญ่สิ่งก่อสร้างภายในหมู่บ้านแม่กลางหลวงไม่ว่าจะเป็นที่พัก ร้านอาหาร ห้องน้ำและห้องสุขาสาธารณะ มีการใช้วัสดุจากธรรมชาติในการก่อสร้างและใช้สีที่กลมกลืนกับธรรมชาติ แต่ถึงอย่างไรก็ตามยังมีรีสอร์ทของเอกชนบางแห่งที่มีการใช้วัสดุและสีที่ไม่กลมกลืนกับธรรมชาติ เนื่องจากในระยะเวลาที่ผ่านมาคนในชุมชน ผู้ประกอบการในพื้นที่ และคณะกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ไม่เคยมีการประชุมและปรึกษาหารือร่วมกันก่อนที่จะมีการสร้างสิ่งก่อสร้างภายในชุมชน ดังนั้นเพื่อเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิทัศน์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นจึงควรมีแนวทางใน

การจัดการดังนี้ (คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในพื้นที่ และผู้ประกอบการเอกชนในพื้นที่, สนทนากลุ่มย่อย, 6 พฤษภาคม 2559)

2.1 ควรประชุมเพื่อหาข้อตกลงในการสร้างสิ่งก่อสร้างทางการท่องเที่ยวระหว่างคนในชุมชน ผู้ประกอบการในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการปรึกษาหารือกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชนเป็นการปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชน ท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันทำงานในทิศทางเดียวกันและร่วมแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 8-9) ดังนั้นคนในชุมชน ผู้ประกอบการในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันกำหนดรูปแบบโครงสร้างสิ่งก่อสร้าง และวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างให้มีลักษณะในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ การใช้วัสดุก่อสร้างจากธรรมชาติหรือวัสดุที่ไม่ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม และ การใช้โชนสีที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม เช่น โทนสีเขียว และโชนสีน้ำตาล เป็นต้น เพื่อให้สิ่งก่อสร้างทางการท่องเที่ยวภายในชุมชนมีลักษณะที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพที่สวยงาม

3. แนวทางที่ 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้รับรู้ว่า ควรมีการแก้ไขปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ซึ่งเป็นประเด็นเพิ่มเติมที่คณะกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้นำในพื้นที่ และผู้ประกอบการในพื้นที่ ส่วนใหญ่มีความเห็นพ้องตรงกันว่าควรมีแนวทางการจัดการแก้ไข เนื่องจากหลังมีการท่องเที่ยวภายในชุมชนก่อให้เกิดกิจการและสิ่งก่อสร้างทางการท่องเที่ยวเพื่อให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวได้แก่ รีสอร์ท หอพักและห้องอาบน้ำสาธารณะ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งกิจการทางการท่องเที่ยวดังกล่าวล้วนมีการใช้ทรัพยากรน้ำในการประกอบกิจการและมีการปล่อยน้ำที่ใช้แล้วลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติโดยน้ำที่ปล่อยไปนั้นยังไม่ผ่านกระบวนการบำบัด ดังนั้นเพื่อเป็นการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงเป็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้คงอยู่ไว้ จึงควรมีแนวทางในการจัดการดังนี้ (คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในพื้นที่ และผู้ประกอบการเอกชนในพื้นที่, สัมภาษณ์, 6 พฤษภาคม 2559)

3.1 ควรมีระบบบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ โดยการจัดทำระบบบำบัดน้ำเสียนั้นต้องใช้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งคนในชุมชน ผู้ประกอบการในพื้นที่ และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการรักษาคุณภาพน้ำของแหล่งน้ำให้ดีขึ้นและช่วยให้น้ำที่ปล่อยลงสู่แหล่งน้ำนั้นไม่ส่งผลเสียต่อแหล่งน้ำธรรมชาติภายในชุมชน ประกอบกับน้ำเสียที่ผ่านการบำบัดแล้วบางส่วนยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางการเกษตรภายในชุมชนได้อีกด้วย ซึ่งเป็นการลดการบริโภคที่มากเกินไป ความจำเป็นและลดของเสีย เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายระยะยาว และเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยวด้วย (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 8-9)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ท่องเที่ยวปัจจุบันของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์การวิจัย รวมถึงมีการพัฒนาคุณภาพเครื่องมือให้มีความเที่ยงตรง(content validity) และมีความเชื่อมั่น (reliability) เหมาะต่อการนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนจำนวน 81 ครัวเรือน ประธานและคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงจำนวน 14 ราย ผู้นำในพื้นที่จำนวน 4 ราย และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่จำนวน 5 ราย ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สถานการณ์ท่องเที่ยวปัจจุบันของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

จากการวิจัยพบว่า ด้านอุปสงค์ทางการท่องเที่ยว (demand of tourism) ของหมู่บ้านแม่กลางหลวง ในปี พ.ศ. 2557 จำนวนนักท่องเที่ยวมีอัตราการเติบโตเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 34.48 หากเทียบสัดส่วนจากจำนวนนักท่องเที่ยวหนึ่งร้อยคนพบว่าเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยร้อยละ 55.52 และนักท่องเที่ยวต่างประเทศจำนวนร้อยละ 44.48 ซึ่งส่วนใหญ่นิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม และนิยมเดินทางแบบไม่พักค้างคืน สำหรับนักท่องเที่ยวที่พักค้างคืนส่วนใหญ่นิยมพักที่รีสอร์ทชุมชน โดยมีระยะเวลาในการเข้าพัก 2 วัน นอกจากนี้พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวบ้านแม่กลางหลวงส่วนใหญ่เป็นกลุ่มครอบครัว และกลุ่มนักเรียน นักศึกษานิยมเดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคล ส่วนนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวบ้านแม่กลางหลวงส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเพื่อน และครอบครัว นิยมเดินทางโดยรถของบริษัทนำเที่ยว

นอกจากนี้ ด้านอุปทานทางการท่องเที่ยว (supply of tourism) พบว่า ประชากรในหมู่บ้านแม่กลางหลวงประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ อันได้แก่ คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนจำนวนทั้งหมด 14 คน และจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 71 คน โดยสมาชิกในกลุ่มได้แบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบในการให้บริการท่องเที่ยวเป็นฝ่ายต่างๆได้แก่ สมาชิกรีสอร์ทชุมชน สมาชิกโฮมสเตย์ของชุมชน มีคฤหบดีท้องถิ่น ผู้ให้บริการรับส่งนักท่องเที่ยว และนักแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนผู้ประกอบการรีสอร์ทเอกชนมีจำนวน 5 ราย ผู้ประกอบการร้านอาหารมีจำนวน 4 ราย และผู้ประกอบการร้านกาแฟมีจำนวน 3 ราย สำหรับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กลางหลวงแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ (1) บริการด้านที่พัก มีรีสอร์ทชุมชนจำนวน 11 หลัง อัตราค่าเข้าพักเริ่มตั้งแต่ 600-3,000 บาทต่อหลังต่อคืนโดยอัตราค่าเข้าพักขึ้นอยู่กับช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวและขนาดในการรองรับจำนวนคนของบ้านพัก โฮมสเตย์ของชุมชนมีจำนวน 14 หลัง คิดค่าใช้จ่ายในการเข้าพัก 350 บาทต่อคนต่อคืน พื้นที่ทางเดินเท้าภายในชุมชนรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดจำนวน 140 คน และรีสอร์ทเอกชนจำนวนทั้งสิ้น 43 หลัง มีอัตราค่าเข้าพักตั้งแต่ 500-4,000 บาท ซึ่งอัตราค่าเข้าพักกำหนดตามขนาดของรีสอร์ท และช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว (2) บริการนำเที่ยวเส้นทางศึกษาธรรมชาติมี 2 รายการ คือ เส้นทางน้ำตกผาดอกเสี้ยวมีค่าใช้จ่าย 200 บาทต่อคณะ(ไม่เกิน10คน) และเส้นทางดอยหัวเสือ หากเดินทางแบบไป-กลับ คิดอัตราค่าบริการ 400 บาทต่อคณะ(ไม่เกิน10คน) ลูกหาบคิดอัตราค่าบริการเพิ่มเติม 400 บาทต่อลูกหาบหนึ่งคน ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีความประสงค์ค้างคืนคิดอัตราค่าบริการ 700 บาทต่อคืนต่อคณะ(ไม่เกิน10คน) ลูกหาบคิดอัตราค่าบริการเพิ่มเติม 600 บาทต่อลูกหาบหนึ่งคน (3) บริการรับส่งนักท่องเที่ยว อัตราค่าบริการคิดตามเส้นทางการเดินทางและจำนวนนักท่องเที่ยว โดยคิดเป็นราคาเหมารวมค่าน้ำมันและค่าบริการ (4) กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมของชาวปกากะญอมี 2 รายการได้แก่ การแต่งรำดาบประกอบเครื่องดนตรีคิดอัตราค่าบริการ 750 บาทต่อครั้ง และการแสดงเครื่องดนตรีเทหาคิดอัตราค่าบริการ 1,000 บาทต่อครั้ง และ(5) ผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้แก่ ข้าวกล้อง (1กิโลกรัม) ราคาถุงละ 40 บาท ผ้าทอปกากะญอมีราคาตั้งแต่ 400-1,000 บาท ซึ่งขึ้นอยู่กับขนาดของผ้าที่ใช้ในการทอกับความยากง่ายในการปักลายผ้า และเมล็ดกาแฟคั่วพันธุ์อาราบิก้ามีราคาตั้งแต่ 150-200 บาท

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูลส่วนบุคคลของหัวหน้าครัวเรือน

ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าครัวเรือนซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 35 ปีหรือต่ำกว่า 35 ปี มีสถานภาพสมรสแล้ว สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกร

เป็นอาชีพหลัก มีรายได้จากอาชีพหลัก 5,001-11,000 บาทต่อเดือน อีกทั้งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชน เป็นระยะเวลา 26-40 ปี มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน และครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือน ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีจำนวน 35 ครัวเรือน ส่วนครัวเรือนที่ไม่มีสมาชิกใน ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีจำนวน 46 ครัวเรือน

การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

ผลการวิจัยพบว่า ครัวเรือนที่มีการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.52 ซึ่งอธิบายได้ว่าครัวเรือนมีการรับรู้ถึงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับมาก โดยครัวเรือน ส่วนใหญ่มีการรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับมากจำนวน 12 ประเด็น ได้แก่ การรับรู้ว่าการท่องเที่ยวช่วยให้คนในชุมชนได้เล็งเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ และดูแลรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม รับรู้ว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ดีขึ้น รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคน ต่างวัฒนธรรมและรู้จักเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างอย่างมีศักดิ์ศรี รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้คนใน ชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รับรู้ว่าการท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความรักและความ ภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อดำเนินงาน ด้านต่างๆในการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีงานทำ รับรู้ว่าการ ท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีกันและสนิทสนมกันมากขึ้น รับรู้ว่าการท่องเที่ยวช่วยฟื้นฟู และก่อให้เกิดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมภายในชุมชน รับรู้ว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ด้าน การศึกษาแก่คนในชุมชน รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค เช่น ถนน การประปา ไฟฟ้า และการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น และรับรู้ว่าการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการนำเอาทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า เช่นการผลิตสินค้าหัตถกรรม พื้นเมืองเป็นสินค้าของที่ระลึกจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น ส่วนประเด็นที่ครัวเรือนมีการรับรู้ ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับปานกลางมีจำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้ เกิดการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น รับรู้ว่าการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนของ ท่านเพิ่มมากขึ้น และประเด็นที่ครัวเรือนรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับน้อย คือ การ ท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนอพยพย้ายถิ่นฐานออกไปจากชุมชน

คาดหวังในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

ผลการวิจัยพบว่า ครัวเรือนที่มีความคาดหวังในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวนั้นมีคะแนน เฉลี่ยรวม 3.71 ซึ่งแสดงว่าครัวเรือนมีความคาดหวังในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับมาก โดยครัวเรือนส่วนใหญ่มีความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับมากทั้งหมด 15

ประเด็น ได้แก่ คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างประเทศ คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะช่วยให้เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างประเทศ คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะมีแนวทางการรักษาสีงแวดล้อมของชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะช่วยสร้างจิตสำนึกเรื่องการนำทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในชุมชนไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนในชุมชน คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้คนในชุมชนมีงานทำ คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้มีการพัฒนาสาธารณูปโภคที่เพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชน เช่น ถนนภายในชุมชน เทคโนโลยีเพื่อการติดต่อสื่อสาร ระบบน้ำประปา ระบบไฟฟ้า เป็นต้น คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้ครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะสร้างความเจริญให้แก่ชุมชน คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะต้องไม่ส่งผลกระทบด้านลบต่อชุมชนและทรัพยากรท่องเที่ยว ทั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่ใกล้เคียง คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้สมาชิกในครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น คาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะทำให้หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญและสนับสนุนการพัฒนาชุมชน คาดหวังว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะส่งผลให้เกิดการจัดตั้งกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน และคาดหวังว่าการท่องเที่ยวได้นำรายได้หรือผลประโยชน์อื่นๆ มาสู่ชุมชนและมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

ผลการวิจัยพบว่า ครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวนั้นมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.02 ซึ่งแสดงว่าครัวเรือนบ้านแม่กลางหลวงมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ครอบคลุมทั้งด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งมีทั้งหมด 17 ประเด็น โดยครัวเรือนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการหาแนวทางป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน รองลงมาคือการมีส่วนร่วมในการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนหรือกระทำผิดกฎระเบียบในการท่องเที่ยวของท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเพื่อจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน การมีส่วนร่วมในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว การมีความเห็นชอบในการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน การมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวของชุมชน การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมเพื่อแสดงความคิดเห็นในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน การมีส่วนร่วมในการได้รับผลตอบแทนจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นธรรม การมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติด้านการ

ท่องเที่ยวระหว่างชุมชนกับภาคเอกชน การมีส่วนร่วมในการให้บริการด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน การมีส่วนร่วมในการประเมินผลความต้องการของท้องถิ่นที่มีต่อจัดกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน การมีบทบาทในการตัดสินใจและยอมรับให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชน และการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตามลำดับ

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

ผลการวิจัยพบว่า ครั้วเรือนที่มีการรับรู้เกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจนั้นมีค่าคะแนนเฉลี่ยรวม 2.68 ซึ่งอธิบายได้ว่าหลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชน ครั้วเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีการรับรู้ที่ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจในระดับปานกลาง โดยครั้วเรือนรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลางจำนวน 7 ประเด็น ได้แก่ การท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนมีรายได้เป็นฤดูกาล หากเป็นช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวครั้วเรือนมีรายได้ลดลง การท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนมีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย การท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยวในชุมชน การท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนมีการจ่ายเงินมากขึ้นในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคของร้านค้าในชุมชน การเสียค่าใช้จ่ายในการจัดระเบียบชุมชน เช่น ค่าจัดเก็บขยะ ค่าบำรุงไฟฟ้าและระบบน้ำประปา เป็นต้น และการไม่ได้รับความเป็นธรรมในการแบ่งผลประโยชน์จากการ นอกจากนี้ประเด็นที่ครั้วเรือนรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงในระดับน้อยมีจำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ สมาชิกในครั้วเรือนมีหนี้สินจากการร่วมลงทุนสำหรับการให้บริการด้านการท่องเที่ยว รับรู้ที่ภายในชุมชนมีแนวโน้มในการซื้อขายที่ดินระหว่างคนในชุมชนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว และรับรู้ที่ภายในชุมชนมีแนวโน้มในการขายที่ดินแก่บุคคลภายนอกเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว

ผลกระทบด้านสังคม

ผลการวิจัยพบว่า ครั้วเรือนที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมภายในชุมชนนั้นมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.25 ซึ่งแสดงว่าหลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชน ครั้วเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีการรับรู้ที่ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมในระดับปานกลางโดยครั้วเรือนรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงในระดับมากจำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ มีระบบไฟฟ้าส่องสว่างที่ดีขึ้น รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีน้ำใจ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การท่องเที่ยวส่งผลให้ครั้วเรือนมีความเข้าใจและมีความสัมพันธ์อันดีกับนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีความสุขในการดำรงชีวิต และการท่องเที่ยวส่งผลให้ครั้วเรือนมีระบบน้ำประปาที่พอเพียงต่อ

การใช้ นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่ครัวเรือนรับรู้ว่าคุณชนมีการเปลี่ยนแปลงในระดับปานกลางจำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ การอบรม เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของครัวเรือน รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้ภายในชุมชนมีถนนตัดผ่านและเข้าถึงบ้านได้สะดวก การท่องเที่ยวทำให้สมาชิกในครัวเรือนได้ใช้เวลาในการอยู่ร่วมกันและพูดคุยปรึกษาหารือกัน และหลังจากมีการท่องเที่ยวมีบุคคลจากภายนอกเข้ามาประกอบอาชีพภายในหมู่บ้าน ส่วนประเด็นที่ครัวเรือนรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับน้อยจำนวน 1 ประเด็น คือ คนในชุมชนมีการอพยพย้ายถิ่นออกไปจากหมู่บ้านหลังจากมีการท่องเที่ยว

ผลกระทบด้านวัฒนธรรม

ผลการวิจัยพบว่า ครัวเรือนที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมภายในชุมชนนั้นมีคะแนนเฉลี่ยรวม 2.99 ซึ่งแสดงว่าหลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชน ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีการรับรู้ว่าคุณชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมในระดับปานกลาง โดยครัวเรือนรับรู้ว่าคุณชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมในระดับปานกลางจำนวน 5 ประเด็น นั่นคือการท่องเที่ยวทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันระหว่างครัวเรือนในชุมชนกับนักท่องเที่ยว (คะแนนเฉลี่ย 3.40) รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมของปกากะญอมากขึ้น (คะแนนเฉลี่ย 3.21) การท่องเที่ยวทำให้เกิดการผลิตและจำหน่ายศิลปหัตถกรรมของชุมชน (คะแนนเฉลี่ย 3.15) หลังจากมีการท่องเที่ยวส่งผลให้คนในชุมชนหันมาแต่งกายในลักษณะเดียวกับนักท่องเที่ยว (คะแนนเฉลี่ย 2.79) และหลังจากมีการท่องเที่ยวคนในชุมชนมีการสื่อสารโดยใช้ภาษาเหนือหรือภาษาไทยแทนภาษาปกากะญอ (คะแนนเฉลี่ย 2.74) นอกจากนี้ครัวเรือนยังรับรู้ว่าคุณชนมีการเปลี่ยนแปลงในระดับมากจำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ การท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนรู้สึกหวงแหนและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง (คะแนนเฉลี่ย 3.63) รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนเกิดความเข้าใจและยอมรับถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างได้ (คะแนนเฉลี่ย 3.44) ส่วนประเด็นที่ครัวเรือนรับรู้ว่าคุณชนมีการเปลี่ยนแปลงในระดับน้อยมีจำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ สมาชิกในครัวเรือนมีการบริโภคอาหารลักษณะเดียวกับนักท่องเที่ยว เช่น อาหารตามสั่ง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป น้ำอัดลม เป็นต้น การใช้ภาษาต่างประเทศหรือภาษาไทยพูดสื่อสารกับนักท่องเที่ยวของคนในชุมชน และประเพณีและวัฒนธรรมของชาวปกากะญอที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเปลี่ยนแปลงไป

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยพบว่า ครัวเรือนที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในชุมชนทางด้านสิ่งแวดล้อมนั้นมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.02 ซึ่งแสดงว่าหลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชน ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีการรับรู้ว่าคุณชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางโดยครัวเรือน

รับรู้ว่าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับมากจำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ การท่องเที่ยวกระตุ้นให้คนในชุมชนรักษาความสะอาดและจัดเก็บขยะมูลฝอย รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ การท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชน และการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน อีกทั้งครัวเรือนส่วนใหญ่ยังรับรู้ว่าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับน้อยจำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวได้ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่การเกษตรในชุมชน รองลงมาคือกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรป่าไม้ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหามลภาวะในชุมชนซึ่งทำให้สภาพแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมและสกปรก และการบุกรุก ครอบครองพื้นที่สาธารณะประโยชน์ภายในชุมชนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้ครัวเรือนยังมีการรับรู้ว่าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางจำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในการใช้ประโยชน์ที่ดินซึ่งมีการใช้ที่ดินการเกษตรมาสร้างเป็นสิ่งปลูกสร้างทางการท่องเที่ยว และสิ่งก่อสร้างด้านการท่องเที่ยวมีความไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นการทำลายภูมิทัศน์อันสวยงาม

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า เพศของหัวหน้าครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน สถานภาพของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน รายได้จากอาชีพหลักก่อนหักค่าใช้จ่ายต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนได้สูงสุดคือ ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ($\beta = 0.389$; $\alpha < 0.05$) รองลงมาคือ อายุของหัวหน้าครัวเรือน ($\beta = 0.361$; $\alpha < 0.05$) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ($\beta = 0.310$; $\alpha < 0.05$) และอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน ($\beta = 0.284$; $\alpha < 0.05$) ตามลำดับ ซึ่งตัวแปรทั้งสี่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานที่ว่า อายุของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการรับรู้

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง และความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลาง

แนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม ควรมีการวางแผนทางร่วมกันเพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยจำแนกแนวทางการจัดการผลกระทบครอบคลุมทั้ง 4 ด้านดังนี้

แนวทางการจัดการผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

1. แนวทางที่ 1 ควรส่งเสริมให้ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากเดิม ดังนี้

1.1 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงควรเพิ่มสินค้า และบริการทางการท่องเที่ยวในชุมชนให้มีความหลากหลายมากขึ้น

1.2 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว และให้บริการด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น

1.3 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง และผู้ประกอบการเอกชนในพื้นที่ควรมีการคาดการณ์ปรับอัตราค่าบริการต่างๆของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวตามค่าครองชีพพื้นฐาน

2. แนวทางที่ 2 ควรมีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม ดังนี้

2.1 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ฝ่ายบริการนำเที่ยวควรจัดทำตารางการทำงานของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

2.2 ผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่ควรมีการกระจายรายได้ที่ได้จากการบริการด้านการท่องเที่ยวเข้าสู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

2.3 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบด้านการเงินของกลุ่มวิสาหกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน

แนวทางการจัดการผลกระทบด้านสังคม

แนวทางในการจัดการเกี่ยวกับการมีบุคคลภายนอกเข้ามาประกอบอาชีพหรือประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน ซึ่งมีแนวทางในการจัดการดังนี้

1. ผู้นำในพื้นที่ คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่ควรจัดการประชุมร่วมกันกับคนในชุมชนทุกครั้งก่อนมีการเช่า ซื้อมาที่ดินภายในหมู่บ้านเพื่อนำมาประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยว
2. ผู้นำในพื้นที่ และคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงควรกำหนดมาตรการ หรือกฎระเบียบเกี่ยวกับการเข้ามาประกอบอาชีพหรือประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวสำหรับบุคคลภายนอก
3. คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงควรจัดทำข้อบังคับให้ผู้ประกอบการในพื้นที่มีการจ้างงานคนในชุมชน

แนวทางการจัดการผลกระทบด้านวัฒนธรรม

1. แนวทางที่ 1 การฟื้นฟูประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น
 - 1.1 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ฝ่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นควรจัดทำปฏิทินเทศกาล และประเพณีของชาวปกาเกอะญอ
 - 1.2 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ฝ่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นควรจัดตั้งกลุ่มปราชญ์ท้องถิ่น หรือผู้นำด้านวัฒนธรรม
 - 1.3 ผู้นำในพื้นที่ และคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงควรฟื้นฟู และปรับปรุงพิธีกรรมวัฒนธรรมปกาเกอะญอให้เป็นอีกสถานที่ท่องเที่ยวอีกจุดหนึ่งในหมู่บ้าน
2. แนวทางที่ 2 การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว
 - 2.1 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงควรจัดอบรมการใช้ภาษาอังกฤษสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวให้แก่ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง
3. แนวทางที่ 3 การผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นเมือง
 - 3.1 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ฝ่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นควรจัดตั้งศูนย์หัตถกรรมภายในชุมชน
 - 3.2 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ฝ่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นควรจัดอบรมเกี่ยวกับกระบวนการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรม

3.3 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ฝ่ายวัฒนธรรมท้องถิ่นควรจัดหาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม

แนวทางการจัดการผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

1. แนวทางที่ 1 การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม

1.1 ผู้นำในพื้นที่ คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่ควรร่วมกันกำหนดกฎระเบียบสำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว

1.2 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ควรจัดทำป้ายสื่อความหมายในพื้นที่ทางการเกษตรและพื้นที่ทางธรรมชาติ

2. แนวทางที่ 2 การสร้างสิ่งก่อสร้างให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม

2.1 ควรประชุมเพื่อหาข้อตกลงในการสร้างสิ่งก่อสร้างทางการท่องเที่ยวระหว่างคนในชุมชน ผู้ประกอบการในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. แนวทางที่ 3 การแก้ไขปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

3.1 คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่ควรมีการติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลการวิจัยมีประเด็นการอภิปรายดังนี้

1. จากการศึกษาสถานการณ์ท่องเที่ยวปัจจุบันของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า จากเดิมในปี พ.ศ. 2548 บ้านแม่กลางหลวงเริ่มเป็นที่รู้จักในฐานะชุมชนท่องเที่ยวอย่างแพร่หลายมากขึ้น กระทั่งมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้านมากที่สุดในปี พ.ศ. 2549 จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชนขยายตัวมากขึ้นตามมา โดยในปี พ.ศ. 2549 มีการดำเนินที่พักในรูปแบบรีสอร์ทชุมชนเพิ่มขึ้นเป็น 4 หลัง รวมถึงในปี พ.ศ. 2550 ชุมชนได้เริ่มดำเนินกิจการที่พักแบบโฮมสเตย์เพิ่มเติมจากรีสอร์ทชุมชน อีกทั้งยังมีรีสอร์ทที่บริหารโดยเอกชนจำนวน 5 ราย เพิ่มขึ้นมาเพื่อเป็นทางเลือกในการเลือกที่พักสำหรับ

นักท่องเที่ยว (คณะกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง, 2558:1-2) จนกระทั่งในปัจจุบัน ชุมชนแม่กลางหลวงมีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ให้หลากหลายมากขึ้นเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีอัตราการเติบโตเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 34.48 หากเทียบสัดส่วนจากจำนวนนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยมากกว่านักท่องเที่ยวต่างประเทศ ซึ่งนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม และนิยมเดินทางแบบไป-กลับ ส่วนนักท่องเที่ยวที่พักค้างคืนนิยมพักที่รีสอร์ตชุมชน โดยมีระยะเวลาในการเข้าพัก 2 วัน นอกจากนี้พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวบ้านแม่กลางหลวงส่วนใหญ่เป็นกลุ่มครอบครัว และกลุ่มนักเรียน นักศึกษา นิยมเดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคล ส่วนนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวบ้านแม่กลางหลวงส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเพื่อน และครอบครัว นิยมเดินทางโดยรถของบริษัทนำเที่ยว สำหรับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กลางหลวงแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ 1) บริการด้านที่พัก มีรีสอร์ตชุมชนจำนวน 11 หลัง โฮมสเตย์ของชุมชนจำนวน 14 หลัง และรีสอร์ตเอกชนอีก 5 ราย 2) บริการนำเที่ยวเส้นทางศึกษาธรรมชาติ 3) บริการรับส่งนักท่องเที่ยว 4) กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมของชาวปกาเกอญอมี 2 รายการได้แก่ การแต่งรำดาบประกอบเครื่องดนตรี และการแสดงเครื่องดนตรีเทหน้า 5) ผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้แก่ ข้าวกล้อง ผ้าทอปกาเกอญอ และเมล็ดกาแฟคั่วพันธุ์อาราบิก้า ซึ่งเห็นได้ว่าชุมชนมีการปรับปรุงพื้นที่ และขยายกิจการทางการท่องเที่ยว เพื่อรองรับการใช้บริการของนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในส่วนของที่พัก ไม่ว่าจะเป็นรีสอร์ตชุมชนหรือรีสอร์ตเอกชน ซึ่งการขยายตัวของกิจการทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมและมีการใช้ที่ดินที่เหลื่อมล้ำกับพื้นที่ทางการเกษตรของคนในชุมชน และธารน้ำไหลบริเวณโดยรอบรีสอร์ต ดังผลการศึกษาของวีระวัฒน์ ตาละนา (2548) ที่พบว่า เมื่อนายทุนเข้ามาซื้อที่ดินจากชาวบ้านเพื่อทำการก่อสร้างบ้านพักตากอากาศหรือรีสอร์ต มักมีการปรับสถานที่และตัดต้นไม้ที่กีดขวางการก่อสร้าง ส่งผลทำให้ป่าถูกทำลาย ในระหว่างการศึกษาและเก็บข้อมูลได้มีชาวบ้านในชุมชนได้ขายที่ดินให้กับนายทุนจากกรุงเทพฯ เพื่อนำไปสร้างบ้านพักตากอากาศที่ดินแปลงดังกล่าวเป็นที่ดินที่อยู่ใกล้กับน้ำตกแม่กำปองและมีลักษณะลาดชันไปตามเชิงเขามีต้นเมี่ยงขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งบ้านบางหลังยังสร้างห้องน้ำติดกับลำธาร มีการปล่อยของเสียและสิ่งปฏิกูลลงไปในน้ำ การกระทำดังกล่าวทำให้เกิดผลเสียแก่ส่วนรวม ทำให้ชาวบ้านในชุมชนไม่สามารถใช้ประโยชน์จากน้ำได้ดีเท่าที่ควร

2. จากการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ตัวแปรที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนได้สูงสุดคือ ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว รองลงมาคือ อายุของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน ตามลำดับ

ซึ่งตัวแปรทั้งสี่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้วิจัยจึงมีประเด็นอภิปรายดังนี้

2.1 ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ดังทฤษฎีความคาดหวังที่อธิบายไว้ว่า ความคาดหวังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้บุคคลเกิดการรับรู้ได้ เนื่องจากโดยทั่วไปบุคคลมักจะมี ความคาดหวังต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งเอาไว้ล่วงหน้า ความคาดหวังนี้เองเป็นปัจจัยทำให้บุคคลเกิดความสนใจที่จะรับรู้ต่อสิ่งเร้าหรือสถานการณ์นั้นๆมากกว่าการไม่มีความหวัง (เดมศักดิ์ คทวนิช, 2546: 128-130) ดังนั้นเมื่อครัวเรือนเกิดความคาดหวังในผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในระดับมาก การรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนจึงอยู่ในระดับมากเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Yang Fang Fei (2555) พบว่า ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านยาง อำเภอฟาง จังหวัดเชียงใหม่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามการรับรู้ของของชุมชนจีนยูนนาน เนื่องจากประชาชนในบ้านยางมีความต้องการและคาดหวังในการพัฒนาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม พวกเขาจึงมีการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบทางบวกด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

2.2 อายุของหัวหน้าครัวเรือนเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง เนื่องจากอายุเป็นคุณลักษณะทางประชากรอีกลักษณะหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลาของการมีชีวิตอยู่หรือตามวัยของบุคคล โดยอายุจะแสดงถึงวัยวุฒิของบุคคล และเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสามารถในการทำความเข้าใจในเนื้อหาและข่าวสาร รวมถึงการรับรู้ได้มากน้อยต่างกัน หรืออีกประการหนึ่งกระบวนการคิดและตัดสินใจที่ผ่านการกลั่นกรองจากประสบการณ์ของช่วงวัยจะส่งผลต่อกระบวนการคิดและการควบคุมทางอารมณ์ของแต่ละช่วงอายุของบุคคล (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2538: 41) ดังนั้นหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุมากก็ย่อมมีประสบการณ์ และประสบพบเจอเหตุการณ์ต่างภายในชุมชนมากกว่า จึงทำให้เกิดการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงหลังจากมีการท่องเที่ยวภายในชุมชน และรับรู้ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นในระดับมาก

2.3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง เนื่องด้วยสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวภายในชุมชนโดยตรง ตามทฤษฎีการแลกเปลี่ยน โดย Peter M. Blau นักทฤษฎีกลุ่มการแลกเปลี่ยนได้อธิบายว่า พฤติกรรมของบุคคลมักได้มาด้วยการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และพฤติกรรมส่วนใหญ่เป็นการหาเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง การที่บุคคลจะได้มาซึ่งเป้าหมายดังกล่าว บุคคลต้องค้นหาวิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยเป้าหมายที่สำคัญของบุคคลมี

2 ประเภทใหญ่ๆ คือ เป้าหมายที่เป็นรางวัลที่เห็นได้จากภายนอก (extrinsic rewards) และเป้าหมายที่เป็นรางวัลซึ่งอยู่ภายใน (intrinsic rewards) มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น ความรัก เกียรติยศ เป็นต้น ซึ่งเมื่อบุคคลเข้าร่วมสัมพันธ์กันเพื่อแสวงหาเป้าหมายที่ต้องการก็จะเกิดปรากฏการณ์ปกติคือ ผู้ได้เปรียบ และผู้ที่ต้องเสียเปรียบ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดการแบ่งชนชั้นทางสังคมในลักษณะที่เป็นองค์กร และเกิดฝ่ายที่มีสิทธิอำนาจ อันจะนำมาซึ่งความไม่พอใจของผู้เสียเปรียบ ทำให้เกิดความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เกิดขึ้น (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2556: 221-223) ดังนั้นครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกครัวเรือนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวงหรือประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอันเป็นกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินงาน และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว จึงทำให้มีแนวโน้มในการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบภายในชุมชนได้ในระดับมาก ในทำนองเดียวกัน วราภรณ์ ดวงแสง (2553) พบว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว เนื่องจากจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นบุคคลที่ปฏิบัติงานโดยตรงในด้านที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างอาชีพและการจ้างงานแก่คนในชุมชน อีกทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดรายได้ จึงทำให้สมาชิกครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

2.4 อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง กล่าวคือส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลักมีแนวโน้มในการรับรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในระดับมาก เนื่องจากพื้นที่ที่ครัวเรือนได้ทำการเกษตรนั้นเป็นพื้นที่ภายในหมู่บ้านแม่กลางหลวงซึ่งเป็นพื้นที่เดียวกับแหล่งท่องเที่ยว ทำให้ครัวเรือนได้เห็น และรับรู้ได้ว่ามีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวหรือทำกิจกรรมภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ มธุรส สว่างบำรุง (2552: 137) ที่อธิบายไว้ว่า คุณสมบัติของสิ่งเร้า (type of stimulus) เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคล เช่น สิ่งเร้าที่มีลักษณะแปลกใหม่ สิ่งเร้าที่มีการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น ซึ่งสิ่งเร้าในขั้นนี้ทำให้ครัวเรือนรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อครัวเรือนนั้นคือ กิจกรรมและบริการด้านการท่องเที่ยวที่เข้าสู่สร้างความแปลกใหม่ให้แก่ชุมชน นอกจากนี้ความเคยชินยังเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลต่อการรับรู้ของบุคคล เนื่องจากความเคยชินเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลละเลยความสนใจต่อสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเดิมๆ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงและมีสิ่งแปลกใหม่เข้ามาแทนที่ บุคคลก็จะมี ความสนใจและเกิดการรับรู้ในสิ่งแปลกใหม่ที่แตกต่างไปจากสภาพแวดล้อมเดิมๆ

3. จากการศึกษาแนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยมีประเด็นอภิปรายดังนี้

3.1 แนวทางการจัดการผลกระทบด้านเศรษฐกิจ จากผลการวิจัยพบว่าผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยครัวเรือนส่วนใหญ่รับรู้ว่าการท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม รองลงมาครัวเรือนมีรายได้เป็นฤดูกาล หากเป็นช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว ครัวเรือนมีรายได้ลดลง ครัวเรือนมีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย ครัวเรือนเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยวในชุมชน สินค้าอุปโภคบริโภคของร้านค้าในชุมชนมีราคาสูงขึ้น การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเสียค่าใช้จ่ายในการจัดระเบียบชุมชน เช่น ค่าจัดเก็บขยะ ค่าบำรุงไฟฟ้า และระบบน้ำประปา เป็นต้น และครัวเรือนรับรู้ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมในการแบ่งผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งผลกระทบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กษมา ประจง (2546) พบว่าเมื่อรัฐบาลได้ประกาศตั้งภูกระดึงให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2505 จนถึงปัจจุบันนั้นภูกระดึงได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และได้มีการประชาสัมพันธ์จากทางราชการและทางสื่อมวลชนในด้านต่างๆ ทำให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมความงามทางธรรมชาติของภูกระดึง ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชาวบ้านในตำบลศรีฐาน กล่าวคือในด้านการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงจากโครงสร้างเดิมเป็นแบบเกษตรกรรม กลายเป็นโครงสร้างแบบเศรษฐกิจธุรกิจ คือ มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น การขยายตัวทางธุรกิจการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสร้างอาชีพและสร้างงานให้กับชุมชน ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น นับเป็นการกระจายรายได้แก่ท้องถิ่น เมื่อชาวบ้านมีรายได้จึงส่งผลให้ชาวบ้านมีการออมทรัพย์เพื่อการลงทุนในอนาคต นอกจากนี้ อีรวดี จำเดิม (2549) พบว่าการท่องเที่ยวในพื้นที่เวียงกุมกามก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้แก่คนในพื้นที่ เช่น กิจกรรมนำเที่ยวรถราง รถม้า มัคคุเทศก์ท้องถิ่น และร้านค้าต่างๆ แต่ผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นคือ เกิดปัญหารายได้จากการท่องเที่ยวที่เป็นฤดูกาล และมีการกระจายรายได้ไม่ทั่วถึง กระจุกตัวอยู่กับชาวบ้านบางกลุ่ม นอกจากนี้ยังเกิดความขัดแย้งผลประโยชน์เนื่องมาจากการท่องเที่ยว เช่น ความขัดแย้งระหว่างมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ความขัดแย้งในการจัดคิวรถราง ความขัดแย้งของชาวบ้านกลุ่มที่ไม่ได้รับผลประโยชน์ ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับผู้ประกอบการนำเที่ยว

จากผลการศึกษาที่กล่าวมานั้นถึงแม้ว่ายังเป็นผลกระทบที่อยู่ในระดับปานกลางแต่ก็ควรมีการพัฒนาและปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงมีการกำหนดแนวทางในการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้น ซึ่งมี 2 ประเด็น คือ (1) ส่งเสริมให้ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากเดิม ได้แก่ ควรเพิ่มสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวในชุมชนให้มีความหลากหลายมากขึ้น ส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว และให้บริการด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น และคาดการณ์การปรับอัตราค่าบริการต่างๆ ของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวตามค่าครองชีพพื้นฐาน (2) การกระจายรายได้และผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม ได้แก่ ควรจัดทำตารางการทำงานของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

ผู้ประกอบการในพื้นที่ควรมีการกระจายรายได้ที่ได้จากการบริการด้านการท่องเที่ยวเข้าสู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน และแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบด้านการเงินของกลุ่มวิสาหกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังที่ รชพร จันทรสว่าง (2546: 24) และระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ (2551: 14) ได้กล่าวไว้ว่าลักษณะพื้นฐานที่สำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นคือต้องมีส่วนช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนด้วยการสร้างงาน และมีการแบ่งปันหรือกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรมอย่างทั่วถึง

3.2 แนวทางการจัดการผลกระทบด้านสังคม จากผลการวิจัยพบว่าผลกระทบด้านสังคมภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยครัวเรือนส่วนใหญ่รับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมในระดับมากในประเด็นดังนี้ ครัวเรือนมีระบบไฟฟ้าส่องสว่างที่ดีขึ้น รองลงมาการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีน้ำใจ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ครัวเรือนมีความเข้าใจและมีความสัมพันธ์อันดีกับนักท่องเที่ยว ครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีความสุขในการดำรงชีวิต และครัวเรือนมีระบบน้ำประปาที่พอเพียงต่อการใช้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิระวัฒน์ ตาละนาถ (2548) ที่พบว่าหลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายในหมู่บ้านแม่กำปอง ชุมชนได้มีการปรับปรุงสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น การปรับปรุงถนน การจัดที่ทิ้งขยะ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วในการจัดตั้งโครงการ คณะกรรมการ สมาชิกและชาวบ้านได้มีการประชุมปรึกษาหารือ ทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความสามัคคีและร่วมมือร่วมใจกันระหว่างชาวบ้านในชุมชน อีกทั้งยังได้มีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันเก่าแก่ นำมาฝึกอบรมครูหลานในชุมชนเพื่อที่จะได้นำมาแสดงให้นักท่องเที่ยวชม ในทำนองเดียวกันผลการศึกษาของ กษมา ประจง (2546) ได้พบว่าการท่องเที่ยวส่งผลให้คนในตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย มีความเจริญทางสังคม เมื่อชาวบ้านมีอาชีพเพิ่มมีรายได้เพิ่มก็จะนำความเจริญทางด้านเทคโนโลยีเข้ามาสู่ชุมชน มีไฟฟ้า น้ำประปา นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีการจัดตั้งกลุ่ม เพื่อสร้างความสามัคคีภายในชุมชนและปกป้องรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มชาวบ้าน รวมทั้งมีการเสริมสร้างการศึกษาแก่บุตรเพื่อการติดต่อสื่อสารกับผู้มาเยือน

จากผลการศึกษาข้างต้น พบว่าส่วนใหญ่เป็นผลกระทบด้านบวกที่อยู่ในระดับมาก แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีความยั่งยืน ดังนั้นจึงมีประเด็นที่ควรมีการกำหนดแนวทางในการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งหมด 1 ประเด็น คือ การมีบุคคลภายนอกเข้ามาประกอบอาชีพหรือประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน ซึ่งแนวทางในการจัดการได้แก่ ควรจัดการประชุมร่วมกันกับคนในชุมชนทุกครั้งก่อนมีการเช่า ซื้อมาที่ดินภายในหมู่บ้านเพื่อนำมาประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ควรกำหนดมาตรการ หรือกฎระเบียบเกี่ยวกับการเข้ามาประกอบอาชีพหรือประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวสำหรับบุคคลภายนอก และควรจัดทำข้อบังคับให้ผู้ประกอบการในพื้นที่ที่มีการจ้างงานคนในชุมชน ดังผลการศึกษาของ อำพร วิริย

โกศล และคณะ(2548) พบว่าพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถ จังหวัดภูเก็ตได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว มีปัญหาเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของผู้เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยว ประชาชน และผู้ประกอบการ ดังนั้นจึงมีการกำหนดรูปแบบการจัดการเพื่อลดผลกระทบโดย (1) พิจารณาทบทวนการอนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าสู่อุทยานฯ ในจำนวนที่เหมาะสม คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ เพื่อสร้างสมดุลและลดความแออัดในบางช่วงเวลา (2) จัดระเบียบผู้ประกอบการ โดยกำหนดให้มีใบอนุญาตในการประกอบการซึ่งต้องผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับกฎระเบียบต่างๆ และกำหนดบทลงโทษกรณีผู้ประกอบการทำผิดหรือไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ (3) จัดการฝึกอบรมแก่ผู้ประกอบการอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบถึงกฎระเบียบต่างๆ ตลอดจนผลกระทบทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นในชุมชน เพื่อให้ผู้ประกอบการรับทราบและมีจิตสำนึกที่ดีในการประกอบธุรกิจในเขตอุทยานฯ

3.3 แนวทางการจัดการผลกระทบด้านวัฒนธรรม จากผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบด้านสังคมภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยครัวเรือนส่วนใหญ่รับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในระดับปานกลาง นั่นคือการท่องเที่ยวทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันระหว่างครัวเรือนในชุมชนกับนักท่องเที่ยว รองลงมาชุมชนมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมของปกากะญอมากขึ้น เกิดการผลิตและจำหน่ายศิลปหัตถกรรมของชุมชน คนในชุมชนหันมาแต่งกายในลักษณะเดียวกับนักท่องเที่ยว และคนในชุมชนมีการสื่อสารโดยใช้ภาษาเหนือหรือภาษาไทยแทนภาษาปกากะญอ ดังที่ สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2546) และฉันทัช วรรณณอม (2552: 110-111) อธิบายตามหลักทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมไว้ว่า การที่คนเราจะมีปฏิสัมพันธ์กันนั้น คนเราจะคิดถึงการลงทุนและผลตอบแทนจากปฏิสัมพันธ์นั้นด้วย ซึ่งในที่นี้นักท่องเที่ยวก็เปรียบเสมือนผู้ลงทุนเพื่อเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ส่วนคนในชุมชนคือผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวก็เปรียบเสมือนผู้ขาย และเมื่อทั้งสองฝ่ายเกิดความพึงพอใจกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็จะส่งผลให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เนื่องจากการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของนักท่องเที่ยว ทำคนในชุมชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่และนักท่องเที่ยวได้เกิดการสื่อสารพูดคุย แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ทั้งในเรื่องของการแสดงออกความคิดเห็นหรือเรียนรู้ภาษาของกันและกัน นอกจากนี้ ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2546: 169-176) ยังได้กล่าวไว้ว่า การที่คนในท้องถิ่นยอมรับวัฒนธรรมในชีวิตประจำวันของนักท่องเที่ยวมากกว่าทั้งนี้เพราะนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ย่อมตกอัยพฤติกรรมซ้ำๆ ให้แก่บุคคลในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีจึงทำให้คนในท้องถิ่นเกิดการลอกเลียนแบบพฤติกรรมและวัฒนธรรมนักท่องเที่ยว อาทิ การแต่งกาย การบริโภคอาหาร เป็นต้น

จากผลการศึกษาที่กล่าวมานั้น พบว่าผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมมีประเด็นที่ควรนำมากำหนดแนวทางในการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้น เพื่อจัดการผลกระทบด้านบวกให้ดียิ่งขึ้น และลดผลกระทบให้เหลือน้อยที่สุด ซึ่งมีทั้งหมด 3 ประเด็น คือ (1) การฟื้นฟูประเพณี

และวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น ได้แก่ ควรจัดทำปฏิทินเทศกาล และประเพณีของชาวปากะเกะญอ ควรจัดตั้งกลุ่มปราชญ์ท้องถิ่น หรือผู้นำด้านวัฒนธรรม และการฟื้นฟูพิธีกรรมวัฒนธรรมปากะเกะญอ (2) การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ควรจัดอบรมภาษาอังกฤษให้แก่ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง และ(3) การผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นเมือง ควรจัดตั้งศูนย์หัตถกรรมภายในชุมชน ควรจัดอบรมเกี่ยวกับกระบวนการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรม และควรจัดหาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังที่โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติได้อธิบายถึงองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า ภายในชุมชนควรมีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่างๆที่หลากหลาย รวมถึงควรมีการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้าน และผู้มาเยือน (กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา, 2550: 22-23)

3.4 แนวทางการจัดการผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม จากผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบด้านสังคมภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยครัวเรือนส่วนใหญ่รับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับมาก นั่นคือ คนในชุมชนรักษาความสะอาดและจัดเก็บขยะมูลฝอย รองลงมาคือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ เกิดการพัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชน และเกิดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน ส่วนประเด็นที่ครัวเรือนมีการรับรู้ว่าการเกิดผลกระทบในระดับน้อย คือ ครัวเรือนส่วนใหญ่ยังรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมในระดับน้อยเช่นกัน นั่นคือกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่การเกษตรในชุมชน รองลงมาคือกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรป่าไม้ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหามลภาวะในชุมชนซึ่งทำให้สภาพแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมและสกปรก และการบุกรุก ครอบครองพื้นที่สาธารณะประโยชน์ภายในชุมชนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยว ด้วยพื้นที่หมู่บ้านแม่กลางหลวงเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และอยู่ในการดูแลของอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ประกอบกับมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้ นั่นคือ เส้นทางเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ ดังนั้นผลกระทบที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะในทำนองเดียวกันกับผลการศึกษาของ กษมา ประจง (2546) พบว่าผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านศรีฐาน ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย ผลด้านบวก คือ สร้างความตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวบ้านมีความตื่นตัวถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มรักษาภูกระดึงเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติ การนำทรัพยากรชุมชนออกมาเผยแพร่อย่างเห็นคุณค่า การพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น การจัดสวนหย่อมหน้าบ้าน การปลูกต้นไม้ดอกไม้ประดับ ในขณะที่เดียวกันผลกระทบด้านลบ คือ เกิดการทำลายทรัพยากรทางชีวภาพ เนื่องจากนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวบนยอดภูกระดึงเป็นจำนวนมากในแต่ละปี ทำให้พืชและสัตว์หายากหรือเจริญเติบโตหรือเจริญเติบโตช้ากว่าปกติจากการถูกรบกวน มีการทิ้งขยะมูลฝอยและสิ่ง

ปฏิภูลจากนักท่องเที่ยวนั้น เกิดมลภาวะทางเสียงในชุมชนเกิดจากรถหรือรถยนต์พาหนะรับส่ง นักท่องเที่ยว มีการทำลายภูมิทัศน์ของชุมชน เนื่องจากการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการพัฒนาในด้านต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น สร้างที่พักต่างๆจำนวนมาก ซึ่งการสร้างที่พักนั้นเป็นการทำลายภูมิทัศน์ของการจัดการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติ

จากผลการศึกษาที่กล่าวมานั้น ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบด้านลบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนในระดับน้อย แต่หากไม่มีการวางแผนการจัดการไว้ล่วงหน้าต่อไปในอนาคตผลกระทบเหล่านี้อาจส่งผลในระดับที่มากขึ้นได้ ดังนั้นประเด็นที่นำมากำหนดแนวทางเพื่อจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นมีทั้งหมด 3 ประเด็น คือ (1) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยว ได้แก่ ควรกำหนดกฎระเบียบสำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ควรจัดทำป้ายสื่อความหมายในพื้นที่ทางการเกษตรและพื้นที่ทางธรรมชาติ (2) การสร้างสิ่งก่อสร้างให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ได้แก่ ควรประชุมเพื่อหาข้อตกลงในการสร้างสิ่งก่อสร้างทางการท่องเที่ยวระหว่างคนในชุมชน ผู้ประกอบการในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (3) การแก้ไขปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ควรมีระบบบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอำพร วิริยโกศล และคณะ(2548) ที่พบว่าหลังจากมีการท่องเที่ยวภายในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสิรินาถก่อให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมตามมา เช่น ขยะมูลฝอย น้ำเสีย ทรัพยากรทางธรรมชาติได้รับความเสียหาย ดังนั้นจากผลกระทบดังกล่าวที่เกิดขึ้นจึงมีการกำหนดรูปแบบการจัดการเพื่อลดผลกระทบโดย (1) กำหนดขอบเขตพื้นที่บริการและพื้นที่ท่องเที่ยว ไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าไปยังพื้นที่เปราะบางและเสี่ยงต่อการทำลายสิ่งแวดล้อม (2) อนุรักษ์สิ่งก่อสร้างจิตสำนึกต่อกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มให้มีความรู้สึกหวงแหน และช่วยดูแลรักษาธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยว (3) สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยร่วมมือกับอุทยานฯ และจัดกิจกรรมพิทักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง เช่น การเก็บขยะ การทำความสะอาดชายหาด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

1. จากการศึกษาพบว่าคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในชุมชน และผู้ประกอบการในพื้นที่ ได้กำหนดแนวทางเพื่อจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นร่วมกัน ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรนำผลการศึกษาครั้งนี้ไปจัดทำเป็นนโยบาย โดยจัดระเบียบและกำหนดข้อตกลงร่วมกันสำหรับการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจและมีการดำเนินงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. การจัดการผลกระทบนั้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง คนในชุมชน ผู้ประกอบการเอกชน และนักท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ดังนั้นคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง และผู้นำในชุมชน ควรมีการกำหนดกฎระเบียบในการปฏิบัติตนที่ถูกต้องและอยู่ในขอบเขตที่ไม่ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชน รวมทั้งควรกำหนดมาตรการการลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบ

3. จากผลการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนเห็นได้ว่า ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวภายในชุมชน ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรด้านวัฒนธรรม และสิ่งก่อสร้างทางการท่องเที่ยว ล้วนถูกนำมาใช้เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดผลกระทบ และเสื่อมสภาพตามกาลเวลา ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการจัดทำแผนงาน และจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานฟื้นฟู และปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในระดับปฏิบัติ

1. งานวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาแนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชนเกิดอย่างยั่งยืน ดังนั้นคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ผู้นำในชุมชน และผู้ประกอบการในพื้นที่ ควรนำแนวทางที่ได้มาจากการศึกษาไปปฏิบัติใช้ให้ครอบคลุมทั้งประเด็นด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม

2. จากการศึกษาแนวทางการจัดการผลกระทบโดยชุมชนพบว่าควรมีการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อบังคับในการปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว ดังนั้นเพื่อเป็นการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับข้อปฏิบัติที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว คณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์หรือป้ายสื่อความหมายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบก่อนเดินทางมาท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวง

3. จากการศึกษาแนวทางการจัดการผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าควรมีระบบบำบัดน้ำเสียภายในชุมชน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้นำในชุมชน คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง และผู้ประกอบการในพื้นที่ ควรมีการอบรมหรือศึกษาถึงหลักการและกระบวนการในการบำบัดน้ำเสียจากผู้เชี่ยวชาญโดยตรง

4. จากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของครัวเรือนหมู่บ้านแม่กลางหลวงพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจเป็นผลมาจากครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แต่ถึงอย่างไรก็ตามทุกครัวเรือนเป็นเจ้าของพื้นที่และทรัพยากรในชุมชน ดังนั้นเพื่อเป็นการกระตุ้นให้

คนในชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการดำเนินงานมากขึ้น รวมทั้งเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดีในการปกป้องดูแลทรัพยากรภายในชุมชนให้คงอยู่ตลอดไป ผู้นำในชุมชน และคณะกรรมการการท่องเที่ยวควรมีการประชาสัมพันธ์หรือแจ้งข้อมูลข่าวสารในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวให้คนในชุมชนได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนเปิดโอกาสให้ครัวเรือนเข้าร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็นในการประชุมทุกครั้ง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีอัตราการเติบโตที่เพิ่มขึ้น ซึ่งหากพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวไม่สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นได้ หรือสินค้าและบริการท่องเที่ยวไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวก็จะทำให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนได้ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กลางหลวง
2. การศึกษาผลกระทบครั้งนี้ เป็นการศึกษาจากการรับรู้ของหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงเท่านั้น ดังนั้นการศึกษาในครั้งต่อไปควรศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาปรากฏการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงแล้ว พรรณนาข้อมูลตามข้อค้นพบเชิงคุณภาพ
3. ความเข้มแข็งของผู้นำเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หากผู้นำในชุมชนหรือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีโครงสร้างและการบริหารจัดการที่เข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ด้วยตนเอง ก็สามารถจัดปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้ ดังนั้นการศึกษาในครั้งต่อไปควรศึกษาความเข้มแข็งของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนหมู่บ้านแม่กลางหลวง

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว. 2557. สถิตินักท่องเที่ยว. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://tourism.go.th> (8 มกราคม 2557).
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2550. คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: ศรีเมืองการพิมพ์.
- กฤษดา ยะการ. 2543. ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน ตำบลแม่ทราย อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กษมา ประจง. 2546. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านศรีฐาน ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. สถาบันราชภัฏเลย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. 2554. สรุปสถานการณ์การท่องเที่ยวปี 2553. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.etatjournal.com> (8 มกราคม 2557).
- กุลชาติ ละม้ายเงิน. 2552. เอกสารประกอบการสอนวิชาวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 9032104. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.human.ubru.ac.th> (7 ธันวาคม 2556).
- เกศประภา วนาพันธ์. 2553. ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนบ้านท่าล้ง ในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- คณะกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง. 2558. โครงการ “การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวบนฐานองค์ความรู้ท้องถิ่นโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านแม่กลางหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่”. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- โครงการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. 2558. ประวัติความเป็นมาของชนเผ่ากะเหรี่ยง. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา www.hilltribe.org (5 กันยายน 2558)
- โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2530. ผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: ดารารัตน์การพิมพ์.
- จรินทร์ เทศวานิช. 2550. เศรษฐศาสตร์การจัดการ. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. 2554. การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ฉันทซ์ วรรณณอม. 2552. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สามลดา.

เฉลิมชัย ปัญญาดี, เทพ พงษ์พาณิชย์ และอดิสร คันธรส. 2549. รายงานผลการวิจัยเรื่องการพัฒนา

พัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน.

เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ชยันต์ วรรณะภูติ. 2538. เวทีผู้ถูกท่องเที่ยว. เชียงใหม่: มิ่งเมือง.

ชูสิทธิ์ ชูชาติ. 2546. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 4. เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์.

ณัฐนีย์ ทวีผล. 2546. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าเมี่ยง: กรณีศึกษาบ้านแม่กำ

ปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ณัฐกร อินทุยศ. 2556. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดรรชนี เอมพันธุ์. 2550. การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์.

กรุงเทพฯ: เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น.

เต็มศักดิ์ คทวนิช. 2546. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

ถวิลวดี บุรีกุล. 2548. การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. กรุงเทพฯ: พาณิชย

พระนคร.

เทิดชาย ช่วยบำรุง. 2552. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

อย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

ธนกฤต สังข์เฉย. 2550. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร

วิทยาเขตพระราชสนามจันทร์.

ธวัชชัย รัตนซอห์น. 2542. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง. วิทยานิพนธ์

ปริญญาโท: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธีรวดี จำเดิม. 2549. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนเวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัด

เชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นภดล นพรัตน์. 2551. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน:

กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าเย็บ จังหวัดแม่ฮ่องสอน. การค้นคว้าอิสระ

ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นภวรรณ ฐานะกาญจน์. 2543. ผลกระทบของการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอนุรักษวิทยา

คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นวลจันทร์ เพิ่มพูนรัตนกุล. 2540. ความคาดหวังของผู้เรียนต่อโครงการยกระดับความรู้พื้นฐาน
สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรี. ปริญญาโท.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

นวลศิริ เปาโรหิตย์. 2531. จิตวิทยาสังคมเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นำชัย ทนผล. 2542. แนวคิดและวิธีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่:

สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

นิคม จารุมณี. 2539. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ:

โอเดียนสโตร์.

นิตา ชัชกุล. 2550. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เบญจา นิลบุตร. 2540. ความคาดหวังของข้าราชการตำรวจต่อรูปแบบภาวะผู้นำของ

ผู้บังคับบัญชาศึกษา กรณีศึกษาของบัญชาการศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548ก. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.

_____. 2548ข. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวธุรกิจที่ไม่มีวันตาย. กรุงเทพฯ:

ซี.พี.บุ๊ค สแตนดาร์ด.

_____. 2555. การจัดการด้านการตลาดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. นนทบุรี: เพริน

ข้าหลวง พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ปราณี งามสูตร และจำรัส ดวงสุวรรณ. 2545. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี.

ปรีชา คุณแสน. 2555. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สาบ

อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปรีชาดิ วลัยเสถียร, พระมหาสุทิตย์ อบอ่น, สหทัยา วิเศษ, จันทนา เบญจทรัพย์ และ ชลกาญจน์

ฮาชันนารี. 2543. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ:

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ปรีชาดิ วลัยเสถียร. 2546. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ:

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

พจนา สวนศรี. 2546. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อ

ชีวิตและธรรมชาติ.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

- พัชรินทร์ สิริสุนทร. 2556. แนวคิด ทฤษฎี เทคนิค และการประยุกต์เพื่อพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์. 2553. การท่องเที่ยวชุมชน. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- เพชร หาลาภ. 2538. ความคาดหวังของผู้บังคับบัญชาระดับกลางที่มีบทบาทต่อการปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชาระดับล่างในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์พลาสติก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ภักดี รัตนผล. 2545. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้ศักยภาพและข้อจำกัดของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มณฑิตา สุจริตกุล. 2540. ความคาดหวังของผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษาในเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มธุรส สว่างบำรุง. 2542. จิตวิทยาทั่วไป. เชียงใหม่: กิตติการพิมพ์.
- _____. 2552. จิตวิทยากับพฤติกรรมมนุษย์. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- มนัส สุวรรณ และคณะ. 2541. คู่มือการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มิ่งสรรพ ขาวสอาด. 2548. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในกลุ่มแม่น้ำโขง. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มิตรา สามารถ. 2543. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.
- มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. 2558. คนกับป่า ปกาเกอญอ แห่งบ้านโลโคะ. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.seub.or.th> (6 กันยายน 2558).
- มูลนิธิโลกสีเขียว. 2553. ภาพยนตร์ โสมสแดย์ พืชชา กับบ้านแม่กลางหลวง. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.greenworld.or.th> (12 พฤศจิกายน 2556).
- ยศ สันตสมบัติ. 2544. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.
- รชพร จันทร์สว่าง. 2546. เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ระพีพรรณ ทองหล่อ, เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ, บำเพ็ญ เขียวหวาน, ปินิดา พุ่มแย้ม, สายพิน สันทัด, รลิกา อังกร และ อินทิรา นาคันต์. 2551. รายงานการวิจัย การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. 2545. หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://lib.dtc.ac.th/article/tourism/0007.pdf> (8 เมษายน 2557).
- โรบิน เบต และ ปาร์กีน ไมเคิล. 2548. เศรษฐศาสตร์จุลภาค แปลจาก Foundations of Microeconomics โดย จุฑามาศ ทวีไพบูลย์วงศ์ และอำนาจ อีระวนิช. กรุงเทพฯ: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.
- เลิศพร ภาระสกุล. 2556. พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรารณ ดวงแสง. 2553. ผลกระทบของการท่องเที่ยวและการปรับตัวของครัวเรือนในพื้นที่การท่องเที่ยวหนาแน่น: กรณีศึกษาอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาเอก. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วลัยพร รุ่งตระกูลไพบูลย์. 2553. พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- วิระวัฒน์ ตาละนาค. 2548. การศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อชุมชนท้องถิ่น: กรณีศึกษาสหกรณ์ไฟฟ้าโครงการหลวงแม่กำปอง จำกัด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศรัณย์ เลิศรัชฌมงคล. 2540. การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. จุลสารการท่องเที่ยว, 16, 1 (มกราคม-มีนาคม), 12-16.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2538. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริชัย พงษ์วิชัย. 2556. การทดสอบเครื่องมือ การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์. พิมพ์ครั้งที่ 24. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2538. พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สกวเดือน ปธนสมิทธิ์. 2540. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการรื้อปรับระบบของพนักงานธนาคาร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. 2556ก. การท่องเที่ยวโดยชุมชน. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.cbt-i.org> (12 พฤศจิกายน 2556).
- _____. 2556ข. ชุมชนการท่องเที่ยว. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.cbt-i.org> (12 กุมภาพันธ์ 2557).

_____. 2556ค. ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา

<http://www.cbt-i.org> (12 พฤศจิกายน 2556).

สถาบันคลังสมองของชาติ. 2552. โครงการศึกษาเพื่อการพัฒนาพื้นที่ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: โครงการศึกษาเพื่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก สถาบันคลังสมองของชาติ.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2542. รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติไทย.

สินธุ์ สโรบล. 2546. การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ. เชียงใหม่: วนิดา เพรส.

โสธยา จินะพันธุ์. 2552. การศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของความคาดหวังต่อปัจจัยจูงใจและคุณภาพชีวิตการทำงานบริการที่ปฏิบัติงานเต็มเวลา และบริการที่ปฏิบัติงานบางเวลาในสถานประกอบการขนาดกลาง และขนาดย่อม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมชาย สนั่นเมือง. 2544. โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

สมบัติ กาญจกิจ. 2544. นันทนาการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมลักษณ์ เพชรช่วย. 2540. ความคาดหวังในการเรียนการศึกษาสายสามัญวิธีเรียนทางไกลของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2551. ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิทธิโชค วรานุสันติกุล. 2546. จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการประยุกต์. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

สุชาติดา วรธะมานี. 2542. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกาเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) กับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักศึกษามหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุพรรณิกา ยาโพทนัน. 2552. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กรณีศึกษา การท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

- สุรางค์ จันทร์เอม. 2529. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- สุวณี ทรัพย์พิบูลย์ผล. 2544. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนปกากะญอ (กระเหรี่ยง)บ้านแม่กลางหลวงและบ้านอ่ากาน้อย อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุวรี ศิวะแพทย์. 2549. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- แสงสุรีย์ สำอางกุล. 2548. ตำราจิตวิทยาสังคม ยุคใหม่ เล่ม 1. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อำพร วิริยโกศล, ศุภโชค วิริยโกศล, เกิดศิริ เจริญวิศาล, ทิพย์วรรณ เรืองกิตติสกุล, พิมพาภรณ์ สุวดีถิกุล, สุพัตรา โมกขกุล, กัลยาณี พรพิเนตพงศ์ และวิวัฒน์ แซ่หลี่. 2548. การประเมินศักยภาพและผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่ออุทยานแห่งชาติทางทะเลเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รายงานส่วนที่2 : อุทยานแห่งชาติสิรินาถภูเก็ต. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- Bartal, M. K. and Martin, C. D. 1991. *Management*. New York: McGraw Hill.
- Davis, S. F. and J. J. Palladino. 2000. *Psychology*. 3rd ed. New Jersey: Prentice Hall.
- Fennell, D. A. 1999. *Ecotourism: An Introduction*. London: Routledge.
- Holloway, J. C. 1983. *The Business of Tourism*. Plymouth: Macdonald and Evans.
- Huffman. 2002. *Psychology in Action*. 6th ed. New York: John Wiley & Sons.
- Khan Mahmood A., Olsen Michael D. and Var Turgut. 1993. *VNR'S Encyclopedia of Hospitality and Tourism*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Reeder, W. W. 1974. *Some Aspects of the informal Social participation of Farm Families In New York State*. Doctor of Philosophy Dissertation. Cornell University.
- Schiffman, L. G. and Kanuk, L. L. 1987. *Consumer Behavior*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Buckley. 2004. *Environmental Impact of Ecotourism*. London: CABI Publishing.
- Tourism of World. 2553. ความหมายของการท่องเที่ยว. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://tourismatbuu.wordpress.com> (7 ธันวาคม 2556).
- Vroom V. H. 1964. *Work and motivation*. New York: John Wiley & Sons.
- William Erwin. 1976. *Participation management: Concept, theory and Implementation A-Tainted Ga*. Atlanta: Georges state University.
- Yamane, Taro. 1973. *Statistic: An Introductory Analysis*. 3rd ed. Tokyo: Harper International.

Yang, Fang Fei. 2555. ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามการรับรู้ของ
ชุมชนจีนชุนน่าน ตำบลแม่งอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ และร่วมสนทนากลุ่มย่อย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ และร่วมสนทนากลุ่มย่อย

คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง

นายก่อชี	เพชรไพรพนาวัลย์	ประธาน
นายโกโย	พงษ์เจริญโชติ	รองประธาน
นายสมศักดิ์	ศิริภูมิทอง	กรรมการ
นายโยแสง	กิจเจริญชัย	กรรมการ
นายคะดู่	พนาไพรศิลป์	กรรมการ
นายธีระ	เจริญส่งเสริม	กรรมการ
นายดวงจันทร์	เมฆวิชัยวงศ์	กรรมการ
นายจอลาคา	สันธารดำรง	กรรมการ
นายกรฤทธิ	ดูเจ๊ะโต๊ะ	กรรมการ
นายอนุสรณ์	บรรพจศิริไพร	กรรมการ
นายกมล	ไพรแดนสว่าง	กรรมการ
นายคำจัน	หรรษาพนาไพร	กรรมการ
นายพงษ์ทุ	เชื้อสุจริตไพรบูลย์	เหรัญญิก
นายพงษ์ศักดิ์	วนาลัยนิเวศน์	ผู้จัดการ

ผู้นำชุมชน

นายก่อชี	เพชรไพรพนาวัลย์	นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านหลวง
นายพงษ์ทุ	เชื้อสุจริตไพรบูลย์	ผู้ใหญ่บ้าน
นายคำจัน	หรรษาพนาไพร	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
นายศรีวัน	ถิ่นพนานิยม	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ประกอบการเอกชนในพื้นที่

นายสมศักดิ์	ศิริภูมิทอง	ผู้ประกอบการรีสอร์ทศิริมายา
นายสุริยา	พงศ์สถิตบรร	ผู้ประกอบการบ้านพักอังกาฟอเรสท์วิว
นางวิไล	ดำรงอุษาไพร	ผู้ประกอบการบ้านพักพลอย&แพรว
นางดีทุ	วนาลัยนิเวศน์	ตัวแทนผู้ประกอบการร้านค้าและร้านอาหาร
นายณัฐกิตติ์	เทพอุดม	ผู้ประกอบการร้านกาแฟอุ่นเอบ

ภาคผนวก ข

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

แบบสัมภาษณ์

สำหรับประธาน และคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง

ผู้นำชุมชน และผู้ประกอบการภาคเอกชนในพื้นที่

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยเรื่อง การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวปัจจุบันของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวงอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ครัวเรือนในท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระดับภูมิภาคในการทำนายแนวโน้มในอนาคต เพื่อวางแผนการรองรับนักท่องเที่ยวในปีถัดไป และเพื่อวางยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นต่อไป ข้อมูลที่ได้ในครั้งนี้จะถูกเก็บไว้เป็นความลับและผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลในภาพรวม และใช้เพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงในการให้ข้อมูลกับผู้วิจัยในครั้งนี้จนเสร็จสิ้น

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้ผู้วิจัยใช้รวบรวมข้อมูลสถานการณ์การท่องเที่ยวปัจจุบันของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
2. แบบสัมภาษณ์มีทั้งหมด 2 ตอนดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านอุปสงค์ทางการท่องเที่ยว
 - ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านอุปทานทางการท่องเที่ยว

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านอุปสงค์ทางการท่องเที่ยว

1. ในปี พ.ศ. 2556-2557 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวง โดยเฉลี่ยต่อปีมีจำนวนเท่าไร

.....

.....

.....

2. ในปี พ.ศ. 2557 หากจำแนกตามประเภทนักท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่บ้านแม่กลางหลวงมีสัดส่วนเท่าไรจากจำนวนนักท่องเที่ยว 100 คน

นักท่องเที่ยวชาวไทย.....คน

นักท่องเที่ยวต่างประเทศ.....คน

3. ในปี พ.ศ. 2556-2557 จำนวนนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการที่พักโฮมสเตย์ในหมู่บ้านแม่กลางหลวง โดยเฉลี่ยต่อปีมีจำนวนเท่าไร

.....

.....

.....

4. ในปี พ.ศ. 2556-2557 จำนวนนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการที่พักรีสอร์ทชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง โดยเฉลี่ยต่อปีมีจำนวนเท่าไร

.....

.....

.....

5. ในปี พ.ศ. 2557 นักท่องเที่ยวที่ใช้บริการที่พักโฮมสเตย์ในหมู่บ้านแม่กลางหลวง โดยเฉลี่ยเข้าพักเป็นเวลากี่วันต่อครั้ง

.....

.....

.....

6. ในปี พ.ศ. 2557 นักท่องเที่ยวที่ใช้บริการที่พักรีสอร์ทชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง โดยเฉลี่ยเข้าพักเป็นเวลากี่วันต่อครั้ง

.....

.....

.....

7. นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาอย่างไร (รถยนต์ส่วนตัว รถจักรยานยนต์ รถโดยสารประจำทาง รถจ้างเหมา และรถของบริษัททัวร์)

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านอุปทานทางการท่องเที่ยว

1. อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภายในชุมชนบ้านแม่กลางหลวงมีด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

2. ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านแม่กลางหลวงมีด้านใดบ้าง และแต่ละด้านจำนวนเท่าไร

.....

.....

.....

3. กิจกรรม และบริการด้านการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ได้แก่อะไรบ้าง

.....

.....

.....

4. รายการนำเที่ยวของบ้านแม่กลางหลวงมีรายการ ได้แก่อะไรบ้าง

.....

.....

.....

5. ราคากิจกรรม และบริการด้านการท่องเที่ยวในแต่ละด้านของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง มีจำนวนเท่าไร

.....

.....

.....

6. ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการนักท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง (ห้องสุขา/ห้องน้ำ สาธารณะ ร้านอาหาร ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ที่จอดรถ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ฯลฯ)

.....

.....

.....

7. หน่วยงานใดบ้างที่สนับสนุนด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่กลางหลวง

.....

.....

.....

แบบสอบถาม สำหรับหัวหน้าครัวเรือน

แบบสอบถามนี้เป็นเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยเรื่อง การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบจากการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำไปใช้วางแผนควบคุมพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาให้เกิดความยั่งยืนต่อไป และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่น ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปเสนอแนวทางในการจัดการการลดผลกระทบในทางลบจากการท่องเที่ยวได้ต่อไป ข้อมูลที่ได้ในครั้งนี้จะถูกเก็บไว้เป็นความลับและผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลในภาพรวม และใช้เพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงในการให้ข้อมูลกับผู้วิจัยในครั้งนี้จนเสร็จสิ้น

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ผู้วิจัยใช้รวบรวมข้อมูลผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
2. แบบสอบถามมีทั้งหมด 5 ตอนดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว
 - ตอนที่ 3 ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว
 - ตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของครัวเรือน
 - ตอนที่ 5 ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อครัวเรือน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านเห็นว่าตรงกับความเป็นจริง และเติมข้อความลงในช่องว่าง

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
 2. อายุ.....ปี
 3. สถานภาพ

☐ โสด	☐ สมรส
☐ หม้าย	☐ หย่าร้าง
 4. ระดับการศึกษา

☐ ประถมศึกษา	☐ มัธยมศึกษาตอนต้น
☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย/เทียบเท่า	☐ อนุปริญญาตรี/เทียบเท่า
☐ ปริญญาตรี	☐ สูงกว่าปริญญาตรี
 5. อาชีพหลักของท่าน

☐ เกษตรกร	☐ ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
☐ ธุรกิจส่วนตัว/อาชีพอิสระ	☐ พนักงาน/เจ้าหน้าที่บริษัท
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....	
 6. รายได้จากอาชีพหลักก่อนหักค่าใช้จ่ายต่อเดือน.....บาท
 7. ท่านอาศัยอยู่ในชุมชนนี้เป็นระยะเวลา.....ปี
 8. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของท่าน.....คน
 9. ครัวเรือนของท่านมีสมาชิกที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหรือไม่

☐ ไม่มี
☐ มี จำนวน.....คน
- ระบุอาชีพ.....

ตอนที่ 2 การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านเห็นว่าตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	ระดับการรับรู้				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. คริวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่คริวเรือนของท่านเพิ่มมากขึ้น					
2. คริวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น					
3. คริวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนอพยพย้ายถิ่นฐานออกไปจากชุมชนน้อยลง					
4. คริวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีงานทำ					
5. คริวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภค เช่น ถนน การประปา ไฟฟ้า และการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น					
6. คริวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น					
7. คริวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษาแก่คนในชุมชน					
8. คริวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีกัน และสนิทสนมกันมากขึ้น					
9. คริวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อดำเนินงานด้านต่างๆในการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น					
10. คริวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการนำเอาทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า เช่น การผลิตสินค้าหัตถกรรมพื้นเมืองเป็นสินค้าของที่ระลึกจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น					
11. คริวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวช่วยฟื้นฟูและก่อ					

การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	ระดับการรับรู้				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ให้เกิดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมภายในชุมชน					
12. ครีวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความรัก และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน					
13. ครีวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม และรู้จักเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างอย่างมีศักดิ์ศรี					
14. ครีวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวช่วยให้คนในชุมชนได้เล็งเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม					
15. ครีวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนา และปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ดีขึ้น					

ตอนที่ 3 ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านเห็นว่าตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	ระดับความคาดหวัง				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้สมาชิกในครีวเรือนของท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น					
2. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้คนในชุมชนมีงานทำ					
3. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้มีการพัฒนาสาธารณูปโภคที่เพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชน เช่น ถนนภายในชุมชน เทคโนโลยีเพื่อการติดต่อสื่อสาร ระบบน้ำประปา ระบบไฟฟ้า เป็นต้น					

ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	ระดับความคาดหวัง				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4. ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้ครัวเรือนของท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น					
5. ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนของท่าน					
6. ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญ และสนับสนุนการพัฒนาชุมชน					
7. ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวได้นำรายได้หรือผลประโยชน์อื่นๆมาสู่ชุมชน และมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม					
8. ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะส่งผลให้เกิดการจัดตั้งกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชน					
9. ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะช่วยให้เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปทั้งชาวไทย และต่างประเทศ					
10. ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะช่วยสร้างจิตสำนึกเรื่องการนำทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมในชุมชนไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด					
11. ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะต้องไม่ส่งผลกระทบด้านลบต่อชุมชน และทรัพยากรท่องเที่ยว ทั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่ใกล้เคียง					
12. ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในชุมชน					
13. ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปทั้งชาวไทย และต่างประเทศ					

ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	ระดับความคาดหวัง				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
14. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว					
15. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะมีแนวทางรักษาสีงแวดล้อมของชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น					

ตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของครีวเรือน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านเห็นว่าตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของครีวเรือน	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ส่วนร่วมในการตัดสินใจ					
1.1 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเพื่อจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน					
1.2 ครีวเรือนของท่านมีความเห็นชอบในการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน					
1.3 ครีวเรือนของท่านมีบทบาทในการตัดสินใจ และยอมรับให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชน					
2. ส่วนร่วมในการดำเนินการ					
2.1 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน					
2.2 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุม เพื่อแสดงความคิดเห็นในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน					
2.3 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว					
2.4 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการให้บริการด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว					

การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของครัวเรือน	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.5 ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน					
3. ส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์					
3.1 ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการได้รับผลตอบแทนจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นธรรม					
3.2 ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวของชุมชน					
3.3 ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนกับภาคเอกชน					
3.4 ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการหาแนวทางป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน					
3.5 ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน หรือกระทำผิดกฎระเบียบในการท่องเที่ยวของท้องถิ่น					
ส่วนร่วมในการประเมินผล					
4.1 ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน					
4.2 ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลความต้องการของท้องถิ่นที่มีต่อจัดกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน					
4.3 ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน					
4.4 ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน					

ตอนที่ 5 ผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อครัวเรือน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านเห็นว่าตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ท่านคิดว่าในระยะเวลาที่ผ่านมาการท่องเที่ยวโดยชุมชนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด	ระดับการเปลี่ยนแปลง				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ					
1.1 สมาชิกในครัวเรือนของท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยวในชุมชน					
1.2 ครัวเรือนของท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม					
1.3 ครัวเรือนของท่านมีรายได้เพียงพอจากรายจ่าย					
1.4 ช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวครัวเรือนของท่านมีรายได้ลดลง					
1.5 ครัวเรือนของท่านมีความรู้สึกที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมในการแบ่งผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว					
1.6 ครัวเรือนของท่านต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดระเบียบชุมชน เช่น ค่าจัดเก็บขยะ ค่าบำรุงไฟฟ้าและระบบน้ำประปา เป็นต้น					
1.7 สมาชิกในครัวเรือนมีหนี้สินจากการร่วมลงทุนสำหรับการให้บริการด้านการท่องเที่ยว					
1.8 หลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชนครัวเรือนของท่านมีการจ่ายเงินมากขึ้นในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคของร้านค้าในชุมชน					
1.9 ภายในชุมชนของท่านมีแนวโน้มในการซื้อขายที่ดินระหว่างคนในชุมชนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว					
1.10 ภายในชุมชนของท่านมีแนวโน้มในการขายที่ดินแก่บุคคลภายนอกเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว					
2. ผลกระทบด้านสังคม					
2.1 หลังจากมีการท่องเที่ยว ภายในชุมชนของท่านมีคนนัดผ่าน และเข้าถึงบ้านของท่านได้สะดวก					

ท่านคิดว่าในระยะเวลาที่ผ่านมาการท่องเที่ยวโดยชุมชนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด	ระดับการเปลี่ยนแปลง				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.2 หลังจากมีการท่องเที่ยว ส่งผลให้ครัวเรือนของท่านมีระบบไฟฟ้าส่องสว่างที่ดีขึ้น					
2.3 หลังจากมีการท่องเที่ยว ส่งผลให้ครัวเรือนของท่านมีระบบน้ำประปาที่พอเพียงต่อการใช้					
2.4 หลังจากมีการท่องเที่ยว สมาชิกภายในครัวเรือนของท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีความสุขในการดำรงชีวิต					
2.5 หลังจากมีการท่องเที่ยว คนในชุมชนของท่านมีน้ำใจพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในระดับใด					
2.6 หลังจากมีการท่องเที่ยว คนในชุมชนของท่านมีการอพยพย้ายถิ่นออกไปจากหมู่บ้าน					
2.7 หลังจากมีการท่องเที่ยว มีบุคคลจากภายนอกเข้ามาประกอบอาชีพภายในหมู่บ้าน					
2.8 หลังจากมีการท่องเที่ยว สมาชิกในครัวเรือนของท่านได้รับการอบรม เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว					
2.9 หลังจากมีการท่องเที่ยว สมาชิกในครัวเรือนของท่านใช้เวลาในการอยู่ร่วมกัน และพูดคุยปรึกษากันในระดับใด					
2.10 หลังจากมีการท่องเที่ยว ครัวเรือนของท่านมีความเข้าใจ และมีความสัมพันธ์อันดีกับนักท่องเที่ยว					
3. ผลกระทบด้านวัฒนธรรม					
3.1 สมาชิกในครัวเรือนของท่านมีการบริโภคอาหารลักษณะเดียวกับนักท่องเที่ยว เช่น อาหารตามสั่ง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป น้ำอัดลม เป็นต้น					
3.2 สมาชิกในครัวเรือนของท่านหันมาแต่งกายในลักษณะเดียวกับนักท่องเที่ยว					
3.3 ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวปกากะญอที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเปลี่ยนแปลงไป					

ท่านคิดว่าในระยะเวลาที่ผ่านมาการท่องเที่ยวโดยชุมชนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด	ระดับการเปลี่ยนแปลง				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3.4 การสื่อสารระหว่างคนในชุมชนมีการใช้ภาษาเหนือหรือภาษาไทยแทนภาษาปกากะญอ					
3.5 ครั้วเรือนของท่านสามารถใช้ภาษาต่างประเทศ หรือภาษาไทยพูดสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้					
3.6 หลังจากมีการท่องเที่ยว ชุมชนได้มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมของปกากะญอมาใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น					
3.7 การท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนของท่านรู้สึกหวงแหน และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง					
3.8 การท่องเที่ยวทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันระหว่างครั้วเรือนของท่านกับนักท่องเที่ยว					
3.9 การท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนของท่านเกิดความเข้าใจ และยอมรับถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างได้					
3.10 การท่องเที่ยวทำให้เกิดการผลิต และจำหน่ายศิลปหัตถกรรมของชุมชน					
4. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม					
4.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนของท่าน					
4.2 การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนของท่านมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่					
4.3 การท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนา และปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชนของท่าน					
4.4 การใช้ประโยชน์ที่ดินเปลี่ยนแปลงไป มีการใช้ที่ดินการเกษตรมาสร้างเป็นสิ่งปลูกสร้างทางการท่องเที่ยว					
4.5 การท่องเที่ยวกระตุ้นให้คนในชุมชนรักษาความสะอาด และจัดเก็บขยะมูลฝอย					

ท่านคิดว่าในระยะเวลาที่ผ่านมาการท่องเที่ยวโดยชุมชนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด	ระดับการเปลี่ยนแปลง				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4.6 กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรป่าไม้					
4.7 กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่การเกษตรในชุมชน					
4.8 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหามลภาวะในชุมชนของท่านซึ่งทำให้สภาพแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมและสกปรก					
4.9 มีการบุกรุก และครอบครองพื้นที่สาธารณะประโยชน์ภายในชุมชนของท่าน เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยว					
4.10 สิ่งก่อสร้างด้านการท่องเที่ยวมีความไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม เป็นการทำลายภูมิทัศน์อันสวยงาม					

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ค

ผลการทดสอบค่าความเที่ยงตรงในเนื้อหา
โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องในเนื้อหา (IOC)

ตารางผนวกที่ 1 ผลค่าคะแนนดัชนีความสอดคล้องในเนื้อหาของแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ

ข้อ	ข้อความคำถามในแบบสอบถาม	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว						
1	ครัวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนของท่านเพิ่มมากขึ้น	+1	+1	+1	3	1
2	ครัวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น	+1	+1	+1	3	1
3	ครัวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนอพยพย้ายถิ่นฐานออกไปจากชุมชนน้อยลง	+1	+1	+1	3	1
4	ครัวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีงานทำ	0	+1	+1	2	0.67
5	ครัวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค เช่น ถนน การประปา ไฟฟ้า และการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น	+1	+1	+1	3	1
6	ครัวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	+1	+1	+1	3	1
7	ครัวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษาแก่คนในชุมชน	+1	0	+1	2	0.67
8	ครัวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีกัน และสนิทสนมกันมากขึ้น	+1	+1	+1	3	1

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความคำถามในแบบสอบถาม	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
9	ครัวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อดำเนินงานด้านต่างๆในการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น	+1	+1	+1	3	1
10	ครัวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการนำเอาทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า เช่นการผลิตสินค้าหัตถกรรมพื้นเมืองเป็นสินค้าของที่ระลึกจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น	+1	+1	+1	3	1
11	ครัวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวช่วยฟื้นฟูและก่อให้เกิดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมภายในชุมชน	+1	+1	+1	3	1
12	ครัวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความรัก และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน	+1	+1	+1	3	1
13	ครัวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม และรู้จักเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างอย่างมีศักดิ์ศรี	+1	+1	+1	3	1
14	ครัวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวช่วยให้คนในชุมชนได้เล็งเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม	+1	+1	+1	3	1
15	ครัวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนา และปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของ	+1	+1	+1	3	1

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความคำถามในแบบสอบถาม	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
ชุมชนให้ดีขึ้น						
ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว						
1	ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้สมาชิกในครัวเรือนของท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น	+1	+1	+1	3	1
2	ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้คนในชุมชนมีงานทำ	+1	+1	+1	3	1
3	ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้มีการพัฒนาสาธารณูปโภคที่เพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชน เช่น ถนนภายในชุมชน เทคโนโลยีเพื่อการติดต่อสื่อสาร ระบบน้ำประปา ระบบไฟฟ้า เป็นต้น	+1	+1	+1	3	1
4	ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้ครัวเรือนของท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	+1	+1	+1	3	1
5	ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนของท่าน	0	+1	+1	2	0.67
6	ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญ และสนับสนุนการพัฒนาชุมชน	+1	+1	+1	3	1
7	ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวได้นำรายได้หรือผลประโยชน์อื่นๆมาสู่ชุมชน และมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม	+1	+1	+1	3	1

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความคำถามในแบบสอบถาม	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
8	ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะส่งผลให้เกิดการจัดตั้งกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชน	+1	+1	+1	3	1
9	ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะช่วยให้เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปทั้งชาวไทย และต่างประเทศ	+1	+1	+1	3	1
10	ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะช่วยสร้างจิตสำนึกเรื่องการนำทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมในชุมชนไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด	+1	+1	+1	3	1
11	ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชน และทรัพยากรท่องเที่ยว ทั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่ใกล้เคียง	+1	+1	+1	3	1
12	ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนในชุมชน	+1	+1	+1	3	1
13	ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปทั้งชาวไทย และต่างประเทศ	0	+1	+1	2	0.67
14	ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว	+1	+1	+1	3	1
15	ครัวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะมีแนวทางรักษาสีงแวดล้อมของชุมชนให้มี	0	+1	+1	2	0.67

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความคำถามในแบบสอบถาม	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น						
การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของครัวเรือน						
1	ส่วนร่วมในการตัดสินใจ					
1.1	ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเพื่อจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน	+1	+1	+1	3	1
1.2	ครัวเรือนของท่านมีความเห็นชอบในการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน	+1	+1	+1	3	1
1.3	ครัวเรือนของท่านมีบทบาทในการตัดสินใจ และยอมรับให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชน	+1	+1	+1	3	1
2	ส่วนร่วมในการดำเนินการ					
2.1	ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน	+1	+1	+1	3	1
2.2	ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุม เพื่อแสดงความคิดเห็นในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	+1	+1	+1	3	1
2.3	ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว	0	+1	+1	2	0.67
2.4	ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการให้บริการด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0	+1	+1	2	0.67

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความคำถามในแบบสอบถาม	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
2.5	ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน	+1	+1	+1	3	1
3	ส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์					
3.1	ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการได้รับผลตอบแทนจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นธรรม	+1	+1	+1	3	1
3.2	ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวของชุมชน	+1	+1	0	2	0.67
3.3	ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนกับภาคเอกชน	+1	+1	0	2	0.67
3.4	ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการหาแนวทางป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน	+1	+1	+1	3	1
3.5	ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน หรือกระทำความผิดกฎระเบียบในการท่องเที่ยวของท้องถิ่น	+1	+1	0	2	0.67
4	ส่วนร่วมในการประเมินผล					
4.1	ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่	0	+1	+1	2	0.67

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความคำถามในแบบสอบถาม	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
	ปฏิบัติงานด้านท่องเที่ยวโดยชุมชน (แก้เป็นวิสาหกิจชุมชน)					
4.2	ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลความต้องการของท้องถิ่นที่มีต่อกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน	+1	+1	+1	3	1
4.3	ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน	+1	+1	+1	3	1
4.4	ครัวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน	+1	+1	+1	3	1
ผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อครัวเรือน						
1	ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ					
1.1	สมาชิกในครัวเรือนของท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยวในชุมชน	-1	+1	+1	1	0.33
1.2	ครัวเรือนของท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม	+1	+1	+1	3	1
1.3	ครัวเรือนของท่านมีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย	0	+1	+1	2	0.67
1.4	ช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวครัวเรือนของท่านมีรายได้ลดลง	+1	+1	+1	3	1

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความคำถามในแบบสอบถาม	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1.5	ครัวเรือนของท่านมีความรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมในการแบ่งผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	+1	0	+1	2	0.67
1.6	ครัวเรือนของท่านต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดระเบียบชุมชน เช่น ค่าจัดเก็บขยะ ค่าบำรุงไฟฟ้าและระบบน้ำประปา เป็นต้น	+1	+1	+1	3	1
1.7	สมาชิกในครัวเรือนมีหนี้สินจากการร่วมลงทุนสำหรับการให้บริการด้านการท่องเที่ยว	0	+1	+1	2	0.67
1.8	หลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชนครัวเรือนของท่านมีการจ่ายเงินมากขึ้นในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคของร้านค้าในชุมชน	+1	+1	+1	3	1
1.9	ภายในชุมชนของท่านมีแนวโน้มในการซื้อขายที่ดินระหว่างคนในชุมชนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว	+1	0	+1	2	0.67
1.10	ภายในชุมชนของท่านมีแนวโน้มในการขายที่ดินแก่บุคคลภายนอกเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว	0	+1	+1	2	0.67
2	ผลกระทบด้านสังคม					
2.1	หลังจากมีการท่องเที่ยว ภายในชุมชนของท่านมีถนนตัดผ่าน และเข้าถึงบ้านของท่านได้สะดวก	+1	+1	+1	3	1

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความคำถามในแบบสอบถาม	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
2.2	หลังจากมีการท่องเที่ยว ส่งผลให้ครัวเรือนของท่านมีระบบไฟฟ้าส่องสว่างที่ดีขึ้น	+1	+1	+1	3	1
2.3	หลังจากมีการท่องเที่ยว ส่งผลให้ครัวเรือนของท่านมีระบบน้ำประปาที่พอเพียงต่อการ ใช้	+1	+1	+1	3	1
2.4	หลังจากมีการท่องเที่ยว สมาชิกภายในครัวเรือนของท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และ มีความสุขในการดำรงชีวิต	+1	+1	+1	3	1
2.5	หลังจากมีการท่องเที่ยว คนในชุมชนของท่านมีน้ำใจ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในระดับ ใด	+1	+1	-1	1	0.33
2.6	หลังจากมีการท่องเที่ยว คนในชุมชนของท่านมีการอพยพย้ายถิ่นออกไปจากหมู่บ้าน	+1	+1	+1	3	1
2.7	หลังจากมีการท่องเที่ยว มีบุคคลจากภายนอกเข้ามาประกอบอาชีพภายในหมู่บ้าน	+1	+1	+1	3	1
2.8	หลังจากมีการท่องเที่ยว สมาชิกในครัวเรือนของท่านได้รับการอบรม เพิ่มพูนความรู้ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว	+1	+1	+1	3	1
2.9	หลังจากมีการท่องเที่ยว สมาชิกในครัวเรือนของท่านใช้เวลาในการอยู่ร่วมกัน และ พูดคุยปรึกษาหารือกันในระดับใด	0	+1	+1	2	0.67

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความคำถามในแบบสอบถาม	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
2.10	ความเข้าใจ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างครัวเรือนของท่านกับนักท่องเที่ยว	0	+1	0	1	0.33
3	ผลกระทบด้านวัฒนธรรม					
3.1	สมาชิกในครัวเรือนของท่านมีการบริโภคอาหารลักษณะเดียวกับนักท่องเที่ยว เช่น อาหารตามสั่ง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป น้ำอัดลม เป็นต้น	+1	+1	0	2	0.67
3.2	สมาชิกในครัวเรือนของท่านหันมาแต่งกายในลักษณะเดียวกับนักท่องเที่ยว	+1	+1	+1	3	1
3.3	ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวปกากะญอที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเปลี่ยนแปลงไป	+1	+1	+1	3	1
3.4	การสื่อสารระหว่างคนในชุมชนมีการใช้ภาษาเหนือหรือภาษาไทยแทนภาษาปกากะญอ	+1	+1	+1	3	1
3.5	ครัวเรือนของท่านสามารถใช้ภาษาต่างประเทศ หรือภาษาไทยพูดสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้	+1	+1	+1	3	1
3.6	หลังจากมีการท่องเที่ยว ชุมชนได้มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมของปกากะญอมาใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น	+1	+1	+1	3	1
3.7	การท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนของท่านรู้สึกหวงแหน และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง	+1	+1	+1	3	1

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความคำถามในแบบสอบถาม	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
	3.8 การท่องเที่ยวทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันระหว่างครัวเรือนของท่านกับนักท่องเที่ยว	+1	+1	+1	3	1
	3.9 การท่องเที่ยวทำให้ครัวเรือนของท่านเกิดความเข้าใจ และยอมรับถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างได้	+1	+1	+1	3	1
	3.10 การท่องเที่ยวทำให้เกิดการผลิต และจำหน่ายศิลปหัตถกรรมของชุมชน	+1	+1	0	2	0.67
4	ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม					
	4.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนของท่าน	+1	+1	+1	3	1
	4.2 การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนของท่านมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่	+1	+1	+1	3	1
	4.3 การท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนา และปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชนของท่าน	0	+1	+1	2	0.67
	4.4 การใช้ประโยชน์ที่ดินเปลี่ยนแปลงไป มีการใช้ที่ดินการเกษตรมาสร้างเป็นสิ่งปลูกสร้างทางการท่องเที่ยว	+1	+1	0	2	0.67
	4.5 การท่องเที่ยวกระตุ้นให้คนในชุมชนรักษาความสะอาด และจัดเก็บขยะมูลฝอย	+1	+1	+1	3	1
	4.6 กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรป่าไม้	+1	+1	+1	3	1

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความคำถามในแบบสอบถาม	ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
4.7	กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่การเกษตรในชุมชน	+1	+1	+1	3	1
4.8	การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหามลภาวะในชุมชนของท่าน ซึ่งทำให้สภาพแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมและสกปรก	+1	+1	+1	3	1
4.9	มีการบุกรุก และครอบครองพื้นที่สาธารณประโยชน์ภายในชุมชนของท่าน เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยว	+1	+1	+1	3	1
4.10	สิ่งก่อสร้างด้านการท่องเที่ยวมีความไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม เป็นการทำลายภูมิทัศน์อันสวยงาม	+1	+1	+1	3	1
รวม					235	78.06

หมายเหตุ สูตร IOC = $\frac{\sum R}{N}$ แทนค่า IOC = $\frac{78.06}{N}$
= 0.90

ภาคผนวก ง

ผลการทดสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม
โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา แบบของ Cronbach

ตารางผนวกที่ 2 ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ข้อคำถาม	ผู้ให้ข้อมูล (n=81) ค่าความเชื่อมั่น
การรับรู้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	
1. ครั้วเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่ครั้วเรือนของท่านเพิ่มมากขึ้น	0.936
2. ครั้วเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น	0.935
3. ครั้วเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนอพยพย้ายถิ่นฐานออกไปจากชุมชนน้อยลง	0.936
4. ครั้วเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีงานทำ	0.935
5. ครั้วเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภค เช่น ถนน การประปา ไฟฟ้า และการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น	0.934
6. ครั้วเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	0.934
7. ครั้วเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษาแก่คนในชุมชน	0.934
8. ครั้วเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีกัน และสนิทสนมกันมากขึ้น	0.935
9. ครั้วเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อดำเนินงานด้านต่างๆในการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น	0.934
10. ครั้วเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการนำเอาทรัพยากรในชุมชนมาทำให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า เช่นการผลิตสินค้าหัตถกรรมพื้นเมืองเป็นสินค้าของที่ระลึกจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น	0.934
11. ครั้วเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวช่วยฟื้นฟูและก่อให้เกิดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมภายในชุมชน	0.934
12. ครั้วเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความรัก และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน	0.934

ตารางผนวกที่ 2 (ต่อ)

ข้อความถาม	ผู้ให้ข้อมูล (n=81)
	ค่าความเชื่อมั่น
13. ครีวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม และรู้จักเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างอย่างมีศักดิ์ศรี	0.934
14. ครีวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวช่วยให้คนในชุมชนได้เล็งเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม	0.933
15. ครีวเรือนของท่านเห็นว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนา และปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ดีขึ้น	0.935
ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	
1. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้สมาชิกในครีวเรือนของท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น	0.935
2. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้คนในชุมชนมีงานทำ	0.935
3. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้มีการพัฒนาสาธารณูปโภคที่เพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชน เช่น ถนนภายในชุมชน เทคโนโลยีเพื่อการติดต่อสื่อสาร ระบบน้ำประปา ระบบไฟฟ้า เป็นต้น	0.933
4. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้ครีวเรือนของท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	0.933
5. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนของท่าน	0.934
6. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญ และสนับสนุนการพัฒนาชุมชน	0.934
7. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวได้นำรายได้หรือผลประโยชน์อื่น ๆ มาสู่ชุมชน และมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม	0.934
8. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะส่งผล	0.933

ตารางผนวกที่ 2 (ต่อ)

ข้อคำถาม	ผู้ให้ข้อมูล (n=81)
ค่าความเชื่อมั่น	
ให้เกิดการจัดตั้งกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชน	
9. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะช่วยให้เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปทั้งชาวไทย และต่างประเทศ	0.933
10. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะช่วยสร้างจิตสำนึกเรื่องการนำทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมในชุมชนไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด	0.933
11. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะต้องไม่ส่งผลกระทบด้านลบต่อชุมชน และทรัพยากรท่องเที่ยว ทั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่ใกล้เคียง	0.933
12. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในชุมชน	0.933
13. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปทั้งชาวไทย และต่างประเทศ	0.935
14. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว	0.934
15. ครีวเรือนของท่านคาดหวังว่า การท่องเที่ยวจะมีแนวทางรักษาสีงแวดล้อมของชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น	0.934
การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของครีวเรือน	
1. ส่วนร่วมในการตัดสินใจ	
1.1 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเพื่อจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน	0.933
1.2 ครีวเรือนของท่านมีความเห็นชอบในการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน	0.933
1.3 ครีวเรือนของท่านมีบทบาทในการตัดสินใจ และยอมรับให้ภาคเอกชน	0.933

ตารางผนวกที่ 2 (ต่อ)

ข้อคำถาม	ผู้ให้ข้อมูล (n=81)
ค่าความเชื่อมั่น	
เข้ามาดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชน	
<u>2. ส่วนร่วมในการดำเนินการ</u>	
2.1 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน	0.932
2.2 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุม เพื่อแสดงความคิดเห็นในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	0.932
2.3 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว	0.932
2.4 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการให้บริการด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0.933
2.5 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน	0.933
<u>3. ส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์</u>	
3.1 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการได้รับผลตอบแทนจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นธรรม	0.932
3.2 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวของชุมชน	0.931
3.3 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนกับภาคเอกชน	0.932
3.4 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการหาแนวทางป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน	0.932
3.5 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน หรือกระทำความผิดกฎระเบียบในการท่องเที่ยวของท้องถิ่น	0.932
<u>4. ส่วนร่วมในการประเมินผล</u>	
4.1 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน	0.932
4.2 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลความต้องการของท้องถิ่นที่มีต่อจัดกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน	0.932

ตารางผนวกที่ 2 (ต่อ)

ข้อคำถาม	ผู้ให้ข้อมูล (n=81)
	ค่าความเชื่อมั่น
4.3 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน	0.932
4.4 ครีวเรือนของท่านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน	0.933
ผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อครีวเรือน	
1. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ	
1.1 สมาชิกในครีวเรือนของท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยวในชุมชน	0.934
1.2 ครีวเรือนของท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม	0.934
1.3 ครีวเรือนของท่านมีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย	0.934
1.4 ช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวครีวเรือนของท่านมีรายได้ลดลง	0.936
1.5 ครีวเรือนของท่านมีความรู้สึกที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมในการแบ่งผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	0.935
1.6 ครีวเรือนของท่านต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดระเบียบชุมชน เช่น ค่าจัดเก็บขยะ ค่าบำรุงไฟฟ้าและระบบน้ำประปา เป็นต้น	0.935
1.7 สมาชิกในครีวเรือนมีหนี้สินจากการร่วมลงทุนสำหรับการให้บริการด้านการท่องเที่ยว	0.934
1.8 หลังจากมีการท่องเที่ยวโดยชุมชนครีวเรือนของท่านมีการจ่ายเงินมากขึ้นในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคของร้านค้าในชุมชน	0.936
1.9 ภายในชุมชนของท่านมีแนวโน้มในการซื้อขายที่ดินระหว่างคนในชุมชนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว	0.934
1.10 ภายในชุมชนของท่านมีแนวโน้มในการขายที่ดินแก่บุคคลภายนอกเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว	0.934
2. ผลกระทบด้านสังคม	
2.1 หลังจากมีการท่องเที่ยว ภายในชุมชนของท่านมีถนนตัดผ่าน และเข้าถึงบ้านของท่านได้สะดวก	0.936

ตารางผนวกที่ 2 (ต่อ)

ข้อความคำถาม	ผู้ให้ข้อมูล (n=81)
	ค่าความเชื่อมั่น
2.2 หลังจากมีการท่องเที่ยว ส่งผลให้ครัวเรือนของท่านมีระบบไฟฟ้าส่องสว่างที่ดีขึ้น	0.937
2.3 หลังจากมีการท่องเที่ยว ส่งผลให้ครัวเรือนของท่านมีระบบน้ำประปาที่พอเพียงต่อการใช้	0.936
2.4 หลังจากมีการท่องเที่ยว สมาชิกภายในครัวเรือนของท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีความสุขในการดำรงชีวิต	0.935
2.5 หลังจากมีการท่องเที่ยว คนในชุมชนของท่านมีน้ำใจ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในระดับใด	0.935
2.6 หลังจากมีการท่องเที่ยว คนในชุมชนของท่านมีการอพยพย้ายถิ่นออกไปจากหมู่บ้าน	0.935
2.7 หลังจากมีการท่องเที่ยว มีบุคคลจากภายนอกเข้ามาประกอบอาชีพภายในหมู่บ้าน	0.935
2.8 หลังจากมีการท่องเที่ยว สมาชิกในครัวเรือนของท่านได้รับการอบรมเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว	0.935
2.9 หลังจากมีการท่องเที่ยว สมาชิกในครัวเรือนของท่านใช้เวลาในการอยู่ร่วมกัน และพูดคุยปรึกษาหารือกันในระดับใด	0.934
2.10 หลังจากมีการท่องเที่ยว ครัวเรือนของท่านมีความเข้าใจ และมีความสัมพันธ์อันดีกับนักท่องเที่ยว	0.934
3. ผลกระทบด้านวัฒนธรรม	
3.1 สมาชิกในครัวเรือนของท่านมีการบริโภคอาหารลักษณะเดียวกับนักท่องเที่ยว เช่น อาหารตามสั่ง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป น้ำอัดลม เป็นต้น	0.936
3.2 สมาชิกในครัวเรือนของท่านหันมาแต่งกายในลักษณะเดียวกับนักท่องเที่ยว	0.936
3.3 ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวปกากะญอที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเปลี่ยนแปลงไป	0.935

ตารางผนวกที่ 2 (ต่อ)

ข้อคำถาม	ผู้ให้ข้อมูล (n=81)
	ค่าความเชื่อมั่น
3.4 การสื่อสารระหว่างคนในชุมชนมีการใช้ภาษาเหนือหรือภาษาไทยแทนภาษาปกากะญอ	0.937
3.5 ครั้วเรือนของท่านสามารถใช้ภาษาต่างประเทศ หรือภาษาไทยพูดสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้	0.936
3.6 หลังจากมีการท่องเที่ยว ชุมชนได้มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมของปกากะญอมาใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น	0.934
3.7 การท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนของท่านรู้สึกหวงแหน และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง	0.934
3.8 การท่องเที่ยวทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันระหว่างครั้วเรือนของท่านกับนักท่องเที่ยว	0.935
3.9 การท่องเที่ยวทำให้ครั้วเรือนของท่านเกิดความเข้าใจ และยอมรับถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างได้	0.934
3.10 การท่องเที่ยวทำให้เกิดการผลิต และจำหน่ายศิลปหัตถกรรมของชุมชน	0.934
<u>4. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม</u>	
4.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนของท่าน	0.933
4.2 การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนของท่านมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่	0.934
4.3 การท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนา และปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชนของท่าน	0.934
4.4 การใช้ประโยชน์ที่ดินเปลี่ยนแปลงไป มีการใช้ที่ดินการเกษตรมาสร้างเป็นสิ่งปลูกสร้างทางการท่องเที่ยว	0.935
4.5 การท่องเที่ยวกระตุ้นให้คนในชุมชนรักษาความสะอาด และจัดเก็บขยะมูลฝอย	0.935
4.6 กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรป่าไม้	0.934

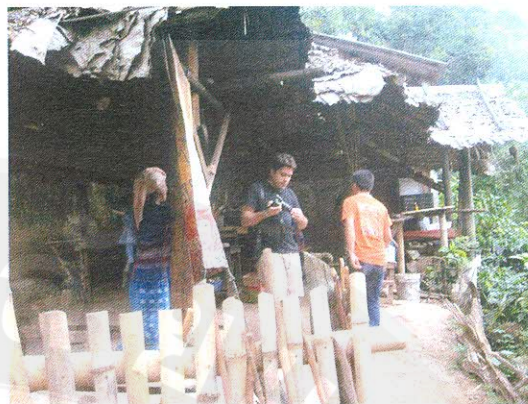
ตารางผนวกที่ 2 (ต่อ)

ข้อคำถาม	ผู้ให้ข้อมูล (n=81)
	ค่าความเชื่อมั่น
4.7 กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่การเกษตรในชุมชน	0.934
4.8 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหามลภาวะในชุมชนของท่าน ซึ่งทำให้สภาพแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมและสกปรก	0.934
4.9 มีการบุกรุก และครอบครองพื้นที่สาธารณประโยชน์ภายในชุมชนของท่าน เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยว	0.935
4.10 สิ่งก่อสร้างด้านการท่องเที่ยวมีความไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม เป็นการทำลายภูมิทัศน์อันสวยงาม	0.934
ค่าคะแนนความเชื่อมั่น	0.935

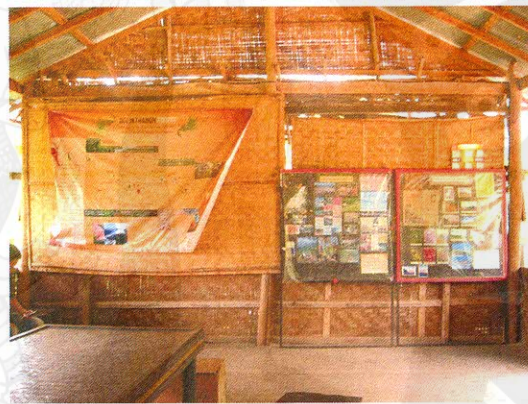

ภาคผนวก จ

ภาพประกอบ

ภาพผนวกที่ 1 สังเกตการณ์การท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวง

ภาพผนวกที่ 2 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

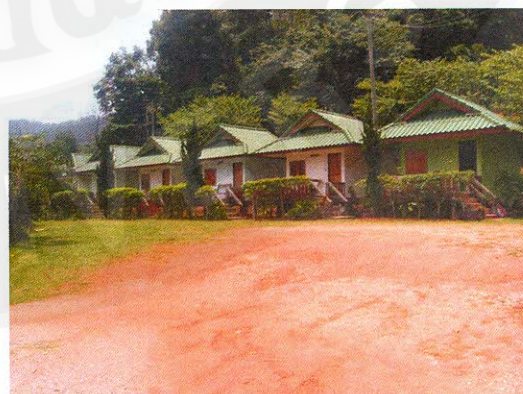
ภาพผนวกที่ 3 บ้านพักที่เข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์ของบ้านแม่กลางหลวง

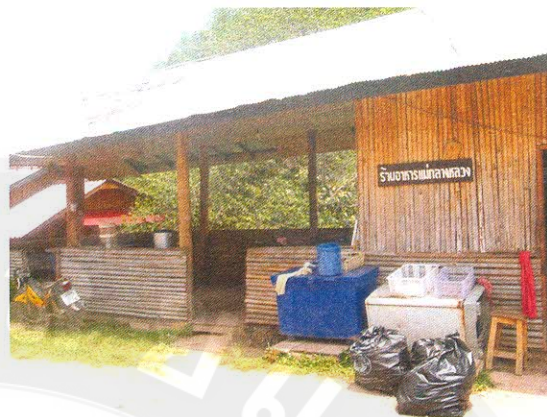
ภาพผนวกที่ 4 ป้ายรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย จากกรรมการท่องเที่ยว
และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

ภาพผนวกที่ 5 รีสอร์ทชุมชนบ้านแม่กลางหลวง

ภาพผนวกที่ 6 รีสอร์ทของผู้ประกอบการเอกชน

ภาพผนวกที่ 7 ร้านค้า และร้านอาหารภายในหมู่บ้าน

ภาพผนวกที่ 8 ร้านวิสาหกิจชุมชน สำหรับจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน

ภาพผนวกที่ 9 ร้านกาแฟของคุณสมศักดิ์

ภาพผนวกที่ 10 ร้านกาแฟอู่เมียบของผู้ประกอบการเอกชน

ภาพผนวกที่ 11 ลานกางเต้นท์ และลานกิจกรรม

ภาพผนวกที่ 12 ห้องน้ำ และสุขาสาธารณะ

ภาพผนวกที่ 13 ป้ายชี้แจงกฎระเบียบสำหรับการเดินป่า

ภาพผนวกที่ 14 การเข้าไปถ่ายรูปแบบบริเวณนาขั้นบันไดของนักท่องเที่ยว

ภาพผนวกที่ 15 เก็บข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงโดยใช้แบบสอบถาม

ภาพผนวกที่ 16 ผู้วิจัย และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อยได้แลกเปลี่ยน
และเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยว
ในหมู่บ้านแม่กลางหลวง

ภาพผนวกที่ 17 ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย (focus group) ร่วมกันแสดงความคิดเห็น
เพื่อหาแนวทางจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว

ภาคผนวก ฉ

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวเกวลิณ หนูสุทธิ์
เกิดเมื่อ	28 ตุลาคม 2533
ประวัติการศึกษา	พ.ศ.2552 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสุราษฎร์พิทยา สุราษฎร์ธานี
	พ.ศ.2556 ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่
	พ.ศ.2559 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่